

**Logica et Philosophia
Algazelis
Arabis.**

C Petrus Liechtenstein Colonensis Germanus: ex oris Erweruelde oriūdus Ad laudem et bonorem dei sumi tonantis: et ad cōmāne bonum seu vtilitatem sumis cum vigiliis laboribusq; hoc p̄eclarū in lucem opus prodire fecit Anno Virginei partus. M.D.VI. Idibus Februariis sub hemispherio Veneto.

* *

*

C Incipit Logica Algazelis de his que debent preponi ad intelligētiā logice: et ad ostendendum vtilitates eius: et partes eius.

Lapitulum primum.

Clavis scientiarū multi sunt rami: due tñ sunt proprietates: imaginatio et credulitas. Imaginatio est apprehēsio rerū quas significant sive dictiones ad intelligendum eas: et ad certificandum. sicut est apprehēsio significationis huius nois canis: arbor: spiritus: angelus: et similiū.

Imaginatio et credulitas sunt proprietates scientiarū.

Credulitas vō est sicut q̄ dicitur mundus cepit: et obedientia remunerabitur: Necesse est autem omnem credulitatem precedent ad minus due imaginationes. Quisquis enī non intellexit significatiōnē huius dictionis per se que est mūdus et huius dictionis per se que est cepit: nō intelliget credulitatē hanc q̄ mūdus cepit: sed hoc nomen mundus non imaginanti eius significationē erit nihil significans velut būdus: similiter et significatio huius verbi qđ est cepit: non intelligenti eam erit velut significatio huius vocis que est cebit quasi nulla: et tunc si dicteret tibi būdus cebit: nec crederet nec dederet: qđ enī quis non intelliget quod dederet vel negabit: Amplius imaginatio et credulitas vtraq; dicitur in id qđ primū apprehendit p̄ se sine exquisitiōe et excogitatione: et in id qđ nō appreben-

ditur sine inquisitione: Qđ autem ima-

ginatur statim sine inquisitione est: sicut enī: aliquid: res: et similia: Quod vō non imaginat sine inquisitione est sicut spūs et angelus: et imaginatio rerum: quarum essentie sunt occulte. Credulitas vō que statim apprehendit sine inquisitione est velut scientia hec: et est q̄ duo sunt plus q̄ vñ: et quecūq; equalia idem: et inter se credibilia alia: et cum his etiam sunt sensibilia: et probabilia et multa alia de sententiis in quibus retinēdis oēs cōueniēt sine precedenti inquisitione que comprehenduntur in. xiiij. speciebus de quibus postea loquemur. Credulitas autē que non apprehendit sine inquisitione est velut hec q̄ mundus cepit: et q̄ est resurrectio corporū: et q̄ retributio est malorum et bonorum: et similia. Quicqđ aut̄ non potest imaginari sine inquisitione non potest apprehendi sine diffinitione: et quicquid non potest credi sine inquisitione nō potest apprehendi sine argumentatione: Sed ante hoc necesse est precedere sine dubio aliquam scientiam. Cum igit ignoramus significationē huius nois homo: et interrogauerimus quid est: et responderebis quidē nobis q̄ est animal rationale mortale: oportebit tunc q̄ animal sit cognitū apud nos: silt et rationale ad hoc ut per cognitionē horum duorum acquiratur nobis cognitio hoīs ignoti. Iterum etiam dum non credimus q̄ mūdus cepit et dixerit quis q̄ mundus est formatus: sed oē formatū cepit: ergo mundus cepit certe hoc totū non faceret nos scire id qđ nescimus de inceptione mūdi nisi precederet credulitas q̄ mūdus est formatus: et q̄ oē formatū cepit: et tunc ex his duabus scientijs acquiremus scientiam rei ignotę nobis. Manifestum est Scientia que igitur ex hoc q̄ oīs scientia que inquireat inquirit inq nō acquirit nisi per aliquā scientiā que ris p̄ p̄cedat: et hec non tendit in infinitū: nā tñ scientia

necesse est ut hec pueniat ad priua que sunt stabilia in natura intellectus sine inquisitione et meditatione. Hoc est ergo quod dicitur preponi in tractatu logice.

C De utilitate logice. Capitulu secundū.

Iamo:us nō
pot sciri nisi
per notum

Postquam aut manifestū est quod ignoratum non potest sciri nisi per notum et stat quod per unū aliquod notum non potest sciri quodlibet ignorantum: sed quodlibet ignorantū habet aliquod propriū notum sibi suenientis quod est via perueniendi ad aliū et representandi in intellectu illud: quoniam ipsis est via qua venit ad manifestationē illius. tunc quod inducit ad cognoscendas scientias imaginativas vocat diffinitio et descriptio: quod vero inducit ad scientias credibilitatis dicitur argumentatio: Ar-

gumentatio aut alia est syllogismus: alia inducito: alia exemplum: Diffinitio vero et syllogismus dividit in rectū per quod acquiritur veritas: et falsum sed verisimile est Scientia vero logice dat regulam qua discernit an diffinitio et syllogismus sine vitijs an nō ad hoc ut discernat scientia vera a non vera: et hoc est quasi pondus et mensura ad oēs scientias. In eo autem non ponderat pondere nō cognoscit argumentum vel diffinitio: lucrum vel dignitatem. Signis autem dixerit quod si utilitas logice est discernere scientiam ab ignorantia tunc que utilitas est adest scientie generaliter: Dicemus quod oīs utilitas vi- lis est in comparatione felicitatis ceterae que est felicitas alterius vite: Hoc autem felicitas pendet ex perfectione anime: Per-

fectio anime constat in duobus: munditia sc̄i et ornata. Munditia vero aīe est ut expurgetur a sordidis moribus: et suspendat aphantasis turpibus. Ornatus vero eius est ut depingatur in ea certitudo veritatis ita ut reuelentur ei veritates divinae: immo esse totius finis seriem eius in relatione quod vera que sueniat veritati in qua non sit error nec occultatio: Clerbi gratia. Si

est speculum cui non est perfectio nisi appareat in eo forma pulchra finis quod ipsa est sine deformitate et permutatione: quod non sit nisi sit oīno tersum a sorde et ruridine: et postea apponant ei forme pulchre nisi in rectitudine. Anima ergo species alia species cum est: nam et de pingunt in ea forme lumen est. totius esse cum mūda et terfa fuerit a sor didis moribus: nec potest ipsa discernere vere inter mores honestos et inhonestos nisi per scientiam. De pingi autem formas omnium que sunt in aīa nihil aliud est quam scientiam omnium esse in ea. Non est autem via deueniendi in scientiam nisi per logica: ergo utilitas logice est apprehensio scientie: utilitas scientie est acquisitionis felicitatis eterne. Si ergo constituerit quod felicitas eterna non potest haberi nisi propter perfectionem anime que non est nisi munditia et ornatus perfectio logice est scientia maxime utilitatis.

C De partibus logice. Capitulu tertiu.

Partes logice et ordo earum cognoscuntur et ostensione sue intentio- nis: Intentio vero est diffinire et probare et discernere vitijs a non vitijs: sive vera a falsis. Et his autem quod est magis necessariū probatio est que quidē coposita est. Probatio enim nō potest ordinari ad minus nisi ex duabus propositionibus sicut postea dicemus. In oī autem propositione est predicatum et subiectum: In oī vero predicato et subiecto dictio est que oī significat aliquod intellectū. Uolens autem quis apprehendere composita inesse vel in scientia difficile potest peruenire ad illud nisi prius habeat cognitionē viuis cuiusque partiū. Sicut enim fabricator do- mus prius eget preparatione laterum: illi gaudi et luti ut postea ex eis fabricet domum: sic scientia erit finis formā sc̄i: ergo inquisitor scientie compositi dicit primū apprehendere scientiam partium: unde sequitur ut primū loquatur de dictionibus: et

Species ars
gumen:ati/
onus

Scientia ad
quirit et
nas felicitas
tem

Intētio lo-
gicē q̄ sive

quomodo significat intellectus: Deinde de intellectibus et ex divisionibus: dein de de enunciatione cōposita: scilicet de predicatione et subiecto et de eius speciebus: ad ultimū de probatione que fit ex duabus enuntiationibus. Loquemur autē de probatione duobus modis: uno de materia alio de forma: sicut postea scies. Et i bis tū continet quicq; dicturi sumus de logica: hec est autē multe materie. Materiā prima est de significatione dictionis que certificat quinq; divisionibus. Di-

xum: postq; autē oīs qui dicīt a deo datūs est sine dubio a deo datus: tunc hoc nomen ex sua significatione fit quasi non men cōe vel ambiguū: eo qd̄ aliquā dī ad cognoscendū propriū nomen rei: et tunc nomen incomplexum est: aliquā dicīt ad significandū a quo fit datus: et nūc est cōplexum. Diuisio tertia. Dictio diuidit in singulare et uniuersale. Singulare est cu-

Dictio diuis
dicitur in sing
gulare et uni
uersale

iūs significatio prohibet illud a multis participari: sicut hic petrus: et hic equus: et hec arbor. Uniuersale est cuius significa-
tio nū prohibet illud a multis principiari: sic
hoc qd̄ dicīt arbor: equus: homo. Quis
enī in mundo non fit nisi unus equus: in
equus uniuersale est. Possibile est enī
multa participare eo qd̄ quis hoc nō fit in
effectu nomen singulare ut dicatur hic
equus: Quapropter cum dixeris sol uniuersale est: si cuius ponere multos esse so-
les tūc sub hoc nomine excluderent oīs: qd̄
est contrarium huius dictiōis que est hic sol

Dictio diuis
dicitur in acti
onem nomen
et cōiunctio
nem

Diuisio quarta est Dictio diuidit in actionem: nomen: et iunctionē. Logici autē
actionē verbū vocant: Unūquodq; autē
scilicet nomen et verbū differunt a cōiunctiōe
eo qd̄ significatio cuiusq; eoꝝ plana est p-
se: qd̄ non habet per se cōiunctio. Lū enī
quis interrogat dicens: Quis est ille ho-
respondet petrus: intelligit tunc et p̄fici-
tur responsio. Si rūcum quis interrogat
dicens: Petrus quid fecit: respondet p-
cussit: cōplet responso. Si rō quis dire-
rit ubi est petrus: rūlē infra vel supra
non cōplet responsio nisi addat dominus
vel tectū: ergo intellectus iunctionis nō
apparet per se nisi ex adiunctis. Differet
autē verbū a nomine in hoc qd̄ verbū signifi-
cat intentionē et tēpus qd̄ cōtingit: sicut
hoc verbū percussit significat percussionē
et tempus preteritū quo cōtingit: Nomen
autē ut ho- et equus non significat tēpus.
Si autē alī quis dixerit qd̄ postq; heri: et
olim: et cras significant tempus: et tunc

Materiā logice

Dictiones significant intellectū

Dictio cō- plexa et in- completa

dictio prima est qd̄ dictiones significat itel-
lectum tribus modis. Uno sūm parilitas,
tez: sicut hcc dictio domus significat do-
mū: et ho- sūm sequētiā: ut significatio
buīus dictionis domus stinet in se pa-
riete sūm qd̄ pars. Nomen enī parietis
impositū est proprie ad significandū pa-
rietem sūm parilitatem. Nomen enī do-
mus significat etiā parietē: sed differunt
in modo significandi. Tertio sūm cōmi-
tantia ut rectum significat parietē: que si-
gnificatio distat a significatione sūm pa-
rilitatē: et sūm sequētiā: Quic autē in ysu
est magis de significatione dictionū est
significatio sūm pa-ilitatē et sūm sequē-
tiā: sūm cōmantantia vō minime: nam
cōmantantiā habet aliam cōmantantia;
et sic puenit vīs ad res infinitas: de qui
bus nihil intelligi potest. Diuisio secunda
est qd̄ dictio diuidit in complexum et in
incomplectū. Incompletū est cuius pars
nihil significat de intellectu totius: sicut
homo: eius enī pars que est ho- et mo- ni-
bil significat de intellectu qd̄ significat
homo: non sicut hic: scilicet seruus petri: vel
petrus qui ambulat: i his enī petrus qd̄
est pars orationis aliquid significat: et am-
bulat aliquid. Cum autē dixeris adeodas-
tus si fuerit nomen propriū erit incōple-
xum: Non enī intelligit et eo nō si quam-
tū et hoc nomine petrus: si vō volueris in-
telligere a quo fit datus tunc erit cōplex-

sunt verba: respondebis quod verbū significat intentionē: et tēpus illius intentionis: heri vō vel cras vel olim significant tñ ipsum tempus et tempus est ipsa eorum propria significatio non tempus significationis: Si enim heri significaret aliquid originis in tempore necesse esset quod tempus esset preter naturale significationē eius: heri tunc diceres esse verbum: et duceret ei diffinitio verbi. Diversio quinta est quod dictiones in esse rationum sunt quinqꝫ modis: Sunt enī vniuersalit̄a multū: alia diversiū: alia cōtū: alia equinoꝫ: alia cōvenientia.

Dictionum
alii vniuersalit̄a
multū: alia
diversiū: alia
equinoꝫ:
alia cōvenien-
tia.

Diversiū:
noꝫ q̄ snt.
Alia diversiū:

Equiuoca.

Cōvenientia.

Prius dē
substantia q̄
accidens.

Materia secunda
cūda logice.

bic homo est albus apprehēdimus differentiam comparationis animalitatis ad illum: et comparationis albedinis ad illum: cuius enim comparatio fuerit ut comparatio animalitatis ad subiectum illud vocat essentialē: et cuius comparatio fuerit ut albedinis ad subiectum illud dicitur accidentale. Dicimus ergo quod omnis intentionē vniuersalis cum comparatur ad particularē contentū sub eo vel est essentialis vel accidentalis. Intentionē vō non est essentialis nisi ut duciat sibi tria: primum est cum intellexerit essentialē: et id cui est essentialē nō possit imaginari subiectum potest intelligere nisi intelligat essentialē existere ī eo: nec possit ullo modo subiectū intelligi sine illo. Cum enī intelligis quid est hō: et quid est animal non potest intelligere hominē sine intellectu animalis: similiter casū intelligis numerū et intelligis quatuor non potes percipere tuo intellectu quatuor sine numero: si autem loco animalis et numeri posueris eis et album possibile est te intelligere quatuor: ita quod nō intelligat an habent esse an nō an sine alba vel non: sed fortasse dubitabit an sint in modo quatuor vel non: sed hoc non impedit intellectū tuum ad intelligentiū esse vnuū quaternariū: similiter cū intellectu eris quid est hō non est necesse te intelligere eum esse: vel esse albū: nec tñ poteris eū intelligere nisi intelligas quod est animal: Quid non satisfaciat tuo intellectui hoc exemplū eo quod nos sumus hoīes hō et oīes alii qui nunc sunt: pone ergo aliud exemplū sicut de senice: vel aliquo alio extraneo: et manifestabis tibi quod esse accidentiale est oībus: aīal vō essentialē est hoī: sicut color nigredini: et numerus quaternario. Secundū est ut possit intelligi vniuersale necessario esse prius posterius vō particulare contentū sub eo: vel in esse vel in intellectu: sicut necesse

Est prius esse aial: deinde equis vel hō:
et necesse est prius esse numerū: deinde
quatuor: Non potest aut̄ dici q̄ necessē
est prius esse risibile: deinde homo: immo
intelligit necessario prius esse hominez
postea risibile: nam non est esse hominē
risibilem naturaliter: forma est accidente
talis que sequit̄ esse suū et particularis
ter est homini esse risibile et esse aial in
quantū est cōmunicans risibile inseparabili

Necessē est spiritū hū corpori spiritū hō: ad hoc vt sit homo
mano cor̄ p̄m vñiri le ad hoc vt sit hō: s̄ dicit̄ necesse eit pri
ad hoc vt us eē hō: ad hoc vt sit risibile. Et hac
aut̄ poritate nō intelligit o:do tēporalis
sed ordo uellectualis q̄uis sit paria in
tpe. Tertiū est q̄r possibile nō ē essentia/
le esse positiū. Non enī potest dici po/
namus hominē esse aial: et in nigredine
esse colorē: et quatuor esse numerū. Hoc/
gno: enī essentiali: er est animal non pro/
pter positionē alicuius: si enī propter po/
sitionē alicuius homo esset animal tunc
possibile esset imaginari nos posse pone/
re illum hominē et non animal: hoc non
est possibile estimari: si enī possibile est
nos posse estimari ponere illum homi/
nē: et non risibile accidentalē positiū est
nam potest dici que res posuit hominē
babere esse risibile: et hec interrogatio ve/
ra est: sed non est vera interrogatio qua/
querit que res posuit hominē esse aial:
idem enī est dicere quis posuit hominē
esse aial: q̄ quis posuit hominē esse ho/
minē: dicemus ergo q̄ homo est homo
essentialiter: et hō est aial essentialiter: ni/
bil enī aliud intelligit de hō: q̄ q̄ est
aial rationale: nec iterest an dicat̄ q̄ res
posuit aial rōnale: aial rōnale an dicat̄
que res posuit aial rōnale: aial: nā bres/
uiat vna duarū interrogatiōnū no:ando
vna duarū essentiālū sine altera: Qūo

aūt̄ nisi p̄dicatū fuerit diversum a subie/
cto: et fuerit extra essentiā subiecti totali/
ter nō p̄t̄ esse positio: nō enī dicit̄ possi/
ble quia est possibile et necessariū: sed
dicitur possibile quia habet esse. Alia di/
uisio idius accidētalī. Accidentalē enī
diuidit̄ in cōmunicans separabile et in/
cōmunicans oīno inseparabile: Insepa/
rable enī est risibile homini: et paritas
duobus: et tres angulos cuiuslibet trian/
guli equos esse duobus rectis: hoc enī
inseparabile est a triangulo: et cōmuni/
cans non essentiale Separabile vō diui/
dit̄ in tarde separabile: vt pueritia et iu/
uenitus hō: et in cito separabile vt rubor
et verecundia. Inseparabile vō diuidit̄
in inseparabile in estimatione nō inesse
vt nigredo ethiopi: et inseparabile i esse
estimationē: vt paritas quaternario et in/
diuisibilitas punto. Est etiam separabi/
le in estimatione nō inesse vt tres angu/
los equos esse duobus rectis: Potest
enī quis intelligere triangulā: et non
intelligere hoc: non potest enī intelligi
quatuor nisi prius simul intelligat c̄m
eis paritas q̄uis sit de cōmunicantibus
et quia hoc fuit cōmunicans pene essent/
iale: et quasi indifferēt̄ ab eo: siccirco po/
suimus tres predictas intentiones et fu/
simus considerat̄ oēs vt sc̄atur q̄ ex diui/
ctione trium simul et non ex vna cap̄ tñ
est aliquod essentiale. Itē accidentalē di/
uidit̄ in id qđ est p̄priū subiecto: vt risi/
bile hō: et vocat̄ p̄priū: et in id qđ est cōe/
multis: vt comedere hō: et vocat̄ acci/
dēs absolute. Itē cōntiale f̄m considerati/
onē magis r̄lis et minus v̄lis diuidit̄ in
illud sup̄ qđ non est aliquod cōius et hō d̄
genius: et in id sub quo nō est aliquod min⁹
cōe: et hō d̄ sp̄es: et in id qđ est mediū et
respectu superioris d̄ sp̄es: et respectu ife/
rioris d̄ gen⁹. Id at̄ sub quo nō est mi/
n⁹cōe d̄ sp̄es sp̄alissima: et id sup̄ qđ nō
est cōius d̄ gen⁹ ḡnialissimū. Genera aut̄

Accidētalē
diuisio in se/
parabile et n̄
separabile.

Accidentalē
diuidit̄ in
p̄priū et cōe.

supra que nō est aliqđ genus decē sunt:
sicut postea dicemus: vnu eoz est substā-
tia: et nouē sunt accidentia. Substātia ḡ
est genus generalissimū: qđ nihil ca est
cōmunius: nisi esse. esse vō accidētale est
nō essentiale: genus aut̄ intelligit qđ est
Substātia di- essentiale cōmunius. Deinde substātia
uidic̄ in cor̄o diuidic̄ in corpus et in non corpus. Cor
pus et nō cor̄o pus vō diuidic̄ in vegetabile et nō vege-
tabile. Vegetabile vō diuidic̄ in plantas
et aīalia. Aīal vō diuidic̄ in hoiez et alia.
Substātia ergo est genus generalissimū
et hō est sp̄es specialissima: Media autē
hoiez ut plantā et aīal dicunt sp̄es et gene-
ra diuersis resolutionibus. Hō vō dicit
sp̄es specialissima: eo qđ nō diuidic̄: nisi
in ea tñ que sunt accidentalia: vt in pte-
rū: iuueniē: longū: et breviē: sapientē: et insi-
piente: Nec aut̄ accidētalia sunt nō essen-
tialia. Nā hō differt ab equo essentialiter:
et nigredo ab albedine essentialiter:
Nec aut̄ nigredo nō differt ab illa nigre-
dine nā et essentia: sed ppter diuersitatē:
Si autē hec nigredo inest atramēto illa
aut̄ in cor̄o: sed illa q̄rtū ad corū acci-
dentalis est. Petrus vō nō differt a ioā-
ne in humānitate vel in aliquo essentiali
sed in hoc qđ est filius alteri singularis:
vel alterius terre: vel alterius coloris: vt
alterius qđ initatis: vel alterius moris:
vel alterius virtutis. Nec aut̄ oīa accidētalia
sunt hoc accidētalia: sicut predictū est in
significatione accidētalis. Itē essentiale
fm alia considerationē diuidic̄ in id qđ re-
spondeat ad qđ est cū interrogatis inten-
dit certificari de essentia rei: et in id qđ re-
spondeat ad quale quid est: Primi autē
vocat genus vel sp̄es: fm differētiā. Etē
plū primū est vt aīal qđ respondeat cum
interrogatis de multis qđ sūt: vt de equo:
bove et alia. Silt̄ et hoc respondeat cū sit
interrogatio de multis significatis p̄ qđ
sunt: vt de petro et ioāne et reliquis: etē
plū sc̄di est rationale. Si quis enī inter-

roget de hoie significato qđ est et r̄sideret
aīal: adhuc restat interrogatio: eo qđ aīal
stinet in se hominē et nō hominē: vnde
egēt alio per qđ separat̄ ab aliis essentia
eius. Interroganti ergo quale aīal est re-
spondeat rationale est. rationale enim est
differentia essentia dicta de eo diffini-
tio vō respōdet ad interrogationē factā
per qđ res est. Et conjunctione vō aīalis et
rationalis fit diffinitio vera: eo qđ diffi-
nitio est id qđ facit imaginari quiditatē
rei in aīa interrogatis: si aut̄ loco rationis
posueris accidentale per quod se
paratur ab alijs aīalibus: veluti si dicam
hō est aīal stans erectū: latis vnguisbus:
risibile silt̄ hoc quidē determinat: et sepa-
rat ipsu; ab omnibus aīalibus: sed voca-
tur descriptio: cuius vtilitas est discerne-
re tñ: diffinitio vō acquiritur veritas
essentiae rei: vnde nec potest fieri diffini-
tio nisi ex differentiis substātialibus tñ
Descriptio vō sequit̄ post̄ aliqđ aliqui fit ap-
posita vna differentia: sed veritas rei cer-
tissime nō cognoscit nisi multis differē-
tis: Multa enī sunt que plures habent
differentias. Quisqđ ergo vult imagina-
re iāo aliquā quiditatē rei egēt nobis
omniū illaz differentiaz. Num enī quis
in diffinitio aīalis dicerit: qđ aīal est cor-
pus aīatu sensibile iam induxit res essen-
tiales: descriptivas: ordinatas: suertibi-
les: necesse est adhuc addi mobile volun-
tate: et sic compleat diffinitio additionuz
cognitionū essentiaū et cognitionis verita-
tis ipsius rei. Postqđ aut̄ facta est cogni-
tio diffinitiōis faciat cognoscere: quod
modis sit error in illa. Postqđ p̄ iniquū
gen̄ et differētie oēs dicte essentiales or-
dinant̄ in ea qđ oēs modi suerit in hoc
qđ res non diffinit̄ p̄ id qđ nō est notius
illa: aut̄ enī rem faciat notā esse p̄ seipsaz
aut̄ p̄ eque ignotā: aut̄ p̄ ignorius ea: aut̄
per id qđ nō potest sciri nisi per illā eō.
Exemplū primi est id qđ dicit̄ in diffini-

Describif
homo

Differētia
ite: descri-
ptionem et
diffinitio-
nem

Quot mo-
dis cōmis-
titur error
in diffini-
tione

tionē tēporis qđ est mōra motus cū tem-
pus non sit nisi mōra motus. Qui enim
ignorat tēpus ignorat nisi mōra motus
et intentionē more quid est. Exemplū se-
cūdi est vt descriptio albedinis qua qđ
est cōtraria nigredini. Describis ergo
res p suū cōtrariū: sed cū ignorauerimus
rem et ignorauerimus eius cōtrariū eque
est ignotū sibi eius cōtrariū: nec pōt ma-
gis cognosci albedo per nigredinē qđ eō
Exemplū tertii est id qđ quidā dicunt in
diffinitione ignis qđ ignis est elementū
simile aie. Constat aut̄ aia; ignotius esse
igne quomodo aut̄ poterit sciri per eam
Exemplū quarti est cū describunt res p
id qđ nō scīt nisi per eam sicut cum dicā
viuit sol qui est plancta illuminās diem
Noīas ergo dies in diffinitione solis cū
nō intelligat dies nī si per intelligentias
solis eo qđ diffinitione vera dīci est vt ti-
cās dīci est tēpus pīnūentia solis sup
terrā. T̄ ec sunt qđe in diffinitionib⁹ aca-
dēi debet: Dat̄ aut̄ exp̄dictis qđ esen-
tiale diuidif in tria que sunt genūs; spēs
et differētia. Accid. ns vō diuidif in duo
ppriū accidens: et cōē accidens. Māri-
festūz est iż: tur qđ vñiversale diuidit in
quinq: que dicunt incompleta quinq:
hec aut̄ sunt genūs: spēs: dīfīcētia: pro-
priū et accidens. Māteria tertia est de cō-
iunctione incomplexorū: et de partibus enū-
tiationis. Intentiones incompletae cū com-
ponunt proueniūt et cīs multe spēs de
quibus oībus non intēdīmus nisi de ea
sola que est enūtiatio que vocat indica-
tiua vel dictio diffinitiona: et hec ē in qua
stingit veritas vel credulitas vel cōtra-
dictio vel fātīcas. Lū enī dīceris qđ mū-
dus cepit possibile est cōtingere te dicere
verū: sed si dīceris hō est lapis potest tu-
bi cōtradici: si vō dīceris cū fuerit sol sup
terrā stelle non apparetur verū dīces: si
vō dīceris stellas apparetur in die mētie-
ris: si aut̄ dīceris mundus aut̄ cepit esse

aut̄ est exemplis verat es: Si vō dīceris
Petrus aut̄ est cōstantinopoli aut̄ rome
cōradiceſ tibi eo qđ potest esse bīerosoly-
mis. Hec sunt divisiones enūtiatiuarū:
si aut̄ dīceris doce me aliquā questionē
vel dīceris placet tibi vt eamus romam
potest credi vel non credi. Intentio enū-
tiatiue hec est: sed admodum assignemus
species eius. Divisione prima est qđ enūti-
tua alia est cathegorica vt hic mundus
cepit: alia hypothētica. Hypothētica alia
diuncta: vt hec cū sol est sup terrā dies
est: alia hypothētica et diuncta vt hec:
aut̄ mūdus cepit: aut̄ est eternus. Prima
aut̄ sc̄z cathegorica cōstat ex duabus par-
tibus quāz vna dicit̄ subiectū qđ est id
de quo agit̄ sicut mūdus: sedā dicit̄ pre-
dicātiū qđ est de quo dicit̄ si ut cepit: qđ
sunt partes huius enūtiationis que est
mūdus cepit. Unūquodq: aut̄ predica-
tum et subiectū aliquā est incompleta vox
sicut ea que prēnominaūimus mundus
cepit: aliquā est cōplexa: sed qđq: potest
representari voce incompleta vt cū dī-
cīt̄ aīal rationale mouet̄ motu pedū suoy:
qm̄ aīal rationale est hic subiectū: et eqđ
poller huic significationi huius noīs hō
qui est vox incompleta: Moneri aut̄
motu pedū suoy est pīdicātū et equipol-
let significationi huius verbī ambular:
Similiter hypothētica diuncta cōstat ex
duabus partibus quarūz vnaqueq: est
enūtiatiua. Prima aut̄ pars est vt cum
dicit̄ cum sol est sup terrā: et hec dicitur
antecedens de qua R̄ auferat cōiunctio
cōditionalis que est cum manebit sol est
sup terrā: et hec est enūtiatio: sic itaq: vi-
det̄ qđ cōiunctio cōditionalis aūfert ei esse
enūtiatiua capacē veritatis vel falsi: ap-
tie: Pars secunda hec est tunc stelle oī-
cultans: et hec dictio cōsequens enūti-
tua: de qua si tollat̄ diunctio qđ est pars
tunc remanebit stelle occultans que est
enūtiatiua. Differētia aut̄ inter banc

Differētia I Et cathegoricam est duobus modis. Uno
et cathego q̄ hypothetica diuincta conīat ex duarī
rī et hypo bus partibus quarum nulla potest si
spētūā enī
gnificare hoc quod vor ī complexa: cu
actionē.

Hypothetis
ea alia p̄tū
cta alia dis
iuncta.

Enūciatīna Enūciatīna dīnīfīo est q̄ enūciatīna dīnīdītūr fī
dīnīdītūr in intentionem predīcati in affirmatiūam
affirmatiūas vt est hic mundus cepit: et in negatiūam
et negatiūas. vt est hic mundus no cepit. Hoc autem
aduerbiū non nōmen est negatiūis:
negatiū vō hypothetica conūiūcta fit vt
negatiū apponatur conūiūctioni sic non
cum sol est super ipsam terram stelle oc
culantur: negatiū vō dīfūctiūa fit vt
negatur conūiūctio dīfūctiūa sic non
est asinus vel masculus vel niger: sed

vel est masculus vel femina: nec est mī
dus eternus aut corruptibilis: sed vel
eternus vel cepit. In conūiūcta autem
antececedens aliquando est negatiūum et
consequens negatiūum: sed alia compo
sita ex eis est affirmatiūa vt si fuerit sol
super terram non erit dī: s: Nec enim
affirmatiūa est quoniam affirmat con
comitantias remotionis dici cum remo
tione solis super terram: Et hec est intē
tio affirmandi in hac propositione: sed
hic erant multi dicentes illam esse nega
tiūam. Similiter etia n errant in cathe
goricā: et putant q̄ hcc petrus est insi
piens si negatiūa: est autem affirmati
ūa: cīus enim intentio est significare eū
esse stultum. et hoc totum est predicatuū
et potest affirmari et negari: sc̄z dici pe
trus est insipiens: et petrus non est insi
piens: et hec propositio priuatua dicit
ur cum re vera sit affirmatiūa: sed est
translata ad formam negatiūis Quod
sic probatur: Quod enim non est vere Quod nō
negari potest vt hic socius dei non est est negari,
sapiens: non potest autem dici socius potest.
dei: est insipiens: sicut non potest dici est
stultus. Item alia propositionis dīvīsio
fīm intentionem subiecti dividitur in fin
gu'arem vt petrus sapiens: et in non fin
gularem. Non singula: is autem dīvi
ditur in indefinitam et defīnitam. Inde
fīnita est que non determinatur aliquo
signo vniuersalitatis vel particularita
tis: vt est homo tollet: Poteſt enim in
telligi de aliquo hominū. Defīnita est
que determinatur aliquo signo vniuer
salitatis vel particularitatis: q̄ est qua
druplex: sc̄z affirma: iua vniuersalis: et
omnis homo est animal. et affirmatiūa
particularis: vt quidam homo est scri
ptor. negatiūa vniuersalis vt nullus ho
mo est lapis: et negatiūa particularis: vt
non omnis homo est scriptor. vel qui
dam homo non est scriptor. Sc̄d̄m hoc

Igitur sunt propositiones octo cum his
quatuor que sequuntur: Singularis af-
firmativa et singularis negativa. Inde-
finita affirmativa et indefinita negativa
his autem quatuor non multum variatur
in scientijs. Indefinitae vero accipiuntur in
sensu particularium quoniam sine du-
bio de parte significat. Universalitas
autem in illis dubia est: et quia ad virtusq[ue]
se habent: et non sunt certe siccire exclusi-
vum a demonstratiuis: remanent igit
ur definite decem scilicet affirmativa vni-
uersalis: et affirmativa particularis ne-
gativa vniuersalis: et negativa particu-
laris. Hypothetica vero coniuncta dividitur
in vniuersalem: ut si semper sol est
super terram semper est dies: et particu-
larem: ut si aliquando sol est super ter-
ram erit dies. Disiuncta vero fit vniuersa-
lis cum dicitur o[ste] corpus aut mouetur
aut quiescit: particularis etiam cum di-
citur quidam homo aut est in nau: aut
est mersus: sed hec non est vera nisi pro
homine existente in mari non in littore.
Oportet autem ut distinguias inter exem-
plum negatiue particularis in hypothetis
coniunctis et disiunctis. Item pro-
positio secundum intentionem compositionis
sive habitudinis predicari ad subiectum
diuiditur in possibile ut homo est scri-
pro: et in impossibile ut homo est lapis.
Habitu[m] enim scribendi ad hominem
est habitudo possibilis: nec attendenda
est diversitas negationis et affirmati-
onis in dictione: quoniam quod ne-
gatur predicitur negatiue sicut quod af-
firmatur predicitur affirmatiue. Ha-
bitudo vero lapidis ad hominem est ha-
bitudo impossibilitatis: sed habitudo ani-
malitatis ad hominem est habitudo ne-
cessitatis: Possibile autem duobus mo-
dis intelligitur. Intelligitur autem possibilis
quod non est impossibile: sub quo co-
prehenditur etiam necessarium: et secundum

hoc res diuiditur in uno in possibile sed
licet et in impossibile. Intelligitur etiam pos-
sibile id quod potest esse et non esse: et hic est
eius usus proprius: secundum hanc igitur con-
siderationem: erant tria genera rerum
scilicet necessarium: possibile: et impossi-
ble. Non continetur autem necessari-
um sub possibili secundum hanc intentionem
sed secundum primam: Possibile enim secundum in-
tentionem primam non debet esse pos-
sibile non esse: sed impossibile sicut ne-
cessarium quod est non impossibile. Im-
possibile vero secundum illam intentionem in-
telligitur tantum quod non possibile. Item
omnis propositio videtur habere con-
tradictoriā diversam a se in affirma-
tione et negatione: sed si diversa est ab
ea veritate vel falsitate re vera dici-
tur contradictoria: et dicitur una esse con-
tradictoria alteri et econtra: ex quo in-
telligitur una esse vera et altera falsa: ve
Ad veram
ra autem contradictio esse non potest nisi
contradiccio
fi adhuc ista sex: Quorum prima est
nem sex reg-
ut subiectum virtusq[ue] sit virtus sicut vos
ce sic et significatione: alioquin non erit
vera contradictio sicut in his Aries de-
collatur et Aries non decollatur cum per
unum eorum intelligitur significatum
aries: et tunc non contradicunt sibi: Sec-
undum est ut predicatum virtusq[ue] sit enus
et idem alioquin non contradiceret sibi
ut hic coactus est volens cum sit potes-
resistere: et coactus non est volens: sed
permittatur suo arbitrio. Et quia volens
est hic nomen commune in predicamen-
to qualitatis siccirco prohibetur contra-
dictio hic sicut in priore nomen arie-
ris in subiecto. Tertium est vero ubi non
differat in parte et toto: sicut cum dicitur
oculus petri est niger intelliges de pu-
pilla non tradices dicenti oculus petri
non est niger cum ipse intelligat nigre-
dine totaliter remotā ab oculo. Quartū
est ybi non differit potestia et effectus: cu[m] n.

Possible
dupl[iciter] acci-
pitur

Sic vinum in lagena est inebrians: et intelligis quod est inebrians in potentia non tradices dicenti vinum in lagena non est inebrians nisi intelligat inebriationem remoueri in effectu. Quintum est ubi non sunt diverse relationes: cum enim dicit decem sunt dimidium compositione scilicet xx. non contradices dicenti decem non sunt dimidium compositione alterius numeri: similiter petrus est pater et petrus non est pater utraque istarum vera est diversis relationibus et oino oportet ut una queque duas contradictiones in nullo sit diversa ab alia de eodem subiecto sed in eundem modum si aliquo modo non in negando et affirmando scilicet ubi una earum negat illud idem quod affirmat alia de eodem subiecto sed eundem modum in differentiis. Si vero subiectum fuerit universalis non singularare aderit tunc sexta editio ut discernat qualitate scilicet ut una sit universalis et altera particularis: si enim ambo fuerint particularia ambo possunt esse vere in materia possibile: ut quidam homo est scriptor: et quidam homo non est scriptor. Si vero ambo fuerint universalis ambo possunt esse false in materia possibile: ut hic omnis homo est scriptor: nullus homo est scriptor. Omnis propositionis est universalis sed videtur dividere in comitantem sue veritatis: et in non comitantem. Conuersio autem intelligitur bic ubi subiectum fiat predicatum: et si remaineat eadem veritas dicetur tunc propositionis certa: si vero non comitantur eadem veritas dicetur propositionis non conuersa. Diximus autem quod propositiones finitae sunt quatuor vere: scilicet universalis que conuertitur in simile sibi vere universaliter. Quatenus vera fuerit hec nullus homo est lapis vera erit: similiter nullus lapis est homo. Nam si hec non fuerit vera erit tunc vera contradictionia eius: quidam lapis est homo: et tunc aliquid erit simul bo-

mo et lapis: et hec est falsa nullus homo est lapis: Hanc autem possumus esse veram: ergo datur intelligi quod negativa universalis conuertitur in negativam uniuersalem: negativa autem particularis non conuertitur: si enim vera fuerit quidam homo non est scriptor: non sequitur quidam scriptor non est homo. Affirmativa universalis conuertitur in alteram particularē non universalē. Cum enim vera sit omnis homo est animal: sequitur sine dubio esse vera quoddam animal est homo: et non erit vera omne animal est homo: ait si matua autem particularis conuertitur in similem sibi cum vera fuerit quodquidam animal est homo: sine dubio erit vera quidam homo est animal. Hec est consideratio circa divisionem propositionum.

Conclusio syllogismi. Capitulum quartum.

Dicitur quarta est de coniunctio ne propositionum ad facienda argumentationem: et hec est nostra intentio. Initium autem cognitionis finis est operis: Consideratio vero et hec est circa duo quorum unum est forma et alterum est materia. Primum quidem est forma argumentationis: supra dictimus atque scientia aut est imaginatio: aut credulitas: et quod imaginatione non comprehenditur nisi in diffinitione. Credulitas vero non nisi argumentatione. Argumentatio est vel syllogismus vel exemplum vel inducitio. Consideratio vero presentis et absentis vocatur exemplum et continetur sub exemplo: Quod autem ex his opus est syllogismus est ex omnibus: Ex omnibus autem syllogismis syllogismus demonstratius. Necesse est autem apponere diffinitionem syllogismi universaliter deinde dividere illam in demonstratiis et aliis. Syllogismus est oratio in qua quibusdam positris et concessis alia per ea que excessa sunt necesse diffinire syllogismus.

est inuenire. Ut etiā ḡia. Mūdus est formatus: sed oē formatum cepit: hic sunt due orationes ordinante ex quibus accessus necessario sequit̄ alia oratio que est mūdus cepit. Similiter si dixeris si mūdus est formatus: ergo mūdus cepit: sed mūdus est formatus: ergo mūdus cepit. Sequitur et his accessis alī si dixeris aut mundus cepit aut est eternus: sed nō est eternus: sequit̄ ergo q̄ cepit. Syllogismus aut̄ diuidit̄ in categoricā & hypotheticā. Categoricus est tūm iungunt̄ due propositiones cōcantes uno termino eo q̄ oīs propositione continualē predicato & subiecto: & due propositiones continualē quatuor rebus. Si aut̄ non participauerit aliquo terminoꝝ nō proueniet et his aliqua cōuincētia nec aliqua cōclusio: sicut ex his mundus est formatus: & aīa est substantia. Necesse est aut̄ ut propositione secunda sit cōcans prime in aliquo terminorum suorum: sicut hic mūdus est formatus: sed oē formatum cepit: ergo et cūmctioꝝ partium v̄riusq̄ propositionis prouenient tres partes que vocant̄ termini sup quibus tribus terminis cōficiunt̄ tota constructione syllogismi: vt in predicto exemplo: mūdus formatus cepit: Terminus aut̄ qui in vtracq̄ reperit̄ & ab vtracq̄ partici paf vocalē medius terminus: qui vō fit subiectus in cōclusione sequenti sc̄ id de quo agitur vocalē minor terminus sicut mundus: qui vō predicatus fit q̄ sc̄ qđ indicasti in cōclusione vocatur maior terminus vt cepit in vera cōclusione que est mūdus cepit. Et h̄c est cōclusio sequens et in syllogismo. Enūciatio aut̄ cum fuerit minor propositio: sed enūciatio in qua est minor terminus vocalē propositio minor: & enūciatio in qua fuerit terminus maior vocalē maior propositio. Non aut̄ est nomen impositū duabus propositionib⁹ a medio termino eo q̄ in vtracq̄ intendit̄: minor vō terminus

est in unaē & maior alī. Qđ aut̄ sequit̄ Quid sit tur in syllogismo post q̄ elatū est vocalē conclusio: sed prius appellatur questio. Dispositio vō duarū propositionū vocalē complexio. Qualitas duarū propositionū ad mediū vocalē figura. Et hac ergo propositionū dispositione sunt tres figure: Aut̄ enim medius terminus predicator̄ in una et subiectur in alia: et hec dicitur Tres figure syllogismi figura prima: aut̄ in vtracq̄ cathegoriæ: & hec vocalē secunda: aut̄ in vtracq̄ subiectur: & hec est tertia. Judicij aut̄ antecedentis & sequentis in hypotheticis cōiunctis simile est iudicio subiecti & predicatori in ordinatione eoz in his tribus figuris. Conveniunt etiā in hoc tres figure q̄ in nulla eaz cōcludit̄ aliquid ex duab⁹ negatiis: nec ex duabus particularibus nec ex minore negariā et maiore particulari. Unaq̄ vō figurā habet predictatē suam: Figura aut̄ prima differt ab unaquacq̄ aliariꝝ in duobus: uno q̄ non eget resolutiū in aliquā aliaz sicut alie in eam vt appareat necessitas cōclusionis vnde vocata est prima. Alio q̄ cōcludit quatuor finitas: sc̄ affirmatiā vniuersale & particularē: negatiā vniuersalem & particularē. Figura vō secunda nullo modo cōcludit affirmatiā. Tertia figura nullo modo cōcludit vniuersale. Con De prima cōclusio nō sit in prima figura nisi duobus gura syllo modis: Uno vt minor sit affirmatiā: gismi alio vt maior sit vniuersalis. Si enī hec duo fuerint fortasse erunt vere propositiones: sed aliquā cōclusio nō sequit̄ illis existentibus veris. Litterudo aut̄ huius figure hec est vt cum proposueris propositionē affirmatiā verā: tunc quicquid dicis de oī suo predicato id idem dicitur de suo subiecto: nec potest esse aliter siue dicat affirmando siue negando: & siue sit subiectū vniuersale siue particulare: Et quo proueniunt quatuor modi cōcludentes & cōsecutio huius cōclusōis manifesta est

Syllogis-
mu diuisio

Maior et
minor pro
positio q
uit

Cum enī vera fuerit homo est aīali tunc
quicqd verū fuerit de aīali qd est predi-
catū affirmando vel negando necesse est
verū esse de hoīe: Homo enī sine dubio
suenit sub aīali. Uere aut dī de oī aīali
sensibile et non lapis: ergo verum erit de
qualibet partiū eius sine dubio. Et hec
est certitudo prime figure. Distinctio aut
quatuor modoz hec est. Prīmus est ex
duabus vniuersalibus affirmatiis oclu-
dentibus vniuersale affirmatiā: Verbi
grā. Oē corpus est compositū: sed oē cō-
positum cepit: ergo omne corpus cepit.
Secundus modus ex duabus vniuersa-
libus: sed maiore negatiua minore affir-
matiua ocludentibus vniuersale negati-
ua: Et hic modus idē q prius nisi in hoc
q mutasti cepit pro non eterno ut fieret
negatoria hoc modo: oē corpus est com-
positū: sed nullū compositū est eternū: er-
go sequit q nullū corpus est eternum.
Tertius modus sīl̄ idez qui primus nisi
in hoc q subiectū prime ppositionis po-
nit particulare: sed hoc non facit diuersi-
tatem iudicii: oē enī particulare vniuer-
sale est respectu sui ipsius: Quicqd ergo
verum fuerit de oī predicato particulari
verū est de particulare. Verbi grā. Aliq
res est cōposita: sed oē cōpositū cepit: se-
quit ergo q aliqua res cepit. Dic mod⁹
stat ex duab⁹ affirmatiis: maior eius
est vniuersalis affirmatiua: minor parti-
cularis: et oclusio particularis affirmati-
ua. Quartus modus idem est q tertius:
excepto hoc q maior est negatiua: et mo-
dus affirmādi cōmutat in negatiua hoc
modo. Aliqua res est composita: sed nul-
lū cōpositū est eternū: ergo nō quicqd
est eternū est: stat ergo hic mod⁹ ex mi-
nore affirmatiua particulari: et maiore
negatiua vniuersali: et oclusione negati-
ua particulari. Post hos qtuor sequuntur
duodecim cōmixtiones: que non cō-
cludunt eo q in unaquaq; figura pos-

funt fieri. **xvi.** **Mixtiones:** minor enī pōt
esse affirmatiua vniuersalis vel particu-
laris: vel negatiua vniuersalis: vel parti-
cularis: et sic fuit quatuor: quāx vnicuiq;
etia; possunt adiungi quatuor maiores:
ex igī quatuor in qtuor sunt sexdecim.
Cum aut posuerimus vt minor sit nega-
tiua vniuersalis vel particularis: maior
aut sive fit affirmatiua sive negatiua nō
ocluditur aliquid: et per hoc excluduntur
viii. cōnexiones: et quicquid cōclusionis
sequit ex eis: ergo exposita minore ne-
gatiua excludent octo: et remanebunt
due affirmatiue. Affirmatiue vō vniuer-
sali minori possunt adiungi quatuor ma-
iores: due illarum non ocludunt sine di-
bio vnde excludunt per hoc: due etiam
eo q in hac figura posuimus vt maior
sit vniuersalis. Remanent ergo in hac fi-
gura ser. Affirmatiue vō particulari mi-
noris nunc adiungit particularis maior
nec affirmatiua nec negatiua: eo q sylo-
gismus nō fit: ex duabus particularibus
Excluduntur ergo de sex remanentibus
alic due: et sic remanent quatuor tñ. Ut
aut hoc totum melius possit intelligi in
figura volum⁹ describi illud hoc modo
Minor affirmatiua vniuersalis. Omne
a.est. b: sed omne. b.est. c: et hec est maior
vniuersalis affirmatiua. Itē oē. a.est. b:
sed nullū. b.est. c: hec est maior vniuersa-
lis negatiua. Item oē. a.est. b: sed qddā
b.est. c: sterilis est: sed quoddā. b. non est
c: hec sterilis est: eo q maior est particu-
laris. Item particulari affirmatiue dian-
ganis quatuor: vt quoddā. a.est. b: et nul-
lū. b.est. c. Item quoddam. a.est. b: et
quoddā. b.est. c. Item quoddā. a.est. b:
quoddā. b. nō est. c. he due steriles sunt:
eo q maior in eis est particularis ex qui-
bus cōunctiones sunt eadem de quibus
reicies quatuor que non ocludunt: rema-
nenent quatuor que ocludunt: eo q maio-
res eaꝝ particulares sunt. Sicut enī pos-

Si uimus necesse est ut maior effet vniuersalis ad hoc vt predicatu[m] traheret ad subiectu[m]. Remanent alie due minores negatiue vniuersalis et particularis: quarum in vtracq[ue] adiunguntur quatuor maiores et q[uo]d finit[e]: et o[ste]res sunt non cocludentes ex contrario minoris affirmatiue. Jam eni[m] posuimus ut minor effet affirmatiua: eo q[uia] quicquid affirmatur de predicato minoris propositionis affirmatur de subiecto: sed predicatu[m] remoru[m] est a subiecto: et ideo non quicquid affirmatur affirmatis de subiecto: cum eni[m] dixeris homo non est lapis: et dixeris aliquid de lapide posuendo vel remouendo non poteris id est dicere de homine: iam enim remouisti lapis ab homine negando: Hec ergo est causa harum conditionu[m]: et proprietas cocludentia qui sunt quatuor ex sexdecim modis. Figura secunda est cum mediis terminis predicatus in vtracq[ue] propositione cuius hec est proprietas q[uia] o[ste]ris propositione de cuius o[ste]ri predicato potest aliquid dici q[uia] in suo subiecto non potest inueniri non est coclusio affirmatiua sed negativa. Si enim esset affirmatiua tunc quicquid diceres de o[ste]ri suo predicato dicere de subiecto sicut predicatu[m] est in prima figura. Cum enim dixeris q[uia] quicquid dicis de o[ste]ri predicato propositionis affirmatiue dicis de subiecto: et deinde inuenis aliquid dici de predicato q[uia] non dicitur de subiecto sciatur per hoc q[uia] coclusio est negativa: si enim affirmatiua esset tunc quicquid dicis de predicato dicitur et de subiecto. In hac autem figura non sit coclusio nisi due propositiones semper differant qualitate scilicet una sit affirmatiua et alia negativa: et ut maior sit vniuersalis semper Et o[ste]res cocludentes de sexdecim modis si iste due conditiones necessario redigant in quatuor modis sicut dictum est in prima figura: quod primus est ex minore affirmatiua vniuersali: et

De secunda figura syllogismi

maiore negatiua vniuersali: ut o[ste]re corpus est diuisibile: sed nulla anima est diuisibilis: ergo nullum corpus est anima. Veritas huius coclusionis patet etiam si resoluta in primâ figuram per querendum maioris q[uia] ipsa est negatiua vniuersalis: et covertitur in simile sibi ut nullum diuisibile est animal: diuisibile ergo fiet subiectu[m] maioris propositionis q[uia] erit predicatu[m] minoris propositionis: et sic resolutur in tertium modu[m] prime figure. Secundus modus constat ex duabus vniuersalibus scilicet maiore affirmatiua: et minore negatiua: ut nullum eternu[m] est compositum: sed omne corpus est compositum: sequitur q[uia] nullum corpus est eternu[m]: sicut in secundo modo prime figure asseruisti: deinde conuerteret tertio hanc coclusionem que est negatiua vniuersalis perueniet hoc q[uia] diximus q[uia] nullum eternu[m] est corpus. Tertius modus constat ex particulari affirmatiua minori: vniuersali affirmatiua maioris: que similis est primo modo huius figure: excepto hoc q[uia] hic ponitur minor affirmatiua particularis: ut aliquid est q[uia] est diuisibile: nulla alia est diuisibilis: ergo aliquid q[uia] non est alia est diuisibile: cum enim coquerteris maior est prima figura. Quartus modus est ex particulari negatiua minori: et vniuersali affirmatiua maioris: ut non o[ste]ris est composita: sed omne corpus est compositum: ergo non omnis res est corpus. Hec autem non potest resoluti in primâ figuram per querendum q[uia] negatiua que particularis est hic et non potest coverti: nec maior eius affirmatiua vniuersalis covertitur nisi in particularem: nec fit syllogismus ex duabus propositionibus par non sit ex duabus particularibus. Hoc non potest fieri nisi duos bus particularibus modis: scilicet positione: et indirecta rationibus

ūocinatione. Positio est in se cum dicis aliqua res est non composita. Nec autē aliqua res est quoddā totum: etiam posnamus igitur illud esse quoddā totum: et appellat̄ quodlibet fiet ergo quasi secundus modus huius figure. Indirecta vō ratiocinatione vt si dicis si vera non fuerit nostra oclūsio: que est non ois res est corpus erit vera sua contradictoria que est: ois res est corpus: sed omne corpus est compositū: ergo ois res est cōposita: qđ est impossibile: qz non ois res est cōposita est vera: sequiſ ergo qz ois res est composita. Jam autē posuimus veram minorem propositionē que est non ois res est composita. Erunt ergo simul vere due contradictiones qđ inconueniens est: ergo id qđ dicit ad hoc inconueniens est: sed non venimus ad hoc inconueniens nisi ponendo scientiā illius veram.

De tertia sū
gura syllo
gismi

gura tertia est in qua medius terminus in utraq; subiect̄: cuius proprietas est vt in oī propositione affirmatiua quicquid dicis de eius subiecto dicis etiā de alio eius predicato vel affirmādo vel negando: siue propositio affirmatiua sit vniuersaliſ siue particularis: et hoc manifestuſ est in qua duo sunt necessaria: vnum vt minor sit affirmatiua: aliud vt vna duarum quelibet sit vniuersalis. Conclusio autem in hac figura sit sex modis. Primitus modus īstat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis: vt ois homo est aial: et ois homo est rationalis: ergo quoddā animal est rationale: qm̄ minor ī particularē: vt si dicam quoddā aial est homo: et ois homo est rationalis: ergo quoddā animal est rationale. qui modulus est tertius prime figure per īuerſionem minoris. Secundus modus cōstat ex duabus vniuersalibus: scd maiore easrum negatiua et minore vniuersali affirmatiua: vt ois hō est aial: et nullus hō est equus: cum cnī īuerteris minorem fieri

particularis affirmationia. Redit ergo qz̄ tuſ modus prime figure. Tertius modus īstat ex duabus affirmatiuis: sed maiore eaꝝ particulari: vt quidā hō est albus et ois hō est aial: ergo quoddā albū est aial: hic īverſis maior in particularē affirmatiua: et fiet transpositio minoris in maiorē: et fit tertius modus p̄ime figure Quartus modus īstat ex duabus affirmatiuis: scd maiore eaꝝ vniuersali: vt ois hō est aial: quidam hō est scriptor: ergo quoddā aial est scriptor: cum enī īverſis maiorē in particularē fiet tanq; si oī ceras quidā scriptor est hō: et ois hō est aial: ergo quidā scriptor est aial: īverſis enī oclūsio et fit quoddā aial est scriptor Quintus modus īstat ex vniuersali affirmatiua minore et particulari maiore negatiua: vt ois hō est rationalis: nō ois homo est scriptor: sequiſ ergo nō oē rationale est scriptor: hec manifestaſ per positionē. Sextus modus īstat ex minore affirmatiua particulari et maiore negatiua vniuersali: vt quoddā aial est albū: et nullū aial est nix: ergo quidā albū non est nix: manifestaſ hoc per īuerſionē minoris: et fit quartus modus prime figure Nec est distinctio syllogiſmoꝝ cathegoricoꝝ. At modo de syllogiſmis hypotheticis quoꝝ due sunt species: Hypotheticus īunctus: et disjunctus hypotheticus Hypothetici vō īuncti hoc est exemplū si mūdus est factus factorē haber: hec est propositio cuius si posueris antecedens sequiſ īsequens hoc modo: sed mūdus est factus: sequiſ ergo qz̄ mūdus factorē haber: si vō posueris negatiua ī: queris sequiſ negatoria antecedentis hoc modo sed mūdus factorē non haber: scquiſ ḡ qz̄ mūdus non est factus: sed si posueris negatiua antecedentis nō sequiſ ipsum īsequēs nec negatiua eius: si enī dixeris mūdus nō est factus ex hoc nō oclūdes aliquid sicut hic est: si hō est aialeſt: sed

non est homo: non sequit̄ q̄ non est animal: simuliter si posueris consequēs nō sequitur aliquid: si enim dixeris mundus habet factorē nulla sequitur conclusio: vt si est homo est animal: s; est animal nō sequit̄ q̄ sit homo vel in homo. Nec igit̄ quatuor hypothetice sunt ex quibus non prouenit conclusio nisi ex duabus scilicet vel ad positionem antecedētis infertur consequens vel ad destructionem consequentis destruitur antecedens. Ad positionē vero consequētis vel ad destructionē antecedētis non fit conclusio nisi in paribus tantū in quib⁹ consequens non est cōius antecedente: et tunc possunt concludi quatuor hypothetice vt si hoc est corpus hoc est cōpositum: sed est corpus ergo est cōpositus: vel est compositum ergo est corpus: vt non est corpus ergo non est compositum: vt non est compositum ergo nō est corpus. Si vero consequens fuerit cōius antecedente vt animal ad comparatioē mem̄ hominis tunc ad remotionē cōloris remouetur minus cōmune: vt ad remotionē animalis remouetur homo: sed ad remotionē minus cōmuniis nō remouetur magis cōmune sicut ad remotionē hominis non remouet animal: Sed ad positionē minus cōmuniis ponitur magis cōmune sicut ad positionē hominis ponitur animal et nō econtrario. Species secunda est de Hypothetica disumcta: vt hic aut mundus cepit: aut mundus est eternus: hic cōclūdatur quatuor hypothetice hoc modo: sed mundus cepit: ergo mundus nō est eternus: vel non cepit: ergo est eternus: vel est eternus: ergo nō cepit: vel nō est eternus: ergo cepit. Quid ad positionē cuiuslibet eoz remouet alterū: et ad remotionē cuiuslibet eoz ponit alterū: hoc aut nō fit nisi in ūis imediatissimis: s; in mediatis si fuerint tria ad positionē vni⁹ eoz

remouent reliq̄ dñi vt hic nūerus aut est maior aut est minor aut cōglis illi: s; est maior: ergo remouet q̄ nō est maior nec cōglis ad remotionē vero cuiuslibet eoz ponit alterū eoz alioz dñoz sed neicit q̄ vt si dicas q̄ nō est egl̄ s ergo sequitur q̄ est maior: aut minor: si vero enunciatio fuerit pluriū p̄nū vt nūerus hic vel est iiii. vel xx. vel talis vel talis: sed ad positionē vni⁹ eoz remouent certi. Ad remotionē vni⁹ vnius eoz non cōcludit vnu alioz determinate. Hec sunt principia syllogismorū. Sed ad cōplens dū huc tractatū adiicimus et q̄tuor que sunt rōcinatio idirecta: et iunctio: et exemplū. Rōcinatio cōposita rōcinationis indirekte forma est probare ppositiones destruendo ūi dicendo illū ad inconvenientes sc̄ adiungere illi alias ppositiones manifeste verā: et cōcludere ex eis manifeste falsis dices cōclusio falsa nō p̄uenit nisi ex syllogismo cuius ppositioni inest falsitas: Propositione vero quā nos adiungimus est manifeste vera: constat ergo falsas esse ppositionē quā aduersarius tenet. Verbi grā. Dicer aduersarius omnis aia est corpus: tu ergo dices: ois aia est corpus: s; omne corpus est diuisibile ergo ois aia est diuisibilis: et hoc est manifeste falsus de aia hois: necesse est ergo in ppositionib⁹ ex quib⁹ cōcluditur esse falsitatē: hoc aut q̄ oē corp⁹ est diuisibile est manifeste vera: ergo remanet falsa dictio aduersarij que est ois animal est corp⁹: hac ḡ destrucrā constat q̄ aia nō est corp⁹. Inductio est orō i qua ex multis particularibus infert vle illoz sicut hic omne aial dū masticat mouet mentum inferius: et hoc vidimus in equo et boe et asino et in ceteris aialib⁹. Similiter q̄dē vez esset si hoc posset vere induci de oībus animalib⁹ ita vt in nullo fallat: et tunc posset fieri syllogismus s̄m primaz figuram hoc modō: omne aial est equus et

De ratione natione.

De iunctū

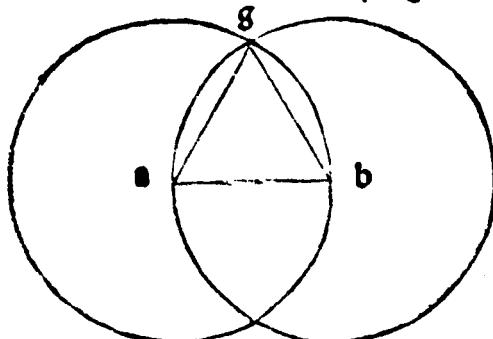
hō rē. et vñ qd̄q illorū mouet iferius
mētū dū masticat: seq̄ ḡ p̄ oē aīal mo-
uet mētū iferī dū masticat. Sed postq̄
in alio eoz paterit falli tūc necessa: io ve-
rū nō est sicut de qdā aīali q̄ dr̄ tensat
verū est q̄ nō mouet mētū in ferius dūz
comedit: sed supiūs: Nec mirū si qd̄ ve-
rū est de mille fallat i ali quo. Inductio
aut nō valeat nisi i auctoritatib̄ logicis
nō necessari: s: in qb̄ quo magis fuerit
inductio diligēt̄ cōposita z plenior fa-
ciet majorē fidē. Exēp̄ū est illud q̄ do-
ctores legis argumentationē vocār. s: iu-
diciū de vno singulari i aliō pp aliquas
similitudinē: sicut cū q̄s cōsiderans do-
mū videt q̄ ccep̄t z q̄s formata est: dein
de cōsiderans celū videt q̄ formatum
est trāffert iudicium ad illud. z dicat oē
corpus q̄ est formatū ccep̄t intelligens q̄
celū ēt ccep̄t pp cōsiderationē domus: h̄
aut nō valeat ad acquirēdā veritatē: sed
ad p̄suadēdū aīc in alterationib̄ hoīuz:
que sc̄p̄ īducunt in cathegoricā de im-
partitionib̄ oīuz: z de accusatoribus z
de ipulsionib̄ de laude z vituparatione:
de exaggeratiōe z attenuatiōne z ceteris
huiusmodi: cū. n. dixeris ifirmo bibe
hāc medicinā z p̄derit tibi: ipse aut di-
xerit quare: z r̄tides qm̄ aliō ifirmus bi-
bit ea z profuit ei: tūc inclinabit animū
suū ad recipiendū cā z nō requiret pro-
bari prius cā prodesse oī ifirmo vel in-
firmitatē suī infirmati cōsimili vel dis-
positiō illiō esse cōsimile in crate: z for-
titudine z debilitate: z in ceteris nō req-
ret sc̄z est talis vt eius dispositio v̄l nō.
Postq̄ aut dialetici apprehēderūt debi-
litatē huiō argumētatiōis adiuuērūt
aliā viā dicētes nos oīndim̄ indicū: hu-
iūsmodi firmū esse fīm hāc intētionē: z
in stabiliendo hoc processerūt duabus
viis q̄rū vna dicit̄ simile z contrariū. Di-
rerūt enī nos videmus q̄ oē formatū
sc̄pit z omne q̄ nō est formatum nō ces-

p̄t: sed hoc ēt reducit ad inductionem:
nec idicat veritatē. Et h̄ duobus modis
vno q̄ cōprehēdere singulařia est ipo-
sibile: sūt. n. aliqd̄ ītermittit. Alio q̄ ille
vel cōsiderauit celū vel nō si aut nō cō-
siderauit celū z tunc nō apphēdit singu-
laria qm̄ si multa reū similiū considera-
uerit: z vna p̄termisit profectio illa
vna falsificabit indicū multorum sicut
p̄dictū est in animali q̄ dicitur tensat: si
vero cōsiderauerit celū z cognouerit il-
lud ccep̄isse eo q̄ formatū est tūc soluta
est m̄ ouerſia qm̄ manifestū est ei q̄ cer-
titudo p̄positiōis est anteq̄ certitudinē
argumentatiōis audīret: Quid ḡ opus
fuit ea a gumētatiōe si ante cā cōstat ei.
Alia via cōiectatio z deau. ratio d̄xe-
runt nos cōsideramus formas dom-
sc̄z q̄s est: z q̄s est cō:p̄ z q̄s existēs per
sc̄: ēt q̄s est formata: fallūz est aut illam
cepsisse ppter h̄ q̄ est z q̄s est existēs p
sc̄: z q̄s est hoc z hoc: tūc enī consequere
tur q̄ omne q̄ est z est existēs per se c̄s-
pit. Constat ergo q̄ nō ccep̄t nisi q̄s for-
matū est. Hoc aut falsum est qm̄ mor-
dis: vno q̄ p̄t dici q̄ cā inceptiōis do-
mus nō est ppter aliqd̄ horū que sunt
magis cōdā q̄ dom̄: sed pp hoc q̄ est p
priū domus sc̄z esse domus: sed si consti-
terit aliqd̄ aliud ppter domus: c̄pisce: tūc
vna z caderet cā inceptiōis erit domus z
illiō: z tūc nō seq̄t ex h̄ celū ccep̄isse. Se-
cundo q̄r hoc nō p̄t esse verū si cōpre-
hēdant̄ oēs p̄prietates rei sic ut nulla
relinquat̄. Cōprehēdere aut cēs diffici-
le est: nā p̄t aliiquid fīmitti q̄ p̄oriū cā
ēt q̄r ccep̄t: plures aut dialetici nō cu-
rant cōprehēdere oēs dicētes aduersari-
rio si aliqd̄ īvermittamus dictu q̄r est il-
lud vel si aliqd̄ esset q̄r p̄ter mi timus
nos sc̄remus illud: sed quia neī. in. us
negamus esse: hec autem ratio est de-
bilis nā et hoc q̄ aduersariis nescit in
illa hora vel in tota vita sua. z significas

tur illud nō esse. Scieđū si est de elephāte: quē nunq̄ pīr̄ ex vidimus: et de multis alijs que qdē q̄suumus: ad vltimū: non iuerimus. Tertio q̄ q̄uis cōcedat nō p̄termiti et q̄ sunt tñ cause sunt plus res et ppriatates. rbi grā quatuor: tamē remotio triū nō ponit quartū: nā diuñsiones ppriatū fm va: iationē cōpositiōis plures fūt q̄s q̄tuor. Dōt. n̄ c̄epis se vel pp h̄ q̄ est vel q̄ est corp⁹: vel extens p se: vel formatuř: vel domus: vel q̄: est corp⁹ et domus: vel domus et formata: vel domus et ext̄is p se: vel dom⁹ et ens: vel corp⁹ et formatuř vel corp⁹ et ext̄is p se: vel corp⁹ vel non corpus: vel ens vel ext̄is per se: et est ens et alio mō corporis fm bina vñ terma vñ q̄terma: multa. n. sūt q̄ nō ɔstitutū: nisi pīr̄ i cis multa cōueniat sic nigredo iest caistro que eget gallis et atramēto et cōmixtiōe aq̄: et multa sunt quoꝝ multa sunt cōponis cāc. Quomō ḡ sufficiet remotio simplis ciū sola. Quarto q̄: 3 cōccdat esse sufficiens enumeratio et ip̄e posuit tria cē de structa et remansit quarta. Hoc tñ non significat q̄: indicū sit sufficiēs in tribus nō trāseat q̄rtā: nec significat q̄: ōno pē deat: et quarta absolute sine dubio: vel pōt diuidi hec q̄rtā in duo quoꝝ vnius veritas est sine alio: ergo remotio triū nō poterit quartū: nec significat illā esse cām: et hic est lapsus pedi: q̄uis. n. quo enumerat cōdem eius ppriatatez dicens q̄: est: et q̄: est ext̄is p se: et q̄: est corpus et q̄: est formatuř hac forma vel alia: tamē remotio triū nō affirma: et iudicium pēdere et formato simpli: sed et formato hac vel hac forma. Nec igitur est falsa ratio argumētariorum dialecticar̄: nec pōt esse probatio nisi dixerit esse forma tio cepit: et celi: est formatuř ergo cepit. Si aut̄ ɔdit̄ huic q̄: omne formatum cepit: tunc necessario debes pbare: Nō pōt aut̄ ilud pbare per hoc aliqd vñiuz

c̄episse q̄ tu vides vcl mille alia forma ta c̄episse: s̄: fiat hec p̄positio qd̄: et eger probatione duarū probationum cōcessarū fm aliquem duorum modorum predictorum: Et hoc sequitur iudicium de c̄emplō. De argumentatione cōposita scias q̄ in tractatib⁹ et doctrinis nō currit v̄sus fm dispositionem syllogismorum et obseruatiā quā p̄tclauimus: nam inducunt ɔfuse vel pp additionē supflui: vel pp diminutionē alicui p̄positionis que manifsta est qñq̄ scien ter occulter. Quod autem inducitur confuse et non fm p̄scriptū ordinē pōt reduci ad ordinē: et h̄et syllegism⁹ ɔctas dēs. Qd̄ vero fuerit fm ordinem p̄scriptum in apparentia: s̄: nō h̄nt oia q̄ fibi conueniūt neq̄z concludēt. Exemplū autē conueniēs argumētatiōis. i. rōcinatiōis cōposite est in prima figura Euclidis. Lūz enī sup datā rectā lineā. a. b. volueris tri angulū eq̄ilaterū ɔstituere: et volueris p bare triangulum istū eē eq̄ilaterū sic facies: pone punctuř. a. cētrū sup qd̄ figes vñiū pedē circini: deinde appones circuli vñq̄ ad punctū. b. et facies circuluř circa cētrū. a. similiř sup punctū b. pones pedem circini vñiū: deinde extendes alium vñq̄ ad punctum. a. facies circuluř. Duo igit̄ circuli eq̄les sunt qm̄ sunt sup cādē longitudinez: et intersecant se in pūcto. g. a. quo pūcto p̄trahit vñq̄ ad pūctū. a. linea recta q̄ fit. g. a. et simiř a pūcto. g. p̄trahit vñq̄ ad punctū. b. linea alia recta que fit. g. b. Dic ergo q̄ triāgulus contentus iter tria pūcta. a. b. g. qd̄ a terus est q̄: sic p̄baſ: due recte linee. a. b. et. a. g. equales sūt qm̄ erunt a cētrovni cōciliū ad eiusdei circūferentiā. s̄l̄r due linee recte. a. b. et. b. g. sūt eq̄les qm̄ eq̄les sūt vñi et cidez linea q̄ est. a. b. Lēcludit q̄ triāgulus eq̄ilater⁹ ē Usus aut̄ sūt olim taliter iduccre p̄positiōes:

Unde sic reducantur ad verū ordinē non proueniet clusio nisi quatuor syllogismis quoꝝ vniuersq; cōster ex duab; p;positiōib;. Primiꝝ eorū est hic dñe recte linee.a.b. t.a.g. procedunt a cōtro eiusdem circuli ad circūferentiā eiusdē: oēs aut linee recte procedentes a centro vnius circuli ad eiusdē circūferentiā equales sunt: ergo due recte linee.a.b. t.a.g. sunt equales. Secūdus est q; due linee recte.a.b. t.b.g. existētes a centro vniꝝ circuli ad eiusdē circūferentiā similiter sunt equales eadē ratione. Tertiū est q; due recte linee.a.g. t b.g. sunt equales eiusdem linee que est.a.b.oēs aut due linee equales eidē rei sunt inter se equales: ergo due linee recte.a.g. t.b.g. sunt iter se equales. Quartū q; figura.a.b.g. que cōtinet a tr. bus lineis equalibus: t. iangula est t. equilatera. oīs aut figura.a.b.g. cont. nta est a tribus lineis equalib;. ergo figura cōstituta.a.b.g. super linea. a. b. est triangulus equilaterus. Hic est verus eius ordo: sed placuit ei propositiones aliquas p̄termittere: eo q; sunt manifeste: Enigila igitur ad hoc. Hoc est q; dici debuit de forma syllogismi.

CDe materia syllogismi. Lapl; qntū.
Dateria syllogismi sunt proposi-
tiones que si fuerint credibiles t
vere erunt clusiones credibiles t vere:
si vero fuerint p̄positiōnes credibiles t
false non cōcludent credibiles t vere:

si autem fuerint opinabiles non conclu-
dent vere: sicut aux est materia nūmi
t rotunditas forma eius s; falsificat ali-
quādo nūmus iſlectione forme: t priua-
tione rotunditatis eo q; sit oblique: t tūc
non vocabit nūmus: aliquā vitio mate-
ria scz cum fuerit et ferro vel ere. Syllo-
gismus similiter est vitiosus aliquā vi-
tio forme scz cū nō fuerit r̄m aliqua: fū-
gurā p̄missaq; aliquando est vitio ma-
teria q̄uis forma sit recta scilicet cui p;
positio sit opinabilis vel falsidica: sed su-
cūt aurū habet qnq; c̄:dines: p̄imū est
vt sit obrisiū examinatū purissimū. Secū-
dus vt non sit in illo gradu sed habeat
aliquid admixtū q; nō p̄cipiat nisi teri-
tissimus Tertiū q; habeat admixtū q;
percipiat quilibet peritus quādōq; t im-
peritus. Quartus est vt sit de ere: sed sit
adeo subtilis simulationis vt etiam pos-
sit fallere pitū q̄uis nihil auri sit in eo.
Quintus est vt falsitas appareat omni
homini. Similiter p̄positio habet qnq;
ordinis: primum ordinē habet illa que
est vera t credibilis sine dubietate sine
deceptione: t argumentatio ex talib; cō-
posita diciē demonstrativa: sed q; adeo
prima veritati vt t difficile possit fal-
tas esse in illa: sed p̄t fallacia esse in illa
cum diligentissime cōsiderat: t angmē-
tatio ex ea vocat dialectica. Tertiū ha-
bet ea que opinabilis opinōe conueniē-
ti: sed tamē accidens p̄cipit eius contrariū:
Et q; p̄t falli: t argumentatio cōposita ex
eis vocatur rhetorica. Quartū habet p̄-
positio formata ad modū verarū cu; simila-
tione t dolo que nec est opinabilis
vel probabilis nec v̄ra: Et syllogism⁹
qui sit ex ea dicit̄ deceptiōnis t sophisti-
cus. Quintū h̄z p̄positio qu; scitur esse
falsa: sed tamē mouet animū aliquo mō
opinandi: t argumentatio fcā ex ea ḡr-
ec fūmica dicit̄ op⁹ aut de his p̄positio-
nibus latius dissērā. Omnis igit̄ pro-

Syllogis-
mus virio
s; s; reddit
ex plurib;.

P: op̄su
tio b; qn
q; ordinc;

Propositiōne quo-
mō multi-
pliciter di-
midit.

Prīme p-
ositiōes.

Sēnsibiles
p-positiōes.
Experi-
mēta-
les p-
osi-
tiones.

Famose p-
ositiōes.

positio ex qua componitur argumentatio que propositio nondum stabilita est ratione: sed sumitur in quantum recipit et concludit ex ea: et dividit in tresdecim partes scilicet in primas: sensibiles: experientiales: famosas. et in propositiones quarum medius terminus et probationem intelligere in promptu est: et in estimariuas: et maxias: receptibiles: concessas: simulatorias: et eas que videtur maxime et putabiles: et imutatorias.

Prīme sunt quas per se necesse est natu-
raliter intellectui credere: ut hec duo sūt
plusq; vnum: et omne totum est minus
sua parte: et quecumq; equalia eidem: et
iter se: si quis enim posuerit se subito fa-
ctum intelligentem sive precedente do-
ctorē et educatiōe: et proposito fuerint ei
buiusmodi propositiones statim intelli-
get sensum earu; cu; cognoverit sensu;
totius et partis: et maioris: nō poterit er-
go tunc credere totu; nō esse minus sua
parte: et hoc est in quolib; toto: hoc au-
tem non contingit ex sensu: sensus enī
non apprehēdit nisi hoc vnum: vel hcc
duo: Res vero nominatas hic: et quel-
libet designata. Illud autē iudicium est fi-
xum in intellectu naturaliter non potest
vnq; comparari intellectus ab hoc ali-
quo mō. Sensibil s sūt ut hec solē luci-
dus: et claritas lunc crescit et decrescit.
Experimentales sunt propositiones quas
acquiri imus in sensu et intellectu ut hec
q; scim⁹ q; ignis adurit: et sciamonea vē-
trē soluit: et vnum inebriat: sensus enī
apprehendit inebrieta: ē post potationē
vini sc̄pissimā: et intellect⁹ percipit quo-
niām hoc debuit tringere: si aut̄ hoc es-
set carū ale nō tringeret sepiissime: gene-
rat ergo in intellectu sc̄pissimā huius rei
firma sine dubio. Famose sunt sicut q; s
vulgo dicēte didicimus sic hec q; egyp-
tus est quāvis nūquā vidimus: de quo
fi nullatenus dubitauerimus vocabitur

famosa. Non debet autē equaliter cre-
di oia famosa: nā si alicui dubitanti pro-
phetā miracula fecisse dicatis q; debet
id credere qm⁹ famosu; est sicut et hoc fa-
mosum est ppbetam fuisse dicit se non
posse dubitare q; propheta fuerit s; pos-
test dubitare q; miracula fecerit si aut̄
hoc esset sicut illud nō dubitar; de hoc
sicut nec de illo: vñ oportet eū sustinere
quousq; audiat toties dici: et decūlgari
donec auferatur dubitatio et fiat ei fa-
mosa si forte fuerit de famosis. Propo-
sitiones vero que sequuntur habent pro-
bationem suam naturaliter sūt ille qui-
bus nō acquiescit animus nisi per me-
dium terminum: Quā q; impromptum
est intelligere ideo dubitat propositio
illa esse pma q; sc̄f fine medio termino
quātu; nō acquiescat aīus que tñ re ver-
ra nō sc̄tur nisi per medium terminu;
intentio enim argumentatiōis est inae-
nire mediū terminū: maior aut̄ et minor
terminus sunt in propositione quesita.
v.gra. cū audimus q; binari⁹ est medie-
tas quaternari⁹ statim scimus q; quidē
nescimus nisi q; mediū hoc modo. Me-
dias est vnaquacq; partiū alicuius to-
tius equalis alteri parti. sed binari⁹ est
vna duarū partiū quaternari⁹ equaliū:
ergo binarius est medias q; ternarii: cu;
ius rei hoc signū est: si enim quis terro-
gat te: et dicit .Quarta ps sunt de. xxxiiij.
fortasse tñ non statī intelligis quod fine
medietas eius quousq; diuidas. xxiiij.
in duas partes eales: et deinde consi-
derans vnjquacq; partiū inuenies esse.
xliij. tunc sc̄ies esse dimidium eius: sed
quia hoc facile intelligit iccirco cōmura
illud exemplū: et considera in maiori nu-
mero: et pro dimidio pon; partem decis-
mam septimā v̄l sextā v̄l quēlibet aliā:
non enī intendō aliud nisi exemplū po-
nere. Non ergo miraris aliquid esse q;
nō potest sc̄ri nisi per medium q; tamē

intellectus percipit posse sciri abscq; me
dio & abscq; argumentatione: non enim
omne q̄ existit vno modo percipit hoc
illud esse eodem modo: re. n. existente in
intellectu est aliquid: sed percipere quō
existit: & quō proferat est aliud. Opina-
biles sunt propositiones false que ita fi-
xe adheserunt in animo: vt nemo possit
dubitare de his q̄ contingit ex actione
extimationis in ea que sunt preter sensi-
bilia: extimatio enī non percipit aliquid
nisi sibi sensibilia in quibus consuevit
sicut hic q̄ extimatio indicat non posse
esse aliquid cuius pars non possit ostendī:
& nihil est q̄ non sit in mundo vel ex-
tra: Et sicut hoc q̄ totalitas mundi ter-
minat inani vel pleno q̄ est extra mun-
dum: & sicut hoc q̄ corpus nō augmen-
tatur vel crescit ex se ipso sed ex exterio
addito. Lausa aut̄ huius iudicij extima-
tionis de his hec est q̄ hec non sunt co-
uenientia sensui: vnde non percipit ea exti-
matio: Et falsitas horū scitur ex hoc q̄
si omne q̄ nō percipit extimatio esset fal-
sum tunc ipsa extimatio esset falsa qm̄
extimatio non percipit extimationem:
Similiter scientia & potentia & cinq̄
forma nō apprehendunt alio qm̄ sensi-
su; nec apprehendit extimatio: error
autem extimatiois non deprehenditur
nisi in questiōibus que sequuntur in ar-
gumentatioib; cōpositis ex p̄mis q̄s
extimatio recipit: & cōcedit q̄ & Syllo-
gismus cōponitur ex p̄mis: & q̄ conclusio
est vera. Sed postq; illata fuerit abhor-
rat eam recipere non est nisi ex natura
eius que refutat recipere ea que nō sunt
sensibilia. Manifeste sunt propositiones
que nō recipiunt nisi iquantu; sunt ma-
nifeste. Et putat vulg; & simplices docto-
res esse primas comitātes intellectus na-
turā: vt hec: Mēdac u; est turpe: Inno-
cens nō debet puniri: iusticia necessaria
est: iniusticia est turpis: Et q̄ ois homo

Opinabiles
2clusiones.

Abāissele p-
positiōes.

debet velare pudēda: & horū similia. Et
hec sunt ea que sepe audiūt hoīes a pue-
ricia in qb; cōueniunt plurcs gentes cā
cōis vtilitatis. Has q̄ facile recipit aius
eo q̄ consuevit in illis: & ad recipiendū
eas iuvant aliqui mores proprii vel ex-
pusillanimitate: vel formidine vel vere
cundia. Si autē pponetis quis se fuisse
creatū intelligētē nō per doctrinā: nec p
disciplinā morū nec per exercitiū: & pro-
ponet hīmōi ppositionēs possit eas nō
recipere: Nō sicut hec q̄ duo sūt plusq;
vnu. Quedā aut̄ istarū ppositionū sunt
vere sed subtili cōditione vel demōstra-
tione: & putant esse vere absolute: sicut
hic q̄ putat eē vero absolute q̄ deus est
potēs sup omnia. Et hec est maxia cui
negatiua quidem est absurdā nō vera:
nō enī potēs est creare sibi simile: vnde
op̄z potēs est sup omne q̄ est possi-
ble in se. Et dicit scire oia cū ipse nō sci-
at oia q̄ nescit simile sibi. He aut̄ Ma-
xime differūt sibi maiorē & minorē eui-
dentiā sui: & sibi diuersitates usus & mo-
rū: & terrarū & artificū. Maxia aut̄ que
est apud phisicos non est maxia que est
apud experimentales & ecōtrario. Con-
tradictoria maxie nō est illa que est fal-
sa sed q̄ est absurdā: Contradictoria v̄o-
fa: si est illa q̄ est v̄a: multa enī vera sūt
absurda: & multa falsa diligunt: & sunt
maxime dubiū est primas & aliqui sensi-
biliū famosarū & expimētaliū esse mari-
mas: in quib; nihil aliud itendimus ni-
fi probabilitē. Receptibiles sunt ille q̄
habent a sanctis hoīb; vel a maiorib;
sapiētu vel ab antiq̄s & scrib̄z cū consti-
terit eas ab eis fuisse dictas vel in libris
suis scriptas: & p̄ter hoc eos fuisse vite
landabilis: hec enī omnia in aio consti-
tuunt fidē. Concessē sunt q̄s cōcessit ad
uer sarius: vel sunt manifeste iter ambos
tm̄: hec. n. reperiunt qm̄ & nō ab alio:
nec differt maxima a cōcessa nisi in ge-

Maxie p-
positiōes.

Receptibiles p-
positionēs.

Lōcessē p-
positionēs.

Simulato rie p:opositiōes. **M**axime in apparētia apponētia p:positio/nes. **S**unt q:s stu-
det hō assimilare p:mis vel experimenta libus vel maximis:nec sunt vt ille:s; vt
ille esse vident: **D**arime in apparētia sunt q:s q: audit statiz recipit in p:ncipio:
s; cū diligenter attēdit audit nō eē reci-
piendas: q: recipit eas esse vitiosas sicut
cū q:s auait hoc q: dicit: adiuua fratrem
tuū cū nocet v'l noceſ ei: aius festinat re-
cipe: sed cū bene cōſiderat videt q: in iu-

Putabiles p:positio/nes. **S**unt que faciūt putare aliqd q:uis aius p:cipi-
at posse cē ei⁹ opposituz natū sicut hoc
q: dī: Qui nocte ambulat malefactor e: si enī malefactor nō eēt nocte nō ambu-
laret: v'l hō q: dī ille affonat inimicū tuū ergo est inimicus tu⁹ q:uis illa societas
possit dolo fieri. s. ad utilitatem amici.

Imagine trāſfor-
matorie v'l
imutato-
rie p:positio/nes. **I**magine vel transformatorie vel im-
mutatorie vt p:positiones quas scimus
esse fallas: sed iprimū in animo vel ap-
petenda v'l respuēda: sicut hoc q: dicit:
mel videſ esse sterlus: vñ q:uis respuit
aius illud q:uis sciat illud esse falso: **N**ec igit̄ sunt oēs spēs p:positionum.

C De acceptione propositionum in fa-
cultatibus. **L**ap̄im sextum.

Q Uinq: prime spēs. s. p:me: sensibi-
les. Experimētales. Famose: & que
secū bñt nāl'r p:positionez sua: q:gruūt
argumentatiōib⁹ demōstratiūis. Ut. li-
tas aūt demōstratiōis est manifestatio
vitatis: & acq:atio certitudinis. **M**arie
eo & cōfesse apte sūt argumētatiōib⁹
dialecticis. s; p:me cū ceteris q:tuor cui
icidūt in dialecticā fortiores sūt: sed nō
recipiunt in ea nisi iquātū sunt cōfesse &
p:tabiles qm̄ nihil aliō attēdit dialecti-
cus nisi h. **U**tilitas aūt dialectice multi-
plex est. **P**ria est cōincere p:sumptuosū
& iactantē se scire q: nescit: & incedentez
extra viā vitatis: cui⁹ itcllect⁹ qm̄ nō po-

test app̄hendere vitates demōstratione
ideo cōuerimus eū ad maxias: p:nt. n.
ipse necessario recipiēdas ad cognitio-
nes vitatis: & veras: & p: eas oñdit ei ful-
fas snia. Scda est vt cū voluerim⁹ do-
cere illū aliquā scīaz veram q: fit sensu
descriptū a vulgo: **N**ec fit tēnt⁹ orōne
rhetorica: nec exhortatiōe: nec tñ ascens
dit adhuc ad gradū sup̄iorēz vitatis vñ
possit app̄bēdere legē demōstrationis:
possit tñ plātari in aio ei⁹ snia vñ argu-
mentatiōib⁹ dialecticis: & isti sunt q:plu-
res de his q: vocanē iquifitores scie le-
gis. **T**ertia est q: introducēdi i singulis ar-
tib⁹ vt in medicina & geometria & ceteris
nō p:nt p:us addiscere p:ncipia artiū
& ea que p:mittunt p: demōstratiōes: s; nec
recipiēt ea posita. **S**atisfacim⁹ aut̄
eis in hm̄oi argumētatiōib⁹ dialecticis
& p:positiōib⁹ maris quoq: p:nt ea di-
scere p: demōstratiōez. **Q**uarta est q: nā
dialectice argumētatiōis est posse cōclu-
dere duas extremitates ūdictiōis i que-
stione q: cū fecerit & cōfiderauerit locum
erroris aliquā māifestabīt ei vitas i illa
q:ōne. **S**ufficiat hec dca ū dialectica: cui
aut̄ nō sufficiūt recurrat ad libp: q: e: p:
rie de his q: nō op̄; iducere h. **P**utabi-
les aut̄ & simulatorie p:positiōes sūt ap-
te argumentatiōi sophistice: nec p: sunt
alio mō nisi vt sciat ad cauēdūz eas: &
aliq:ū tētamus p: eas itcllectum ei⁹ quē
nescim⁹ an sit p:ti⁹ i arte an nō quoq:z
sciamus quō sciat fibi cauere ab eis: Et
cū hō fuerit vocabib⁹ argumētatio tētati-
ua: Aliq:ū eo iducemus eas ad iſcrēdū
fib⁹ verecūdā ū simulant vulgo se sapiē-
tē eē cū nō fit seq̄t eu: vulgus: deinde di-
sputamus cū eo & cōvincimus cui: cor:z
populo p: eas qm̄ nō p:ot eas cognoscere:
& postq: oñdimus populo enī p:ueni-
at error recedit ūfusus: Et tunc vocabib⁹
argumentatio deceptiua. **M**arie eo in
apparētia & putabiles & receptibiles ap-

te sunt fieri argumentatiōis ppōnes rhe
torice et legalis: et oīs argumentatiōis que non intendit certificari: s; persuadere. Utilitas autē rhetorice manifesta est: scilicet. Iūcū ad inq̄redā vitatē et ad fugi
endā falfitatē. Si tū autē est utilitas lega
lis exhortatiōis: rhetorice autē est prius. Quā nō op̄ hic iducere. Trāsformato
rie at̄ sūt ppōnes argumentatiōis firmice
i.poetice. Si autē p̄me et reliq̄ q̄uī: i.du
cūs i.rhetorica vel firmicā nō i.ducunt
nisi i.iquātū sunt pbabiles et i.iquātū trā
formativae: q̄ autē plus h̄rit supra h̄ q̄ nō
est necessariū ad h̄. Et his autē oīb̄ ne
gociis nihil est op̄ cogscere nisi demon
stratiuum ad inquirendum eum et so
phisticum ad cauendum eum. Intentio
nostra erit admō loqui de his duobus.
Sinitur tractatus de argumentatione.

C De fallatiōis. Lap̄m septimū.
Nunc autē ōndem sp̄es erroris i. il
la ad cauēdū eas que sūt decem.
p̄: la ē q̄ disputatiōe sepe sūt cōfuse: et
puenit inde maxius error: vñ op̄ te ut
exerceas te i. r̄ducēdo ea ad ordinē p̄scri
ptū ad h̄ ut scias si est syllogismus an
nō: et si fuerit postea cui⁹ sp̄ei: et cui⁹ figu
re et cui⁹ modi ad h̄ ut apparat loc⁹ decep
tiōis vbi ē. Sc̄da ut dil̄: ḡeret obſerves
mediū terminū ad hoc ut oīno eodē mō
sumat in vtracq̄ ppōne: si.n. aliq̄ diuer
sitas fuerit subiecti fm magis et minus
vitiosus erit syllogism⁹ et cludet erro
re. v. q̄. dixim⁹ negatiā vñ eū queri in su
milē fibi siq̄s autē dixerit nulla lagena ē
in vino vñ erit sua querēta ut vñ q̄ ē null
lū vinū ē in lagena q̄ est falsa: cā autē hu
iūs ē q̄ nō obſuauit legē queriōis: si.n.
dicēt nulla lagena ē vinū: et nullū vinū
est lagena vñ cēt: cū vñ addit̄ i. et vñ nul
la lagena ē in vino ei⁹ querēta ē ut dicās
nubil⁹ q̄ est i. vino ē lagena: et h̄ ē vñ: Lo
cūs autē erroris ē q̄ vinū hic p̄dicat̄ cūz
ppōne in vñ nō p̄ se: vñ op̄ et ipse idē et

codē mō fiat subiectū i. querēto: q̄ cū obſ
seruat̄ fuerit erit vñ sua querēta. Ter
tia est vt obſuet ne iter vtrūq̄ terminū
maiorē. s. et minorē et extremitates cōlus
fiōis sit aliq̄ diuersitas: Syllogism⁹ enī
facit iūgi duos terminos sine cī diuer
sitate: et h̄ p̄t sciri ex oīb̄ q̄ ass. grauium⁹
in contradictoriis. Quarta est vt obſuet
duos vñ tres terminos et duas extremitas
cōclusiōis ne sit i. eis equocū:p̄t.n.
nomē cē vñū et significatiōes multe: Et
tūc non crit ver⁹ syllogismus: c̄ h̄ et p̄tē
sciri ex eis q̄ dīcā sūt in ḥdictoriis. Quin
ta ē vt obſues copu'atōe: et noīa: diuer
sis.n.modis q̄nq̄ accipiunt̄: et idē error
puenit: vt h̄ q̄qd scit sapiens sic est vt
scit: h̄.n. vñ p̄t dīcī de scito et de sciēte
et p̄t dīcī:p̄t.n. dīcī q̄ scīuit lapidē
i. p̄t lapis. Sexta ē vt nō recipias idē
fūitas: trāsformāt.n.credulitatē: fi.n.de
terminare: indefinita p̄cipiet itellec̄t̄ eā
ēē falsā vt hec amic⁹ inimici ē inimicus
tibi: h̄ recipit aiū: si autē determinet̄ sic
vt dīcas oīs amic⁹ tui inimici ē inimic⁹
tibi p̄cipiet itellec̄t̄ h̄ nō cē vñle necario.
Septia est q̄ aliq̄ credet ppōne i. syl
logismo eo q̄dīcūq̄ q̄sue: as ei⁹ ḥdicto
riū in itellec̄tu tuo nō iūnit sed h̄ nō fa
cit necessitatē credēdi q̄ ḥdictoriū ei⁹ nō
iūneris: s; cū cognoueris nō h̄eret ḥdī
ctoriā: s; in se: fortasse est.n.ei ḥdictoria
sed tu nō habes eā ad manū v. q̄ credis
h̄ q̄ dīcī q̄ de⁹ est potēs sup̄ oīa eo q̄
nō intelligis eē aliq̄d supra q̄ nō credis
eū posse. Quousq̄ itelligas eū nō posse
creare similē fibi et tūc p̄cipies te errasse
in ipsa credulitate tua: ver̄ est autē ip̄m
posse sup̄ omne q̄ est possibile in se: et h̄
nō h̄eret ḥdictoriū in se vñlo modo. Octa
ua est vt q̄d nō fiat ppō in syllogismo:
tunc.n. p̄ponere id q̄ querēt̄ vt hec p̄
batio oē q̄ mouet eget mouente q̄m ni
bil mouet et se: h̄.n.idē ē q̄ pl̄ari ob̄ba
it: s; mutatis vñbis p̄t illō q̄m p̄batio.

Nona est ut nō p̄b̄c aliquid per id q̄
no p̄b̄c nisi p̄ ip̄m ut hoc q̄ dī ait aūz
nō moris q̄m inc. Stabilit̄ agit: nescien-
tes q̄m nō incessabili agēs nisi sci:ris
q̄z nō moris: z p̄ hoc p̄b̄c incessabilitas
actiōis sue. **D**ecima est ut fugiat p̄posi-
tiones putabiles marīas: simulatorias:
nec credas nisi p̄mas z sensibiles: z als
que cū cīs sunt: Lū. n. diligenter considera
uerit has oēs conditiones erit eius syl-
log: sīmūs veridissime cōclusionis: z pro-
nen: et ex eis certitudo at sc̄p̄ ambiguita-
te in tantum q̄ licet velis dubitare de
eo non possis.

De demonstracione. Capl; octauū.
Opteraria quinta est de his que se-
quuntur libru argumētatiōis de
analecticis p̄steriorib; in qua est vtilis
tas demonstratiōis. Nec diuidis in qua
tuor species. Prima sp̄s est de q̄nib;
disciplinab: libus: z eoz p̄tib;. S. de qua
tuor q̄nib; que versant in sc̄nēis qua-
ruz p̄ma est an est sc̄z qua q̄rit an res
habeat esse. Secunda est quid est: qua sc̄z
querit de quiditate rei. Tertia est quale
est sc̄z qua querit dīa rei per quā sepa-
rat ab eo q̄ secū dūcunt in eodē genere.
Quarta est quare est sc̄ilicet qua querit
causa esse rei. Interrogatio vero an est
fit duobus modis vno quo q̄. si an res
habeat esse: vt cū querit si deus est: et si
hūmanitas. Secundo cur q̄rit dispositio
rei vt cū querit an deus est nolens: vel
an mūdus cepit. Interrogatio vero qđ
est similiter duob; medis fit: vno cū
querit: ut de interpretatione nominis ad
sciendū sensū loquētis vt cū dī antros
pos querit: ut quid intelligat per illud z re
spōdet homo ambulat. alio mō querit
veritas rei in se vt cū queritur quid est
antropos respōdet animal rōnale mor-
tale. Interrogatio vero qđ ē fin primū
modū p̄cedit interrogatiōne an est. Lū
quis enim nō intelligit nomē rei nō iter-

rogabit an sit res illa: s; vero allū modū
posterior est ea que est an est: quisquis
enī nescire an res habeat esse nō iquirit
quid sit. Interrogatio vō quale querit
de diff̄entia vel de p̄prio interrogatio
vero quare est sit duobus modis: uno
querit cā elle rei vt cū querit quare p̄a-
nus cōbustus est: respondeſ qz in igne
cecidit: Alio querit cā scientie vt cū dī
xeris quare dixisti cū cecidisse in ignem:
respondeſ qz cōbustū inueni. Interro-
gatio vō qđ est z quale est p̄ter ad ima-
ginationē: sed interrogatio an est z qua-
re est pertinet ad credulitatē. **S**ecunda spe
eius sp̄s est de syllogismo demonstra-
tiōis. **S**ecunda spe
eius sp̄s est de syllogismo demonstra-
tiōis. **S**yllogismus demonstratiōis dis-
uidis in eū quo acquirit cā esse cōclusio-
nis: z i cū quo acquirit fides eius qđ est
esse. **P**rimus vocat demonstratio quare
est: **S**ecundus vocat demonstratio quia
est. v. g. si quis tenuerit in illo loco eē fū-
mum: z dixerit quis quare tu dicis hoc:
dicet qz ignis est ibi: s; vbiq; est ignis
est fumus: ergo fumus est ibi: iam ergo
fecit demonstrationē nobis de quare sc̄z
decā credendi fumū esse ibi: z de cā fū-
mi: cū ergo dixeris ignis est ibi z dixerit
qz quare hoc dixisti. respondebis qz fū-
mus est ibi: s; vbl; est fum? ibi est ignis:
iam ergo assignasti causaz credendi esse
ignē ibi non cām ignē essendi ibi: z qua-
cā ignis est ibi: semp. n. cātū innuit cāz:
z cā innuit cātū: s; cātū nō facit debere
esse cām: cā vero facit debere cātū: z
hic est noster sensus: vnu etia cātōp nō
facit debere eē alterum cātōp. q̄uis fint
causata sub eadē cā ad domōstrationē
vero de qua re nō p̄tinet ipsum esse cāz
inueniēdi terminū minorē maiorē abso-
lutē: sed si fuerit cā informādi per maio-
rem minorē sat̄is est: vt sc̄z sit cā cōtinē-
di i eo: vt cū dī hō est aial: z oē aial ē co-
pus ergo hō est corp? Dec demonstra-
tio est de qua re q̄z medi terminus cā

Quandiu
pler sp̄s
demonstra-
tionis.

est intencióne minorē et maiore terminū:
bō enī est corp⁹ eo q̄ est aial qm̄ corpo
reitas essentialis p̄prietatis est aialis ad
veniēs ei ex hoc q̄ ipsum est aial nō ex
aliquo cōlori sicut est esse neq; ex ali-
quo minus cōi sicut est scriptor. Tertia
spēs spēs est de his in quib⁹ potius cōtinētur
scītēs dēmonstratiue: et hcc sunt quatu-
or scītēs subiecta accidētia essentialia: que
stīoēs p̄prietatis per primū quidē q̄ est
subiectū intelligit q̄ oīs scītēs subiectū
b; sine dubio de quo tractat: et cui⁹ pro
prietates inq̄runt in ea: vt subiectū me-
dicina est humanū corp⁹: et subiectū geo-
metrie est mēsura: et subiectū arithme-
trice est nūmerus: et subiectū musicē est to-
nus: et cūlīs scītēs est strāuersia: specu-
lator ḡ cūlīs liber scīe nō debet probare
in sua scīa suū subiectū qm̄ nec musicus
debet pbare esse tonos: nec geometer
mensuras esse debet pbare: sed debent
ēt probari hec i alia: et iō necesse ē oīno
intelligere hec subiecta cū diffinitionib⁹
suis fm̄ imaginationē. Per secūdū aut̄
q̄ est accidētia essentialia intelliguntur
p̄prietates accidētales illi subiecto tñ
et non alij sicut triāgulo et quadratura:
accidēt quibusdā mēsuris: et curvitas
et rectitudo qbusdā alti⁹ mēsuris: que
sunt accidētia essentialia subiecto geo-
metrie: et sicut paritas et paritas nūme-
ro: et similitudinā: et dissonātia tonis q̄
est p̄prietate: et sicut sanitas et cōgritudo
corporis: et sū. Necesse est aut̄ in princi-
piis ci. aut̄ in scītēs intelligere hec ac-
cidētia essentialia cū suis diffinitionib⁹
fm̄ imaginationem: sed hoc existere in
suis substātiis nō cognoscit nisi ex cō-
prehēsiōe vel cōplexione ipsius scītēs:
Intentio enī scītēs nē est nisi inquire-
re de ipsiis accidentibus in ipsa. Per ter-
tiū aut̄ q̄ est gōtēs inquirimus cohē-
tiā ipsorū accidentiū cēntiālū cū suis sub-
iectis: Et hoc q̄ est petis i omni scītēs

tia de quo interrogatur in ea. Secūdū
vō q̄ interrogat de cis in ea nosant in
ea qōnes huīs vel illiūs scientie: s; fm̄
q̄ petunt dicunt p̄cūdōes: fm̄ vō q̄ cō-
cludunt in demonstratiōib⁹ dicunt cō-
clusiones: in qb⁹ oīb⁹ nō atūz est vñū: s;
variantē noīa fm̄ varietatē itcrpretatio-
nu. Qm̄ oīs qō pbāda est in aliqua scīa
tūc subiectū ēt qōnis erit subiectū eius-
dē scientie: aut accidentia essentialia sub-
iecti eiusdē scīe. Si aut̄ scītēs subiectūz
fuerit subiectū qōnis vel erit ipm̄ subie-
ctū tñ sicut dī in geometria q̄ oīs men-
sura est cōicās mēsure eiusdē generis
vel incōicās: et hoc est q̄ solet in ea q̄ri:
et sicut q̄ dī in arithmeticā q̄ oīs nūme-
rus est medi⁹ suorū extremerū eque a se
distātiū: vt q̄ri⁹ medi⁹ est iter sex et
quatuor: et tria iter. xxviii. et duo. xxix. et
vñū. vel erit ipm̄ subiectū: sed cuj; ipressi
sōe essentiali scītēs accidētia essentialia: vt
hoc q̄ in geometria dī: q̄ oīs mēsura in
incōmunicās alicui incōicāns est omni
cōicātī eidē: hic. n. accipit mēsura icōi-
cās est oī cōicātī. idē nō mēsura simpli-
citer Incōicāre ēt essentiāle acciū ē mē-
sure: Et sicut hoc q̄ dī in numero q̄ si
aliq̄s numerus dividat in duo media
quorum tñ multipliceſ in alteq̄ p̄uenit
quarta ei⁹ q̄ p̄uenit in ductu toti⁹
in se: hic. n. accipit dimidiatus nūmer⁹ nō
numeris simpli⁹: vel erit subiectū que-
stīoēs tñ spēs subiecti scīe: sicut hoc q̄
dī senari⁹ ēt numerus pfectus: senari⁹
us. n. spēs est nūmeri vel erit ēt spēs: sed
cū ipressiōe sīc hoc q̄ in geometria dī q̄
oīs linea recta stans sup lineā rectā fac̄
vitrobīḡ angulos eq̄les duob⁹ rectis:
linea. n spēs est mēsura q̄ est subiectū
scīe: rectitudo aut̄ acciū essentiāle ē ei⁹: vñ
erit ipressio tñ sīc hoc q̄ in geometria dī
q̄ oīs trianguli tres angulis sunt eq̄les
duob⁹ rectis: triangulo n. acciū est es-
sentiāle alicui mēsuraꝝ: Impossibile est

ergo subiectū scīētiārū demonstratiuāz
cīsse nīfī enī istorū quinq; quorū predi-
cta sunt accidētia cēntialia illi subiecto
propria. p quartū vero q̄ est p̄pria intel-
ligimus p̄positiōes cōcessas in arte illa
quibus phānē questiones illius artis.
Ipsa vero principia nō p̄banē in ipsa
arte: sed vel sunt prima: & vocant p se
nora vt hoc q̄ dī in principio Euclidis
cū eq̄libus eq̄lia addunt tota quoq; sūt
eq̄lia: & ruz de eq̄libus eq̄lia demunt q̄
reliquum eq̄lia sunt vel nō sunt prima
sed sunt recipienda a magistro: si vero
recipit ea credēs vocant principia ppo-
fita: si aut̄ dubitauerit vocat plegus q̄
tū recipit retinēs illa i corde suo quous
q; p̄benē ei i alia arte sicut hoc q̄ dī in
principio Euclidis: necesse cōcedere sup
punctū quodlibet quātūlibet o cupādo
spaciū circulū cōstitui posse: & oēs linee
as exēentes a cētro circuli ad circūferen-
tiā eiusdē eq̄les cē dicim⁹ sūt plurimi
hoiūz q̄ ignorat circulū esse b̄i vt linee
exēentes a centro ad circūferentiā sūt eq̄
les: sed pponit eis hoc in principio scie-

Quarta
spēs demō-
strationis.
Cōditioēs
p̄positio-
nū demon-
strationis
sunt qua-
duor
Spēs q̄ta est de oēbus cōditioib⁹ ppo-
sitionū demōstrationis: q̄ctuoꝝ sunt. s.
q̄ sūt vē & neçarie & p̄cī: & cēntiales vē
stel̄ içūf certissime: sīc & p se note: & sen-
sibiles: & q̄ sūt cū eis sīc p̄dictū est. Ne-
cessarie vō sunt vt aīal hoī: nō vt scrip-
tor homini. Nec n. cōditio est cū q̄tis de
clūsiōe necessaria: cū. n. p̄positio n̄ fues-
rit necessaria sapiēs nō dī neçario cre-
dere xclusionē. Prime sūt cū p̄dicatū p
p̄positiōis est p̄mū subō pp subiectū sīc
h̄oē aīal ē corp⁹: aīal. n. ē corp⁹ eo q̄ est
aīal n̄ pp alīd alīd q̄d sit longinquum
ab eo: nō sīc h̄oē corp⁹: nō. n. h̄oē cor-
pus eo q̄ h̄oē c̄. s. eo q̄ ē aīal. & q̄ ē aīal
iā est corp⁹: corporeitas n̄ p̄io est aīal
& eo mediāte hoī: Nec est longinquū
subiecto eo vt scriptor aīali nō em̄ scri-
ptor inest aīali nisi pp humanitatē que

est minus longinquū: ergo prime sume
cū iter p̄dicatū quaz & subiectū nihil ē
mediū cui iſit ei prim⁹. & eo mediāte aliū
Dec dī: tio obseruāda est in p̄positiōis
ne prima: In p̄positiōib⁹ vō que iā
fuerat cōlūsiones argūmentationū: &
fuerit p̄positiōes: in aīlis argūmentatio
nib⁹ nō suabib̄ hec cōditio sed ponim⁹
in eis necessaria: & essentiales. Essentia-
les sunt in q̄bus nihil est de accidētib⁹
errancis: In scientiis. n̄ de eis agit
Geometr. n̄. nō considerat on linea recta
pulchrior sit q̄ curua: & si circulus sit cō-
trarius linee: Pulchritudo enīm & con-
trarietas extranea sūt a subiecto sue ar-
tis quod est mensura. Nec autem acci-
dunt mensure non er hoc q̄ est mensu-
ra sed ppter aliud q̄ est cōius eo. s. esse
vel huiusmodi: Medicus ēt nō consi-
derat an plaga sit rotunda vel non: q̄m
rotunditas non accidit corpori quia est
in eo plaga. sed ppter aliud q̄ est cōius
in eo Lur. n. medicus dicit vulnus hoc
difficile curab̄ q̄m rotundū est q̄ cir-
culariter primo res sunt alijs figuris nō
est hoc ex scientia medicinā: nec potes-
rit hoc dici ex eo q̄ nouerit medicinam:
sed ex hoc q̄ nouerit geometriam. Ne-
cessarie est. n. igī vt p̄dicatū q̄m̄is sit es-
sentiale in scīō & in p̄positionib⁹: es-
sentialib⁹. s. ē iter hec aliq̄ dīa. Essentiale
le. n. h̄ accipit duob⁹ modis vno vt p̄di
cōditatu īter diffīctionē subiecti vt aīal
bus modis
hoī q̄m ip̄z cētialī īest hoī: & īter ī diffī-
ctionē ei⁹: Sēsus. n. hui⁹ q̄ dī h̄oē nihil
alīd ē q̄z aīal tale ſrō vi subiectū īter
diffīctionē p̄dicati n̄ ecōuerso. sīc signū na-
ſo: & rectitudo linee. Intellect⁹. n. simi ni-
hil alīd ē q̄z hēns naſū hmōi: naſus ḡ ē
ī diffīctionē simi sine dubie: Essentiale aut̄
fm̄ primū modū ſupuacū est oē p̄dicas. Dīlo: eī co-
tu ī q̄m̄ib⁹ q̄ īrū ī scīō subiectū n. si amīto p̄edi
cōgīſſeſ nīſi p̄dīcatū: ver̄ prior ē cognī ſati cognī-
tio p̄dicatū cognitione subiecti: quō igī one subiecti

etur queretur existentia predicati in subiecto: Quisquis enim intelligit triangulum cui diffinitione sua fin imaginatio, nez non inquiret ea que predicantur de eo: postea autem poterit querere si oes eius trianguli anguli sunt equales duobus rectis an non: Querere autem an sit figura vel non supervacuum est. Prius enim intelligit figura: deinde dividit in contenta tribus lineis que est triangulus: vel qualiter que est quadrangulus vel pluribus. Scientia igitur predicari precedit scientiam subiecti. Oportet autem ut per predicata propositioni sint essentialia fin alterum modum: Et potest concedi quod duo predicata duarum propositionum sint essentialia fin intentionem secundam. Sed quod sint essentialia fin primam intentionem hoc non debet concedi: conclusio enim prius esset cognita quam propositio quam esse entiale essentialis fin primam intentionem est: ergo non debet dici hoc quod omnis homo est animal: et omne animal est corpus: ergo omnis homo est corpus: quis erit hoc possit queri: Cognitione enim corporalitatis prior est cognitione humanitatis: Lumen ergo habere fuerit subiectum omnis necesse est prius imaginari hominem: deinde querere quod de ipso predictum: Quisquis autem imaginari habet ne cesset est prius imaginari animal et corpus sine dubio: eo quod primo intelligitur: deinde dividitur in animal et cetera: et deinde quod animal dividitur in rationale et cetera: Logice autem quod propositio minor sit essentialis fin intentionem primam: et maior essentialis fin intentionem secundam: et econtra tenet: Hoc autem est quod volumus ostendere: et facere intelligi de Logica.

C Explicit liber logice Algarizelis.

Sequitur philosophia.

Petrus Liechtenstein Colonensis Germanus: ex oris Erweruelde orium suis. Ad laudem et honorum dei summorum tonantis: et ad commune bonum seu utilitatem summa cui vigiliis laboribus hoc preclarum in lucem opus prodire fecit anno Cliriginei partus. M.D.VI. Ibidem Februario sub benisperto Ceneto.

* *

*

Incepit liber philosophie Algazelis tralatus a Magistro dominico archis diacono secobieni. apud toletum ex arabo in latinum.

Sus fuit apud phos. proponere sciaꝝ naturales: nos aut elegimus proponere differētā eo ḡma gis nccssaria est et maioris diuerſitatis: et qm̄ p̄q̄ est finis omnium scieſ tianū et inquisitionis eārū. Unde ipſi ppter difficultatem suay: et obscuritatem postposuerit eā: et etiā q̄ difficultas est eam scire ante naturalē. Nos autē iter ponemus alij de naturalibꝫ: sine quibꝫ nō pōt scia diuina intelligi. Et complebitus id qnō dicturi sumus de intentiōnibus būi⁹ diuine scietie in duabꝫ ppōfessionibꝫ et quinqꝫ tractariibꝫ. Quoz prius est de diuiniōbꝫ esse et de iudicis eius. Secundus est de cā vniuersi esse que est deus altissimus. Tertius de proprietatibus ei⁹. Quartus de operationibus eius et de cōparatione eoz que sunt ad hōm̄. Quintus est quomō habet esse ex illo fm intentionem eorum.

Divisio to
tua opie.
oī scien
tia habet
pōcīcīs.

Incepit liber primus de scietia que apud phos vocal diuina. De diuīscō scientiarum. Capitulum primum.
Non est dubiu⁹: q̄ omnis scientia subiectus habet: de cuius dispositionibus inquiritur in illa omnia aucteꝝ que sunt de quibus possibile est tractare

ri: duo sunt. s.ea que dicit esse ex nostro opere sicut oīa opera humana: vt leges constitutiones: habitus: exercitū: bella et cetera huiusmodi: et ea que non habent esse ex nostro opere: vt deus celum terra vegetabilia animalia metalla et spiritus et cetera binōi. Sine dubio igitur cognitio sapientie diuidit in duo. Quos rūz vnu est qd̄ facit facere dispositiones nostroy operū et vocat scia actua: cui⁹ utilitas est cognoscere per cā manerias operationū agēdoy per quas utilia nobis pueriant in hoc mundo: et certificatur nostra spes de vita eterna. Alius est quo cognoscunt dispositiōes oīum que sunt ad hoc vt describantur in animabus nostris forma vniuersi esse fm ou dinē suū sicut describitur forma visibilis in speculo. huiusmodi autē d̄scriptio in nostris animabus est perfectio ipsax: qm̄ appetitus anime ad recipiēdū ea pp̄ies est ipſi⁹ anime. Unde describitur ea in via in p̄stī qd̄ est Summa nobilitas: et in futuro cā felicitatis sc̄ i sequētibꝫ oriens. et h̄ or scia theorica. Unaquoc̄ autē barum scientiarū diuiditur in tria.

CActiva enī diuidit in tria: quoꝝ vnu est scietia disponēdi cōuerlatione suam cū oībꝫ hominibus. Homo n. est creatura quam necesse est conuersari cum hominibꝫ qd̄ nō bene pōt sibi ordinari ita ut vtile sit ei in hoc mundo et ifuturo nisi fm modū pp̄iū. Huius autē scietie radix est scia fidei: sed pfectio ei⁹ sunt scietie dispositiones que necessarie sunt ad regēdas ciuitates et ciues eārū.

Scia docet du est scia disponendi domū pp̄ia: p̄ quam cognoscit qualiter sibi viciendū sit cum vxore propria: et filiis: et seruis: et cum oīus domesticis suis. **T**ertiū est scia moralis qua cognoscit qualis boiem quā in se esse debeat homo. s. castus et virtus liter debeat in suis moribus et pp̄ietatibus. Et qm̄ esse virtus omnis homo vel est solus et admixta suo.

Scia est nobilitas eic.

Distinctio prima.

Scia docet hoies cū ho minibus b̄c cōuersari.

Scia docet du est scia disponendi domū pp̄ia: p̄ quam cognoscit qualiter sibi viciendū sit cum vxore propria: et filiis: et seruis:

Scia docet est scia moralis qua cognoscit qualis boiem quā in se esse debeat homo. s. castus et virtus liter debeat in suis moribus et pp̄ietatibus. Et qm̄ esse virtus omnis homo vel est solus et admixta suo.

Liber I.

De subiectis sciaꝝ

alii: admixtio autem vel est proprie cum domesticis sive domus vel communiter eis cum ciuiis. Idcirco hec scientia sum bas tres dispositiones dividitur in tria fine dubio. **C** Scia vero speculativa sumiliter dividit in tria: quorum primum dicitur scientia diuina et rationis phis. **C** Secundum dicitur scientia disciplinabilis vel mathematica et scientia media. **C** Tertium vocatur scientia naturalis et scientia infima. Hec autem scientia non ob aliud dividit in tria: nisi quod omnia que intelliguntur vel sunt omnino extra materiam nec coherent corporibus conuertibili bus et mobilibus ut est ipse deus altissimus et angelus et ueritas et causa et causatus conueniens et inconveniens et esse et priuatio et similitudo: ex quibus quedam sunt que impossibile est existere in materia: accidit tamen eis existere in materia: scilicet est ueritas et causa. corpus enim dicitur unum et dicitur causa: sicut dicitur etiā angelus, ex necessitate vero sua non habet existere in materia: vel pendent ex materia: et hoc necessitate uno dilatorum modum. Aut enim non possunt estimari sine materia propria unde homo vegetabile celum terra mare et relique species corporis aut possunt estimari sine materia propria ut triangulus et rotundus et longum: hec enim quae non habent esse nisi cum sunt in materia propria: tamen quantum ad esse non debetur eis materia propria eo quod possunt poniri ferro ligno terra et aliis hinc. Non sic homo qui non potest intelligi nisi in materia, propria quae est caro ossa nerui et ceteri. Si enim materia hominis ponatur lignum non erit homo. Quadratus enim sive sit in cera sive in ligno sive in aliis per pluribus semper quadratus erit. Hoc enim possunt estimari et intelligi absque una consideratione materie. Scientia igitur que tractat tantum de his que sunt omnino extra ma-

teriam est theologia: Que vero tractat de his que possunt estimari absque materia sed non habent esse nisi in materia est materia thematic: que vero tractat de his que non habent esse nisi in materia signatis est naturalis. Hec igitur causa est quare hec scientia distribuitur in tria. Speculatio igitur physica consistit in his tribus sciencis et in illis tribus. **C** Propositio secunda est de ostensione subiecti istarum scientiarum: ut ex hoc appareat subiectum scientie diuina in cuius via sumus. **C** Scie autem naturalis subiectum est corpora mundi sive quae cadunt in mortum et iuuentur et permutationem: non sive quae habent numerum mensuram et formam et rotunditatem: nec sive quae partes eorum comparamantur: nec sive quae sunt factura dei altissimi. Consideratio enim corporalis potest fieri his omnibusmodis: natura lates auctores tractatores scilicet non considerat corpora nisi sive quae permuntantur et conuertuntur tantum. Scientia vero naturalis habet plures ramos sicut medicinam iugines incantatrices affectiones et cetera. Mathematica vero subiectum uerius saliter quantitatis est sed diuinitus magnitudo et multitudo. Mathematica etiam habet plures radices et ramos: sed radices sunt scientia geometrie et scientia numeri: scientia de forma mundi: astrologia et musica: et eius rami sunt scientia scilicet de apectibus: scientia de ponderibus: scientia de machinis mobilium: scientia de artificiis et ingeniosis et ceteris. Scientia vero diuine subiectum est id quod est communius omnibus: scilicet esse simpliciter vel absolute: duo autem que in hac scientia sunt substantia et accidentes: ueritas et singulare: unius et multa: causa et causatus: in potentia et effectu: conueniens et inconveniens: et que sunt consequentia ipsius esse inquantum ipsum est essentia: tantum quod debet vel quod est ne-

Theologia
qua se fit

Subiectum
mathematicum

Dicitur j.

Diffinitio
quid sit

Divisio entis

esse esse et possibile et similia: Nec enim esse omnia consequuntur esse ex hoc quod est ens: non sicut triangulatum et quadratum que consequuntur ens: sed postquam sit mensura: nec sicut partis et imparitas que consequuntur ens: sed postquam sit numerus: nec sicut albedo et nigredo que non consequuntur ens nisi postquam sit corpus naturale: et omnino quicquid dicatur quod non sequitur ens nisi postquam sit subiectum alius: cuius harum durarum artium scilicet mathematicae et physice: profecto illud non pertinet ad considerationes huius scientie diuinae. **C** Incidit autem in hanc scientiam consideratio de causa uerius esse. Ens enim dividitur in causum et causatum: et ictidit consideratio de ueritate esse: et quod ipsa est neesse esse: et consideratio de proprietatibus eius: et reliqua entia pendent ex ea: et qualiter fluixerunt ex ea: Sed consideratio huius scientie proprie de ueritate scientie diuina et scientia dominationis. Que autem rem: hoc est a dubitate et errore mathematica est: Naturam vero magis impedita est eo quod natura semper in permutatione sunt: qua propter aliena sunt a certitudine quod non sit in mathematica. De igitur sunt propositiones. **C** Sequitur de tractationibus quorū primus est de divisionibus esse et de eius accidentibus et effectibus: libris et hec declarabuntur divisionibus. Prima divisione est esse in substantiam et accidentem: et hec videntur divisione per differentiationes et species. Cuius autem intelligendum est hanc divisionem hec est: quod intellectus apprehendit esse sive modum imaginationis sine dubio nec egredit ad apprehendendum divisionem vel descriptio. Esse enim non habet differentiationes vel descriptionem. Non habet divisionem quam diffinitio est: interpretatione coniunctionis generis et differentie: esse vero

non habet genus communis se cui adueniat differentia sua et proveniat in esse.

Descriptio quoque est interpretatio cognoscendi occultum per manifestum. quid sit

Descriptio

In cipiente
et non cipiente

ens quod sine

Divisio en-

te

re

ut

ad

ad

ad

ad

ad

ad

ad

Tractatus I.

et quid est respondebitur illud id est s. pannus nigredo. n. vel calor adueniens non afferit ei esse pannum nec destruit veritatem sue essentie. Sperma vero postquam conuertitur in hominem non potest responderi spuma ad interrogationem factam de eo quid est. Similiter et terra postquam fit murus non potest dici esse terra: calor ergo et colos sunt affectiones quibus aduenientibus pannus remanet pannus: terra vero non remanet terra suscepita forma murorum: nec spuma remanet spuma suscepita forma bovis calor ergo humanitas et forma equalia sunt quantum ad hoc quod virtus eget aliquo in quo subsistat. Sed inter ea in quibus subsistat: et inter se dicitur est necesse est ut aueriamus in duas appellations: diversis. s. ut quicquid est sicut color et calor panno dicatur accidens et id in quo subsistit accidens dicitur subiectum. Si haec igitur auerientiam appellandi intelligentiam accidens: quod existit in subiecto. subiectum vero eius intelligit quod per se existit sine illo. Quicquid autem est huiusmodi vocis forma et id in quo existit vocatur yle. Quapropter lignum subiectum est forma lectionis et yle forma cineris post cibos. nec remanet enim lignum suscepita forma lectionis et non remanet lignum suscepita forma cineris. Forma autem vocalis substantia: et quod sic conuenierunt prius ut substantia sit omnis ens quod non est in subiecto. forma vero non est in subiecto sicut ostendimus. yle quoque substantia est. Divisio substantiae in qua tres species que sunt yle: forma: corpus: et intelligentia separata per se existentes. In omni autem corpore inveniuntur tria. prius substantia: sicut est in corpore quod est compositum ex forma aequipotentiis et ex yle que sufficit formam: igitur yle per se est substantia: forma per se est substantia: et concipiatur et vero quod est corpus est substantia. Nec igitur est expressio divisionis in intellectu sed in appellatio-

nationibus conuenientibus. Tres autem illas substantias esse demonstrationibus ostendetur in sequentibus preter corpus quod vis sui subiacet. hoc intelligentia. n. et de yle et de forma probatio queritur sine dubio. Similiter ergo ex hoc ut et substantia dicitur id in quo aliud existit et id quod in eo existit in quo discordamus ab interpretatione qui dicunt formam esse occidens consequens eius esse in quo existit. Quomodo autem forma non erit substantia cum per ea constitutas essentia substantiae et declaret veritas esse eius? Quoniammodo etiam forma erit accidens eius accidens sit veniens in substantia post constitutionem subiecti per se. yle et est consequens formam ad sui constitutionem: qua propter radix substantiae quomodo non erit substantia?

De afflictione divisionis corporis.

Lapidatum secundum.

De divisione corporis.

Potest intellectus dividit substantiam in corpus et non corpus et omnibus aut substantiis solum corpus est quod comprehenditur sensu nec eget demonstrationem: Idcirco oportuit incipere ab ostendendo sue distinctionis et sue certitudinis. Corpus igitur est omnis substantia in qua possumus ponere tres distinctiones interfecantes se per rectos angulos cuius enim consideramus eam intelligentiam et dei altissimi: non poteris ponere in ea longitudinem nec distinctionem vel modo. Lumen ergo consideratur celum vel terram vel aliquid aliorum corporum possibile erit tibi in eis ponere distinctionem continuam receptibilem divisionis et separationis. Distensionis autem ad unam prae vocatur longitudine: et hec innenit in linea tripla: distensionis vero ad duas prae vocatur longitudine et latitudine: et hec innenit in superficie tripla: quoniam superficies distendit ad duas partes: linea vero ad unam tantum. Nihil autem innenit quod distendi possit ad tres partes nisi corpus. Quicquid ergo est in quo

forma vocatur substantia.

Divisionis substantiae in qua tres species.

possunt estimari tres distinctiones sese interfecantes per rectos angulos. Corpus est. Ideo autem appossumus per rectos angulos: quoniam sine hoc possibile est ponere in qualibet corporum multo plures distinctiones non per rectos angulos est hoc.

Sicut ponat interfecare se per rectos angulos non poterunt esse plures quam tres. s. longitudine latitudine et profunditas. Angulus autem rectus dicitur quem facit linea recta stans super medianam alterius linee recte non inclinata ad alterutrum quarum partium sic ut equenam ytrig anguli qui fuerint ex utrue parte: et tunc cum equalibus fuerint vocabitur vires rectus ut est hic.

Si vero inclinata fuerit ad aliquas partibus: verbi gratia: destrorsum sicut est hic

tunc angulus qui fit ex parte sue inclinationis fit angustior.

et angulus sibi oppositus et vocatur acutus et latus: angulus sibi oppositus vocatur expansus. Quidam autem distinxerunt corporum dicentes: Corpus est quod est longum latum et profundum vel spissum. Sed hec definitione incircumscripta est. corpus enim non est corpus propter longitudinem et latitudinem et spissitudinem que sunt in eo in effectu sed propter aptitudinem recipiendi tres dimensiones. s. longitudinem latitudinem et spissitudinem quod sic probatur. Si enim acceperis canna et signaueris eam per longitudinem vires palmi et latitudinem duorum digitorum et spissitudinem vires digiti: corpus quidem est sed non inquantibus babet in ea longitudine et latitudine et spissitudine. Quoniam si posueris eam postea rotundam vel alterius modi destruxerit ipsa distensiones signatae et succedent alie loco illarum: forma vero corporea mutata est nullo modo. Miserere igitur que sunt in corpore in effectu accidentes sunt extra essentiam corporis: sed sunt comitantes inseparabiliter sicut figura circuli accidens est inseparabile: ut est nigredo ethiopi. Essentialis igitur corporis quod est ei forma corporea est esse aptum recipere per distensionem non habere illas in effectu. Miserere vero que est in eo in effectu accidens est. Quapropter dicitur unus corpus recipere maiorem et minorum miseriarum Aliquando ei fit minus aliquid quoniam sit maius per se sine aliquo extrinseco addito. Quoniam miseria accidens est illi: et nulla mensuratur est ei magis proprie determinata per quod significatur quoniam miseria non vertitas corporeitatis eo quod corpora equalia sunt in forma corporea: nec intelliguntur per eam aliquo modo diversa. Sit autem diversa in quantitatibus sine dubio.

De diversitate sciendi de vniuersitate corporis.

Lapidatum tertium.

Quiescerunt homines de corpore

Opiniones scire veritatem in hoc nisi prius ostenderimus que friarum sit verius. De qua re

tres sententie fuerunt. Quidam enim discerunt corpus esse compositum ex partibus indivisiibilibus in tunc que dicitur atomi:

Alij vero vocabat eas unitates et substantias impares: et ex his corpora componebantur. Alij vero dixerunt corpus nullo modo esse compositum sed est ens unum unitate essentiae et differentiae: non habens in se divisionem. Alij dixerunt quod corpus est compositum ex materia et forma. Destruxit autem prima frater illorum qui dixerunt corpus esse compositum ex substantiis in paribus. vi. modis.

Primum est quod ponat vires illarum substantiarum iter duas: tunc una

queque illarum quarum extremarum tangit de media id quod tangit alia vel aliud.

Si vero tangit in aliud tunc dicibilis est quoniam id quod occupavit unam extremarum non est id quod occupauit alia. Si vero

idem tangunt sine dubio hoc est impossibile. Sequitur enim ex hoc quod non una

Liber.I. De vniuersitate corporis

queq; extremerum penetrerit mediam totalem eo qd tota tergit cum ipsa nullam habeat totalitatem: quia vna est. Una autem earum tergit aliquid eius: ergo iam totum tergit et alia similiter tergit totum. Sequitur ergo vt vna sit locus trium et medie: alioquin media sequestrat iter duas extremas et tangit vna extremas, alia quam al. Non enim potest tangere vna eodem quo alia nisi penetraverit vna earum in aliis. Sic esse si superuenierit tercia vel quarta vel plures eveniet. Et sequitur necessario vt spatium milles partiis non sit maius spatio partis vni us. Hoc autem inconveniens esse manifestum: tunc enim nihil posset componi ex eis. Secundus est vt disponantur. v. substantie predicit in modo linee et super duas extremitates linee ponantur due h mo.

Intellectus autem sine dubio potest recipere hanc positionem. f. poni illas duas pres supra positas, similiter incipere moueri equaliter circa se quousque iugante. Et hoc posito vnaqueq; illarum secabit parte de media. Media igitur iam dividitur alioquin sequeuntur illas non possib; sibi occurrere motu equali: sed cui incepit moueri et vna earum peruenierit ad secundas partem linee quiescat ibi donec alia perueniat ad tertias partem linee. S; unde h varietas huius motus inequalis vni accidit h potentiæ dextre qd sinistre cu utræque potuit h facere et viceq; eque sit motus receptibilis. Tertius est vt ponantur duas lineas qd libet ex sex tribus sed vna earum sit linea. a. Altera linea. c. d. et s; eq; distantes circa se h mo. s;

a	b	c	d
c			

ponamus autem duas pres incipere moueri vna earum de a. ad b. alterius de a. ad c. ita vt apponant sibi vna supra altera.

Ois longi
tudo reci
pit diuinio
nem

Spacium
cursus so
lis in die

De vniuersitate corporis Tractatus I.

In geometria. Hoc autem sit impossibile si ponimus circa substantias impares. Quintus est qd si nos posuerim baculum erectum ad radium folis, sine dubio faciet umbram et tunc per radium a termino umbra que sit a summitate baculi usq; ad solem extenditur linea recta. Necesse est ergo tunc moueri umbram cum sol mouetur aut non. Radins aut non porrigitur nisi indirectum. Si ergo cum mouetur sol: non mouetur umbra tunc vna linea recta ex vna parte habebit duas extremitates vnam in loco ubi prius erat sol, et aliam in loco ad quem postea motus est sol quod est impossibile. Si autem mouetur umbra sic cuj sol mouetur uno ab homine et umbra minus mouetur uno ab homine: ergo dividitur ab homine. Si vero umbra mouetur tantum quatum sol h quidem est in conuenientem. Sol enim pertransit milles milia miliariorum cum umbra non mouetur quatum est tenitas vni pili. Sextus est rota lignea vel lapidea cuj revolutio sine dubio partes sui mediis minus mouentur qd partes extreme. quoniam circulus medius minor est circulo extremo: cum autem circulus extremus mouetur uno ab homine tunc medius circulus mouebit minus eo. et sic dividitur ab homine aut non mouebitur et sequitur: tunc omnes partes rote separari sic vt quedam mouentur et quedam non sed quiescent: et hoc falsus esse indicat sensus: partes enim rote non separantur vlo modo. Destructio autem fe sententie qua dicitur qd vlo modo est compositum sed est ens vnde definitione et veritate sue essentia est h. si aliqua duo vere dicant de eo qd est vnu omnimodo tunc vnum eorum vere dicatur de alio. Nos autem ostendemus alia duo vere posse dici de corpore

quorum vnum non est vnum de alio. Forma cuj corpora intelligit esse continuatio sine dubio corpus vero continuum omnino est receptibile discontinuationis. Receptibile autem discontinuationis aut est ipsorum continuaatio aut aliud. Ut autem receptibile discontinuationis sit ipsarum continuaatio hoc impossibile est receptibile enim est id quod permanet cum suscepito. Non autem potest dici qd prius procedat habitum ergo continuaatio non est receptibilis discontinuationis. Necesse est igitur aliud esse receptibile vtriusq; continuaionis: scilicet et discontinuationis: quia hoc receptibile vocatur yle s; fm qd conuenient philosophi continuaatio vero receptiva vocatur forma. Non potest autem corpus intelligi sine continuaione: nec continuaatio sine continuaione: nec distensio nisi in distensio. Continuum ergo aliud est a continuaione per diffinitionem et per proprium esse: non sunt tamē diversa locis nec potest vnum discerni ab alio designatione sensibili sed intelligibili eo qd intellectus tale quid indicat de uno quod non indicat de alio: scilicet indicavit receptibile discontinuationis non posse esse continuaionis. Indicavit tamen aliquid es se discontinuationis receptibile: igitur illud aliud est a continuaione. Intellexus igitur iam deprehendit inter ea diversitatem. Nihil autem est a seipso diversum. Nec igitur probatio est qd yle forma sunt in omni corpore. In essentia autem dei et essentia intelligentiarum et essentia accidentis quoniam non potest poni continuaatio vel discontinuationis: idcirco non sequitur vt sit in eis compositio. Sola nunc corpora necessario sunt copiosa ex forma et yle sine dubio prouenit igit ex predictis oib; qd ter

tia sua sit vera qm̄ corpus nō est compositum ex aethomis nec finitis nec infinitis. Si enī aethomi essent infiniti tunc corpus non posset scandi ab uno extre mo vno ad aliud: eo qd̄ nō potest perueniri ad medietatem totius nisi prius perueniatur ad medietatem medietatis: et si militer p̄s ad medietates medietatis et sic pueniēt medietates infinite: vnde nō est possibile eas scindit: corpus aut nō habet partem in effectu s; in potentia. Non enī h̄ pars nisi cōpartitur: nec incisio nis̄ cum inciditur: nec separations nisi cū separantur. Cum aut̄ aliquis dicat corpus esse diuisibile et incisibile et se parabile nisi intelligamus illud aptū esse ad hoc. erat corpus enī continuu m̄nūz quomodo erit diuisibile vel incisibile vel separabile. Uerum tamen aptus est ad hoc. Hec aut̄ tria. s. diuisio incisio separatio noia sunt vniuersi rei: et dicuntur de ea fm̄ potentia nō fm̄ effectum: nec sūt in effectu nisi ex his tribus. s. vel separacione partiū se ip̄s: vel diversitate accidentis in corpore sicut in ligno multorum colorum in quo alia pars est alba alia est nigra. Ut in estimatione sicut cū estimas de uno extremo corporis sūne alio. Et id de quo tm̄ estimas aliud est ab eo de quo non estimas: et est tua estimatio de illo sicut positio digitū super illud. Cum enī posueris digitū tuūz super extremo corporis id quod tāgis aliud esse ab eo quod nō tāgis fit ergo diuisio. Simili id de quo tanū est tua estimatio aliud est qd̄ eo qd̄ nō tāgis de quo n̄ estimas. Idcirco difficile est estimare corpus vnuz nō habere partē eo qd̄ semp̄ occurrit estimationi prius cogitare de vnu parte qd̄ de alia: et de vna sūne alia p̄ positiones. Unde apud estimationē corporis semper erit diuisio: diuisione estimabili cum ipsijs non h̄ in se diuisione: sed accidit ei diuisio ex actio-

ne estimationis: cū reterea nō sit nisi ap tum ad actionem estimationis. Et quoniam manifestum est hanc aptitudinem facile recipere h̄ nec imaginatio potest separari ab ea ideo estimatio nō potest credere qd̄ corpus constans ex partibus cō similiibus sicut est vna a qua sit vnum. Qd̄ aut̄ estimatio credit se sc̄i qd̄ aqua que est in profundo vase alia est ab ea que est in sumo vase: h̄ quidē verū est. Diuisio enī accidit ex diversitate tangētū diuersas ptes. Ad hoc est qd̄ estimatio ponit duas partes non contingentes ipsum vase et que est a dextris necessario aliqua est ab ea que est a sinistris. Hoc quoq; verum est. Sed non pnes̄ nisi bec diuisio nisi ex diversitate accidit di esse a dextris vel a sinistris vel appro pinquandū ad superficiem vel ad medium vase: et hoc totum facit debere esse diuisione. Si aut̄ remouent̄ be omnes diversitates et ibi intelligatur vnuz corpus consimile vndiq; tunc indicabit in intellectus vnum non h̄is partē in effectu quamvis sit receptibile diuisio: et hoc quia est detectio eius quod erat occultum in hoc.

De cōmitantia yle et forma. Cap. iiiij.

V Le non h̄s esse in actu per se sine forma vlo modo. Et si enim eius numeri est sine forma. Sicut forma nō potest esse vacua a forma omo sunt. Signa yle est qd̄ si yle posset esse vacua a forma necessario vel posset ipsa et plaga et locus eius vbi esset p̄ manum designe sensibili designari vel nō. Ita ut ipsa posset manu designari: tūc haberet duas partes: quoniam qd̄ tangeret de ea ex vna parte nec esset id quod tangeretur de ea ex alia parte: ergo est diuisibilis: ergo est in ea forma corporeitatis: qm̄ nū aliud intelligitur esse formā corpoream nisi receptibile diuisio. Si autem non pos-

set manū signari similiter falsum esset: qm̄ cū forma fibi aduenit vel ipsa est in omni loco vel in nullo omnino vel in uno m̄ et non in alio. h̄ aut̄ tria forma sunt de ipsa ergo qd̄ inducit ad hoc falsum est. Destrucio autem eius qd̄ formet in omni loco vel in nullo manifesta est: qd̄ aut̄ approprietur vni loco et non alii destruitur sic: qd̄ forma corporrea et h̄ quod est corporeum nō egredi loco proprie fibi de signato. Omnes enī loci quātū ad ipsa vnuus sunt: qd̄ aut̄ huc locū potius requirit qd̄ alium: hoc evenit ex alio quod est prius corporeitatis. s. ex hoc qd̄ erat in loco designato et forma adueniens intenit eā ibi et appropria ta et illi loco. Et quia yle nō potest signari manu idcirco nō potest appropriari potiū vni loco qd̄ alii. Si quis aut̄ dixerit qd̄ sibi posset queri d̄ ipso corpore s; cu appropriatur corpus vni loco potius qd̄ alii cū ipsū ex hoc quod est corpus eque cōveniat omni loco. Respondebilis verū est siquidem qm̄ sicut nō potest imaginari yle babere esse in effectu sine adiectione forme substitutio in ea: sic non potest imaginari corpus babere esse absolute cu forma corporeitatis sine additione alii cuius cōtra formā corporeitatis per qd̄ perficiat eius spē qm̄admodū nō possum̄ imaginari animal absolute quin sit equus vel asinus vel bmoi vel aliq; aliorū qm̄ opus est additione. s. vt difference adiungatur generi ad hoc vt per spaciali eius species et prouenient in eē in effectu. Igit̄ iter ea que sunt nullo modo inveniuntur corporis absolute sed corporeitatis in celū stella ignis aer aq; terra et compositum ex his. Igit̄ qd̄ corporis appropriatur vni loco potiū qd̄ alii hoc sit ex causa forma. Et idcirco terra ex forma terrea sit pp̄ior cōtrō et ignis ex forma ignis sit vicinior celo similiter ex aliis. Si quis aut̄ dixerit qd̄ adibuc re-

Yle non h̄s
existere sine
forma

Liber I.

De accidentibus

accidens illi inseparabile. Respondebimus hoc est impossibile quoniam subiectum est per se extra se. Spes autem haec est qualitas: ad quam intelligenda similiter non necessaria est. Spes autem recipere ad aliud quod non accidit substantiae qualitates per divisionem que non accidit ipsi substantiae. **D**icitur autem quod sunt tria species: **A**lia sunt sensibilia alia non. Exempli non sensibilius quam sensibus apprehenduntur est ut colores sapores odores asperitas et planities mollescit et diversities: humiditas et siccitas calor et frigiditas. **S**econdum autem que non sunt sensibilia vel sunt aptitudo pfectio et ei. **T**rium: ut potencia luctuosa et sanus permanendi: et virtus debilitas et infirmitas. **U**ltimum pfectio: ut scia et mansuetudo. **E**sse potest posse ut intelligi respectu aliorum. **V**ii. **I**stius. **R**elatio: ubi: quoniam: si: habere: agere: et pati. **R**elatio est disponitio accidis substantiae. **R**elatio ex hoc quod est aliud aliud sibi oppositum: ut paternitas et filiatione: fraternalis et amicitia: vicinitas et cognitatio: esse dexterum vel sinistrorum: quod paternitas non inest patri nisi quod est filius sibi oppositus. **C**ubi est aliud esse in loco vel aliud esse ubi sursum vel deorsum. **C**uando est aliud quandoquid esse in tempore vel in pterito vel in futuro vel in presente ut hodie vel in futuro vel cras. **S**itus est comparatio partium corporis inter se: ut est sedes iacens statim: quoniam ex diversitate sit crurum ex femoribus diversificatur statio et sessio. **H**abere autem quod etiam vocatur habitus et aliquo sic comprehendere alium quod mouetur ad motus eius. ut caput et rostrum et tunicatum: et sic est equi esse sellatum et frenatum si autem non fuerit comprehendens: sed motum non erit huius predicamentum. **S**icut si posuerit tunicam super caput suum non erit tunicatus: si vero erit comprehendens sed non motus: similiter non erit huius predicamenti: dominus. ut comprehendens hominem et vestimenta: sed non mouentur motu proprii: aliquo alio imprimat in effectum: sicut

Yle non in
veniunt sine
forma

Compositio est
substantia
composita ex
forma et pte

Accidens in
duo dividitur

Quantitas

De divisione prima entis Tractatus I.

Partem secundum calefacere vel frigescere in effectum cum hec adueniantur ex eo. **C**onstat quod est ei oppositum est incessanter suscipere et impressiones ab alio. ut calefieri et frigesceri et similia. Calefacere autem aliud est quod calidum esse et nigrificare aliud quod niger esse. Quoniam caliditas et nigrificatio sunt de predicamento qualitatibus que intelliguntur: sunt respectu alterius. Et hoc autem quod est pati non intelligimus nisi impatiens et moueri et permouari de dispositio in dispositionem cum intenditur calor vel remittitur. cum vero quiete fieri quia a calore nec est patiens. Intelligatur hec differentia.

Divisio et
tatis i di
as spes

Qualitas
continua.

Linea.

Supficies

Corpus

Punctus

Est linea dignior est accidentalitate. **C**lex est at puctu non habere mensuram. Si non habet unam mensuram et una distensione fieri linea: si vero duas fieri superficies: si tres fieri corpus. Possibile autem est imaginari lineam superficiem et corpus non motus moueri: cum autem mouetur puctus puenit id linea. **L**ineum vero mouetur non in de superficie. Superficies vero cum motu fuerit non in puctu in qua extensis proterius inde corpus. Et hec oia fortia putant vera. Sed quod linea pueniat ex motu puncti hoc impossibile est quoniam in toto sit oppinabile quoniam puctus non mouetur nisi prius locus fuerit. Locus autem non est nisi corpus fuerit. Corpus igitur prius est quam superficies: et superficies prior quam linea: et linea prior quam puctus. Puctus prior est positione motus. **L**em prius autem intelligitur esse mensuram motus quo postea loquemur. **C**oncreta vero qualitas intelligitur numerus et unitas qui etiam accidentis est. Numerus. **N**umerus qui unitas accidentis est. Numerus. **Q**uantitas. **D**iscretus.

Constitutio vniuersitatis istorum ac
cidentium: que probatur ipsa esse acci-
denta.

Lapidulum sextum.

Qualitas dividitur in duas species
continuum et discretum. **C**on-

tinuum vero dividitur in. **i**. **ii**. **iii**. **f**. **lineam**. **s**upficiem corporeitatem et **c**epus. Linea est longitudine in qua non inueniuntur distensiones vel mensura nisi ad unam partem: et est in corpore in potentia. **L**inea vero sit in effectu vocatur linea. Superficies est dispositio ad duas partes. **s**. **longitudinem** et **latitudinem**: et est in corpore in potentia hec venit ad effectum nisi per cisionem corporis: et tunc vocatur superficies. Se-
sus autem superficie est facies apparet in ipsa cissione corporis. Corpus est quod habet. **ii**. **d**istensiones. facies igitur quae quis tangit non considerans aliiquid de interioribus corporis nisi ipsam vocatur superficies: et est accidentis. quoniam non erat ipsa existente corpore: sed postquam cibus fuit corpus apparuit ipsa in corpore. Quod intelligendum est de accidente si autem superficies intelligitur cibis corporis tunc linea intelligitur extremitas superficie et incisio eius. Punctus vero in telligitur extremitas lineae et eius incisio postquam autem superficies est accidentis manife-

Agere.
Agere.

Liber.I. De diuisione prima entis

et unitas aliquid aliud est ex quibus sit aqua una que diuisum sit duo sed coniunctum una: ergo viciſſitudinans ualitas et unitas in ea aqua. Igitur subiectum est sed unitas et ualitas accidentia vero est autem quod unius homo non potest fieri duo: quoniam unus inseparabile est ei. Hoc autem non afferit ei esse accidentis: igitur quod intellegitur de uno haec est. scilicet subiectum sit constitutum in sua essentia et in suo esse positione unitatis quod oīno intelligitur de accidente. Ceterum autem ponemus duo exempla colores et figuratas. Dicemus ergo quod nigredo est accidentis. Si enim ponatur non existere in subiecto tunc necessario ut potest designari et fieri diuisibilis: vel non potest designari et non erit diuisibilis. Si autem non potest designari nec diuidi tunc non opponitur visu nec apprehenditur visu: nimirum autem intelligitur aliud nigredo nisi dispositio venies a yidente in parte aliqua que apprendit visu et recipit diuisione. Si autem est diuisibilis tunc est nigredinem aliud est quod esse diuisibilis: quoniam in eis diuisibilis est albedo et nigredo et differunt in albusificando et nigrisificando. Per corporum autem non intelligimus nisi diuisibilem ergo nigredo dicitur vel existere in diuisibili quod est accidentis: vel ipsam esse ipsum diuisibilem. scilicet corpus quod est absurdum. Veritas enim diuisibilitatis est veritas corporeitatis. Non enim corpus aliud intellegit nisi hoc. Veritas enim nigredinis est aliud a veritate diuisibilitatis non ipsum verum est autem quod non discernit nigredo a suo subiecto designe sensibili sed intelligibili sicut dicimus: ergo est accidentis. Figure etiam sunt accidentes: in eas enim variant figure ipsa permanente in suo esse. Igitur rotunditas et quadratura et trianguli sunt qualitates et sunt accidentes. Ja disenserunt quidam de essentia circuli dicentes circulum non esse eo quod non potest imaginari et se figura: in cuius medio ponat punctum a quo oīne linee protractae ad circuferentiam sunt equeles. Circulum vero est probatum per hoc quod corpus esse apprehendit sensus. Ipsum autem vel est compositum vel simplex compositum vero non est nisi ex simplici. Ne simplex cesse est igitur ut simplex habeat esse. Simplex qui est autem est in quo non sunt nature diuersae sed una tantum natura omnis: ut natura aque et aeris. si igitur imaginauerim aliquam metrum corporis per se necessariam ipsa vel habebit per se aliquam figuram vel non: falsum est autem eam non habere figuram. Tunc enim est infinita. Ja autem possumus de ea aliis quam metrura finita. si autem haberet figuram tunc aut erit sphaerica aut quadrata aut aliqua aliaria. Non potest autem habere aliquam figuram nisi sphaerica eo quod nam rei corporis in subiecto consimili non recipit figuram diuisam rei: ut in aliquo eius sit linea: et in alio angulus. Inter figuratas vero nulla est consimilis nisi sphaerica: necessaria est igitur ut figura eius sit sphaerica. Si autem sphaera dividitur recta incisione necessariae incisiores apparetur circulares. Ceterum igitur possibiliter est circulum esse qui est radius omnium figurarum: si igitur ceterum qualitatibus et qualitate esse accidentia: reliqua vero non est dubium esse accidentia. Non enim sunt nisi ex relatione unius ad aliud: Necesse est igitur aliquid esse quod possit referri ad aliud: Actio autem est copiaratio unius ad aliud sed in proportionibus. Unde necesse est prius esse aliquid quod agat passionem. Passio est ratio eius ad aliud quod est patens et necesse est prius esse quod est in tunc vel in loco vel in situ. Hoc igitur. ix. accidentia sunt. Esse autem absolute dicitur de rebus que sunt prima genera rerum quorum unum est substantia et nouem accidentia que non possunt designari diffiniendi quoniam non est genus universalis illis. In distinctione autem coniunguntur genera

Figures et
accidentes.

In quantitate continua et discretâ Tractatus.I.

et differentia. Esse igitur et ipsa equalitas sunt inquantum non habet distinctionem. Ipsa vero recipitur descriptione sive est minime quam nil est notius quod est per quod cognoscatur ipsum esse. Haec autem nomine obscuriora vel minus nota sunt. Unum possumus describi per aliquod quod est non illud. Et hec. x. vocamus. x. predicatione. Si autem queratur an esse dicatur de his. x. uniuerso vel equo noceo propositum quoniam uniuerso nec equinoce: quibus aliqui putantur illud dici equinoce et quod accidentes et substantia non conveniunt in esse: quoniam esse substantia non intelligitur aliud nisi ipsamet substantia et est se qualitatibus non intelligitur aliud quod est qualitas. Esse. n. est quoddam nomine conveniens diversitas que non conveniunt intellectui nostris ut hoc nomine canis convenit diuersis sive appellatis. Sed hoc rotum quod dicunt falsum est duobus modis. Uno quod hoc quod dicitur substantia est ens est sermo intelligibilis vel sic esse substantia est ipsa met substantia tunc id est dicere substantia est ens quod substantia est substantia. Tunc autem dixerimus actio et passio non sunt fortassis unum erit aliquo modo. Sed si dixerimus actio non est actio vel passio non est passio hoc numerus erit credibile. Utrum si hoc quod dicimus ens id est quod actio tunc idem est dicere actio non est: quod actio non est actio. Aliomodo quod intellectus indicat quod de omnibus rebus haec diuisio vel est vel non est. Si autem esse non est continetur nisi hec. x. predictamenta tunc diuisio non comprehenditur in duobus: nec intelligere hoc verbum: sed optinet dicere quod res vel est substantia vel qualitas et sic usque ad. x. et sic diuisio fieret in. x. non in duobus: hoc autem manifestum est ex hoc quod diximus. scilicet quod non est qua queritur de eis alia est ab ea qua queritur quid est. Et propter hoc sustinemus quoniam res facit esse colorum: et que res facit nigredinem esse incaustis: sed non sunt nemus quoniam que res facit nigredinem esse colorum et que res facit nigredinem

et nigredinem. Diversitas autem iterum naturae et quidditatē cognoscit distincione intelligibili. i. non sensibili: sicut uniuersitas forme et pennis. Si autem dixerit posse non est equinoce sic ergo uniuerso hoc nomen esse ad. x. respondendum quod non habet multum suis appellatis eodem modo sine pars us et posterius: sicut als homini et equo: et sicut petro et iohanni. Non enim est unum eorum sine alio nec in uno fortius vel pennis quoniam in aliis: esse vero prius est substantia et deinde qualitatibus et qualitatibus mediante substantia ceteris vero predicationis conuenit esse medicantibus his duabus qualitatibus et qualitate. Sic ergo accedit eis prius et posterius diuersitas autem potentie et debitatis hoc est quod est nigredis quod est dispositio permanens: non est sicut esse motus et permutationis et temporis que non habet permanentiam immo esse motus tempus et pennis debilius est quod est aliorum: hec igitur. x. conuenient in esse uno modo et different in esse alio modo et propter hoc prima causa est censisse unum ambiguum et quod est ens vocat unum ambiguum et aptatur omnibus. Manifestum est igitur quod ens accidentaliter est: igitur esse accidentis est obus quidditatibus aliunde eo quod esse non est eis ex ipsis: Quicquid autem inest alieni non est seipso inest ei aliud unde: et propter hoc prima causa est censisse quidditatem in supaddita sicut ostendemus. Igitur ens non est genus aliqui quidditatem. Accidens etiam haec ipsum respectu. ix. predictamentorum conuenit eis similiter uniuersos quoniam enim coram habet in se essentiam suam que est id quod est. Convenit autem eis accidentalitas copatione eorum in quibus existunt. Nomen autem accidentalitatis conuenit eis respectu suorum subiectorum non sunt

Ziber.I.

Divisio entis.ii.

id q̄ sunt. Et ppter hoc possibile est alia quia ex illis imaginari et dubitari de his si sint accidentalia vel non. Non est autem possibile imaginari sp̄s aliquam et dubitari genus suu inesse illi; eo q̄ nō pot̄ h̄o imaginari esse nigredinem et dubitare ea esse colorēm: vel equū: et dubitare ipsū esse animal. Sicut hoc nomen vnū s. accidens quāvis conueniat oīb̄ sicut hoc nō est tamen essentiale alicui quidditati. Nec igitur ens nec accidens nec vniuersitas est genus vel differentia alicui. x. rerū vlo modo. Iaz, ergo diuimus enī in substatia et accidens et substātiā in.iii. et accidens in. ix. et aliq̄as sp̄s illoꝝ. i. diuimus et ostendimus esse differentia videamus igitur ad diuindendum esse alijs modis.

Divisio secunda de ente. s. in vniuersale et particolare. Lapim septimū.

Ets diuidis in vniuersale et particolare. Diffinitiones autem horum iam posuimus in principio logice. ammō dicemus iudicia eorū que sunt iii. et que accidunt eis. **I**udicium p̄imum est quidē intentio que dicit vniuersalis: suu cse est in intelligibili⁹ non in singularibus. Quidā vero audientes b̄ quod dicimus q̄ oīs hoīes vnū sunt in humanitate et oēs nigredines vna sūt in nigredine: purauerunt q̄ nigredo vniuersalis sit aliquod vnde quod sit et q̄ homo vniuersalis sit aliqd vnde et aīa vniuersalis sit aliqd ens vnū numero existens in singularibus noīalibus sicut pater vnū est multis filiis et sicut vnū sol pluribus campis. Hic aut̄ primus erat est. Si enim anima vniuersalis esset vna numero et ipsa esset in petro et iōane et ceteris petrus vere esset sapiens et iōannes stultus sequeretur tūc vna anima esse peritā et ignorari eiusdem rei si mul q̄ est inconveniens. Similiter si anima vniuersale esset vnde numero et ipsa

esset in pluribus insulduis: vne sequeretur vnum et idex animal esse aquatile gressibile duobus pedibus vel.iii. et volatile: quod est inconveniens. Esse autem vle non est nisi in intellib⁹ cuius rei sensus b̄ est. Intellectus enī recipit formā hoīis et certitudinē eius proponit ei aliū qd̄ vnū singularē: post qd̄ si viderit aliū ad non tamē renouabitur impressio in eo sed remanet idem quod fuerat. Similiter si viderit.iii. vel.iii. et deinceps perfectio p̄ime depictio⁹ venientis intellectū de petro comp̄io eadem est ad oēs homines. Singuli. n. hoīes nō differunt in humanitate vlo mō. Si autem post illum videat lupū tunc aliqua quidditatis et alia depictio diversa a prima fieri in eo. Id vero qd̄ cōcipitur de idiuinduo petro est forma singularis in intellectu fm̄ ip̄sa intelligitur vls est ex hoc. s. q̄ eius comparatio ad oē indiuindū qd̄ est et iuit et erit est vnū. Et qualemcumq̄ vnde p̄imū propostū fuerit intellectus hanc depictionem habebit et aliud superueniens non augebit. Uerbi gratia. Si cut si fint multa sigilla eiusdem penit⁹ imaginis quoꝝ vno si cerā aliqua imm̄ preferim⁹ priuenerit inde forma superquā si posuerimus.ii. vel.iii. sigillum nō variabitur forma. Ita nec subjectū ipsius mutetur. Dicetur ergo q̄ depictio⁹ que est in cera est depictio vls eo q̄ est depictio oīum sigillorū sic q̄ conuenit omnib⁹ illis vnū et eodem mō nec differt vnū corrū ab alio in cōparatione sui ad illam et b̄ res est inella. Si autem posuerit vnū et eandē numero depictionē esse in sigillo argenti et in sigillo auri et ferri b̄ idex inconveniens est: nisi forte dixerit vna eē speciem sed tūc ip̄ressio cuiuslibet sigilli vnū alia est ab alio. Uerū est aut̄ q̄ ip̄ressio eoz in cera vna est et depictio vnū mens in cera ex oībus illis vna est. Sicut multi ḡ op̄ intelligi figillationē diffini-

In vniuersale et particolare Tractatus.I.

tionū rēd̄ in intellectu et sensu vniuersalitatis eorū. Ule igitur fm̄ b̄ q̄ est vle existit in intellib⁹ non in singularibus qn̄ in exteriorē esse. s. esse actuall nō est b̄ vls. Ueritas enim humanitatis est in singularib⁹ et intelligibili⁹ vtrisq. **T**ridicū scdm. Ule non pōt̄ habere plura singularia nisi vnūquodq; eorum discernatur ab alio differentia vel accidente. Si enim accipiat vniuersalitas p̄ se nuda sine aliquo supaddito quod ad iungatur ei nō pot̄ imaginari in ea numeratio et singularitas. Due vero nigredines in eodē subiecto simul esse nō possunt. Nigredo enī absolute sine dubio fit due si inter vtrāq; fuerit diversitas subiectū: vt due nigredines in duob⁹ subiectis: vel tēpōrū: vt due nigredines in eodem subiecto diversis tēpōrī. Si vero subiectū fuerit vnū et ipsi vnū tūc vlo imaginabili⁹ numeratio. Sicut nō imaginabili⁹ duo homines nisi vnū eorū discernantur ab alio per aliqd qd̄ si p̄ter humanitatem nudam vniuersale. f. lossum formā tē. Si enī iter illos nō fuerit diversitas: fuerint duo concedi post q̄ quilibet b̄ est duo vel. v. et deinceps et nō discernentur numerus a numero sicut de omni nigredine. sed manifestū est b̄ absurdū esse qd̄ sic probat si enim in uno subiecto ponant due nigredes sic vt possit dici b̄ et illa et distinguatur vna ab alia runt b̄ quod dicit de illa nigredine q̄ est nigredo vel est vnū et idē vel non. Si aut̄ fuerit vnū et idē ita vt idē sit eam esse nigredinem et eas esse illam nigredinem tunc quicqd dicit nigredo erit illa nigredo. Igitur ipsa alia nigredo quam posuimus erit etiā illa nigredo. Nō erit igitur ibi numeratio nec dicitur b̄ et illa. Si vero b̄ qd̄ dicimus illa nigredo sonat aliquid amplius qd̄ hoc quod dicimus nigredo tūc aliquid ultra adiunctum est ei. Manifestum est

Tertium dicitur

Quartum iudicium **I**udicium quartū. Quicqd est accidentale alicui illud cātū est: et cā vle est essentia ipsius subiecti vt moueri deozū lapidi et aq̄ in frigidū: vel est alio ab essentia vt aq̄ calefieri et moueri sursum lapidi. Nec b̄ oī cum nō q̄ b̄ accid̄ essentie vle est cātū

vel non. Sed si nō fuerit causatus tunc haberere per se. Quicqđ etiā habet esse per se nec destruit ad destructionē alterius nec ponit ad positionē alterius: ac cedens vero ad esse suū eger eo cui est accidentis sine dubio igil nō haberet ē p̄ se: ergo est causatus. Et eius causa vel est in essentiā subiecti vel extra essentiā sublecti. Et hec diuisio pfecta est sine dubio est igitur demonstratio quomodo cūq; aut sit cā. s. vel intra subiectū vel extra proculdubio necesse est ea p̄s esse ad hoc vt sit cā alterius. Vnde ipsoſibile est vt sit quidditas. I. essentiā ſibi cauſa eſſendi. Omnis igil quidditas h̄z in sublecto eſſe eius: ergo cā est p̄ter quidditatem eius. Necesse est igil cām eſſe ad: b̄ ut faciat debere ē aliud. Quidditas vō non precedit eſſe: quomodo igil erit cauſa ipſius eſſe? Sequit ergo ex hoc q̄ sit in eſſe eſſe alīnd quod cauſatum non eſſe profecto id querit de eo per an eſſe ſicut id qđ q̄ritur de eo per qđ eſſe: qm̄ ei⁹ eſſe et id quod ipſū eſſe vnuū et id eſſe. Si enī eſſer ab ea alīnd nūc accidētale eſſer ei et eſſer conditionat: pro aliiquid qđ eſſer alīnd ab eo quod ipſū eſſe. Igitur eſſer cauſatum. Taz aīn poſtulim⁹ et illud non cauſatum: hoc igil eſſe inconveniens. Si autē queritur q̄ cū itenio vñis aliud ſit singularibus ſpālis vt homo eſſet petro et iōanni et aliquā generalis vt animal equo et homini: per qđ ergo diſcernet et cognoscat itc ea si h̄z vñle eſſe ſpeciale quod non diuidit niſi per accidētia et ſi illud eſſe generale quod non diuidit niſi per diſferentias ſubſtantiales. Respondebimus q̄ quoniam aliquā de vñiuerſalibus occurret tibi et volueris reſtrīngere illud in aliquod ſingula re ad reſtrīgēnduz egrueris adiungere illi aliquā non accidētale: profecto eſſe illud eſſe generale: ſi vero nō indigneris niſi accidētali illud eſſe ſpeciale. cogni

tio igil dictionis inter generale et ſpecialē habere ex cognitione diſſerēdi in ter eſſentialē et generale ſicut exempliſus cauſimus. Lūz enim dicimus. iiii. vel. v. ad reſtrīgēnduz. iii. nō egemus eis adiungere niſi duces vel horines vel alia buiuſmodi. b̄ alia accidētalia ſunt qua temarietati et oībus numeris nec ſunt eſſentialia illi. Dicimus cni id ē eſſentialē quodniſi p̄s intelligatur nō in telligere perfici id cui eſſe eſſentialē. Ad intelligendū vero. iii. non eſſe re ſpicere ad nuces vel equos vel alia numerabilia cum vero dicimus numerus per hoc nō poſtulamus intelligere aliquā vñum numerū ſed naturaliter inquirimus ſcire quis numerus ſit. f. ſi eſſe. v. vñ aliquis aliud: cū vero ſit. v. nō egemus poſteā aliqui niſi nū ſpecificare per ilud aliquā numerantū. Et hoc eſſe acciden tale respectu numeri non ſicut ipm. v. b̄ enim non eſſe aliquid additū ſup̄ numerationem quaſi accidētia ſuperuenientiē illici ſed eſſe terminatoe numeratioiſ ipſā numeri. De autē intentioe faciles ſunt ad concipiendum in aīo ſed diſſicile ex paucum verbo co q̄ trīnatio ē in verbiſ. ſic ergo ſidicratio de intellectu non de verbis: hec ſunt iudicia de vñl.

C Diuiſio. 3. de ente: in vñum et mul tita. Lapatulum octauium.

Tertia diuiſio. Eſſe diuidit in vñum et multa. Enūmeremus ergo di uiſio de enūfione vñus et multi et ea que conſerte. Unde alīnd dicitur vere et proprie tate. Unde alīnd improprie. Unū vero proprie tate ſicut diuidit ſingulare ſignificati. Et h̄z quidē tribus modis. Primo dicit vñus Unū verū fine. Unū verū fine.

Inūm p̄ti
matione

excellit et ipſe igil ē vere vñus. C Se cūdō dicit vñum continuatione in quo non eſſe multudo in effectu ſed in potētia: qm̄ recipiētiblē ē multitudinis: vt cū dicit bec linea eſſe vña et vne: et hoc coſpus eſſe vñuū et duo corpora. Si n. fuerit in eis inciſio dices in eis eē dualitas. Si vero fuerit vñum continuatione cōſimili dicitur vel vña linea vel vñum corpus vel vña aqua et cōſimilia: eo qđ nō eſſe in eis multitudino nec ſepatio i effectu. Sunt enī recipiētiblē multitudinis: quia eſſe vñum bulus fortasse putabitur nō eſſe vñum: eo qđ potētia ppinq; effectu putatur eſſe in effectu. Utrū eſſe aut qđ ipm eſſe vñum ſed multitudino in eo eſſe i potētia. C Tertio dicitur vñum fm li gationem in quo eſſe multitudino i effectu ſicut lectus vñus et quodlibet ſingulare copotū ex diuerſis partibus: ſicut com poſitio mēdiorūm hominū ex eſſe et car nibus et venis qđ quidē eſſe vñum. eo qđ dicitur lectus vñus et homo vñus. q̄uis multitudino ſit i eo i effectu respectu par tum: non ſicut vña aqua et vñum corpus cōſimile. Et hec eſſe diuerſitas iter iſtos duos modos de quibus nomē vñus di citur vere. C Unū autē improprie di citur eis nomē vñus dicitur de multis que ſit ſub vño vñiuerſali et hec ſit. v. Unū genē. Primum eſſe vñuū genere: ſicut cū dicimus honor equi ſunt vñum in aīalitate. Unū ſpē. Secundo vñuū in ſpecie: vt cum dici tur: petrus et iohannes vñuū ſunt in bu manitate. Tertio vñuū in cōd acciſe: vt accide. cum dicitur: niſi et cāpbera vñuū ſunt in albedine. Quarto dicitur vñuū p̄portioe ſicut cum dicitur: p̄portio regis ad ciui tam et aīe ad corpus vñuū ē. Quinto dicitur vñuū i ſubiecto vt de zndaro qđ eſſt album et dulce: dicere album et dulce vñuū ſunt eo qđ ſubiectum eoz vñuū ē. vñuū igitur dicitur ex octo ſenſibus: dein de vñum in acciſe diuidit fm diuiſioe

Unū ligatō
tione.

Unū ſpē. p̄pē

accidentium. Si enī fuerit vñio fm acci. Unū in eaq dens cōgratia dicetur equalitas: ſi ſecū dum qualitatē dicitur ſimilitudo: ſi vero fm ſitum dices equidistantia: ſi vero ſitum ſitum qđ eſſe ei oppoſitū dicitur totidē modis ſine dubio. De conſequētibus vero vñuū eſſe idētitas. Lum enī re ſuerit vña et noīa eius diuersa vel com paratio dices idem vt cum dicitur enī ſis idem eſſe qđ gladius et petrus iohannis idem qđ filius iohannis. Conſequētia vero multitudinis ſunt alietas et diuerſitas et oppoſitū ſimilitudo equalitas et ſimilitudo et equidistantia et talitas. Hec .n. non intelligantur niſi in duobus vel pluribus igil ſunt conſequētia multitudinis tc. C Operet autem oſten der ſpē oppositionis que ſunt. iii. qua rū vña eſſe oppoſitū affirmatioe et negatio nis: vt bō eſſe homo non eſſe. Secunda ē oppoſitū relationis vt pater et filius: domi et ſervus: vñuū. boz opponiſ alieri. Tertiā eſſe oppoſitū priuationis et habitus: vt h̄z que eſſe inter motum et quietem. Quarta eſſe oppoſitū contraria et caloris et frigiditatis. Inter oppoſita vero contraria et priuationis et habitus hec eſſe diſſerētia qđ priuatione nil alīnd eſſe qđ remoſio rei a ſubiecto tñ ſine priuatione alīcūns. Qui es. n. nil alīnd eſſe qđ priuatione mor. Unū de ſi nigredo poſſet remoueri ſine ſu cessione alterius coloris pfecto bec eet priuatione: ſed qđ ea recedente ſtatim aduenit rubedo vel albedo vel alijs alijs colori: idcirco aliqd e amplius preter re motione nigredinis. Primitio igil nō eſſe niſi remoſio ipſius rei tñ. Lōtrariū vero eſſe id quod ponitur remoto alio et pp hoc dicit qđ ca vña nō eſſe apta ex vt ea pcedant duo contraria. Eget. n. duo contraria diuibus cauſis habitus vero et priuationis vñiusq; vña cā ēt b̄ vnde d

Ifuerit presens faciet debitum habitus. Si vero absenteū fuerit vel priuatuū faciet debiti priuationes. Igīc cā priuatio nis est priuatio rem essendi eo q̄ cā q̄ etis est priuatio cāe motus. Proprietas vero oppōnēt relationis est b̄ q̄ vnum quodq; eoz cognoscit cognito altero: non sicut calor q̄ pōt sciri sine cognitione ne frigiditas nec sicut motus q̄ pōt sci ri sine cognitione dicitur. Oppō vero af firmationis et negationis distat ab oppositione cōtrarioū priuationis p̄ h̄ q̄ nō est nec est ipsa nisi in diuisione tñ et cō plecti dicitur est. Nomen vero cōtrarij non conuenit nisi ei cuius et sui cōtrarij subiectū est vnu: nec b̄ sufficit nisi sic sint ut simili ī eodem esse non possint: s̄ per successionē et sint iter se maxime di stantia: sicut nigredo et albedo non sicut nigredo et rubor: rubor. n. color p̄cedēt de albedine ad nigredinē: ē igī medius et iō nō ē ab eis maxime distans. Aliquādo aut iter duo cōtraria sunt multa media quoū vnu propinquū est vni extre moroz q̄ aliud: et aliquā iter ea nō est me dium. Cōtrarij igī cōmunicat suo cōtrario ī subiecto. Similiter habitus pri uationi. Quod nō est necesse in negatio ne que alteri cōmunicaret ī genere nō in subiecto ut masculinitas et feminini tas que non succedit sibi ī eodem singu lari. Fortassis errabunt aliq; cū ponunt genus et accipitū negationis intentionis que sub eo est et adiungunt ei differen tiā vel propriū et ponunt ei vnu affir matiū et putant illud ē cōtrariū vt nu merus qui diuidit in parem et in ipare. Sed b̄ erro: ē subiectum. n. eoruū nō est vnu q̄ par numerū erit impar. et num erus contentus sub pari numerū erit con tētus sub impari. Est. n. inter illa oppo sitionis affirmationis et negationis q̄ per par nihil aliud intelligit q̄ numerus qui diuidit ī duo equalia: et impar nil

aliud intelligit q̄ numerus qui non d̄i uiditur in duo equalia. hoc at quod dī Pro im cimus non diuiditur est pura negatio s̄ qui ap̄ ipso fuerit ei hoc nomen impar cōtra pa letinos et rem et putant ēē oppositū vt xtraria. Si nomen p̄ quis aut̄ queretur si vnu xtrariū pōt b̄ usiuū d̄ re cōtraria plura respōdebimus q̄ post apud m̄ q̄ cōtraria null aliud sunt q̄ ea que suc cedunt sibi ī eodem subiecto ita ut sint affirmati a se maxime distantia. Seqt̄ tuc s̄m b̄ ut uū. f. s̄red vnu cōtrariū nō h̄eat nisi vnu cōtrariū quod im riū. Unū. n. eoruū est ī ultimo distantia ab p̄ iter p̄ alio. Est igī vnu sine dubio et ifallāter. tratur. Quarta diuisio d̄ ēte ī p̄ et posteri. c. x

Alls diuidit in prius et posterius. Sed b̄ prioritas et posteritas sūt ēē de accidentibus essentialibus ēē. et dī 21n sive ī deus ēē aī mūdū. Ante vero fine prius us dicitur dicitur quinq; modis. Quorum primus q̄ng mol qui manifestior est dicitur prius tēpore Et hoc prius est magis ī vnu loquendi apud homines. Secundus est idē prius ordie vel p̄us sitū: vt cum dī Roma est ante bierolomymā ī tū ad cuntes de gal lia bierosolymā: sive bec linea esse prior illa ī tū ad finē p̄ficiū: vel p̄us ḡie vt cū dī aialitas p̄oz ē b̄ianitate si iceperie et supioribz: si vno ecōtrario iceperis ab inferioribz aialitas p̄oz ē coopeitare: sicut et bierusalē p̄oz ē roma veniēt romā ve idia. Tertiū dicitur p̄us dignitatis: vt p̄trus prior est paulo et ceteris apostolis. Quartus est p̄oz natura: quo destrucio destruit id quo est prius ipsum nō de struitur. Sicut vnu est prius duobz. Si enī ponamus vnu; destrui nō remanet duo: eo q̄ oī duo nō sunt nisi vnum et vnu. Si vero ponamus duo destrui: nō sequitur vnu destrui. Lūm aut̄ dicim⁹ vnu esse p̄us duobus non intelligimus prioritatē temporis q̄n pōt esse vnu; cū duobz q̄uis intelligit vnu prius duas bus. Quidus est p̄us essentia: vnu q̄d exi stū cū alio quod nō est nisi p̄ ipsū. ipsū

vō nō b̄et et p̄ illō: vt cā p̄oz ē cāto: sicut mot⁹ manus p̄oz ē motu anuli. Dicit. n. q̄ motu manū mouet anulus s̄ nō motu anulo mouet manus: q̄uis sciam⁹ ea si mul ēē ī tempore: sed bec prioritas est canalisatias et efficiendi deberet esse.

Quinta diuisio de ente In causam et causatum. Capitulum decimum.

Dicit di uis de ca us.

Et quicq; habet esse p̄ aliud causa tum est: illud vero p̄ quod b̄t esse cā ei⁹ est: et causa essendi illud totū quod constat ex partibus est esse partiu et coniūctio earū nō ecōtrario. s. vt esse totius sit cā esse partiu et coniūctio earū nō econtrario. s. vt ēē totius sit cā ēē partium: si cut eximel nō est causa melis et aceris s̄ mel et acerum sunt cā cius. eo q̄ ipsum constat ex eis. Qd̄ aut̄ pars sit prior suo toto in tempore manifestum est: s̄ si nō seperant tempore: sicut manus compa tione hominis tamē sic se h̄at. s. pars p̄oz est suo toto. Quicq; igī pars est totius alius cā est illius totius. Causa igī diuidit ī id quod est pars essentie causati et in id quod est extra. Quod aut̄ est pars causati diuidit ī id cuius esse non sequit̄ ēē cāti. sicut ēē ligni cōmītatur ēē leci et ī id cuius ēē sequit̄ essentia causati vt forma essentia leci. Lūm enim fuerit forma necessario lectus erit nō sicut lignū: q̄uis lectus sit quoddā totū quod nō b̄t esse nisi ex coniunctio ne lignoz et forma. Lūm igī cōpōt fuerit ad causatum vt compatio lignoz ad lectū. vocabiē cā materialis: et cuius compatio fiunt ad cātu et forme ad le cū vocabiū causa formalis. Id vero quod est extra diuidit ī id a quo res est: vt faber lecto: et vocatur cā efficiens: si cut pater filio et ignis calor et ī id p̄ q̄d res est non a quo et vocat cā p̄fectiū et finalis: sicut cā finalis scāmī ē ap̄e se dē. Proprietas aut̄ cause finalis est

vt pp ed cāte sicut esse. Nisi. n. proposita fuerit ī aio fabri forma scāmī q̄ est aptitudo sedendi pp necessitatē sedēdi faber nō erit agens nec lignū erit causa materialis lecti nec forma veniet ī ea. Causa igī finalis vbi cūq; fuerit inter oēs causas cā cārū erit. Esse igī scāmī p̄det et lignis et ex fabro et forma et ne cessitate sedēdi. Si. n. remota fuerit vna istaz causarum sequitur remotio scāmī. Lā ergo finalis est vltima ī esse et ē prima et precedens ī intentione. Lā vero efficiens vel agit p̄ naturaz vnde ignis cum cāuerit et sol cum illuminat vel p̄ voluntatem vt homo cum ambulat. Dis vero agens ī actione sua aliqd intendit. Oportet aut̄ vt esse id quod intendit et nō esse non sicut equale. Sensus enim intentionis sic est. s. vt faciat esse quod melius est esse q̄d non esse. Quod si ita non esset non vocaretur intention. Id enim quod esse et non esse equale est cōtū ad agentem nullius utilitatis cā eligit post ēē q̄d non ēē: et quicq; tale est nō intendit et restat q̄d. s. quare elāgitur esse potius q̄d nō ēē. Nec cessat q̄d si. quo adusq; dicitur sibi intēto. Ni bil erum aliud est intentionē q̄d facere: vt q̄d ad agentem sit potius esse actionem q̄d non ēē. Si. n. esset post ēē q̄d non esse. tunc ēē et nō esse equalia essent. nec inclinare agens ad vnum eorum potius q̄d ad alium. Quisquis aut̄ agit propter aliquā intentionē imperfectus est.

Id enī ēē q̄d itēdī meli⁹ ē illi q̄d nō ēē. Cū aliqd boni est quod nō b̄t et itēdī vt h̄eat. Qd̄ cum aduenerit p̄fectio. Igī ī se ipse⁹ est fine illo. Sicut vno dixerit q̄ agēs aliquādo agit nō pp utilitatē q̄ sibi essentia s̄ alij errat: q̄m ad utilitatē venire alij q̄d ad eū potius est q̄d nō ad venire. Si ergo aduenerit utilitate alij et ēē si post tunc p̄ b̄ q̄d acquirit alij iam ac quirit sibi aliqd q̄d ēē post sibi fine quo d 2

Ziber.I. In causam et causatum.

erat prius. Erat igit̄ imperfectus. Si vero efficere alii virtutē non fuerit vtile: nō redibit qđ t̄c̄t̄ oīo q̄re fecit h̄a lij vtile. Qis igit̄ agēs h̄z intentionē que cū p̄ficit et remonet diminutionē que erat in eo p̄fectionē: que aduenit. Si igit̄ possibile est esse essentia ex qua cātu pro uenit et ex qua iquā ipsa p̄ se est essen tia effici et aliud ab ea oīo sine intentione profecto hec cā sic agens alioz et nobilior est q̄ agens p̄ intentionē et electio nē. Lum aut̄ q̄s fit agens qui non fuerit agens necesse est hoc fieri p̄ nouitate aliquius rei. s. vel conditio vel potētie vel voluntatis vel intentionis vel potētie vel cuiuslibet alterius dispōs̄is. Qm̄ si dispo sitions agēti permaneret ita vt essent et nō fieret agēti nouū aliquid nec in se nec extra se: v̄seq̄ tunc p̄fecto non est agenti post actionē esse quā non eē: sed nō esse permaneret semper incessiblē. Si. n. dispositions inessent vt essent: se queretur necessario q̄ nō eē permaneret semper. Si. n. non esse permanerit ante hoc eo q̄ non fuit elector qui daret esse: tunc cum iam est esse oportet ut eius cā fit electorem esse. s. n. non fieret nouū elector: nec est elector sicut nec erat ante p̄fecto non esse permaneret necessario: sicut erat. Ad hec etiā inducemus aliqua ad manifestationē huius q̄ nō necessarium est hoc est. s. q̄ cā diuidit in cām essentialē et causam accidentē. Sed cā accidētalis vocatur causa improprie eo q̄ causatum nō prouenit ex ea sed ex alio qđ nō fit cā debiti essen di causati nisi cum illa. Sicut qui remonet columnā substantiē tectū dicitur cūncre tū tectū: quod nō est verum eo q̄ cā ruine tectū ē eius p̄dōrofitas s̄ retinetur interim p̄ substitutionē: co lumne. Remorio igit̄ colūne aptans illū ad causam et ruit q̄ erat propria eius uero. Uel sicut dicitur sc̄amonea ifrigi-

dare eo q̄ aūsert coleram q̄e prohibē bat naturā ifrigidari. Natura igit̄ erat frigescens sed cum remotum fuerit qđ prohibet et sc̄amonea erit causa remotionis colere nō cā ifrigidationis que sequitur post remotionē colere nāliter. C Sexta diuisio de ente in finitū et in infinitū. Lapidulū vndecimū.

A Infinitum vero dicunt. iii. modis. quōd quoū duo non sunt. duos vero eē argumento deprehendit Dicitur. n. q̄ motus celi nō h̄ finem. s. q̄ non habet p̄cipiū et hoc iam deprehendit argūmēto. Dicit et q̄iae humane que separant a corporibus sunt infinite: hoc autem ne cessario verū est si remoueat frigiditas a tempore et a motu celi q̄ est remo tio inceptionis. Tertius vt cū dicit cor pus et sp̄atia infinita a sup̄is v̄seq̄ infi nitus. Sed hoc quoq̄ falsum ē. Quartus vt cum dicitur q̄ cause sunt infinite eo q̄ res habet cāz et causa h̄z cām: et sic nō peruerterit ad priam causam que non habet causam: Sed hoc quoq̄ falsum est. Nam sensus huius est q̄ omnis numerus intelligere multa simul que habent ordinem per naturam et habet v̄tra et citra in quo sicut est infinitas vt in causis que sunt infinite. Ordo autem inter causam et causatū necessario nālis est qui si remoues illud causa nō remanet. Similiter corpora et sp̄atia sūt intelligibilia ordinabilia: qm̄ quedam eorum sunt certiora alijs. necessario cuj̄ incep̄tis ab una parte. Nec aut ordinatio est situ nō natura inter q̄ differentia iam affigata est in tractatu de prius et posterius. In quoq̄ autes fuerit vnu illoz sine alio infinitas non remouebil ab eo sicut a motu celi q̄ quidē h̄z ordinationem et progressionem quoniam omnes pres eius non sunt simul in una dis positione. Uel ergo dicitur q̄ motus ce

nō h̄ finem: nō intelligimus per hoc remoueri finitātē amotibus q̄ sunt: sed ab omnibus simul qui sunt et fuerunt et futuri sunt. Similiter et animas huma nas que sunt separabiles a corporibus p̄ morte concedemus esse infinitas numeroz q̄bius h̄ant eē simul: qm̄ nō est inter eas ordinatio naturalis q̄ remora defi nant eē anime: eo q̄ nulle earū sunt cā alijs sed sunt simul sine p̄i⁹ et posterius natura et situ. Non. n. intelligit in eis pri us et posterius nisi fm temp̄ sue crea tionis. In essentiis aut̄ carū fm q̄ sunt essentie et nō est et ordinatio illo mō sed sunt equales i esse. Econtrario spa tias et corporibus et cā et causato. Sed q̄ possibile et alias nō h̄ere finem: et motus non h̄ere initiu posterius dicimus et q̄ cuncti inducunt improbationib⁹ eaz. Qd̄ at corpora nō sunt infinita nec spa tia: et qd̄q̄ h̄z ordinatio statu vel na tura nūc ostendemus. Sed q̄ impossibilē est longitudines eē infinitas ostendit duobus modis. Et priūm hoc mō. C Sit linea. g. d. infinita ex parte. g. et sit linea. a. b. finita que moueat in suo cir culo v̄sus. g. linea. d. g. quoq̄q̄ fiat eq̄di stans et illam vero sic possit moueri ne cessere est deinde si moueat ab equidi stanția propinquitus v̄sus linea. g. d. ne cessere erit vt supponam alium punctu rū linea. g. d. priūm autem p̄mctus cui supponitur est punctus equidistantie: de inde supponas reliquias p̄ctus quoq̄q̄q̄ potentia equidistantis ex altera parte: s̄ hoc est impossibile. Si. n. intelligimus eā inclinari cuī descendit ab equidistantia si ne suppone hoc ē impossibile: Supponi et est impossibile qm̄ supponit priūm s̄t sub uno p̄cto. In linea at infinita nūl lus p̄mctus est. priūm. Quicq̄ vero p̄ctus p̄t̄ priūm supponit linea ne cessari aut̄ illud supposita fuit alij: nec p̄t̄ supponi oībus p̄mctis nūl suppo

nunt infinita. Nō est igit̄ aliquod isto rum p̄imum cui p̄imum supponatur. et h̄ ē ipsoſſible. Et hec probatio ē geo metrica neccaria ad conuincendū logi cines non esse infinitas sive intelligan tur in pleno sive intelligentur in inani.

C Secunda probatio est hec si possibi le est linea infinitam esse tunc linea. a. b.

a partē. b. v̄qua non intelligi m⁹ duo p̄cta. g. z. d. Si at d. b. est finitum tunc cuī ad dicit ei. g. a. profecto. g. b. erit finitū: si vero. d. b. est infinitū tunc si intelligamus supponi. a. b. Super. g. b. vel extenderet simul equaliter versus. b. neutra excedente al terā quod est impossibile tūc. n. immis est et equalē maiori eo q̄. a. b. minus est q̄. g. b. vel. d. b. erit brevior q̄. a. b. et ex cedet a linea. g. b. Linea igit̄ d. b. finitū versus partem. b. ibi nisi a linea. g. b. ex cedet sed linea. g. b. nō excedit linea. b. a. nisi augmēto linea. g. d. que est infinita cum aut̄ suum additur finito rotum sit finitum igit̄. g. b. est finitum necessa rīo. Qd̄ aut̄ cā nō sīt finitū probatio hec est. Qm̄ si sic disponuerimus vt alie

Lic̄ non ūt̄

sint cā aliaz profecto necesse est. vt vel infinite pertinet ad cām que si ē cāta et h̄ ēp̄ma: et tunc finitū cause. Uel nō p̄ueni tur ad priām sed eatur i infinitū. Dē aut̄ ille cāe infinite sine dubio b̄st̄ est qm̄ simul sunt. Et omnes ille ex hoc q̄ sunt oēs nō p̄t̄ ee: quin sunt oēs vel pos sibiles et causate v̄l necessarie. Lertum est aut̄ eas esse necessarias qm̄ vnu seritas eorum prouenit ex singulis cātis. Quod at prouenit ex causato non ē necessarium. Necesse est igit̄ vt vniuer sitas sit cāta et eget cā a qua sit causata q̄ sit extra vniuerstatem. Nā singula vnu seritas aut̄ illud supposita fuit alij: nec p̄t̄ supponi oībus p̄mctis nūl suppo

Liber.I.

Septima diuisio entis

prehenduntur singula vere dicitur ꝑ fit causata Eget igitur causa que fit extra et non fit causata: hec igitur est prima et sic sunt infinitae. Hoc igitur est ꝑ dicimus de finito et infinito re.

CSeptima diuisio de ente in potentia et in effectu. Capitulum duodecimum.

Ans diuidit in id quod est in potentia et in effectu. Non enim autem potentia et effectus dicitur de uscis modis: quoz quibusdam non indi-

Potentia autem est genus Potentia vero diuiditur in potentia agenti et potentia patienti. Potentia vero agenti est per quam res que actione est aptatur ad esse agentem: ut calor ignis ad calefaciendum aquam. Potentia vero patienti est per quam aptatur res ad patientium ut mollescit et flexibilis cere ad recipiendum formam. Oppositum autem potentia et effectus alio etiam modo. Quicquid enim est vere potest in effectu: nec intelligimus huiusmodi effectu sicut in precedentibus. ut n. etenim primi principii esse in effectu omnino et nihil esse in eo in potentia. Actio vero est primas intentionem non conuenit ei secundum ipse est. Ipse non est quod absolute est. Potentia vero actioni habet opposita est possibilis et essendi rem antecedit: sed iterum de non esse in actu de esse in potentia et substantiis non aliqd esse in potentia. Quis habet quod dicimus esse ipso propter dicat sicut cum viri vini inebriare. In vino enim dicitur est in lagena febratio ut et in potentia secundum vistum loquendi non tamen inebriat. Sed quod febratio potest accidere ex illo: deinde in eo esse in potentia. Et sic de viri corpus est diuisibile eo quod diuisio est in eo in potentia quoniam in eo non est vere diuisio nisi cum sit in eo diuisio vel per cisionem corporis vel per separationem suarum partium. Distinctio autem inter potentiam et effectu perficitur duoibus iudicis. Primum est ꝑ iudicium huius potentiae possibilis ylante quam

intelligimus in possibilite essendi egerit continente et materia in qua erit. Ex quo sequitur ꝑ quicquid icipit procedat illud materia: Igitur non est possibile materia ut materia prima eperit esse sed est eternam prius esse.

Quicquid namque incipit et anteceps icipiat

est in potentia. s. anteceps icipiat potest incipi pere esse. Possibilitas igitur incipiendi procedit incipere esse: sed autem possibilitas vel est res que est vel est interpretatio non rei.

Si vero est interpretatio non rei tunc id quod incipit non habuit possibiliterem:

Igitur non fuit possibile ut eet. fuit igitur impossibile esse. Si autem fuit impossibile esse tunc non est ut quod est inconveniens.

Constat igitur possibiliterem esse rem que est quam iudicat esse intellectus.

Impossibile est autem quin ipsa vel sit existens per se substantia vel sit designatio rei agentis subiecto. Subiectum est autem

possibiliterem est substantiam existentiam per se et ꝑ possibiliterem est designatio rei

Possibiliterem ad id quod est possibile que non potest est deus intelligi existere per se: opere igitur ut habeat genitio rei

at subiectum in quo existat: unde sensu est possibiliterem est designatio subiecti ad recipiendum permutationem sicut cum

dicitur possibile est puerum ictum doceiri igitur scia possibilis est huic pueru. si

militer ex hoc spermate possibile est fieri hominem ergo possibilis est huic humantem est designatio in spermate et possibile est huic aerem fieri aquam.

Si vero posuerimus aliquid incipere esse non precedente materia. tunc habet dicimus quia id quod cepit esse possibile fuit incipere esse anteceps inciperet esse erit nihil significans eo quod possibiliterem est designatio rei que sit res anteceps sit non potest esse subiectum alius ut de signationis.

Possibiliterem igitur omnis res que incipit esse est in eius materia. potentia vero sit inceptionis est in suo subiecto. Et igitur intelligimus cum dicimus aliquid esse in

Octava diuisio entis

Tractatus.I.

potentia sicut cum dicimus scia est in pueropotentia: et palma est in nucleo potentia. Potentia vero aliquando est propinquia aliqui abdito longinqua. Sperma enim est homo in potentia propinquia et terra est homo in potentia longinqua et quod terra non sit homo nisi per multas permissiones.

Secundum iudicium est ꝑ potentia agendi diuidit in duo: vel ad agendum tantum et non ad eius oppositum ut potentia ignis ad comburendum

Potentia et oppositum. s. ad cessionem ut non est ad non ciburendum vel est ad agendum et eius oppositum. s. ad cessionem ut potentia bonitatis ad mouendum et quiescendum. Primum autem vocatur

Potentia naturalis. Secunda vocatur potentia voluntaria. Huic autem potentie secunde cum adiungatur voluntas forma neque est aliquid quod impedit perfectio actionis prouenient ex ea naturaliter

consequens sicut ex potentia prima. Cum enim fuerit posse et firmum velle s. cum iam firmum est in agendo propositum et sequatur actio profecto hoc non contingit nisi ꝑ aliquid quod impedit. quoniam cum conuenienter simul potentia agenti et potentia patienti et viras est perfecta necessario sequitur passio.

Ex omni autem causa omnia sequitur statim suum causatum secundum debitum.

Quod enim non debet esse causatum a sua causa id non est quod dicitur ei est possibile non esse: ex eo quod non habet oportens suas con

ditiones primo facto illud non est sed statim cum assument oportens conditions esse designabitur esse causati et fieri impossibile non est quoniam cum praesens est id quod facit debere esse: nec proueniret id quod debet esse: sed differtur.

Non sit hoc nisi ex defectu sue naturae si naturale est: vel de defectu sue voluntatis si voluntaria est: vel absentia sue clementie si sua actio sit per eam et interim dum differtur ne prouenit quod debet profecto causa non est in effectu sed in potentia.

Eget autem aliquo

aliо ꝑ qd trahat de potentia ad effectum. Octava diuisio de ente in eo ꝑ necessarie est esse et quod possibile inest esse.

Capitulum tredecimum.

Ans diuidit in id quod debet esse vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Vel necesse est esse et in id quod possibiliter est.

Possibiliter quid sit

Liber.I. Octaua diuinio entis

An mundus
Ali eternus

essentiam queruntur innenimus.iii. possi-
bile in se.s. qm non est necesse.iii.ee vel
non esse. Quicquid igitur est possibile i
se non proueniens eius esse nisi ex sua ca
z iterum dum fuerit possibile esse ex sua
causa non erit: postq; aut fuerit debitus
essendi et sua causa prius erit qdum ei fue-
rit possibile e duravit non ee: vñ eget
ut remoueat possibilias non illa que est
in se ipso. illa.n. non est ca que debeat re
moueri. sed illa possibilias que est cae
sue z convertitur ut fiat debitus. s. vt ass
umat oes conditions z operet ca fi
cuit debet ad hoc ut sit ca. Quid aut nunc
cognoscere radices possibilis sup qdum
stituemus magnu quoddam. s. si mundus
est eternus an possit ee factura dei alius
sumi an no. Scimus aut qdum possi
bile habet ee i se nisi p aliud a se qd est fa
ctor eius: de eo aut qd est factor intelliguntur
duo vñ qd inchoare. s. qd trahat
id non esse ad esse: sicut cu fabri
cat domum que non fuit h aut palam e
aliud ut sit esse rei. sicut esse luminis per
solem z vocat sol factor luminis natu
raliter. Qui aut dixerunt q agere nil ali
ud est qd inchoare: fortassis putabant qd
cum habuit esse quod fit non egebit fa
ctor sic non qd ille no fit non tamen
definierit esse quod factu est. Et fortassis
presumeret aliquis dicere qd quis ponat
ut dictum non esse non tamen sequit
ex hoc mundum no esse postq; h esse.
Et conantur hoc ostendere exemplo z na
tione. Exempli aut est hoc qd fabricat do
mus: post fabricationem domus no no
cer domui si moriat nec destruit do
mus absentia eius. Ratio vero h. s. qd
id quod indiget datore essendi non est.
predictum vero exemplum est falsum
qm fabricator domus no est ca esse do
mus nisi ipso: sed est ca motus gma
nenti. Dic.n. motus est ca motus parti
um domus inter se: z forma domus est

causata ab aliis moribus cessat. n. venit
cessantibus alijs moribus illarum par
tium domus. De h aut qd dicitur forma
domus remanere sensu h est. s. qd pars
non que scit ubi posita est nisi qd ponde
rofa est qd tñ debet ee deossum. Que at
sub ea est costricu z durum est: z ideo
prohibet. Causa igitur eius est ponde
rofatis eius: constructio eius qui sub
ea est: que constructio si remoueat de
struerit forma domus: partes et qd
sic constructus ex luto permanentia tñ
sue figure fit fictitate lutti. Dec.n. e que
retinet figura aut eius si fabricaretur ex
aliqua re defluente in aliquo concavo
in subiecto eo remoto destrueret forma
parientis pp priuatione fictitatis. fabrica
tor: igit no est factor domus. Similiter
pater non est factor filii sed causa mot
per coitum. Dic.n. motus est causa mot
tus duorum spermatum ad uterum deinde
cae adductur forme hominis i spermate
multe sunt que sunt in essentia duorum
spermatum habentes esse cu forma ho
minis: ca vero aie e ca que sp h; ee. Igi
tur non debemus respicere ad hoc ex
plum. Ratio vero qud iducit. s. qd qd
bz esse non indiget datore esse vera est:
egit tñ conservatore sui esse. Quod sic
manifestat. Omne. n. quod incipit e hz
duos status vnum qd iam nuc est aliud
qd prius non erat. Similiter factor datus
h; status vnu qd iam nuc esse est ex
illo: aliud qd ante hoc non erat ex illo.
Consideremus igit qd cui factura pende
at ex factorie necesse est ut vel pendaat
vel fm ee suu qd iam nuc est: vel hz no
esse suu quod precessit: vel fm virunq
falsum est aut pendere fm non esse suu
qm no ee quod precessit nullam p. f. s.
bz habitudine vel respectum ad facto
rem factor eni nihil penitus agit in eo.
falsum est aut pendere fm virunq: qm
postq; constat non penderit factura ex fa

Fabricator
non e factor
domus
Pater no e
factor filii

De ca vniuersi

core fm non esse: necesse est tñ facturaz
pendere et factorie profecto no reftar p
dere nisi fm esse suu. Igis qd pedet et
factorie est fm ece suu non fm non ee su
um. Si quis aut dixerit qd pendet ex eo
fm esse sed qd precessit non ee: cuius sen
sus est qd pendet ex eo fm esse quod est
post no esse. Respondebimus qd factor
no ipzim eo m v factura heat ee post
non esse: qm huius esen no pote ee nisi
post non esse: qm ee est fibi post no esse.
Si enim factor vellet dare ei ee post no
esse hoc non esset ei possibile eo qd esse
eius post no esse no est pte positionez
alium non nisi eft impressio positoris
nisi in ee cius. Uleru est aut qd factor qd
no pot facere z post no dare ee. qd facere
ee no post no ee. h ipozim e: igis qd i
cipit ee eget factorie fm ee suum tñ: qm
bz huc modu est possibile tñ: ipz aut ee
post non esse debet est: necesse esse vel
non possibile ad quod no indiget factorie.
Postq; aut non pendet factura ex fa
ctore nisi in qd hz ee: tunc qdum pma
net esse indiget factorie z pendet ex eo. s.
suum ee: e pp ipm z cu ipo in omnibus
suis dispositionibus: sicut esse diei e pp
sole: z cu sole i oibus dispositionibus.
Factor et hz datus stat? ut dicim? . Lu
en factor est ca vel est inqzli aliud a se
iam est ab illo vel inqzli no dñ e ab illo
sed postea post ab illo. Uleru est aut qd fa
ctor est ca inqzli aliud a se ia e ab illo:
no inqzli prius no fieri illud z postea e
qm ece no fuit ab illo atea: nisi qd ille no
fuit ca. Doc aut qd ee no fuit atea fit pp
hoc: qd ille no fuit eius ca no qd ille fuit
eius ca z factorie se hoc cu prius no vult
esse rem que non est nisi p voluntatem
eius z postea vult ee: z cu iam volitum
est non est nisi inqzli volitum iam est z
voluntas iam est no inqzli voluntas
habita est post voluntate: ergo rem ee est
quiddam z facere ea est ee aliud ee vero

rei cám z factoriem est qdum z fieri ipaz
cás rei est aliud. Igis facere ea post no
esse oppositum est ad fieri cám z factoriez
cum prius non facit Similiter etiā iā
ee est oppositum z ad ee cám z factoriem
Quisq; ergo intellexit de eo qd fit qd in
cipit esse post non esse: intelligat similiter
de factorie qd fit ca postq; non fuit: pmu
tatur igis ad calitatem eo qd catum per
mutas ad esse. Quisq; igit intelligi de
eo quod iam e quod non est nisi ex fa
ctore debet et intelligere de factorie qd
est ca essendi no faciendo ee. Lu aut ali
quid est causa essendi alijs h ipm. s. esse
cám est quoddam additum sup essentiaz
illius qd. s. e ee factorie. Si fuerit vero ca
sempernia: erit factor sempernius. s.
si fuerit ca momentanea erit factor z ca fu
militer. Uleru est aut qd vulgaris non in
tellegit differentia inter aliqd ee factorie
z iter fieri factorie: z pp h imaginat
tur quod imaginant. Et quo sequit qd
causati sue fit sempernius sue momen
taneum i omnibus suis dispositionib;
non est nisi existente ca. No igis sufficie
fibl ee sine illa. Si. n. remoueat ca z fa
ctorie profecto remouebit catum z factu
ra: Si vo fuerit eternus erit factura eter
na. Peder. n. eius ab illo e inqzli h
ee tñ no inqzli cepti ee. Luius sensus
est ee post non esse sicut predicti est.
C De causa vniuersi esse que est deus
altilissimus Tractatus secundus.
C De ee possibile z ee debitu ca. vnicu

T Am dicimus qd esse omnis eius
quod e vel penderit ab alio a se fie
vt ad remotiones eius sequas remoto
intius: vel non pedet. Sed si penderit vo
camus illud possibile: si vero no penderit
Necessariog vocamus debitu per se quod est necessi
se no e acci
sarium per se. De quo. xii. dicenda sunt. deno
C Primu est qd ipm non est accidentis.
Lanc. n. penderet ex corpore z seque

Trac.II.

Liber.I.

De cā vniuersi

Necessarius
per se nō est
causae

Necessarius
per se nō est
causae

Esse necessa-
riū p se nō est
aliud ab eo

ēis destrucio ad destructionem corporis Nos vero interpretati sumus: Ne esse est illud quod non penderet ex alio yllo mō. Accidens est possibile. Omne vero possibile h̄z eē ab alio qd̄ ē ei⁹ cā. Igit̄ est causat⁹ sine dubio. C Se cūdū est qd̄ non est corpus: et b̄ duobus modis. vno qz omne corpus diuisibile est fm̄ cōtitutum i partes: igitur totalitas eius pēdet ex partibus eius: qd̄ si idē intelligant q̄s forma per quas agunt et ex aliquo qd̄ est ponant destrui: seque return necessario destructio eius: sicut de structio hois sequit⁹ necessario si intelligamus destruī partēs eius: quis iam p diximus qd̄ omnis collectio sive totalitas cāta est: a suis partibus: et idcirco non pōt̄ cōcēdi necessario eē cōponi ex p̄ibus: qd̄ si interrogati fuerimus quare in causatum est: dicimus qd̄ sunt galle atramentū et aq̄ coniunctio et ex his oib⁹ coniunctis prouenit incusitū: Ne igitur partes sunt cā compositi: Similiter par tes ois cōpositiōis sunt cā cōpositi alio qd̄ iam stabilitū est corpus eē cōpositu ex forma et yle: si enim ponat destruī yle destruet corpus: vel si ponam⁹ for mā destruī destruet sive et corpus. Nos aut̄ intelligim⁹ p debitu esse id cuius re motione non sequit⁹ p remotione alterius a se: Nō sequit⁹ remotorio ipsius nisi et b̄ tñi. si ponamus ipm̄ non esse. C Tertium est qd̄ necessario esse non est sicut forma eo qd̄ forma pēdet ex yle. Et si ponatur non esse yle que est cum ea sequetur ipm̄ non cē nec est ēt vñ yle que est subiectū eius sine qua non h̄z esse. yle. n. non est in effectu nisi cū forma et si forma non est: sequitur yle nō eē. Penderetur igit̄ ex alio. Quartū qd̄ eius eē nō ē aliud ab eo qd̄ est ipm̄: qd̄ necessario ēt idē sive eius eē et id qd̄ est ipm̄. Predictum ē aut̄ qd̄ cē rei ab eo aliud est qd̄ ipsa ē: et esse de quo queritur p an est: est accus

Idest de deo

Tūm causatum pēdet ex cā causa vero non pēdet ex causato et cuius de structio sequit⁹ ex destructione alterius illud possibile ē non necesse ē. Quicquid dō pēdet ex alio pole ē et illud aliud vel sufficit ei adest: sicut illud aliud sit solū cā et b̄ causat⁹ ab illa: vel nō sufficiat ei p se heget alio et secū: et sic b̄ erit cātū ab vitroqz. Hoc aut̄ contrariū totū est ei qd̄ eē necesse esse. C Septimum qd̄ ipsoſi bile est eē duo quoz virtutēs in ne cesse eē: sc̄ vñ necesse eē habent cōparez quomō vñiquodqz: sit p se sufficiēs fibi nihil, eḡs nō ex alio pēdens. Necesse est. n. vt sint vñ familiima oīno: vel diuerfa. Si verofuerint familiima oīno: tunc destruet numeratio nō poterit in cā intelligi dualitas: sicut dicim⁹ as duas nō gredineas nō posse eē in eodez subiecto codez. Modo sicut probat⁹ est qd̄ vñle non sit singulare nisi per dñiam vel p̄ cōaccidentia vel p̄ cōaccidentia sit cā alterius. Hoc enī in certeis ab ipso ē ipsoſi. Qd̄ sic p̄baſ. Si enim, b̄ sit cā, et econtrario. g. sit cā, b. sed, b. et hoc qd̄ est cā prius est qd̄. g. similiter et. g. et hoc qd̄ est cā prius est qd̄. b. tunc. g. prius est eo quod est prius sc̄. Quod est in conueniens: qd̄ vñiquodqz eozum est prius alio fm̄ qd̄ est cā et pōteri⁹ qd̄ est cātū: quod est similiter manifes te falsum. C Sertum quod necesse eē nō pēdet ex alio sic vt illud aliud pēdet ab ipso non ex sensu causalitatis sed nec ex sensu relationis sicut duo fratres. Dicimus enim qd̄ si non sequitur remotorio vñius ad remotionem alterius: tunc non pēdet b̄ vñ ab illo qd̄. Nos aut̄ secundum pro aliiquid aliud ad necesse eē pēdet ab ipso esse. Esse

Trac.II.

er partib⁹ in ut nō sequeretur essentia ei⁹ esse nisi pp coniunctionē illarū. Oēre ro causat⁹ ex aliquibus causat⁹ ē fūct⁹ supradictū est. Si aut̄ nos sequat̄ illud nō esse quānū ponat̄ illa designatione nō esse: tuc illa designatione accidentalis ē illi sicut sc̄a homini. Quod ē falsus. Omne vero accidentale causat⁹ est sicut predi cū est et eius cā: si fuerit ipm̄ necesse esse tuc ipsuz sit erit agens et recipiens: ipm̄ aut̄ esse agens nō est ipm̄ esse recipiens eo qd̄ nō recipit fm̄ hoc qd̄ agit nec agit fm̄ hoc qd̄ recipit: sicut igit̄ in eo multitudi aliquo modo. Iaz aut̄ ostendim⁹ qd̄ in ipso necesse esse multitudine esse nō pōt̄: eo qd̄ op̄ multitudinē causatā ē ab vñitabib⁹. Est igit̄ vñ oīmodo: quis nos etiam probauim⁹ i natib⁹ qd̄ cor pus nō mouet ex ipso: et ipsoſi est, vt aliud moueat et mouea eodem: modo : et qd̄ agens sit recipiens eodez: modo: quoniam corpus aliquādo est recipiens et agens fm̄ illud quod est extra: vt cum corpus impellitur sursum: aliquādo nō est recipiens fm̄ naturam et agens per formā sicut cui mouetur deorsum. Im aginatur ergo simul esse actionem et rece ptionem in corpore et in aliis consimili bus scilicet que componuntur ex aliquo quod est quasi forma per quod agunt: et ex aliquo quod est quasi materia per quod recipiunt. Jam autem ostendim⁹ qd̄ necesse esse non est eius. Falsum est etiam vt illa accidentis designatione sit ex alio ab eo: eo qd̄ tūc necesse cē pēderet ex illo alio: quoniam esse necesse esse cum illa designatione pēderet ex esse illud aliud et esse necesse esse sine illa designatione pēderet ex nō ēē illud aliud et nō necesse esse huius vñia: tuc vñia est existēs in certitudinē essentiae illi⁹. Supradictū est aut̄ b̄ esse ipsoſi qd̄ si intraret nō si in id qd̄ res est eo qd̄ id qd̄ res est dñi versum est ab esse ei⁹. C Octimum qd̄ ni bil pōt̄ designationi in necesse esse qd̄ sit su p̄adictū essentiae illi⁹. Si. n. postuerim⁹ eius et cū illa designatione sic vt destruetur eius esse: si ponat̄ illa non esse nūc ēē eius pēderet ex illo et fieret cōpositum

Liber.I.

De cā vniuersi

Necessitate
non potest p
mutari

Sicut ad ipsum nō ēē opus est illud aliud existere quo exsistere destruitur essentia eius. Igitur eius cēntia penderet ex illo alio. Si necesse esse nō pēdet ex alio a se villo mō: qm̄ ipsum est sufficiēs sibi ip̄i in se ipso: ad eē ipsum. Et hoc ē qd̄ intelleximus deneceſſe eē. C Nonum qd̄ necesse esse nō pōt̄ pmutari. Vermutatio enī nil aliud est qd̄ designato: qd̄ aliud nouum venit in eum qd̄ p̄t̄ nō fuit. Omne vero nouum egēt̄ cāz̄ et impossibile est illam cāz̄ eē aliud ab eo qd̄. s. ē necesse eē sicut p̄dictū est: vel eē ipm̄. Omnis.n. designatione que puenit ab essentia et̄ est simul et̄ separabilitate est ea: p̄cipue cum dictum sit qd̄ agens non est recipiens: ergo nulla res agit aliqd̄ in se ipsa villo mō. C Decimū qd̄ ex necesse eē nō puenit nisi vnuz̄ quasi nullo mediante: aliquibus vero mediatisbus multa prouenir et̄ eo et̄ fm̄ ordinē. Quid enim multis tūto vni? rei v̄l̄ ē ex p̄ib̄? Oportet vniatē ei: sic est multis tūto coporū: v̄l̄ est ex his in que res stelligis̄ diuidi. s. cū stelligis̄ diuidi i duo quoruſ̄ aleq̄ non existit sine alio nisi forma et̄ materia: vel est cā eē et̄ ex eo qd̄ ipsa res est. Nec aut̄ oia iam remouimus ab eo. Igitur nō remanet in eo nisi vna vniitas fm̄ cōmūnū modū. Ab uno autem non prouenit nisi vnum: eo qd̄ opus vnius non facit diversum nisi vel diversitate eius in quo sit: vel diversitatē instrumenti: vel ex aliquo alio qd̄ est p̄ter essentia vnius factoris. Quod sic p̄batur. Cum enī vnu coporū calefacit aliud coporū et̄ infrigidat aliud: cognoscitur necessario eē iter illa diuersitas. Si. n. vnu eorum esset quale aliud est: profecto cōfamilia esset i eis eorum actio: et̄ postq̄ imposibile est prouenire duo diversa ex duabus essentiis consimilibus: tunc imposibilis est diversa prouenire ex vna et̄ eadem essentia: Remotius ē enim aliud

qd̄ ab alio qd̄ a seipso. Postq̄ ligit similitudo vnius ad aliud facit debere accidens eorum nō esse diversa: nū idētāta est sc̄iarior: et̄ ad hoc dicitur aut̄ idētāta ī re: sed nos intendimus p̄ hoc te facere intelligere. C Undecimum qd̄ necesse esse non dicunt accēs sicut predictū ē sic nec viciē substātia qd̄ quis sit p̄ se existēs et̄ nūl̄ existat ī subiecto sicut substātia. Sicut enī conuenient̄ substātia nū bil aliud est nisi id quod res est: eius eē non est esse ī subiecto: non qd̄ habeat esse apud te ī effectu. Luius rei tibi sit exemplū animal quod dicitur senis: quod quidē substātia ē sine dubio: tu tñ dubitas si nūc sit vel nō. Similiter et̄ multe alie substātiae. Substantia ergo dicitur certitudo rei et̄ id quod ipsa est cum accidere ē ē ī effectu non ī specie. Substātia ita igitur est interpretatio rei cuius esse diversum ab eo qd̄ ipsa est. Luius igit̄ eē et̄ id quod est fuerit vnum et̄ idē nō vocabitur substātia. fm̄ qd̄ cōuenient̄ nisi forte aliquis velit accipere substātiam id vnum cuius esse nō est ī subiecto: et̄ tunc fm̄ hoc necesse ēē poterit dici substātia. Siquis aut̄ dixerit qd̄ qd̄ necesse ēē et̄ aliud ab eo est: et̄ sic ēē cōmūne est eis: ergo necesse ēē est tñ alio sub vno genere: ergo opus est vt diffusat ab eo p̄ osam. Si igit̄ habebit diffinitionem que conuenit illi et̄ aliis: fm̄ prius et̄ posterius. Jam etiā ostendimus qd̄ eē conuenit substātiae et̄ accidētib̄ similiter: nec querit eis vnuoce. Qd̄ aut̄ nō dicitur vnuoce nō est genus. Postq̄ at̄ eē nō est gen: qm̄ qd̄ quis dicat nō ēē ī substātia nec tñ pp̄ hoc erit gen. Negat. n. nū vnuz̄ eē et̄ nē ī subiecto. Qd̄ querit ei et̄ substātiae nō ī fm̄ gūalitatē. Sustātias lita vno gen: ē oib̄ substātiae puenit igit̄ ex h̄ qd̄ necesse esse nūl̄ cadat ī aliquo. s. p̄di

Id est de deo.

Tractatus.II.

camentori. Postq̄ n. non cadit predicatione substantie: tunc multo minus in predicatione accidentium: presertim cū esse omnium predicamentorum sit preter id quod sunt: et̄ sit accidentale eis: et̄ sit extra id quod sunt: ēē vero necessarij eē et̄ id qd̄ ē vnu est. Manifestū est igit̄ ex hoc qd̄ necesse ēē nō habet genus: ergo nec distinctionem: ergo nec diffinitionem: et̄ cōstat qd̄ non existit ī aliquo nec ī subiecto ergo non b̄z̄ contrarium. Lōstat ergo quod nō b̄z̄ spēm ergo nō b̄z̄ cōparem nec p̄cipem: et̄ ostensum ē qd̄ nō b̄z̄ cām ergo nō b̄z̄ permutationes nec b̄z̄ partē villo mō. C Duodecimum qd̄ quicquid est aliud a necesse ēē oportet ut p̄ueniat ab eo fm̄ ordinem: et̄ quicquid est habet ēē ab illo. Quod sic p̄batur. postq̄ n. ostensum est qd̄ necesse ēē nō est nisi vnum: tunc quicquid non ē illud nō est necesse: est igit̄ possibile: vñ egē et̄ quod ē necesse ēē: igit̄ ab illo. Uniuersa.n. possibilia sunt que necessaria diuiduntur i.iii. Aut enim alia p̄ueniunt et̄ alia: et̄ illa alia ex alia: et̄ connectantur bi vsc̄ ī infinitum: aut perueniunt ad vnuz̄ ultimum quod est causa et̄ non habet sui causam: aut perueniunt ad vnu ultimum cuius cā ē aliqd̄ suorum causatorū: aut p̄ueniunt ad necesse ēē. Qd̄ aut̄ necesse ēē vnu vnu ī.iii. cōples et̄ oīa ratio hec ē: qm̄ necesse ēē vt res vel p̄ueniat ad aliquod ultimum vel vt non perueniat ad ultimum: si aut̄ p̄uenierit ad ultimum: tunc illud ultimum vel est necesse esse: vel aīlud. Si fuerit aliud tuc vel habebit cām: vel nō habebit cām. Primum aut̄ iii. mēbroz̄. s. qd̄ res eant ī infinitū iam distinctū est. ex secundo dō mēbroz̄ qd̄ res perueniant ad ultimum aliiquid qd̄ sicut necesse est qd̄ ī posūmū: et̄ qd̄ id ultimum nō habeat cām: pueniet qd̄ sicut. Secundo necesse ēē qm̄ nō intelligim̄ qd̄ necesse ēē nisi id qd̄ nō b̄z̄ cā villo mō

et̄ hoc quoq̄ ī distincūm est. Tertium vero membrum. s. qd̄ illius vlnim̄ sit cā aliquid suorum causatorū et̄ econtra. Verbi gratia: Si. s. sit causa. b. et̄ b. sit causa. g. et̄ g. sit causa. d. et̄ econtra. d. sit cā. et̄ est absurdum quoniam prouenit ex hoc et̄ causatus sit cā qd̄ causa tum causati cātūm est. Secundo modo qd̄ sit cā: Lā quoq̄ cause cā est: quomodo qd̄ sit causata: Jam. n. p̄diximus descriptione eius restat qd̄ vñt̄ ēē quarū membrū. s. qd̄ pueniunt ad ultimum res qd̄ est necesse ēē. Si quis aut̄ dixerit qd̄ esse iam diuissitis in id quod penderet ab alio: et̄ in id quod non penderet ab alio: et̄ vocatis id quod non pēdet ab alio desbitum vel necesse ēē et̄ affirmatis qd̄ ne cesse ēē debet ēē h̄ et̄ b. s. quicquid de eo predictū est eo qd̄ sit absolutum ī se nō pendens ab aliquo: nob̄ cām affigatis inter ea que sunt est aliqd̄ huius. Unde qua probatōe probatur qd̄ sit ne cesse ēē. s. esse eius designatione fuit: qd̄ quid supradixisti de eo. Dicem̄ qd̄ ei probatū h̄ est. s. qd̄ huius sensibilis mūdi ēē: manifestū est qd̄ est corpora et̄ accidentia. Horum autem omniū ēē alius est ab eo qd̄ ipsa sunt et̄ quicquid tale ē ostēsum est ēē possibile. Quoniam ent̄ non erunt possibilia: Existētia. n. accidētium non est nisi p̄ cōparata: qd̄ sunt possibilia: et̄ existētia corporū est ex partib̄ suis et̄ ex forma et̄ p̄le. et̄ existētia vero forme est pp̄yle: et̄ existētia p̄le ē p̄ formā. s. vnu eorum nō pōt̄ ēē sine alio. Et̄ quicquid tale est iā: ostēsum est id nō ēē necesse ēē: eo qd̄ iam p̄batū ē qd̄ necesse ēē nec ēē forma nec p̄le: nec corpū: nec accidētia: negatiua vnuū talia conuertit in consimiles sibi. Manifestū est igit̄ qd̄ nullū horum est necesse ēē. Igit̄ qd̄ qd̄ tuc ēē possibile necesse ēē sunt possibilia: iam aut̄ optimus qd̄ posibile non b̄z̄ ēē p̄ se sed per aliud a se et̄

Liber.I. In deo nulla est pluralitas

Intellegim⁹ d⁹ qd⁹ factū ē. Mōd⁹ igis⁹ ē possibil⁹ igis⁹ sc̄us est. Sensus aut̄ ē sa-
ture ipsum esse ab alio ⁊ nō a se: igitur
respectu sui nō h̄z ē ē sed respectu aliis
a se: h̄z: qd⁹ quicqd⁹ est rei et se p̄ius est
qd⁹ id qd⁹ est ei ex alio a se prioritate eē
tiali. Non cē atē est ei ex se. esse vero et
alio a se. Igitur eius non esse prius ē qd⁹
eins esse: qd⁹ factus est ab eterno p̄petu⁹
eo qd⁹ esse ab alio ab eterno. Jam aut̄
prediximus qd⁹ sempiternitas rei nō auf-
serit ei esse factā. Ille vero a quo res sp̄ ē
dignior ē qd⁹ illi qui intericta mora ces-
sana p̄parat se ad agēdū. Postq; ergo
ostēnūm est qd⁹ vniuersitas possibilis ē
⁊ p̄dictū est qd⁹ oia possibilia agent cā ⁊
cā ex necessitate, p̄ueniat vsc⁹ ad nec-
se cē qd⁹ necessario ē vnu: sequit⁹ tuc⁹ qd⁹
mundo principiū est id qd⁹ est necesse p-
se ⁊ qd⁹ est vnu oio: ⁊ cuius cē est a se ip-
su: Immo ipse est verū ⁊ purū ēē in se
ipso: ⁊ ipse ē origo eēndi aliud a se. Esse
igis⁹ eius est pfectū ⁊ pfectissimū: ita qd⁹
oia quecqd⁹ sunt habet esse ab illo fm̄
ordinē suu: ⁊ compatrio eē alio ad suu
esse est sicut copārator lucis alioz corpo-
rū ad solis: sol. n. lucer p̄ se nō p̄ ali-
ud illuminā illū. Est igis⁹ solum lucis oī
luceti eo qd⁹ emittit lucem a se i aliud su-
ne sepatiōne alicuius a se: sed lux sue es-
sente est aduentus lucis in aliud a se.
Vocat⁹ exemplū esse congruū si sol eset
lux p̄ se sine subiecto. Est aut̄ lux in cor-
poze qd⁹ est subiectū. Esse vero primi qd⁹
est solum cē vniuersitatis nō est in subie-
cto. Differit et ab h̄z alio mō. s. qd⁹ lux ve-
nit ab ipso sole naturaliter fm̄ sic ut sol
nullo mō hēat sciam qd⁹ sit cā aduet⁹ ei⁹
Ipsum. n. scire lumen venire a se ipso nō
est principiū eēndi lucē ab ipso. Osten-
demus et qd⁹ fm̄ qd⁹ est vniuersitas ordi-
nata scia primi et principiū sue ordina-
tionis: ⁊ qd⁹ quecqd⁹ ordinatio est: sequēs
est ordinationem intellectualez que est

exemplar in essentia primi.

CTracatus. iii. de p̄prietatib⁹ primi.
Propō est sicut pdictū est qd⁹ i ips⁹
so necesse esse nū: lo modo plura-
litas est. Oportet tamen oio designare
necesse ēē aliquibus vt ipsum ab his qd⁹
inducit pluralitatē de significationib⁹:
Et necesse est distinguerre designationes
que inducunt pluralitatem: sicut nō atri-
bus ei nisi he sole que nullaz faciunt
multitudinē. Designationes vero diu idūk-
tur in quinq;: vt cu dicitur aliquis hō. cor-
pus. albus. sciens. largiens idigēs. Hec
sunt quinq; designationes. **P**rima ve-
ro que est corp̄s essentialis est ⁊ est p̄
essentie rei ⁊ est genus. Huius aut̄ desi-
gnatio non pot̄ dici de ipso necesse esse:
qd⁹ pdictū est qd⁹ non habet genus neq;
diam. **S**econda vero que est albus
ēē designation accidentalis homini simi-
liter huiusmodi nō potest dici de nec-
sse esse. **T**ertia quoq; que est scia acq;
ritur homini et p̄det et aliquo qd⁹ est
scitum: albedo vero est accidēs homini
sed non pendas ex alio: Et in hoc diffe-
runt: in ipso aut̄ necesse cē nullū accidēs ē
sue pendēs sine nō pendens sicut predi-
ctū est. **Q**uarta vero que est largiēs
intelligit esse relatio rei ad actionē p̄-
uenientē ex ea. Et h̄z patet de p̄rio. Mu-
ltē. n. designationes huius possunt dici de
eo varijs modis: sed actiones que pro-
veniunt ex eo: hoc aut̄ nō facit debere ee
multitudinē in ipso vnde h̄z nullam fac-
unt designationē i ipso. **P**ermutatio. n.
relationis nō facit debere permutari ipſū
sicut est: tu es ad dexteram alicuius de-
signarii relantem. Si vero mutetur il-
le ad tuam dexteram fieri quidem in eo
permutatio fm̄ motū: tu vero ipse nō p̄
mutaris. ⁊ fm̄ hoc possumus concede
multas huius relationes dici de necesse
esse. **Q**uinta que est egertas sensu ē
designation negativa qd⁹ egestas nū ab eo

et qd⁹ p̄mū p̄ncipiū est viuēs Trac. III.

Intelligit esse qd⁹ p̄vatio sensus. vnde
quātū ad necesse putat esse designation
ponendi aliquid. Clerū est at multa bu-
lus posse dici de primo eo qd⁹ multa pos-
sunt negari de eo. Et ex his dubius de-
signationibus que sunt negationis et re-
lationis multa numerata ināscēt primo
que non faciunt multitudinem in ipso.
Lum. n. dicitur viui intelligit nō hēre
similē nec equalem nec posse recipere
diminutionem. Lum vero dicit̄ eternus in
telligit negari incepisse suū esse. cu ve-
ro dicit̄ largus vel dampfis vel p̄ius in
telligit relatio ad actōes que p̄oueniu-
unt et eo. Lū vero vici p̄ncipiū vnu-
uersitatis: intelligit et relatio: ⁊ hec est
ppō. **S**nua vero prima est qd⁹ p̄mū
p̄ncipiū est viuēs. Quicq; enim scit se
vnuēs est. p̄mū aut̄ scit se ergo ē sci-
ens ⁊ viuēs. Probab aut̄ qd⁹ ipse est sci-
ens se ipsum. est hec. p̄mū tū scidū qd⁹
intelligat p̄ hoc quod dicimus sciēs ⁊
scia scidū qd⁹ i naturalib⁹ i libro de aia
or qd⁹ aia nostra percepit se ipsam ⁊ aliud
ab ipsa ⁊ scias suaz. Secūdū hoc aut̄ qd⁹
aliqua res est sciēs intelligit immunitis
esse a materia: fm̄ aut̄ qd⁹ scitur ⁊ intelligit
nudata a materia. Lum aut̄ posnu-
mus id quod est nudatu aduenire in id
quod est imume a materia nūc id quod
fit esse scia ⁊ id i quo fit est sciēs. Scia
enim nō intelligitur esse aliud qd⁹ signifi-
catio forme abstracte a necessariis i re qd⁹
est imunitis a materia. Qd⁹ igis⁹ signifat i
ea ⁊ est scia in id in quo signifikatio fit est
sciēs: ⁊ de scia nō intelligitur nisi h̄z qd⁹
cu fuerit vnu cēt vnu scia ⁊ sciēs aliter
nō effet vnu. Qd⁹ aut̄ intelligimus de im-
muni ⁊ nudatu vnu ⁊ idem: ⁊ sed attri-
butum nudatu scito ⁊ imume sciēti ad
hoc vt nō confundat significatio voca-
bulorū Amplius hō nō scit se ipsum ni-
fi qd⁹ eius aia nudata ē: nec ipse ē absens
sibi ipſi ūtanti qd⁹ nō egeat representati⁹ si

Scire se ip-
sus nihil ad
dit p̄lo p̄
cipio

sensus autem non intelligitur eē nisi il-
la ipressio sensata r̄ h̄ est ēr̄ primū sens-
atur. Igitur sensus r̄ sensatio est vnu. Similiter etiam scia est ipsum scitum r̄ simularium eius sibi coequalē: r̄ h̄ est apprehensum r̄ scitum. I. simularum qd̄ sigillatur i anima. Hoc est ēr̄ primū sen-
sus. Uerū est igitur qz id quod scitur est ipsa forma Lum aut confiterit qz ip-
sus scitū eff̄ ipsem sciens: tunc iuuenet
scia sciens r̄ scitum. Ergo primū ē scies
se ipsum r̄ scitum eius r̄ scitum suū est ip-
sem. De autem interpretationes non
sunt diuersae nisi diuersitate respectuū.
Ex hoc enim qz est īmūnis a mā r̄ ba-
ber se manifestum r̄ presentem sibi ipsi
est sciens: sed ex hoc qz habet suam scie-
tiam nudatam sue essentiae īmuni est scis-
tum: r̄ ex hoc qz sua essentia ē sue esen-
tie r̄ in sua essentia r̄ nō absens sue ēsen-
tie est scis sue essentie est scientia perse.
Hoc autem non est causatum nisi qz sci-
entia scito tantū idiget. sed si scitum sit
aliquid a scientie vel sit ipsem sciens:
profecto scia nō facit debere ē i eo dis-
cretionem. Pōr̄ vero concedi qz scitum
vel est ipsum sciens vel aliud. Conve-
nientius autem est scire se ipsum qz alii-
ud. I. ipsiū magis est noui sibi qz aliud.
C Sententia tercia ē qz primus scit om-
nes species r̄ genera omnium que sunt
vnu nihil deest scietie ipsius. Ex hec sens-
tentia est difficultor r̄ profundior prece-
dente. Hoc tñ sic probatur. Predictum
est. n. qz ipse scit se ipsum. Vnde oportet
qz ipse sciat se scicūt ē qm ipse nudus r̄
apertus r̄ certissime manifestus est sibi
ipsi scitū qz ipse est: certitudo vnu cū est
hoc qz ipse est purum r̄ veruens fons
essendi substatiā r̄ accidētiā r̄ quicqd
ipsa sunt scitū ordinē suū. Si ergo scit se
ipsum esse principiū eoz: tunc scia ieu-
diour in scientia sui. Si vero non scit se
ipsum esse principiū eoz tñc non scit

Primum p̄s
cipit scit oia

se scicūt ē. Quod est absurdū. Ipse. n. nō
scit se nisi quia manifestus est sibi ipsi.
Et hec duo sunt nuda. I. ipse secundum
duos respectus. Ipse. n. scit est: cogni-
tus sibi ipsi. Unusquisq. n. nostrū. cū
scitācē se vnu r̄ potenter sine dubio:
qm̄ talis ē. Si aut nō scit se scitūcē nō
scit se scicūt ē. Primus igitur scit se esse
principiū oīum. Contineatur igit scien-
tia oīum sub scia sui fm̄ continetiam
sine dubio. C Sententia. iiiij. ē qz hec ēt
non inducit multitudinem in cū scia
vel essentia. S; h̄ subtilius r̄ difficilius
est precedenti. Qm̄ oia que secuntur h̄
qz sunt multa agent scis multis. vnu scia
de multis scitis discretis nō potest esse
vna. Intellectus. ii. de hoc qz vere vnu
est hoc est qz nō est in eo aliud r̄ aliud: Scia d m̄
tunc vt bēat positionem distinctionis tis scitio n̄
aliciuio de illo sequas ipsū non cē qm̄ pōt cē vna
non h̄ partes. Si. n. ponatur ipsū scire
substantias r̄ accidētiā scia vna: tunc fi-
ponat ipsum accidentia non scire: rema-
nebit tamē aliqd aliud qz possumus eū
scire substantiā. Et similiter cōtingit de
oīibus vnoīobus scitis. Hoc aut̄ repugnat
ei quod intelligit vna vniuersitas. Quod sic
declinat ex consideratione p̄scie anti-
me rōrialis. Alii enim est qm̄ tabula vnu:
Aia est qm̄
uis contineat summa omniū qz in mūdo tabula vnu
fuit: in qz iuuenit exemplū omnis rei r̄
uis i se oia per qm̄ fit possiblē cognoscere vniuersitas que
sa. Dicimus igit. qz homo in cognitione
sunt i mūdo rerum habet tres dispositiones. Prima
est vt distinguat formas rerū scitariū in
suo arbitrio: quēadmodū arbitraf hō.
Exēpli grā Informis legū cū dispoit se
dictiū singula suo ordine alia post alia
r̄ h̄ est scia dispositionis sue ordinatio-
nis. Secunda est cū sit adeo peritus in
radicib⁹ r̄ principiis legū r̄ adeo perfe-
cte cognoscit vim eaꝝ vt statim possit i
telligere quicqd narrat sibi absqz recol-
lectioē eaꝝ. Et tñc fm̄ h̄ qz nō egēt recol-

ligere singula que dicuntur dī legista: qz
nō h̄ tuc iminētē sciam ordinādi r̄ res
colligendi singula qm̄ ex ipfis iā cōpa-
uir ipse sibi dispositionē r̄ habitu qui ē
principiū scie extuberatū in formis legali-
bus que sunt infinite cuius dispositio-
nis compatio ad oēm formaz possibilē
vnu est. Et hec dispositio est simplex r̄
simplicissima: r̄ est vna in qz nulla est di-
uersitas qm̄s bēat compatione ad for-
mas infinitas. Tertia dispositio est me-
dia inter vtrāqz dispositioē verbi grā
Lum hō audit vba alicuius opponētis
sibi ipse non nouit qd̄ dī r̄ nouit se in
prōptu bēre respōsione: r̄ nouit qd̄ dī
falsum ē. Et qz pōr̄ oīo falsificare illō
scitū si audiret dici qz mundus non ce-
pit eo qz videt similiſ illi r̄ illi corpo-
ri. ipse vero nouit r̄ quia cepit r̄ qua-
liter r̄ndēdū fit ḡtra oppositionē quā lū
le fecit cū in re memorando r̄ colligen-
do singula opus fit. multa mora r̄ dis-
positione ipse tñ certus est verissime de
seipso qz oīo nouit respōsione qm̄s nō
precedit in suo intellectu ordinatio ri-
ñōis: r̄ qm̄ postea cogitauerit ḡriſtione
descendente de re simplici vli quā co-
gnouerat in seipso nō cessans i se ab h̄
quousq; ab illa re vli veniat i suo itelle-
ctu forme distincte p̄ qm̄ significet aliqd
inducedō eas vnu. p̄pōne post ali: i quo
usqz manifestet id qd̄ bēat i mente de
responſione simplici p̄pones r̄ ordinatio-
ne: quarū ordinatio tunc i suo intel-
lectu non erat ad manum: cū ipse bēret
tunc dispositioē simplicē qz est p̄cī
piū r̄ caroꝝ ordinatioē eoz. Et hec dis-
positio est nobilior i distinctionib⁹. Un
op̄ et ponam qz scia primi quantū ad
vniuersita qz sunt ē de manerie tertie dis-
positioniōis. Impossibile ē. n. vt sit dc ma-
nerie prime dispositionis qm̄ scia ordi-
natua ipa est scia humana: cuīna due
scie nō diūgunt in aia in vno istati sed

vna succedit post alia: eo qz scia ē qm̄ se
latura i aia. Sicut. n. nō possumus ima-
ginari duas celaturas vel duas figurās
in eadē cera simul eodē mō circa idē: sic
nō p̄n̄ imaginari in aia ēē due scie dis-
crete simul p̄sētes codē mō h̄ succedit
sibi adco subito vt nō poslit cōp̄bēdi
earū successio pp̄ breuitatem tpis. eo qz
multa scita simul cōiuncta fiūt scitū vnu.
Unū fit ex eis in aia qd̄ dispōnis cōp̄d
ad oēm formaz. Et cū vna qz h̄ scitū de
pictio vna. Dec at ordinatio r̄ h̄ muta-
tio nō ē nisi bois. Si at posuerim? h̄ di-
stincta r̄ ordinata ēē in scia dei. prolecte
erūt scie multe i sume i deo r̄ p̄ueniet tñ
multitudiō i deo. Et erit h̄ absurdū: qm̄
cū ala itēdit i vnu distretu aliqd p̄bet si
mul intēdere in aliud. Igit scens de
hoc qz p̄mū est sciens nō est nisi qz ip-
se est in dispositioē simplici: cuius cōp̄d
ad certa scita ē. Unū igit quod intelligit
tur de diuina scia nō ē nisi principiū fluē
de distinctione ab ea i alia qz extra ipm̄
est. Igit scia cius est principiū caufans
distinctiones sciarū i essentiis angeloz
r̄ hominū. Igit ip̄e est sciens h̄ h̄c cō-
fiderationē. Et hic modus dignior ē eo
mō quo res disponuntur alie post alia in
aia. Que. n. sibi succedunt r̄ nō veniūt si
mul sed figillatim: necesse est enim esse
finita huic vō scie diuine cōpatio vna ē
ad id qd̄ ē finitiū r̄ qd̄ ē finitiū: vbi grā si
ponamus cē regē apud quē sunt claves
thesauroꝝ roti terri: ip̄e vō nec indiget
eis nec vtaſ eis: nec expēdat eos in pro-
p̄p̄is vñibus: sed distribuat eos gētibus
vnu cōstāt qz qd̄ qz habz aliqd aurī vli ar-
gēti ab eo accepit r̄ mediate clave regis
adeptus est illud. Silt apud p̄mū sunt
claves ciuz sciaꝝ ab ip̄o p̄cedit scia r̄ co-
gnitio oīum: r̄ scit icōueniētē est regem. A deo. p̄c
apud quē sunt claves non appellari oīi dī oīi scia
tē: scit icōueniētē est illū apud quē sunt cla-
ves sciarū nō appellari scietē. Et si paup-
e

Liber.I.

De scia dei

qui ab eo accipit pecuniam vocatur oīus et fin qī in presenti hī pecunia in manu et rei vocatur diues fin qī dat et de manu eius accipiunt alii: cū vero et ipse a quo emanat omittit omniū vocabitur diues. Sic est enī dispositio de scientia et sic ē cōparatio dispositoīs scie p̄imi ad scias singulas. sicut cōparatio alchimie ad denarios signatos Alchimia enī nobilit̄ est et qī ex ea proueniant numeri infiniti hī mēsura. Dicū est autē hoc cā exēp̄. Op̄s igitur ut intelligat scia p̄imi similes fin cōparationem tertie dispositioīs. Cōparatio igitur p̄imi ad oīa que sciuntur est sicut comparatio oppositis in disputatioē ad respōnē singulo rū ordinata siquies autē dixerit qī ex ea dispositioē videtur sequi qī ipse sit ex pera scientie: nāc est apertus percipere eam per potentia propinquā: idcirco p̄ propinquitatē potentie dicis sapiēs: aliut vero nō est sapiens: et sic primus est ex pers scientie in effectu. Nō potest autē intelligi p̄imū esse in potentia perceptib⁹ lis scientie. Iḡl nō est sciens nec in potentia nec in effectu. Dicemus qī hec dispositio prius ad dispositioē sc̄da: non ad dispositioē tertia. Differt autē sc̄da a tercia in hoc qī sc̄ia fin dispositioē sc̄da: p̄t obliuisci sc̄i et sc̄ti vt vtriusq; simul vel aliquiū eoz. Sc̄ia autē fin tercia dispositioē est sciens falsificare intentionē eius qui dicit qī mundus nō reperit: et qualiter responderi debeat opinioni eius et hī certū et firmum in aia sua: haber igitur dispositioē presentem scire in effectu que hī cōparationē ad sc̄ias ordinatas quarū ordinatio non est p̄sens suo intellectui: quis sit potēs colliger et p̄t entare eas sibi. Sc̄m hāc igitur dispositioē op̄s exēplificari dispositioē p̄imi ita vt per hanc possum significare itcōleccū ei⁹. Et hoc ē qī que de oīa sc̄i in debuit in hac sc̄ia. C̄ sc̄ia quinta est

qī deus altissimus sicut sc̄i genera et species sūt sc̄i possibilia que contingit qī uis nos nesciam⁹ illa. Sicut possibile in terim dum sc̄itur eē possibile nō p̄t sc̄i riā contingit. Uel enim sc̄itur de co ni si hoc tantum quod possibile est: cuī sensus est quod possibile est esse vel nō esse. verbi gratia. Si enim sc̄erimus qī necesse est ens aduenire petunt iam sc̄it de debito vel necessarium: et erit sal sum quod dicitur possibile eē non esse: igit possibile interim dū nihil sc̄it de eo nisi hoc tm̄ qī est possibile. profecto nō sc̄itur de eo an contingat vel nō contingat. Jam autē diximus qī oē qī est possibili p̄ se necessariū est pp̄ sui cām: igitur si sc̄itur esse cā eius tunc ipsum esse erit nō possibile. cum vō sc̄it cā eius nō ē sc̄i: tunc ipsum nō esse necesse esse nō possibile ergo possibilia respectu causarū suarū sunt necessaria. Lū enī sc̄erimus oēs cās alicuius rei et sc̄erim⁹ ipm eē: iudicabimus statim ipsaz oīno debet esse. sicut cras petrū inuenire thesaurū est possibile esse vel nō ē. si n̄ sc̄erimus oēs causas offendendi in thesaurū statim remoueret dubitatio. Sicut si sc̄erimus qī deberet contingere in domo eius aliud quid quo cōpulsus exiret de domo transire tali via sup linea aliquā sub qua sc̄i retur thesaurū eē occulū cōpūtū aliquā re leui nō substantiē grauitate trāscen̄tis petri. sc̄iret qī necesse ēēt cū ibi ipsi ḡere. Hoc enī factū est necessariū respe cōtingentia

De scia dei

Tractatus.III.

ta. Unde astrologus qui comprehendit aliquas causarū effendi aliquid et non omnes non mirum si iudicet esse aliquid opinando. Possibile est. n. vt id qī sc̄it contingat ipediri ne fiat: qī i eo qī dicit nō cōp̄ebendet oēs causas. Hoc autē non p̄t esse nisi pp̄ remotionē eoz que accidit. Si autē cognoverit maiores pars tem causaz corroborabitur eius opinio. Si vero cognoverit omnes app̄hendet scientia. Sicut sc̄it in hieme qī aer calefī et post. vi. mensis: eo qī calefactōis ē solem eē in medio celo: qī est in leone: et sc̄itur fin vīsum: et fin vīsum: et fin p̄bas tō qī sol nō variat cursum suu: et qī post hoc ipse est redditurus ad leone. Hic igitur est modus sc̄ie de possibilibus.

Deus non

C̄ sc̄ia. vi. est qī primus qui est laudabilis non p̄t sc̄re singularia scientia in qua sit p̄terū et futurū et p̄sens. sic vī. nō sc̄it qī sol hodie nō patietur eclipsis: sed cras: cum autē venerit cras sc̄iat ipm iam eclipsi p̄st vō cras sc̄iat illum he ri p̄tulisse eclipsim: cī vero diueritas sic sciendi facret debere et p̄mu: ationem in eius essentia: pdicū est autē qī impossibile est p̄mutatione esse in ipso. modus vero ex quo sequeret p̄mutatione est bic qī sc̄iu cōmitat sc̄ire: et cū permūtatur sc̄iu permūtāt et sc̄ire: sed cū p̄mutatione sc̄re p̄mutation et sc̄ies: eo qī sc̄re nō ē de numero p̄prietatis: quibus p̄mutatione nō p̄mutat sc̄ie: sicut ipsum federe a destris vel a finitris. Sc̄ire enī ē p̄prietas in essentia cuius p̄mutatione facit debere p̄mutatione essentia. Talis est enī cōparatio scientie ad sc̄itum qī p̄mutatione sc̄ito p̄mutatione et sc̄ientia: sicut possumus esse vīna scientia: de hoc qī p̄mutatione ēēt debet. Lū autē fuit eclipsis sc̄it sc̄ientia: qī iam est: cū vero remota fuit eclipsis sc̄it sc̄ientia qī iaz p̄terit: ergo qī sc̄ientia sit vīna et permūtetur sc̄ire. Sc̄ientie autē exemplum est sc̄ari: exēpla vero

Nihil et mis
num ēt qī
sc̄iam dei es
susgat

dei et ipse scit id effluere et fluxus ei⁹ ab eo nō displicer fibi sic ut abhorreat illū qm̄ nihil horū edit. Lōplacit ergo fibi i fluxu ei⁹ ab ipso Et h̄ dispositio pōt cō cedi ut dicatur voluntas Principiū aut fluēdi eē qd̄ ē ab ipso ē ipm̄ scire medie ordinationis. In omni igitur scia eius est cā essendi: scitū ergo eius voluntas est eius scia. Qis aut actio voluntaria nō pōt ē quin sit vel pura credulitas: vel scia: vel opinio: vel imaginatio: vel fantasia. Scia. n. ē sicut actio geometriam q̄ exigit scia vera. Opinio vero ē sicut actio infirmi in cauando fibi a re quaꝝ putat sibi nocīuā. fantasia at est sicut actio anime cum appetit rem que est simile ei⁹ ei⁹ qui diligit: qm̄ sciat eam non esse id: et cū respuit illud quod est simile ei⁹ quod credit. Actio vero primi non posset esse nec opinio nec imaginatio vñ fantasie. Nec. n. accidēta sunt nō permanēta: Unde op̄ ut eius actio sit scie intelligibilis vere. Restat igitur videre quomodo: scia sit cā essendi rem et quomodo sciri pōt q̄ scia fluērunt ab eo per scia⁹ ei⁹. Prīm⁹ pōt scilicet nō exemplum confiderationis aie Lum. n. accidit nobis imaginari rem amotam prouenit ex imaginatione virtus desiderii: quod si intensum fuerit et perfectus et habuerit fibi aduentum sc̄i imaginari nos hic esse debere: prouenit id virtus que discutit i musculis et motus corda re: et quibus sequitur mot⁹ mēbroꝝ instrumentaliꝝ: et sic prouenit actio que sita ficit cum imaginari formā linee quā volumus facere et putamus eā debere esse et tunc ex desiderio puerit vir̄ta faciēti illam: Unde mouetur virtute desiderii manus et calam⁹ et sic pōt encier forma linee qualē imaginari suis mus. Sensus aut ei⁹ q̄ diximus eā debere esse hic est. s. vt sciāmus vel puteāmus esse ytile vel iocundū vel bonum

q̄rum ad nos. Motus igitur manus p uenit ex virtute desiderii: mot⁹ vero vir tutis desiderii prouenit ex imaginatione ex scia que cē debeat. Igitur h̄ innēmus in nobis principiū prouenienti ali quid qd̄ ē manifestius h̄ est. s. q̄ am bulans super trabem distensam sup du os parientes altissimos putat se casurū ecadit. s. prouenit casus ex putatione. cū vero extensio est trabes super terrā am bulat sup eam nec cadit qm̄ nō putat se casuum nec cadit. Imaginatio igif casus et inquisitio forme eius i eadem horā est cā rei imagine. s. casus Jam ergo innēmus exemplum in considera tione anime: Redeamus igif ad primū Ima tina qui est benedictus in secula dientes q̄ tu sicut cās actio primi vel pronenit ex eo scit mos tis ex virtute desideratiū puerit. Hoc autem falsum ē. Desiderium aut et volū tas non cōueniunt ei: qm̄ appetitine sit rei nō habite quā melius est hēri q̄ nō haberi: Sed in neceſſe cē nihil ē i poten tia quod queratur haberi scit probat um est ex premissis. Non restat igitur nisi vt dicamus q̄ eum prescire ordinē vniuersitatis est cā fluēdi ordinem vni ueritatis ab eo. Hoc at qd̄ nos imagi namur formam linee et depictionis non sufficit ad eē formā linee: qm̄ res quan tis ad nos dūcidit i cōueniētia et in non cōuenientia. Ut egemus vt virtus vo luntaria creet in rebūs cū aliquib⁹ instrumentorum cognitione cōuenientis et nō cōuenientis finē coparationes eorū. Lum at ex creatā fuerit virtus volunta ria egebit mēbris et instrumentis que mo ueant ad p̄ficiendū qd̄ imaginati ūmus pp istā in perfectionem. Ipsa vero scia primi sufficiens est ad pronenēdū id quod prescītum est. Dīstat. n. a nobis alio mō. s. q̄ necesse ē nos vel scire vel putare vel imaginari ipsam actionem non esse bonam. Sed hoc qm̄ ad p̄m̄

absurdum ē. Tunc enī facere vederet esse intentionem. s. cām finale. Jam at diximus q̄ intentione non monet nisi qd̄ impfectum est. Igitur nostra voluntas non est nisi secundum q̄ consideramus eligere rem que est nobis utilis. Eius ve ro voluntas est de ordine vniuersitatis finē q̄ considerat scia eius q̄ res i se bo na eit et q̄ i scia eius est eē q̄ non esse: et q̄ eē multiplex est: et q̄ quicqd̄ ē plen⁹ et perfectus est vñū: et q̄ ex omnibus id quod est magno vñū minus simplex est comparatione eius: quod autē perfectus est melius est eo quod imperfectus est. Essentia primi vero talis est qd̄ ex ea fluit sine dubio omne quod est finē modū pleniorē et pfectiorē iuxta ordi nem quod est possibile i esse a principio usq̄ ad finem ordinis. Sensus autē de hoc q̄ ipse est procreatorz creature. s. q̄ ipse nouit q̄ homo eger instrumento sa cile agendū qm̄ si talis non esset impfectus esset et sic non esse male esset ipsi homini: et nouit q̄ hoc instrumentū con gruum deberet esse sicur manus vel pal ma vel pes et vt extremitates sunt distin cte digitis: qm̄ si non hoc ipediret facili tas agendi: et q̄ digiti possūt habere mul totus ſitus ita vt quinq̄ ſint in uno ordi ne ſicut. iiii. ſunt in uno ordine et poller ſegregat ab eis vt poſſet eos oēs cōſtri gere: et q̄ poſſunt esse duobus ordinib⁹ et diuersis modis: et nouit q̄ h̄ quod de diuerſitate motū man⁹ exigit ut alii quando accipiat et aliquādo tribuat: ali qm̄ peniat et aliquādo repellat: non pōt esse nisi finē formā hanc que nō videtur in ea: Igit scia eius de his est cā cēndi illa: Ut erit ē at q̄ cōpatio scie eius ad multos alios ſitus manus q̄ esse poſſent vñā ē: sed hic ſitus ē p̄cipue assignat⁹ ei et est diſtinctus ab aliis ſitibus eo q̄ mai or pfectio est in iſto. Ut q̄ cēntia pri mi talis est q̄ dignius ē ab ea fluere bo nū q̄ malum. Nolo autē intelligere bo nam et malum q̄tum ad ipsū: sed i se ip ſis: et respectu eorum ad creaturā. Idcir co omne quod est. s. numerus stellarū et mētura earum et dispositio terre et aia lium et quicquid est non h̄ esse finē mo dum quo est: nisi q̄ ex omnibus modis eſſandi fuit conuenientior illi et quicqd̄ ali est poſſible p̄ter hoc imperfectum est respectu huicmodi quo nūc ē. Si enim crearet animalibus mēbra iſtrumenta lia et non intunaret eius modū vrendi illis profecto eſſent superuacua. Creauit enim pullo roſtrū quo percutiēdo egre di de ovo. Si enim non animaduerteſret modū vtēdi roſtrū et colligendicū bum de terra cēt ei ſupuacū. Complexa est igif cura cū cōplexione bonitatis: et cōpleta ē bonitas cū recogniſione vie di iſtrumentū poſt creationē. Hoc est igi tur intellectus de voluntate et de cā. Et h̄ cōuertere in ſtam nec addunt ſū ſciētiam nec ſcia addit ſupra eſſentiaz ſicut p̄moſtratum est. Ut autē opus eius fuat cū intentione vel ſine ſcia h̄ non eſſet. Si autē quis dixerit qd̄ mirū erit si hēat intentionem cū ſcientia ſicut nos habe bimū: et ſi ſit eius intentione bonum poſſuere i alia a ſenō pp ſeipſi: ſicut nos intendimus extraheſe ſub mensura in aqua non intendentes bonum noſtrum ſed q̄ volumus bonum noſtrum aliquād̄ emanare a nobis: reſpōdebilē ei q̄ et ne cōſtitute pponēti: q̄ non pponi: ex quo fa cit p̄cipi intentionē: intentionē autē ſignat ip fectionē. Nos vero nō poſſumus pponere aliquid nūfer: aliqua intentionē. s. vt pp acquisitionem retributioſē vñ laudis vel bone cōſuetudinis ad faciēndū ſbonum. Si enim pro codez eſſet nobis h̄ agere tunc incōuenies fieret nobis p ponere h̄ et accidere ad illud faciēndū. Non enī intelligimus ppositione alia

quid nisi inclinari ad id post quod pertinamus esse conuenientem nobis. Quod si non intelligerentur huius proponer: tunc proponer esset sermo casus non intelligibilis. **Sententia.** viii. est quod primum est de potestate potest. Quod sic pobatur de potestate huius intelligitur ut faciat cum voluerit et non faciat cum voluerint: et bivismodi est ipse. Nam enim ostendimus quod voluntas eius est scia eius: et quod scius bonum esse ut sit id est et quod scius melius esse ut non sit illud non est. Si quis autem dixerit quomodo potest hoc esse verum cum finis philosophorum ipse non possit destruere celum et terram. Dicatur quod si vellat destrueret. Non vult autem destruere quoniam eterna voluntas eius est ut sit esse perpetuum. Melius est enim esse perpetuum quam non esse vel destrui. Potens vero est propter hoc quod faciat si voluerit non quod semper faciat necessario. Sicut dicitur quod ille bonus potens est interficere se ipsum: sed scias hoc non facere. Utterum est tamen quod dicitur. Deus vero potens est facere resurrectionem nunc esse licet sciemus illum hoc nunc non sciun omnino aut contrarium sciendi. s. q. non est scientia sed est potentia. Igitur est potens super omne quod est possibile. Et hoc sensu s. q. si vellat sacerdotem. Dicatio autem ista. s. q. vellat sacerdotem est ypotethica coniuncta. Non est autem de probata ypotethica coniuncta utraque pars eius esse verum. Potest enim utraque esse falsa vel altera tantum ipsa vero ypotethica vera est sicut hoc quod dicitur. si homo volaret moueretur in aere vera quidem est sed utraque pars eius falsa est. Hoc autem quod si homo volaret esset animal. Ultra quidem est sed accidens est falsum cōsiderare quod non est per se. Si q. autem dixerit quod dictio quod si vellat sacerdotem videatur dare intelligi quod aduentura est sibi voluntas de aliqua re huius significat prius

tationem quod vera eius iterpetratio huius est ut dicatur potens hoc modo. s. q. quod vult esse id est quod non vult esse id non est: quod autem vult esse si concedetur nolle illud est illud non erit: quod vero non vult esse si concedatur nolle id esse tunc illud erit huius. Igitur huius intellectus de potentia eius et de voluntate eius et hec duo reducuntur ad scientiam eius. Scia vero iusta reducta est in eentia eius. Igitur nulla istarum facit debere esse multitudinem in illo. **Sententia.** ix. est quod primus est sapiens. Sapientia vero dupl. intelligitur uno modo secundum operationem. s. vi. operatione sit ordinata sapienter continens in se quod non est esse per se et credulitas de re vera par certissima. Alio modo secundum operationem. s. vi. operatione sit ordinata sapienter continens in se quod non est esse per se et decorum. **Primum** vero est scientia res finis quae sunt: scia nobilior est omnibus speciebus sciarum. **Natura** quoque scia dupl. intelligitur. s. id quod acquirit de eis sciti sicut est nostra scia de formis colorum et de stellis et de animalibus et vegetabilibus. **Uero** id per quod acquiritur eis sciti: sicut per sciarum scriptoris puenit forma scriptorum quam adducunt ex se ipsis fine piece detine et cetero et scripturam eam ab hac scriptura huius est per eum. i. scia cuius est ea eendi scitum. **Lumen** vero aliquis alius considerauerit scripturam et didicerit ex ea facere similem tunc scitum quod ad ipsum est ea eendi scitum rei in eo. Scia vero ex quod provenit eis nobilior est quam illa scia que puenit ex ea. scia vero prima de ordinatione essendi est principium ordinis omnis quae sunt: sicut predicatione: igitur nobilior est omnibus scieribus. **Opus** vero illius a primo usque ad ultimum: oportet sapienter facta est: quod attributa est uniuersis eorum carnis sua: et deinde recognoscit et fuit largissimum circa viiiii quodque iusquod ei quod est necessarium cum eo quod opus est ei cuius non sit ei oīo necessarium: et quod

Deus est sapiens

Deo est clarissimum.

Largitatis definitio

est pfectio[n]is et decors eius non multum egat eis sicut est curvitas superciliorum et concavitas pedum et barba quod tegit rugositate faciei senectutis et multa alia subtilia in animalibus et vegetabilibus et in omnibus partibus que comprehendunt non possunt. **Sententia.** x. est quod pm. largissimum est a quo emanat oīe boni. Boni autem multis modis emanat ab aliquo. s. vi. ut per huius aliquis fiat ei retributio alicui emolumen vel et nulla. **Sed** quod opus eius huius fieri sicut aliquis retributione sibi facienda retributio quod dicitur vel ut pro doto reddas sibi simile. sicut cum das pecuniam per pecuniam vel non simile sicut cum das pecuniam spe vite eternae vel laudis vel acredidi bonam. **Sicut** etiam est sensibilis que est manifesta que penderet ex delectatione. v. sensuum: alia est occulta quae est intelligibilis et estimativa. Una quae autem harum pceptionum diuiditur finis considerationem copiariorum earum ad virtutem percipientium: ex quod penderet tribus modis. **Unus** carum est pceptionis rei conuenientis virtuti propriae finis naturam eius. **Secunda** est pceptionis documenti. **Tertia** autem pceptionis neutrini scilicet quod non est conuenientis nec nocentis. **Delectatio ergo** est interpetratio pceptionis rei conuenientis tantum. Dolor est interpetratio pceptionis rei nocive. Pceptionis vero eius quod nec est conuenientis nec nocentis non est delectatio nec dolor. Nec debet autem putari quod dolor sit interpetatio rei sequentis post pceptionem documenti huius est ipsam. Non potest enim intelligi concursus documenti cum virtute percipientis sic: ut percipiat nisi ut virum sit nomen doloris: et certificatur quod intelligitur de eo quantum ponantur quia alia remouent similiter et de delectatione. Pceptionis igitur est nomen communis quod dividitur inter delectationem et dolorem et in neutrū. Igitur unus quodque istoru est ipsam pceptionem et non aliud ab ea. **Secundum** principium est ut scias quod conuenientis oīi virtuti est. eius actione est sibi nalis sine impedimento. Omnis enim virtus sic instituta est ut proueniat ex ea aliqua actio que tantum;

Dolor quod

Liber.I. De delectatione dei

Et si naturalis quoniam virtutis irascibilis est Victoria et inquisitio vindicte. delectatio vero eius electio scutio victorie et enim concupiscibilis est sic gustare et natura estimatio et imaginatio est spes et in ea delectatur. et similiter est vincere virtus. Tertium principium est quod imperfete et intelligentie coraborant virtutes occulte plusque manifeste. id intelligibiles plusque sensibiles. et vultus sunt in eo delectationes virtutum sensibilium comparatione virtutum intelligibilium et est materialiarum. Usque ad hoc dicitur ut eligat inter dulce viciosum et inter victoriam de honestitate et sequitur regnum et aliquid seculi cuius si fuerit ille dominus annus et extincte fuerint in eo virtutes occulte eliget dulce viciosum plusque aliquid. Si vero elector ille fuerit magnanimus et maturi sensus vtilificabit delectationem tibi copiariorum sibi delectationis acquisitione regni et victorie de honestatis suis. De demissio autem et vultus et de deficienti in se hoc intelligimus quod mortui sunt virtutes eius occulte et non dum est completa perfectio earum sicut virtutes puri occulte non debent exire de potentia ad effectus. Quartus pars cipi est quod omnis virtus habet delectationem apprehendendi id quod sibi debetur cuius siuerit conueniens. Sed varians delectationes secundum intentionem apprehensionis et virtutum apprehendentium et ratione apprehensorum. Hec igitur tria sunt exempla varietatis delectationum. Primum est secundum intentionem virtutis apprehendentis. Quarto enim virtus fuerit fortior in se et nobiliores in genere suo: tanto eius delectatio perfectior erit. quoniam delectatio cibi est secundum intentionem voluptatis in cibo et delectatio coitus similiter. Delectatio vero in intelligibili nobiliores est in sui genere delectatione sensibili et propter illa vultus istas in tantum quod sapientia homo eligit delecta-

**De virtus
per delecta/
bonum**

tiones intelligibiles contra cibos et sensibilia. Secundum est secundum varietatem apprehensionis quoniam fortior fuerit apprehensio tanto delectatio erit plenior. Unde delectatio inspiciedi pulchri faciem minus in loco luminoso plenior est quam delectatio inspicendi eam eminus. Apprehensio enim propinquior est fortior. Tertium est secundum intentionem vel varietatem apprehensionis: quoniam varius secundum convenientiam et inconvenientiam. Quarto. non id quod apprehenditur perfectus sicut in sua pulchritudine tanto delectatio vel molestia erit vehementior. Sic variata delectatio secundum varietatem facies rum in pulchritudine et seductate. Tertius delectatio de pulchritudine maior est: et molestia de seductore maiori est. Quinque principium est quod est conclusio principiorum precedentium est hec quod delectatio intelligibilis que est in nobis debet esse fortis et delectationibus sensibilibus. Si non considerauerimus fortitudinem in se inuenimus quod fortius intelligibile fortior est et nobiliores fortitudine sensibili. Ostendemus enim cum loquimur de anima quod virtutes sensibiles non sunt nisi in instrumentis corporalibus et debilitantur apprehensione suorum apprehensorum: cum fuerint fortiora sicut delectatio oculus in lumine et molestia in tenebris: sed fortiori lumine debilitas. Similiter sonus fortior debilitas auditum et ipsedies per illuminiorem apprehender post illud. Apprehensa vero intelligibilia quanto fuerint fortiora et manifestiora tanto magis confortant intelligentiam et redditum eam clariores. Lumen non: cum virtus intelligibilis sit stabilitas in se non recipiens varietatem et corruptionem: et sensibilis sit in corpore corruptibili. Et omnibus autem que terrena sunt nihil est propinquius et confidibilis primo quod virtus intelligibilis: sicut ostendemus: Differt autem apprehensio intelligentiae ab apprehensione sensibili et propter illa vultus istas in tantum quod sapientia homo eligit delecta-

De delectatione dei

Tract. III.

Intelligencia apprehendit rem ut ipsa est sine admixione alicuius alterius a se: sensus vero non apprehendit colorem nisi simul apprehendat longitudinem et latitudinem propinquitatem et elongationem: et alia que sunt extra essentiam coloris: intelligentia autem apprehendit res nudas propter vi in se sunt: et abstractas et separatas eas a fibi coniunctis aliis fibi extraneis. Item apprehensio sensus variatur: quoniam aliquis parvus videt magnum et magnum videt parvum: apprehensio vero intelligentie coequatur apprehensione ita quod neque plus neque minus. Aut enim apprehendit rem sicut ipsa est aut non apprehendit eam. Item secundum apprehensionem: hz apprehensio sensibus sunt corpora et accidentia que sunt via et variabilitas apprehensionis vero ab intelligentia est quidditas vel evenitia quam permurari est impossibile. Id hoc etiam de apprehensione eius est essentia primi veri a quo fluit omnis pulchritudo et decor in mundo. Tertius delectatio sensibilis non habet coparationem ad delectationem intelligibilem. Quartum principium est quod apprehensibilis quod soler affectus delectatione aliquis est prius sed non percepit binum modum delectationem eius: vel quia non recordat eius vel quia interclusus est in aliis. Sicut cumque iterum aliquis non videt delectabiles sonos vel quia impeditus est propter mutationem sue nature sicut cum quis delectat in comedendo terram vel aliquid aliud eo quod diu contineat sic diu etiam. Non vultus aliquis facit conuenientiam iter naturam eius et id quod consuevit et delectat tunc in re horribili hz compunctione sui artis nature debita: et sic paciens infirmitatem bolivis cuius omnia membra agent cibis: instrumento vero eius est impedimentum ne sentiat voluptatem cibis quod facit ipsum abhorre cibum. Hoc autem non sicut quod cum cibus non sit delectabilis in se ipsum ad

naturam suam: aliquando vero patet apprehensio delectabilis propter debilitatem virtutis apprehensionis: sicut vultus debilis impeditur qualiter claritate. Quis sit conuenientia et delectabilis estrum ad naturam suam. Tertius per hoc potest repellere opinionem eius qui dicit quod si intelligibilis essent delectabiliora: tunc delectaretur intelligentie habitus et voleremus de non habitis. Unde dicetur quod causa huius est divisione animi ab eo quod conuenit naturae per prauos vultus: et propter impedimenta que accidunt: et propter frequentationem sensibilium et consuetudinem anime cum omnibus que afferunt voluptatem. Hoc enim idem est anime et cordi: quod est inservit firmitas paralis alicui membrorum corporis. Contingit enim membrum paraliticum aliquando conburi ita ut non sentiat. Remota vero paralisis sentit dominus enim quoque amplectitur amatum suum sic et infirmus stupidus qui postea factus sanus sentit similiter accidentia corporis fecerunt debere esse huiusmodi paralisis in anima. Que cum separata est a corpore per mortem percipit fibi contingit dolor per ignorantia si fuerit ignorans: et pro malis moribus: et percepit se delectasse in sapientia si fuerit sapientis et sub rite nature. Redeauit igitur ad id de quo iterum dicentes quod primus causas apprehendit secundum quod est in se pulchritudinis et decoris qui est principium omnis pulchritudinis et emanationis totius corporis et venustatis. Si iam speratum est apprehensionem ipse est subtilissimus: si vero coprisionem ipsa est habundantia et perfectior omni que esse potest. Si vero coprisionem ipsum est similiter tunc ipse est subtilius coprindens excellentias coprisionum perfectior coprisione quoniam ipse inestimabilis magnitudinus et profunditatis. Ponamus autem aliquem hominem qui gaudeat in se

Liber.I. De delectatione dei

q̄ perfectionem suam percepit ex hoc q̄ preceperit omnes in cognoscendo oia et in ornando toti mundo cū his adiuncta sanitate corporis et pulchritudine forme et devotione omnium ad obediendū fibi. Si aut̄ hec oia possent contungi in uno aliquo hominū: profecto h̄ est q̄m̄at̄ ma delectatio. Hec aut̄ oia acquiruntur ab extrinsecis: et contingit ea admoueri et tamen non sic nisi cognitio vnius alius cuius ex his q̄ sciri possunt vnius super aliquam partem terre q̄ pene nullaz h̄it cōparationem ad oia corpora mundi et multo vnius ad substātias intelligibiles excellētissimas. Lōpatio at̄ delectationis primi ad nostram delectationem est fia cōparationes sue pfectio[n]is ad nostram pfectio[n]em. Et cum posita fuerit i nobis predicta dispositio. s. vi sumus sapientes reges et. Jam aut̄ dixit aristoteles q̄ prim⁹ l⁹ nō h̄ delectationē i hoc q̄ ipse comprehendit pulchritudine sui nisi beat q̄ nos delectamur i ap̄phēdēs do ipsum dum cōtemplamur eius pulchritudinem et separati a meditatione eorum que infra ipsum sunt. percipimus eius magnitudinem et maiestatem et q̄ quicquid prouenit ab eo fm ordinem q̄ pot̄ esse pulchior: et q̄ oia ex necessitate obediuit ei: et ita fuit ab eterno et erit sine fine: et q̄ hoc non pot̄ minutari: et certe hec delectatio esset talis q̄ nulla alia illi posse cōparari: q̄to magis est cōperebentis ipsius de se nullam beat cōpatio ne nre app̄hensionis de ipso. Nos at̄ nō app̄hendimus de ipso et de proprietatis bus eius nisi vla et h̄ paucissima. Angeli li et̄ cognoscunt se sed p̄ primū: et sunt semper i cōtemplatione illius pulchritudinis sicut postea probabimus. corū igitur delectatio etiam est sine fine: sed est istra delectationem primū. Delectatio aut̄ q̄ h̄it ex cōtemplatione primū vincit delectationem quā habent de app̄hen-

fione sui. Eorum enim delectatio de ap̄prehensione sui nō est nisi ex hoc q̄ vi-

Delectatio angelō: um seruos eius et implēta mandas est q̄ se seruas illius cuius exēlpū ē h̄ q̄ alijs ardet vos dei co amore aliquius regis: et deinde cum recipi gnoscamur a rege in seruicium suū sit gloria; et q̄ et exaltatio cordis sui i asp̄tiōdo gloria regis et esse ei presente[us] cu sit seruus receptus ab eo: maior q̄ sit alacritas eius de prop̄rio corpore et de viribus et de patre et de gener: suo Quāto aut̄ nostrum gaudium perfectius ē brutorum quib⁹ pacellimus in perfectione et in virtute intelligentie et in equalitate causatiōnis: tanto magis est gaudium angelorū. Angelī nō gaudio nostro q̄ quis nō h̄eat voluptā h̄it volūtem cibi et coitus. pp̄ propinquitates sui p̄tē cibi et ad dominū seculorū et p̄pter securitas coitus p̄ter tem de numer⁹ perdeō illud quod h̄it. Homo autem sic est dispositus ut posse sit sibi acquirere felicitatem eternam si exierit virtus intelligibilis de potentia h̄o p̄t̄ q̄c ad effectum sicut depingatur in anima rere virtus eius esse. Omnia que sunt fm ordinē suū: et app̄hendit ipsum primum et angelos et alia quecumq; sunt. Aliquando autem sentiet aliquantū delectationis et cōtemplatione eorum in hac vita et q̄ coherer corpori. Cum vero separatus fuerit a corpore per mortem et res motu fuerit quod prohibet cōp̄lebitur ei delectatio: et renellabit que d' occulsum est et p̄manebit felicitas in perpetuum: et acquirit veritatem altissimam: et erit socius angelorum i propinquitate sui ad primum verum affectione nō losco. Hoc igitur tantum intelligitur de felicitate. Manifestum est ex premissis q̄ tu non potes scire occultum nisi per manifestū. Luius sensus est: q̄ quicquid interrogacris de primo cuiusmodi sit non potest ostendi nisi per exemplum. eius quod manifestum est sensus: vel ē occultum in anima sed pater. intellectus

De cognitione dei

bi dari exemplum: quia hoc non potest esse in te. Igitur non poteris intelligere veritatem de esse absq; eo q̄ responderetur aliquid est. Quod aliud aliquid istū per eis p̄ter esse et q̄ responderetur ad an est et ad quid est in eo vnum et idem est cuius rei non invenitur exemplum i alio a se. Omnia enim alia a se vel sunt substantia vel accidentia: ipse vero nec est substantia nec accidentis. Hoc etiam non cōprehendunt angelii q̄n illi sunt substantia q̄ ex esse aliud est ab eo q̄ responderetur de eis aliquid sunt: esse vero sive eo q̄ responderetur aliquid est: nō est nisi in deo: vnum non cognoscit deum nisi deus. Igitur si dixeris q̄ nostrū scire q̄ ipse est esse absq; eo addito q̄ responderetur. aliquid est q̄ ipse est rerum et primum esse q̄ scire est si nō fuerit scire eum? Ad hoc dicemus q̄ hoc scire est scire ipsum esse quod quid cōmune est. Quod autem dicitur q̄ ipse ē ens absq; eo q̄ responderetur aliquid est p̄pter hoc dicere quod non est talis qualis tu. scire autem rem p̄pter remotionem talitatis non ppter certitudinem immunitam a talitate est sicut tuū scire de petro q̄n ē magister nec carpentarius: quod non est scire magistrum eius s; scire remoueri aliquid ab eo. Tuum autem scire eum: habere voluntatem et potentiam et sapientiam reducit ad scire ipsum: et alia ab ipso: tuū vero scire q̄ ipse scit se ipm ē quasi scia que est vna de comitib⁹ eius etenim. Ulex ē at̄ q̄ certitudo sue scie ē q̄ ipse ē p̄mū ē absq; eo addito q̄ responderetur ad qd ē. Unū si dixeris quom̄ p̄uenia ad cognitionē dei. dicē q̄ cognoscas p̄ demonstrationē q̄ eu cogisci ipsoſſible ē q̄ nibil p̄ter se patet eum cognoscere intelligere posset sciri de deo ē opera ei⁹ et proprietates eius et unū ē simplicitate et nō ē simile ei. Intelligere autem esse

Scire rei
deo et p̄ua
q̄p̄li cōndi
ip̄fus rei

Gibil d' do
p̄ti itelliq
nisi h̄i ca q̄
h̄it h̄o i e

Cōp̄ebens
fū dei nūl
h̄i h̄i cōpati
onem

Angeli cō
gnoscū se p
decimū

Liber.I. De operationibus dei

Sine quidditate i eo q̄ non h̄t esse sine quidditate: nisi cum consideratur fm̄ cōpationem ipossible est. Eſe vero sine addita quidditate non est nisi ipse. Igitur nihil aliud preter se cognoscit eū ſicut quidam dicit q̄ deficere a comprehenſione cōprehēdere eſt. Uerum eſt autem q̄ oēs hoies infirmi ſunt ad cōprehēdēti eu. Quisq; autē ſcī p̄ p̄bationē necſtaria ſuā ipossibleritate apphendēti eū i cognitor & apphēſor: qn̄ apphēdit ſcire ip̄z anullo poſſe apphēdi. Quiq; at nō p̄t apphendere & neſciit neccario eē ipossible eū apphēderi p̄ p̄dictā p̄bationē ē ignotās dñm̄. Et tales ſunt omnes hoies exceptis dignis & prophetis & ſapiētibus qui ſunt profun di in ſapientia.

CTractatus.iii: de opatōib̄ dei & de cōpatiōe eoz q̄ ſunt ad ip̄m̄. Capitulū.i.

Prandop̄rētates p̄mi neceſſe ē vt loquar de opib̄ ei: f. de sp̄b̄ oīum q̄ ſunt. Quicqd eni ē alio ab eo op̄ ei: eſt & ſic cū ſcierim̄ ſp̄es oīu: q̄ ſunt oīides m̄ postea i tractatu. v. quomō oīa pue niuit ex ip̄o: t̄ quomō ē ſeries ordinationis cāp̄ & cātop̄: q̄ uis ſunt plura: t̄ quos mō ad ultimum oīa reducunt ad vna cā: que eſt cā cāp̄. Totus autē hic tractatus cōtinet i vna pp̄one & tribus radicib̄. **C**Quarū p̄ima eſt dictio de corporib̄ que ſunt i traabitū circulū lumen & quomō ſignificant eſſe celoz & mot̄eoz. **C**Se cunda eſt dictio de celis & de cā motus eoz. **C**Tertia dictio eſt de animalib̄ que dicunt eē angelos ſp̄ales celeſtes et de cā mot̄eoz & de intelligentijs q̄ ſunt eē āgelos primos & cherubyn. **C**Pro p̄ficio ſimiliter b̄.iiii. partes. **C**Prima eſt de ſubſtatijs fm̄ cōſiderationem i p̄ficiōe: Et ip̄ficio fm̄ poſſibilitateſ intellectus in tria diuiditur: vi i impreſſore qui ip̄mit et ſiml̄ ip̄mit. Et huius

Quicqd eni
alio ab eo:
opus dei ē

Miles de ani
mabus

modi conſueuerunt appellare intelligētias riudatas que ſunt ſubſtantie nec diuifibile nec composite: t̄ in eū enim in primis & nihil imp̄mit. Et hec ſunt co pora terminata diuifibilia: t̄ in eū qui imp̄mit & ſibi ip̄mit. Imp̄mit. n. ſibi ab intelligentijs & ip̄m̄ imp̄mit corpori bus. Et hec vocant aie que nō terminatūt nec ſunt corpora. Ex his autē omnibus ſubſtantijs nobiliores ſunt intelligētiae que nec p̄mutant nec egeant acquirere ip̄ficiōem nec p̄fectionē ex aliquo alio a ſe: qn̄ perfectio carū cum illis eſt ſemp̄: t̄ nihil eſt in eis in potentia: quod aut̄ ex his viuū ſunt corpora coru pribilia & mutabiliā. Horum autem me dia ſunt aie que ſunt medie iter intelligētias & corpora: qn̄ anime recipiunt ab intelligentijs ip̄ficiōem: t̄ inferunt corporibus ip̄ficiōem. Hec ſunt diuifiones quas iudicat intellectus eē poſſu bilis: eis vero eſſe eget probatione. Uerū eſt at q̄ corpora h̄t eſſe & h̄ ſenu p̄cipi p̄t: ſed aias eſſe ſignificat mot̄ corporum. Intelligentias vero eē ſignificat aie ſicut i ſequentiibus ostendet. **C**Se cunda eſt q̄ quicqd eſt fm̄ cōſideratio ne p̄fectionis & imp̄fectionis diuidit in De p̄fectio id q̄d tale eſt: vt no egeat ſibi dari aliquid & ip̄ficio intrinſecus p̄ quod acquiratur ſibi alia quia propriaſ: cui quicquid eſt poſſibile preſens eſt: ſed eget acquirere quod nō habet. Et hoc vocatur imperfectum anteq̄ acquiratur ei perfectio. Deinde perfectum diuidit in id quod nō eget alio aliquo a ſe acquirere aliquid quod ſit ei acquirendū. Et h̄ vocat ſufficiēt & in id q̄ eget h̄: t̄ h̄ vocatur imperfectum. **C**Pro p̄ficio ſimiliter b̄.iiii. partes. **C**Prima eſt de ſubſtatijs fm̄ cōſiderationem i p̄ficiōe: Et ip̄ficio fm̄ poſſibilitateſ intellectus in tria diuiditur: vi i impreſſore qui ip̄mit et ſiml̄ ip̄mit. Et huius

De corporibus

Tertia proprie de corporibus ē. Supradictum eſt q̄ inter ea que ſunt viuora ſunt corpora: que diuidit in ſimpler & com positorum fm̄ q̄ poſſibile eſt intelligi: q̄uis etiā in eſe ſimpler fit ſimpler id intelligimus quod habet vna ſuā naturā: ſicut aer & aqua. Lōpofitū vo id in quo ſunt due nature: vi lutū q̄d eſt cōpoſitū ex terra & aqua. Ex cōpoſitione autē, p̄uenit aliqua viuilitas que non eſt in ſimpleribus ſicut viuilitas incauti que non eſt in gallis vel atrameti. Simplex vo ſimploſitum p̄nc p̄iu eſt cōpoſitio & eſt p̄ius illis in eē ſine dubio ordine & tēpore. Simplex vo fm̄ in intellectū diuidit etiam in id quod aptum eſt & fiat ex eo cōpoſitio & in id quod nō eſt aptum. Intelligimus autē aptum compoſitio id ex cuius cōpoſitione prouenit viuilitas que nō eſt in ſuī ſimpleribus. Id vo quod non eſt aptum in telligimus: id quod habet pſectum eſſe in ſimplicitate ſua nō potest intelligi alii tū puenire ex ſua compositione ſi fieri poſſet. Lū autē manifeſte ſint iſte ppoſitiones redēamur ad primi radiceſ que eſt dicēdo de eo q̄ ſignificat corpora in ſerioza. Corpora autē eſſe intra ambitū celi cognitione eſt ſenſibiliter que recepi bilia ſunt cōpoſitorioſ: ſicut lutum quod cōponitur ex aqua & terra. Dicimus iſi tur q̄ hec cōpoſitio ſenſibilis ſignificat motu eſſe rectū. **C**Horus vo fm̄ ſpatiū ſuī curſus ſignificat eſſe duas partes ter minantes diuersa naturaliter. Sed diuertitas diuarū partium ſignificat eē cor pus circūdans eū quod eſt celus. Motus autē fm̄ q̄ cepit eē ſignificat q̄ cās habet: & eius cā habet cām: & ſic in infinitum. Hoc autē nō eſſet poſſible n̄i p̄pter motu celi circulare. Motus vo fm̄ q̄ eſt in corpore ſignificat inclinacionem eſſe in eo naturaliter & naturā mouenteſ & ip̄o in quo eſt motus. Dicamus ergo motus iſtare ſignificationū & q̄ cōſequū

Trac.III.

tur eos. Primi ergo comitā ſpoſitōes eſt motus rectus qui ſic intelligit. Aquā eni habet ſuā vbi & terra habet ſuā vbi: quoz vniuq; eſt naturale eo q̄ vnum quodq; corpus eget loco naturali ſicut oſtēdetur in naturalib⁹. Nō puenit at cōpoſitio n̄i ex motu vni ad alteri? locum: ſi eni vnuquodq; eoz eſſet fixus in ſuo loco pfecto remaneret vicina nō cōpoſita. Qd̄ motu eſt: & intellectus etiā anteq̄ inveniat eſſe ea iudicat. Qd̄ ſi in eis que ſunt eſt cōpoſitio ex duobus ſim plib⁹ ip̄a non p̄t eſſe n̄i p̄ motum. Lū vo motus eſt nō potest eſſe n̄i de vna parte ad alia: eget at naturalib⁹ p̄ tubis: & hoc queq; motu eſt quas neceſſe eſt eſſe cōtētas diuersas naturaliter. Diuersitas autē carū natura & ſpecie pue nit er hoc q̄ motus in eſt naturalis vel violentus ſicut alibi oſtēdetur. Natura lis eſt ſicut motus lapidis deorsum. Et h̄ facit debere diuersū eſte loco a quo fu git ab eo q̄ pet̄. Si eni vterq; indiffe rent eēt ei: iū incoueniens eēt ei recede re ab vno ad aliu: & ppter hoc nō moque tur lapsi in ſupficie terre: eo q̄ planicies terre eſt indifferēt quātu ad eu. Op̄: iſi tur neceſſario vbi p̄ aq̄ recedit diuersa ſit a parte ad quā accedit. Si vo motus ſuerit violentus ſicut motus lapidis ſuſuſ: intelligit autē violentus cū eſt contraria turā: nūc op̄ vi fit in lapide inclinatio naturalis poti: ad vna p̄t q̄ ad alia: ad h̄ vi possit i eo intelligi violentia. Ois n. vio lētia nō ſit n̄i tra nāle. Manifeſtū eſt iſi q̄ inclinatio nālis ad vna p̄t potius q̄ ad alia facit neccario debet eē diuersitate ſit duas ptes. Qd̄ at diū ut enī aſte intelligit q̄ ad p̄te iſeriozē: vbi gra eoz q̄ lapsi redcat ad quā ſit redierit reine tur & vbi retineſ ibi eſt terminū & finis ei: & ſit de pte ſupiori. hoc totū pbaſ bis modis. Primū eē q̄ p̄ ſuā eſt n̄i in legiū dñe ſine dubio: co q̄ p̄ manu deſignari

Liber.I.

De motu

Longitudo n
poterit finita

designatio sensuali. Id enim quod est intelligibile non potest manu designari: nec potest intelligi motus corporis fieri ad id. Ostium sum est autem alibi quod longitudo non potest esse infinita: sicut sit in pleno sicut sit in maiori. Secundus est quod pars debet intelligi ut semper sit ad terminum signatus: veluti si ponatur terminus ad arborem vel ad montem vel ad orientem vel ad occidente: et opus tunc est arbor ad quam est pars designata. Omnis autem pars ad quam motus peruenire non potest designari non potest: et quicquid designari non potest aliud non est pars: verum est autem quod arbor est quod continetur: et terminus partis arbor. Si autem longitudo que est inter te et arborum portionem infinita: tunc non potest designari. Si autem dixeris ad partem versus deorsum intelligeres quod deorsum terminum habet ad quem recurrat qui est infinitus omnium. Similiter et pars sursum: alioquin daretur motus in infinito nec assignaretur ei pars. Teritus est quod tu intelligis quod eorum que deorsum recedunt quedam sunt inferioria alia. Si autem in inferioribus non esset certus terminus et signatus ad quem recurreretur et in quo quiesceretur ita ut quod propinquum est cis sit infinitus et quod remotius sit habitus: tunc non intelligeretur res inferior sed oportet partes esse consimiles: ergo non esset in eis supius vel infinitus: autem nihil fuerit infinitus non erit aliquid inferior alio. Necesse est igitur ut omnis rectus motus habeat duas partes diversas terminatas. Pars autem est elongatio. Elongatio autem non est nisi in corpore sicut alibi ostenditur per impossibilitatem inanitatis. Necesse est igitur ut sit corpus terminatum quod terminaret partes ad hoc ut possit intelligi motus. Sunt scilicet que sequuntur. Motus ex prima est. Motus quod facit terminas necesse est ut sit circundans cor-

pus recti motus: quodammodo celum est circundat et circundans omnia que in eo sunt. Non potest enim intelligi inter duas partes tuis esse diversitas specie et natura nisi per corpus circundans complectens eas cuius centrum sit remotissimum et complectens sit propinquissimum. Quantum ad id quod inde descendit et inter remotissimum quod est centro et propinquissimum quod est celum complectens: sit diversitas qua nulla potest esse maior specie et natura. Quod sic probatur. Diversitas unius partis ab alia non potest esse nisi in pleno vel invari. Non potest esse in variante: quoniam probatum est iam non esse: et hanc ponatur ianitas tam tota esset similia: illa ut nihil esset diversum ab aliquo eius in quo posset assignari corpori potius via pars quam alia. Si autem est in pleno sicut in corpore: tunc necesse est ut diversitas partis sit intra corpus vel extra. Si vero fuerit intra corpus non est diversitas nisi per centrum et per circundans. Tunc si corpus fuerit plenum circundans est ei propinquissimum et centro remotissimum. Si vero ponatur diversitas partis a circundante ad circundantem sic transeat per centrum sed non transeat per diametrum sicut per lineam qua dividitur circumflexum in duo media: ita ut unus punctus sit diversus ab alio. Hoc est inconveniens quoniam non est diversitas inter eos nisi maximo quoniam nostra consimiles sunt eo quoniam quisque corporis propinquissimus est circumflexum et circundantes et consimiles. Si vero ponatur descendere per diametrum per centrum: tunc inconveniens est esset ponere diversitatem duarum partium esse apud unum terminos vel punctos diametri. Unus quisque enim eorum propinquissimus est circundanti consimilis. Igitur non est diversitas partium nisi per centrum et circundans. Si enim transierit centrum a remotione in propinquitatem. Igitur

Motus rectus
duas parti

Corpus quod
dece. in nat
ex prima est.
Corpus quod facit
terminas necesse
est ut sit circundans cor-

De motu

Tract. III.

tum centrum est ultimum finis longitudinis: et circundans ultimus finis propinquitatis. Si autem ponatur diversitas partium extra corpus: hoc quoniam impossibile est. Necesse est enim ut vel ponas esse unum corpus quasi centrum et ponantur partes esse in circuitu eius: vel duo corpora. Si autem fuerit unius corporis: tunc assignabitur propinquitas ad centrum et non terminabitur pars elongationis. Termini enim partium qui in circuitu eius sunt consimiles sunt: nec differunt inter se nisi numero. Elongatio vero a centro non habet terminum diffinitem. Manifestum est igitur quod diversitas duarum corporum non est causa diversitatis duarum partium: et quod hoc non potest intelligi nisi per corpus circundans quod terminaret duas partes per circumferentiam et centrum. Hoc possibile est autem ut hoc circundans recipiat motum rectum quoniam tunc egreditur diversitate duarum partium: et indigeret alio corpore circundante se quod terminaret partes. Quod autem terminat partes non eget partibus. Non est manifestum igitur in eo rectus motus. Et quo citius sequatur quod non recipit declinationem. Sensus vero declinationis est motus a partibus in longitudinem vel latitudinem secundum recrudendum. Nam si reciperet declinationem tunc ex necessitate esset ei motus rectus: et necesse rate recti motus esset diversitas duarum partium: et ex necessitate earum esset aliud circundans quod terminaret ei duas partes sicut dictum est. Cetera sententia tertia est quod tempus comitatur motum. Tempuscomitatur motus. Omnis enim motus in tempore est tempus vero mensura motus est. Si enim non esset motus nec tempus esset: et si non perciperetur profectio non perciperet tempus qui dicuntur dormisse multo tempore in spelunca

Quod dicitur
mias pries
egit pribus

Tertiuscomi

tatur motus

Liber.I.

de tempore

et sicut qui ab uno mane dormiuit usque ad aliud mane postea cum euigilat non percipit tempus pertransire: nisi forte percepitur in se aliquam mutationem: ex quod nouit quod vsus hoc non posse contingere nisi in tempore. sicut euigilas de somno si sentit tenebras vel lumen vel remotiones vmbre cognoscit tempus dormitionis sue per hoc quod nouit ex usu demonstrationis horum mensuram temporis. Necesse est igitur assignare certitudinem temporis: quod hoc magis pertinet ad naturalia. Dice mus ergo quod inter principium omnis motus et tunc sibi positum sine dubio potest ponni moueri aliquid aliud quod transireat spatiu[m] designatum vel velocitate illius determinata: vel finis tarditatem determinatam ut possit transire tamquam spacio suo motu quantum est id nec plus nec minus: et potest esse ut pertransiret maius spatium motu velocior quam icipiat cum illo. Si vero tardior fuerit spatium qui dem erit brevius. Si vero incepit cum eo et equatur ei velocitate et postea queuerit imediate spatiu[m]: tunc inter principium huius motus usque ad medietatem: et inter locum illius ubi devit possibile est ut sit medietas eius. Quod potest esse inter duos fines perficiendi motus. Similiter possit ponni. iiii. vel. vi. vel. aliquam huius modi. Iste autem determinaciones non sunt nisi finis mensurae. Nam prouenit mensura h[abita]r. Ja[ponia] g[eneris] prouenit mensura h[abita]r. Discretatio autem mensurae alia est a distinctione motus. Igitur mensura non est ipsa essentia motus sed est in motu: et est tale quod proprio conuenit illi. Igitur omni motui mensura est: sed duobus modis. Uno enim spatium sicut de ambulauit viam leucam: alio finis possibiliterem quam dicitur et h[abita]r vocatur tempus: sicut cum de ambulauit eam una hora. Hec igitur possibiliter mensurata est tempus et h[abita]r est mensura motus finis dividitur in distinctionem suam ad ante et post. Et ideo ipso-

ibile est ut sit mensura temporis quod mouetur. Possit enim equari in tempore motus cerui et formice cum mensura spatii: sicut possunt equari in tempore perambulans duas leucas et perambulans vias leucas. Unde hoc non potest ascribi velocitati et tarditati: eo quod duo motus conuenientes in velocitate quodammodo discrepat in hac possibilitate sicut motus ab oriente ad occidente equalis est motus ab oriente usque ad meridiem. Sicutur sue me dictari in velocitate cum non equatur ei in tempore. Igitur h[abita]r non est nisi mensura motus in distinctionem eius. Est enim unus motus distinctionis est magnitudo temporis: et parvitas illius est parvitas h[abita]ris. Radix vero distinctionis est radix motus et temporis: eo quod sensus temporis est motus et distinctionis motus. Non potest autem tempus esse nisi in motu: non est localis eo quod non intelligitur tempus nisi id quod dividitur in ante et post: cuius id quod est ante non remanet in eo quod est post vello modo. Et hoc ergo quod transiret et finitur: sequitur necessario quod due partes temporis non possint esse simul et nihil cessat per se nisi motus: et quicquid fuerit simul cum anteriori eius dicitur ante prius: et quicquid fuerit simul cum eo quod est post dicitur posteriorius. Postquam autem manifestum est quod tempus est mensura motus: sicut etiam opus ut motus haberet transmutationes qua mensuraretur: sed necesse est ut hec mensuratio sit cognita per se quoniam per eam mensurantur cetera: sicut cubitum per quod mensurantur panni. Sic et motus celi diurnus est velocior omnibus motibus et manifestior creature. Sol enim omnibus sensibilius manifestior est: et per eum sentiuntur etiam alia que sunt sensibilia: ideo accepimus ipsam mensuram qua mensurant omnes alios motus. Motus

Mensura non est inveniens motus

De motu dei

Tractatus.III.

Igitur celum mensuram in se et ipse mensurat alia a se: sicut cubitum quod habet mensuram in se et ipse mensurat alia a se. Igitur de tempore intelligitur quod est mensura motus celi: finis dividitur in ante et post: et id eius quod est ante non remanet finitus cuius eo ipsis quod est post. **S**ua quarta est quod ex motu horum corporum receptibilium corporis consequitur inclinatio esse in eis ad aliquam partem sine dubio: et quod in eis est non faciente debere esse in eis inclinationem. Motus igitur et natura et inclinatio tria diversa sunt. Si enim inclinatio diversa ratione et distinctione in inclinacione. Dicimus igitur quod si posuerimus corpus h[abita]r cui non est inclinatio et mouerim[us] id est palmos sine dubio erit in tempore: et hoc tempus dicatur hora. Si vero posuerimus corpus cui est inclinatio et mouerim[us] illud: et palmos contra inclinationem erit motus erit tardior sine dubio. Ponamus igitur quod sit verbi gratia in hora. Dicimus igitur quod potest ponni corpus cui inest decima illius inclinationis: et sequitur tunc illud moueri in hora. Lopatio enim temporis motus ad tempus motus est sicut copositio inclinationis ad inclinationem. Motus igitur corporis cui inest decima illius inclinationis erit equalis motui corporis cui non est inclinatio. Et hoc est absurdum. Nam sicut inconveniens est distare in mensura in clinacione et equari in tempore motus: sic etiam inconveniens est distare in ha bendo inclinationem et non habendo et equari in mensura motus. Et h[abita]r probatione absolvitur. Quia necesse est ut oporteat habeat inclinacionem naturalem vel ad partem ad quas mouet vel ad diversam ab eo quomodo contingit. Si quis vero dixerit quomodo respondebit oppositum vobis de propositione haec quod ut motus sit non in tempore inconveniens est. Dicerur quod motus si ponatur sed non in tempore tunc necesse est ut sit his eloc

Liber.I.

De motu

gationes vel non fin elongationem. Si vero non fuerit fin elongationem non est motus si vero fuerit fin elongationes et in spatio sed probatum est alibi quod omnes elongationes diuisibiles sunt et quod non possunt esse substantiae separatae. id est in aliis corporibus que apprehenduntur a circundante dividitur in duos motus rectos. unus corum est ad medium aliis est a medio ad circundans. (Sententia Qd mot vi. est quod motus finis quod caput. si motus horum cōposito et omnis motus quod caput si

Tempus est mensura motus. Ne cessarium est et ut ois motus diuidatur fin elongationem spatii motus. Igis pars que est in principio spatii prior est illa pte que est post illam. Et hoc intelligitur de hoc quod motus est in tempore. Et oio quod est motus in spacio. et cubitorum quin pars motus cubitus sit prior secundo. Ubi autem inuenies prioritas et posteritas iam invenientur est tempus. Ponit autem motus fin elongationem et non diuidi impossibile est. Probatur enim elongationem oem esse diuisibilem sibi elongatio corpus motus ipsius hoc quod quatuor necessario diuisibilia sunt. Non enim potest intelligi in eis pars aliqua sic predictum est in aliis. (Sexta. v. est quod hoc posita non mouens naturalem nisi motu recto. et quod ex corpore egredi naturaliter possit vero diuisum fuerit naturaliter et ea pars que attributa est ei quiescit in ea. ter nisi motu recto)

Si vero sepatum fuerit a suo loco ad alium locum cum locus quem appetit est ei naturalis. Igis naturale est ei inclinari ad suum locum naturali postquam non est nisi ad illum. Sepatus igitur a proprio loco necessario mouet ad illum et descendit in eo cum puerit ad illum. Postquam autem eius inclinatio non est nisi ad illum. tunc non mouebitur ad illum nisi videtur quod per quod est ad illum. Si in reflectio ab via quod propinquio est ad illum. tunc est inclinans ab eo non inclinans ad eum. Utia autem propinquior omnibus viis que sunt inter duo puncta est linea recta. Igis

natura solidio est motu recto

quiesscere non posset intelligi aliquid incipere esse. Si autem postulerimus motum esse perpetuum tunc nulla esset quod Verbi gratia. si dixerit hoc granum in terra cur modo recipit animam vegetabilem et non prius cum esset positum sub terra dicetur hoc fieri propter abundantiam frigiditatis hysmetem remotione temperie anni. si vero dixerit cur modo sit tempus et non prius dicetur hoc fieri propter uitatem caloris in aere. Si vero dixerit cur modo sit calor in aere. dicetur hoc fieri propter maiorem exaltationem solis et propter maiorem appropinquationem eius ad medium celum cum ingreditur signum arietis. Si vero dixerit cur modo intravit signum Arietis. dicetur quod natura eius est moueri. Et quod modo recessit a fine piscis. unde non fuit possibile illum ingredi Arietem nisi prius recederet a pisci et postea perueniret ad Arietem. Recessio igitur solis a pisci causa est sui introitus in arietem. et ipsum esse mobilem naturaliter cui peruenierit ad piscem causa est sue recessionis ab illo. et causa perueniendi ad piscem est recessio illius a signo quod est prius eo. Et sic permanebit sine fine. Omnia igitur que sunt post coniunctiones suarum causarum terrenarum ad ultimum est reducere ad motum celestem. Nec est possibile esse aliter nisi sic. Motus vero celestis est causa corum que sunt duobus modis. Unum cum causatum habet esse cum illo. sicut splendor qui circumvolvit cum sole et facit fieri in terra multa alia post alia. Unde facit diem in omni regione paulatim. et sic cum visu et remotione tenebrarum. et propter visionem fit egressio hominum multis modis mota. vix ad id quod itedivit unusquisque corum. et per hos motus sunt multa manifeste in mundo sive numero. Alius vero motus circularis est causa adueniendi ad appetitionem causarum. Quatuor

Tractatus.III.

enim differuntur causata ne sunt eo quod non sunt cōplicentes omnes conditions sicut cum sol calificat terram per calorem ad agendum in sementem. si seminari fuerit in ea sed tardat propter absentiam sementis. semen vero abest propter voluntatem motoris seminis. Et huius voluntatis alia est causa. Cum igitur preparatum fuerit semen operatur statim calor prius vero nihil agebat in semine propter defectum telluris. Lix igitur tardatur aliquid ne fuit scilicet hoc. sic quod debet intelligi incepit rex Manifestum est et quod cōpositio quae est in ter aqua et terra sit esse motu et motus sit diversitatem duarum prius necessario. Nec diversitas prius possit esse nisi propter corpus circundans quod est celum quod necesse est propter esse mobile ad hoc ut intelligatur incepit corum quae sunt. quod he significaciones conuenient cum sensibili et sunt tales. quod si cecus qui non videt celum nec motus eius nec ambitum eius cum adiudicetur in suo intellectu aliquem motu sciens necessario celum esse propter semper mouetur circulariter ad hoc ut possit intelligi motus aliquo sine hoc impossibile esset motu causari in his terrenis. Qd vero impossibile est id fieri non potest. nec potest habere esse vultus modo. Postquam autem monstrauimus motum celi propter probationem qua probabatur autem que est signo concludens quod cum dicemus causam sui motus et ad quid mouetur et ratione cuius

Causa etiam est ad quod mouetur. La. ii. Ententie de hoc sunt hec quod corpora celestia sunt mobilia per se et per voluntatem et recipiunt hec singula statim cum fuerint. Et propter hoc quod mouentur aliquid intendunt. Intendunt autem circa ista inferiora sed desiderant assumari substantiae corporis scilicet quod et corpus non est vultus communicatione quod vocatur aphis intelligentia nuda. et in lege vocat sibi deo primi f. 2

Corpora celestia quod sunt mobilia

Celestia co*natur* celestia corpora non sunt receptib*il* po*ta* nō pos*si*lia motus. Quicq*d* aut*e*z est receptibile s*int* h*abere* mo*tus* iam dicitur q*p* ei*nā* necesse est t*um* rect*um* e*st* i*clinatione*; nec p*ot* e*st* vt illa i*clinatione* celi sit ad mot*um* rect*um*. Non en*i* re*cepit* mot*um* rect*um*. Lunc en*i* ergeret alio corpore q*d* terminaret partes. Est ig*is* eius i*clinatione* ad c*onmutandu*m p*otes* suas circulari re*volutione* sui circa medium eo*p* nulla part*iu*m loc*i* quo si*circuit* est dign*or* alia c*onstat* ad alia. In*clinatione* v*o* eius ad b*u*iusm*o*l mot*um* ip*os* gib*ile* est e*st* ex p*re* nature n*ō* ex p*re* vo*luntatis*. Mot*us* ei naturalis tant*u*m est fuga ab uno sit*u* ad querend*u* alia; ad qu*ē* cum p*uenierit* quiescit i*co*. Et ip*os* f*abilis* est vt n*ā*litter red*ecat* ad e*u* v*nde* dis*cessit*. Si en*i* c*ouenient* e*st* sit*u* ille cur*discederet* ab *co*: Si inc*ouenient* cur*re* d*irec* ad illum. Nullus aut*locus* est ce*lo* ad qu*ē* non red*eat*: c*ū* p*ot* mot*um* d*iv*

Et q*p* intelligentie sunt multe: et q*p* cor*po*ra celestia sunt diuersarum natura*rum*: et q*p* nulla ex eis sunt c*ā* e*ndi* ali*q* ex eis. C*S*ua prima est q*p* mouentur voluntate q*p* aut*e* mouens manifest*u*m est. Et iam e*st* probauimus. Ad*dictiemus* ergo ad dicentes: q*p* ipsum corpus circ*um* dans si poneres quiescere haberet tunc sit*u*, pp*ri*a sic vt o*midium* eius designa*ret* m*ō* posset e*st* supra nos sine dubio: et id etiam designant p*oni* subtus nos nec esset impossibile. Comp*o* aut*partiu*m volubili*s* circulariter alias ad alias e*st* ea dem*ē*, q*p* impossibile est distingu*u*, v*nam* part*iu*m circulariter volubili*s* ab alia. Si en*i* alicui e*az* assign*ez* pars s*ur*su*y*: tunc illa pars esset diuersa ab ea que*assigna*tur de*o*rsu*y*: si hoc e*st* p*fecto* compo*si*tu*m* esset. Compositu*m* aut*nō* fit nisi p*pp* mot*um* rect*um* simplic*u*m. Manifest*u*m est aut*e*st impossibile vt ipsa habeat mot*um* rect*um*. In simplic*u*m vero quo*q* n*ō* dis*cer* nitur v*na* pars circ*um*stantis ab alia. Igi*ne*

sce*sserit* ab eo. Et ita sp*iritu* reced*es* et re*diens*. Doc*im* n*ō* t*in* ex n*ā* s*z* ex volun*tate* et elongatione. N*ō* e*st* at*v* voluntas nisi c*ū* imaginatione. Quicq*d* at*b* im*aginatio*n*e* et voluntate soler*vo*car*ai* al*l* eo*p* corpus n*ō* b*z* imaginatione nec vo*luntate*, in*q*u*ā* est corpus t*in*: sed p*nam* pp*ri*a et forma pp*ri*a q*o* r*ai* a*ia*. Mot*us* ig*is* celi e*st* p*o* voluntate et est mot*us* a*ia* *Mot*or*ce*
*Mot*or*ce*
C*S*ua secunda est q*p* motor*ce* celi non p*ot* e*st* res intelligibilis pura, nec receptib*ilis* p*o* mutatione*s*: s*icut* n*ō* p*ot* e*st* e*st* n*ā* pura. S*ensu*s*.n.* de intelligibili*s* e*st* q*p* substa*tia* stabilis n*ō* e*st* recipiens p*mutatione*s** sensus vero de p*mutabili*s** q*p* recip*it* p*mutatione*. Dic*em* ergo q*p* e*st* stabili*fm* v*na* dispositione*s* n*ō* p*uenit* nisi sta*bile* fm v*na* dispositionem. Un*i* p*ot* c*o*ced*it* q*p* c*ā* sit*u*s q*et*is terre e*st* et c*ā* stabi*li* ei*o* q*p* p*manet* sic fm v*na* dispositio*nē*. Sit*u*s v*o* celi sp*iritu* p*maner* tr*ansmutati*on*e*. Im*possibilis* e*st* ig*is* vt cel*u* debeat e*st* ex i*stabili*s** et n*ō* p*mutabili*s**. Quid ei*fa*c*it* debet moueri ali*qd* de*a*. ad**b**. n*ō* fac*it* id debere moueri de*b*. ad*c*. si p*mane*rit in ead*e* dispositio*nē*. Dic*em* en*i* mot*us* ali*u*s e*st* ab illo D*yn*.*n.* p*maner* c*ā* in sua dispositio*nē* p*ueniens* ex ea ali*u*d q*p* p*uenit*. Necesse e*st* ig*is* vt adap*ta*ti*o* eius ad mou*ed*iz*u*m de termino*s* fo*ad* terminum tertiu*m* sit ex aliquo nouo q*d* x*tingit* ei*o* s*icut* id q*d* fac*it* diuersis mos*is* moueri p*pp* diuersitate*s* sue q*litar*. c*ū* en*i* i*frigidatu*s** e*st* alio m*ō* mou*et* et alio cum calefactum*e*. Necesse e*st* ig*is* p*mu*tari id q*d* fac*it* debere e*st* p*mutationum* eo*p* debet e*st*: si ig*is* id q*d* fac*it* debere e*st* est voluntas: tunc necesse e*st* e*st* p*mutatione*s** voluntatis et renovationem cap*az*. Unde necesse e*st* vt si*renouat* volu*tatu*s** singulari*u*s: q*m* voluntas v*nuer* salis non fac*it* debere e*st* mot*um* singu*lar*e*s*. L*ia* en*i* voluntas p*egrinadi* n*ō* fac*it* debere esse mot*um* pedis tui ad tra*ns*

Im*agina*
tio p*uenit*
et mot*us*

end*u* ad part*iu*m designata*nī* renouata fuer*it* te voluntas singularis trans*for*ment*u* ad loc*u* illum et post illum renouetur i*te* imaginatio perueni*di* ad ali*u* um qui e*st* v*l*tra illum: vt sic p*ueniat* ex illa imaginatione voluntas singularis perueni*di* ad sec*undu* pass*u*. Hoc aut*n*on p*uenit* nisi ex voluntate v*nuer*ali*u* cuius intentio e*st* dare mot*u*s v*l*q*o* ad ter*minu*m p*egrinatio*s**. In*novant* ig*is* mot*us* et imaginatio et voluntate*s*. Pass*u*s ig*is* p*uenit* ex voluntate*s* et voluntas*s* p*uenit* ex imaginatione singulari*u* cu*voluntate* v*l*l*u*. Imaginatio vero singu*laris* p*uenit* ex mot*u*. L*atus* exempl*u*s e*st* ille qui ambulat i*terebus* ad lumen candele*s* q*n*on fac*it* videre an*se* nisi q*ā* est pass*u*s v*nu*s. Imaginatio*s* ig*is* pass*u*s v*nu* ad lum*ē* candle*s* et er*im*aginatio*e* et voluntate*s* v*l*l*u* mou*ent* p*uenit* voluntas singularis ad pass*u* illum: et sic sit prima pass*u*s qui debuit fieri ex voluntate debita*s* imaginationis. Postea pass*u*s ille e*st* c*ā* p*spitiendi* et imaginandi sequentem pass*u*m. Et sic ex primo pass*u* p*rovenit* imaginatio sec*undu*: et ex imaginatione p*rovenit* voluntas*s* p*as*si*u*s et ex voluntate*s* et sic de ali*u*. N*ō*.*n*. p*ot* e*st* mor*u*s singularis n*ī* sic. simili*p*ot*e*st mor*u*s celi. Quicq*d* at*v* mititable*ē*: mutabile*ē* voluntati*s* et imaginacioni*s* vocatur a*ia* et n*ō* intelligenti*a*. C*S*ua.iii. e*st* q*p* celestia corpora n*ō* moueni*s* p*pp* c*ā*m*i* seriori*mundi*. Q*m* m*ūdus* ist*e* non e*st* ill*is* e*st* t*in* sed intend*u*t p*o* mot*u*s su*y* q*d*am ali*u*d q*o* e*st* multo excell*ē*t*u* ill*is*. Q*o* sic p*bat* o*s* mot*u*s voluntarius vel est corporalis vel sensibilis vel intelligibilis. Sensibilis mot*us* e*st* occupat*ia* na velira*s*. Im*possibilis* e*st* at*v* mot*u* celi e*st* ex occupat*ia*. Longup*concupisc*entia** en*i* e*st* virtus appetens id per quod seruet*u* i*vita*. Quod vero non timer*et* de se min*u* vel destrui*s* impossibile e*st* b*ē*re c*ōcupisc*entia** t*ra* i*motore* celi Tractatus.III.

Ira et vir*to*
en*i* crum est virtus repellens c*ōtrariu*m nocu*s* repell*ē* c*ōtrariu*m cumentum.

3

Liber.I. De motu celestium corporum

ria ut sic remaneat possibilitas sui esse in sua mā post proutoꝝ sui alioqꝫ prouare tali pruatione qd postea eet impossibile ee. Impossibile ē at vt id qd est cōuertat in impossibile. Unū postqꝫ remanet possibile. pfecta possibilitas q est desig-natio relata regni substatiā p quā sub-fista. Postqꝫ igit̄ pbatū ex his celū n̄ posse pmutari: nec ee mot⁹ cius ex ecu-pisētia nec ex ira. restat igit̄ vt sit itētio intelligibilis. Impossibile ē at vt itētio eoꝝ sit cāre hec ḡnabilitia & corporalia sic vt itētio sui ee & sui mot⁹ sit circa hec inferiora. Quicqđ enī qrit p̄ aliud vi-lus ē eo pp qd qrit fine dubio. Unū se-qreꝝ q̄p̄ aliud viliora iſerioribus q̄uis supiora sunt eterna n̄ recepibilis deſtructioſis nec pmutatiois: s̄ hec iſerio-ra sunt diminuta & mutabilia & sunt in potētia & ois terra cū eo ꝑ ea ē mīma pars ē cōpatōe corporis ſolis. Sol. n. cen-ties ſexagesim q̄ntes & tertia vnius eft maior q̄ terra. Corp⁹ vero ſolis mīmu-ſt cōpatōe ſui circuli & q̄to minus cō-patiōe vltimi circuli. Quō huiusmōi co-poris itētio erit creare hec vilia & quō intentio illius eterni motus erit h̄ vilia & quō h̄ ſi ſit vilia cōpatōe illoꝝ cū no-bilius ex hiis iſeriorib⁹ ſit alia & ex alia lib⁹ ſit ois h̄. Major ſit ps bonis ipſe-ctis ē: & qd pfect⁹ eft ex eo nūqꝫ puenit ad cōpletione pfectoſis qm̄ nūqꝫ libera-bilis a varietate diſpoſitioni. Et igit̄ ſp-imperfectus. ſ. eft n̄ h̄is id q̄p̄ poſſible eft eu h̄is q̄ ſi h̄eret pfectioꝝ eēt. ſubſtātie vero ſupiores ſunt pfecte & ſunt i effectu in qb⁹ mībil ē i potētia id nūqꝫ vilius eft iter ola q̄ de illis intelligunt. ſ. ſit ſc̄ onſidē. igit̄ id qd ē nobilius nō itēdit in ſe qd ſit vilius pp vilius villo mō. Si q̄ ſi dixerit ꝑ ſi q̄qd qrit pp aliud vi-lus ē eo: nūc pafor vili⁹ ē ouib⁹. & ma-gister dīſcipulo. & prop̄ha populo: qm̄ pafor n̄ qrit nūqꝫ pp ouie: nec maḡ n̄,

Quātitas fo-lia

Hō eſt ipſe-etus

Angeli ſunt perfe-cti

fi pp diſcipulūneꝝ pp̄ha rīſi pp̄ popu-lū. Dicet ad hoc q̄ pafor ē vilior ouib⁹ in h̄ ꝑ pafor ē: ſed nobilius eft i h̄ ꝑ ē h̄. Luius huātias ſi p̄o aliud eft ab eo qd qrit ve eo ꝑ pafor eft nū. Unū ſi n̄ cōſiderat ſeo aliud nūqꝫ h̄ ꝑ ꝑ pafor eft pfecto fm̄ hoc vilior eſſet ouib⁹. Si cut canis custos ouiuꝝ neceſſario vilior eft ouib⁹ nūqꝫ h̄at aliqd aliud pp̄ hoc ꝑ eft custos ouiuꝝ ſi eſſet aptus adueniā du: tūc cōcedereſ ſē nobilius. Iteꝝ iſpū ē custos ouiuꝝ vilior ē illis qm̄ id qd qrit pp̄ aliud ſequēa ē illō aliud. Quō igit̄ ſi eft vili⁹ eo: & ſimilr ū maḡ & pp̄ha. Nō ſunt iſp̄a. q̄p̄ h̄ ꝑ pfectus ē in ſe. Nō eft n̄ nūqꝫ ex pperfātib⁹ qb⁹ in ſe nobiliſt: q̄uis nō iſp̄a populi. Si aut̄ nil aliud cōſiderareſ de eo nūqꝫ hoc ſolū ꝑ iſormat populum ſeqref ex hoc ꝑ id qd qrit iſormari nobilius eft eo ꝑ infor-mat. Si qd ſit dixerit itētio eoz ſunt poſſe eſſe vt ſicut bonū ex ꝑ ſe ad h̄ vt id qd ſit ſit bonū ſi. & vt qd puenit ex eo q̄d ſit ſit pulchrū. Agit. n. bonū pulchrū eft & ita itētio eoꝝ nō eft creare iſerio-ra q̄ptū ad inferiora. Dicitur ꝑ h̄ di-ctum ꝑ agere bonum ſi. pulchrum eft ſermo eis & oib⁹ credib⁹ ad hoc vt abſtrahat ab imundio. Si vo ſit dixerat diligenter ſi veritatē iueneſ i ſubiecto & pfectato ei⁹ aliqd iſuirendū & diſcren-dū. Subiectus. n. qd ſit agere bonū di-uidet ſi id qd ſit eentialr & i id qd ſit ex itētio. Qd ſit eentialr nō ſit ipſe-ctōe. Sensus ei⁹ ē ꝑ eentialia ē: ex quo puenit aliud nō p intentione ſui ad id ſa-ciendū. Et h̄ actio nō ſit ex volūtate ex i-tentiōe. Jā ſit dixim⁹. ꝑ mot⁹ circularis voluntaria ſt. Id vo qd ſit ex itētio ſit ipſe-ctōe iſtendit. Necessitate eft. vi poti⁹ ſit ſibi agere q̄nō agere: ad hoc vt pactione addraf ſibi nō eft. Si enī perfect⁹ eft nō idigeret acq̄re aliud. Si vera h̄ ſit ſuerit: pfecto nō eft itētio ne-

Qd bonū
et puenit
et deco

Agere bo-nū ſi ſit ſit pulchrū ē

Reprobatio-nis iudic-a-menti intelli-gentia

De nudis intelligentijs Tractatus III.

volumas ullo mō preditū. ſ. pul-chruꝝ ē diuidit i id qd eft pulchrū q̄tū ad ſe & qd eft pulchruꝝ q̄tū ad recipien-teſ: & qd eft pulchruꝝ q̄tū ad agentem. Pulchruꝝ in ſe eft hoc qd ſit eſſe univerſitas. Cuz ei ſpaueris illō cui ſit remo-tē eſſet iſtendit. Lertus igit̄ eft ſi poſſe iſtelligi ꝑ v̄t ſit ad rem iſtitutū q̄ ſit i cope: iḡ ſit mot⁹ iſte eget motore expoliato a māſ. Motor igit̄ eft duob⁹ mōis. Uno ſit id qd amator mouer amatoꝝ & id qd qrit qrentz ſe. Alio ſit aia mouer corp⁹. & grauitas mouer corp⁹ deorsū. Prim⁹ vo modus. Scōus a quo eft motus. Mot⁹ vo cir-cularis eget affiſitudo agentis a quo ē mot⁹: & hic agens n̄ eft nū aia mutabilis. Ex intelligentia. n. nuda q̄ ſit pmutat ſi p-uenit mot⁹ mutabilis p dicitur eft. Igit̄ aia agens mota eſſet finite potētia eo ꝑ corporata eft ſed iſfundit ei a qdā qd n̄ eft corpus p potētia ſuā iſtitutā & qd ē liberus amare: ſime dubio ſit vt potētia eius ſit ex iſtitutā & nō ſit agens motus ſed eft mot⁹ pp illā iſtētū amar. & in-tendit: nō ꝑ affiſuer motū. Nee pōt in telligi mouere aliud motor q̄ nō mouet in ſe ipſo: nū ſit viam amandi ſi-uit res amata mouet amatorem. Si quis autem dixerit quomō potēt hoc iſtelligi vt intelligentia ſit mouens ſi amoreꝝ dicetur ꝑ motor būiſmodi vel eft ſic vt ipſe qraſ: ſic ſcia q̄ mouet i quiſitorem ſcie ſit amoreꝝ eius & eft id quod queritur affeſtatio eius. vel eft ſic vt queritur affiſilari alicui. ſicut ma-gister amatur a dīſcipulo & monit illū ad hoc vt affiſiletur ei ſimilr ŏis res affectata que haber in ſe aliquid ma-gni & vlt i eo ſibi affiſilari: Non pōt autē h̄ mot⁹ eſſe de diuīſiōe pma. Quod enim iſtelligitur de intelligentia hoc eft ꝑ nō pōt iſtelligi vt corp⁹ recipere poſit eius eſſentia. Mōſtratum eft enim ali-bi ꝑ intelligentia non potest ſubſi-ſtre in corpore. Non reſtar igit̄ nū ſiquia diligit affiſilari ei per acquisitionem

al otus cir-cularis eget affiſitudo agentis a quo ē mot⁹

Liber.I. De nudis intelligentijs

forme confirmilis illi et approximare ei per conformatio[n]em. si filius assimilat p[ro]p[ter]e et discipulus magistro. Non potest autem hoc esse excepit illus vel obediens istus. Quia p[ro]ceptor intentione huius est principio quod significat dominum uirtutem et receptionem primitudinis. Obedienter quoque op[er]e h[ab]ere intentionem in obediencia: quod intentionem est hoc id quod intendit. Lop[er]ef. n. m[od]estu[m] in quantum m[od]estu[m] est in fine fructu impossibile est. Lu[ce]m at certu[m] fuit in posse esse hoc nisi sit via filialis amato[rum]. habet tunc tres iudiciorum: Prima est ut aie[atur] rei assimilari isti imaginatio forme quam est et entitatem quam amat. Alioquin erit sibi voluntas quod est nec sit. Et hoc est impossibile secundum ut sit illa forma apud eam principia: alioquin non posset intelligi fertur amoris illi. Tertia ut possibiliter sit sibi ad quem illam suam aptitudinem sui: quia si est impossibile tunc non posset intelligi et inquirere assimilari ei per voluntatem puram intelligibilem sed per mutationem et estimationem quae sunt accessoria facilia remouentur: p[ro]maneat sp[iritus]. Necesse est igitur ut aie[atur] isti apprehensione pulsitudinus illius amati: ad hoc ut imaginetur illius pulchritudinem crescat seruor[um] sui amoris quod est factum a contemplatione superius ut ex eo p[ro]ueniat sibi motus per quem possit applicari ad id cuius quod assimilari. Igitur imago est causa pulchritudinis seruoris amoris: et seruor[um] amoris: amor causa est iustificationis: et inquisitionis causa est motus. Et illud amatorem vel est primo et verius vel id quod p[ro]pinquus est primo ex angelis p[ro]pinquus. s. intelligentijs nudis eternis inmutabilibus quod est nihil de p[er]fectionibus quod habere possibile est. Si quis autem dixerit quod necesse est distinguere inter ardore huius amoris et hoc ardenter amat et formam quod queritur acquirere per motum. dices quod cursus ois acquisitionis est ad id quod p[ro]prium est ad necesse esse et quod est stabile in effectu et quod nihil est in potentia. Eesse. n. aliqd in potentia intellectus est: quia intelligere quod non habet complementum eorum quod potest adquerere. Quicquid

enim est quo est aliqd in potentia aliquo modo id est intellectus illo modo: et inquisitionis est non est nisi ut id quod est in eo in potentia veniat ad effectum. Igitur inquisitionis universalitatis est actio p[ro]fectio: et quod est in quo plura sunt in potentia. viuimus est sine dubio: et quod est ex oī p[ro]iectu id p[ro]fectu est hoc vero in sua substanciali aliqui est in potentia aliqui in effectu. Lu[ce]m vero sit in substantialitate sive in effectu non cessat tunc in sua intentione est in potentia: nec sequitur finis p[ro]fectus dum est in corpore: nec remouetur ab eo in potentia. Lop[er]ef. n. celeste non est in potentia vel modo. Non enim ceperit esse nec est in potentia in suis intentionibus et universalibus nec in figura sed est in effectu: et hoc quod est in posibile fuerit habere. Hoc igitur ex figuris nobis loquere quod est sphaerica: et ex maneribus nobilior. s. luminosam: et sic de ceteris formis. Ut si nihil restat nisi unum quod non possibiliter est et est in effectu. s. si us. Lu[ce]m posse ris id est in aliquo situ potest et statim ponit id in alio situ: eo quod non potest esse simili sibi unam dispositionem in duobus situib[us]. Quid si non est in eo aliquantulum in potentia penitus est et simile intelligitur nudis. Nullus autem situs est et magis proprius. i. dignior quam alterius. sic ut ille sit omnium se derelictus ceteris. Postquam autem non sicut sibi possibile habere oī situs in effectu possibiliter est et eos oīs unius est species per successionem. Uoluit idcirco ut quemque habet situm habere eum in effectu: et oīs est etiam pars successionis ad hoc ut species situm essent ei pheniter in effectu. Si igitur hoc cuius non sicut sicut sibi possibile est permanenter personaliter in effectu ordinatus est ut permaneat species in specie sibi successio[n]is. Motu enim circulari. proprius est ad eum: et in effectu per hoc quod pene remotus est a varietate. Motus enim rectus sicut sibi fuerit natura variabilis in voluntate circa summum finem. Si vero fuerit violentius variabilis in tarditate circa summum finem. Circularis autem p[ro]securat uno et eodem modo. Igitur corpus celeste postquam studuit ad permanendum sibi speciem situm.

Imago est
ca pulchritudinis
dinus

De multitudine celorum

nam in effectu pheniter ergo in assimilatum est substantia nobis libet quanto amplius sibi possibile fuit. Ut per hoc quod est amplius sibi seruit ipsi deo seculorum per hoc autem seruit intendit p[ro]pinquum intendit amplius Uinculari: et intentione de hoc quod queritur in carnari est ei vicinari proxierati bus non loco. Hoc enim impossibile est ei. Igitur b[ea]tissimoi est intentione quod facit mouere celos. S[ecundu]m. v. est quod experientia significat esse multitudines celorum. Unde necesse est nam experientia diuersas: et ut non sint eiusdem species. Quid probatur diuob[us] modis. Uno quod si oīs essent eiusdem speciei tunc similitudo qualib[us] partium ad alias essent sicut similitudo alias partium ad alias. Et si ita esset: tunc oīs vniuersitatis non distincti. Distinctio[n]is. n. causa non est nisi distinctio nature: sicut aqua non permittit oleo cuius superfunditur ei sed continuatur sibi distincte. Cum vero aqua immiscetur aqua superfunditur cum ea et oleum cum oleo sicut igitur scis et confunditur in partium aque assimilationem eam inter se et diffinitudine partium eius a propria oleo per distinctionem eam: sic et in celis. Nihil enim probabet confundi sibi illos si fuerit summales. Alioquin quod vnum eorum est inferius et aliud superius et vnum est ambiguum et aliud ambitum significat diffinitudinem naturam et diversitatem species. si enim quod est serius esset eiusdem est species cum eo quod est superior: p[ro]fecto posset credi id moueri ad locum superioris: sicut potest credi de aliquibus partibus aqua et aeris quod mouent ad id quod est superior et inferius non nisi aque et aeris. si autem hoc possit credi de celo: tunc esset receptibile recti motus eo quod per rectum moueri inferius ad terminum superioris sicut elementa. Manifestum est autem impossibile esse celos recipere rectum motum. S[ecundu]m. v. quod hoc corporum celestium vnum non potest esse causa alterius: nec potest credi quod aliquod corpus sit occasio vel causa proxima essendi aliud non est causa alterius corpus. Cui enim corpus non potest agere in aliud nisi fuerit contingens vel fuerit vicinum ei vel directe oppositum: et omnino nisi haberet se ad illud secundum aliud copationem. sicut sol agit illuminationem in corpus sibi oppositum cui nihil interponit quod prohibeat: et sicut ignis agit combustionem in rem propositam vel contingente se. Necesse est igitur ibi esse aliud quod habeatur se ad illud aliquo modo. ad hoc ut corpus agatur in id et ex eius actione p[ro]ueniat aliqd aliud. Si vero nihil ibi fuerit: tunc impossibile est ex corpore fieri aliiquid aliud. Si quod autem dixerit non ne ignis est aeris quod fit cum ignis accenditur sub aqua: et tunc corpus aeris p[ro]uenit ex causa ignis: dicitur quod aer non est corpus principaliter p[ro]ueniens ex igne: sed est p[ro]ueniens ex alio corpe h[ab]ente se ad ignem aliquo modo quod ignis retinet et egredi in illud. Nunc autem non loquuntur nisi de corporibus celestibus: quae sunt prima corpora in non gressata ex alio corpe. Quia iam ostendimus quod si essent gressata corruptibilis essent receptibilia recti motus: quod est impossibile est ut sit ad illa. Manifestum est igitur quod prius corporum vnum non est causa alterius ut sit. Si quis autem dixerit cur dixisti quod ex corpore non p[ro]uenit actionis nisi applicet ad id in quo sit actionis origo illud vel alii: dices id per hoc probari quod si corpus ageret vel secundum tam tamen vel secundum formam sibi mediante m[od]um. Falsius est autem illud agere sicut mazim. Veritas enim materie est quod non est nisi in habitu tamen: quod est receptibilis forma. Unde si ageret non ageret ex hoc quod est receptibilis sibi alio modo: et tunc essent in ea duo. Quorum vnum est id per quod est receptio: propter quod tamen est materia et aliud propter quod sit actionis p[ro]pter quod tamen est forma. Non. n. de forma intelligentium alium nisi hoc: sic igitur esset materia et esset in ea forma: nec est intelligens alium nisi hoc: sic igitur esset materia et

Corporum

celorum

vnum

alterius: nec potest credi quod aliquod corpus

Trac.I.

Ex vno nisi
vnū puenit.

sum est ē vt agat sū formā mī: qñ for
ma expoliata nō bñ eē p se sū suū eē est
mā. Si vero forma fuerit agēs mediāte
mā: tūc mālis erit mediū vnū ad bñ vt
forma sit cā māc & mā cā illius rei i quā
aget: & tūc forma ē cā cāe: & puenit ex bñ
qñ mā bñ qñ est mā iā aget: qñ qdē iā di
stinctum vñl erit mā mediū talo quo me
diāte applicat ad aliud ad hoc vt agat
i illud. si forma ignis pp mediate mā ali
qñ ē bñ & agit i aliqd qñ tāgit bñ & aliquā
ē illic & agit i aliqd qñ tāgit illic: qñ oīo
facit debere eē aliqd bñ vñl ibi ad hoc vt
corp⁹ agat i illud. **S**onia. vii. ē qñ stelli
gētias nudas op̄z eē multas nec pōt cō
cedi eas eē paucioris nō celestū corp⁹
rū. Stabilit̄ ē. n. celos eē diuersas pñz;
& eos ē totales vñl possibiles. vñl et eoꝝ
egēt cā. ex vno āt si puenit nisi vnū. Ne
cessē ē igitur esse multa ad hoc vt et vno
quoꝝ proueniat vñtum: & oportet eti
am diuersa esse specie ad hoc vt pro
uenient ex eis diuersa spēs: pñcipue cū iaz
dictū sit alibi qñ ea qñ plura sunt numero
nō posse intelligi i vna spē nisi pp multi
tudine māe. Qđ āt n̄ ē mā si mltiplica
res n̄ mltiplicat nisi pp diuersitate spēi
qñ pñctas puenies et oīa qñ differt vnū
ab aliō n̄ p accīs Impossibilē. n. rē cō
mitari aliqd accīs qñ n̄ possit cōcidi de
ei⁹ spē. Lū igit̄ n̄ fuerit mā: n̄ erit mltitudi
do nisi bñ spēs. Op̄z s̄t has intelligentias
ē cōcupiscibiles alib⁹ celoz. Est igit̄ di
uersitas iter alias pp suas cas & pp suaꝝ
institōes assūmlādi eis: eo qñ ipossibile
est vt vnū qđ vnū sit qđ ab oīb⁹ deside
ret qñ motu sua. Qñsū ē. n. i mathemati
cis mot⁹ celestū eē diuersas. S. n. in
dītū ab eis ēt vnū tūc in dīstīto eoꝝ ēt
vna. Unicūqz igit̄ eoꝝ ē sia appropata
sibi ad monēdū id p potētā & actionē.
Et ē intelligēta nuda appropata ei ad de
fiderādū cā p motu. Sīe vñl spūs ce
lestes pp appropatoꝝ sua cū corpib⁹ su

is & i p̄t intelligēre sume spūs deo prime
pp imūtate pēdēdi ex māis & affinita spūs deo
tez p̄petuū suaꝝ ad oīs vñl. Scias bñ xiiii
Tracta. v. quō oia hñt eē a p̄to principio
Na p̄mo principio. & quō oīo cati⁹
cātōz & quō oia puenit ad vnū qñ ē cā
cātū tractat⁹ iste ē qñs flos diuinoy qñ ē
id qñ acqñs ex eis: & qñ ad ultimū qñs
ex eis post cognitionē pñmi. Pñmū aut
qñ bñ i volutū ē: hoc ē. s. qñ dictū ē alibi
qñ p̄m⁹ vñus ē oīo absolute: & qñ ab
vno n̄ puenit nisi vnū. Ea vñ qñ sūt mul
ta ne pōt dici qñ alia ex eis sūt ordina
ta post alia ex eis. Hoc. n. nō sttingit i oī
b⁹. C̄lerū ē āt & pōt dici qñ corpora celesti
um pñra sunt elemētia nāliter & elemētia
simplicia pñra sunt cōpositis. Hoc āt
nō euuenit i oī b⁹. Qñ l. iiiii. naturis n̄ est
succēsio: nec iter equū & boiez: nec iter
palmaꝝ & vite: nec iter albedinē & nigre
dīne: nec iter frigiditatē & caliditatē: sed
sunt elemētia i eē. Quō ḡ puenit ex vno.
Sī dī puenit ex aliquo sp̄ofitio i quo
est mltitudo: tūc ipa mltitudo vnū pro
uenit. Ad ultimū: āt necesse ē vt mltitudi
do recurrit ad vnū. Et bñ est ipossibile.
Refugī āt i hoc ē: vt dīcal qñ a p̄mo n̄ p
uerit nisi vnū. Sī qñ s̄edq̄ qddā aliō:
nō tūc ex hoc qñ ē ex p̄mo. Euenit igit̄
mltitudo i eo pp id aliud qñ est in eo.
Et hoc erit pñcipiū pueniēti mltitudi
nes coequas deīi ordinatas alias post
alias: postea vñ coequa & ordinata tñi
gunt i vnū. Igit̄ vñu pp mltitudinē
que i eo ē fecit debere eē mltitudinē:
& ob hoc mltuplicata sunt ea qñ sūt: nec
pōt ēē aliter nisi sic: Sī modus puenien
di hanc mltitudinē est bñ qñ pñmus est
vnū & verus eo qñ esse eius est ēē purū
cūius vñitas ē ipa ei⁹ qñditas: & qñcqd ē
preter illū est possibile. Esse at oī possi
bilis est p̄ter sua qñditatē sīc alibi oīsū
est. Dē vñ esse qñ nō ē necesse ēē est aci

Al principio
nō puenit
nisi vñum

Oē cā qñ
nō ē necesse
sīc ē accī
dentale
cidētale qñditati. **U**nī opus ē qñditate ad
hoc vt ēē sit ei accidentale. igit̄ sū
derationē qñditas erit possibile essendi &
sū derationē cāe erit necesse essendi
eo qñ oīsum est alibi qñcqd est possi
bile i le necesse est pp aliud a se. **H**abet
igit̄ duo iudicia bñ necessitatē vno
mō: & possibilitatē alio mō. **I**pñ igit̄ bñ
qñ est possibile est i potētā & sū qñ ē ne
cessē est in effectu. Possibilitas vero est
ei ex se: & necessitas ex alio a se. **E**st igit̄ i
eo mltitudo vñus qdē qñ est sile māe
& alterius qñ est sile forme. Qđ āt sile est
māe est possibilitas: & qñ est sile forme
est necessitas: qñ est ei ex alio a se. **I**git̄
ex p̄mo puenit intelligentia nuda qñ bñ
ex p̄mo ipari nisi esse iparem. Propter
qñ necesse est cā esse possibilitate vñ bñ
ex se ipa nō er principio. cognoscit aut se
& cognoscit pñcipiū sūt. sī āt cognoscit
se & pñcipiū sūt qñ ex ipo est sūt esse.
Mltuplicat̄ sīc qñdictū ē i vñl. **I**git̄ ne
cessē ē vt sit ei māe cōis: sīz n̄ pōt itelli
gi vt corp⁹ fiat: a corp⁹ tūc n̄ poterit cō
cedi qñ corpora celestia sint tñi cā eēndi elg
mēta qñ mā. iiiii. elemētioꝝ cōit cōis: sūc n̄
pōt cōcedi qñ māe sīt cā eēndi māe corp⁹.
sīz qñ forme ex ipo sūt diuersa: tūc n̄ pōt xē
di qñ cā suaꝝ formaꝝ sūt nisi mlti diuersa
sīc pñbēs sub. iiiii. cais vñl. iiiii. spēb⁹. Qñ
iii. forme sūt hec pōt cōcedi qñ tñi forma
sīt cā eēndi māe. sī ci ita eēt: sīc pñbē destru
cio māe ad destructōe forme. Nō ē āt
sic. Qñ remanet māe īdūs alia formaꝝ.
Nec pōt negari qñ sit forme alīqz digni
tas & efficiētia ad eēt yle. Sī. n. nihil est
ad bñ tūc remota forma remanet yle sola
remanēt ei⁹ alia cā. **I**git̄ ēē māe ē a mlt
tis. Quoz vñu ē substāria separata p̄ qñ ra
dir ē sūt ēē: n̄ ē tñi p̄ ea tñi. sī p̄ aliud: sī
cū virtus mouens causa essendi motū:
bac dītione. sī. si fuerit poētia recipiē
di ī subiecto sicut sol est cā matrūtatis
pōmōz sīc ī dītōe vñtis mālis ī pōmis
que est receptibilis matrūtatis sic esse

Decē stelli
gētē & nouē
celi

materie est ab intelligentia separata s; ipsi sum eē in effectu est ab alio cooperante ei. s. forme approprio: aut forme vni^o trñ t̄ nō alterius nō est ab intelligentia se parata. sed necessaria est alia cā q̄ faciat materie aliqd dignus esse ad recipientem formam vna q̄ alia in alio recipiū ē materia cōis sit elementis. s. vt celū posnat apta potius recipere formā vna q̄ alii sed hoc nō fit p̄mō loco nisi p̄ corpora celestia. Qm̄ pp̄ p̄p̄nq̄tate ē et elongationes eoz materie recipiūt diuersas aptitudines: t̄ cū fuerint apte recipiunt formā ab intelligentia separata. Si qz h̄ tēpōa celestia t̄ueniūt in nā vñ ex q̄ prouenit motus circularis in oia illa: id circa ficerit māj absolute ē apta ad recipiēdū. quālibet formā. Et qz vnuq̄dōs eoz h̄znam p̄p̄ia: iō debuit vnuq̄dōs elementorū esse aptū alii formari possit q̄ alii. Et deinde ab intelligentia prouenit forma vnicuius materie. Igitur radix materie corpulētē est a substātia ī telligibili separata. Qd̄ ā terminata ē parib^o: ē a corpib^o celestib^o: t̄ q̄ est apta si muliter est abilis. Pōtest āt cōcēdī q̄ ex aliquo eoz sit aptitudo eoz alii ad singula: sic ignis cū obuiat aeris facit eū ap̄tum ad recipientū formā ignē q̄ īstudiis ei ab intelligentia. Differt vñ inter eē aptū t̄ eē in potentia. Sensus ei possibilē ē ēt receperibile forme t̄ est tale cui in fundat. Sensus vero aptitudinis ē vt sit paratio ad recipientū vna formā p̄sib^o alia. Potētia igis est ad esse t̄ nō ē ētentialiter: aptitudo vero est ad esse trñ vñ potētiā p̄ receptionem forme aqueitatis ab intelligentia cū accōficit aptitudinem a cā frigiditatem t̄ ad similitudini ne buis forme vicinior corpori sp̄ mobi-

li dignior ē vt sit forma ignis pp̄ spōne mot^o ad calorē: mā vñ q̄ ē dignior dēre t̄ frigiditatem q̄ ē remotior abilis. Doc ḡ mō hñt ēē h̄ corpora receptibilia gñatōis t̄ corruptionis. s. elemēta. Manifestū ē igis ex h̄ q̄ sit p̄ma aptitudo yle q̄stum ad formā vñliter: t̄ deinde q̄ sit cā sue aptitudis: respectu. iii. naru: t̄ deinde ex cōmitione illoꝝ elorū p̄ueniūt alia corpora. Primum at qd̄ p̄ueniūt ex his est id qd̄ sit sub luna vñq̄ ad aquā. s. fumus t̄ vapor t̄ simile q̄ videntur cadere t̄ astūlia ignea t̄ alia. Scđum vñ eis minere. Tertiū vegetabilia. Quartū animalia. Ulti mū vñ ex his est hō. Et hec oia p̄ueniūt ex cōmixtione elemētorū. Quia ex cōmixtione aq̄e t̄ aeris sit vapor: t̄ ex cōmitione ignis t̄ terre sit fumus: ex cōmixtione ignis p̄moꝝ p̄ueniūt ea q̄ origit fieri sub luna vñq̄ ad aquā: Lā at cōmixtione sunt motus venientes illa ex caslore: t̄ frigiditate q̄ p̄ueniūt a celestibus coprib^o. Igitur elemēta adaptantur ab illis copribus t̄ in īfūdī forma a datore for- marū. Lū vñ origit cōmixtio fortoꝝ t̄ plēnior q̄ illa addita cōditio p̄ueniūt aptitudo recipiēdi forme substātiaz mineralium: t̄ sic suscipiūt formas a datore eaz. Si at cōmixtio fuerit adhuc forma t̄ pfectioꝝ q̄ ista: p̄uenit vegetabile. Si vñ adhuc pfectioꝝ fuerit q̄ ista: p̄uenit aial ex o. b. at cōmixtōib^o illa est pfectioꝝ q̄ sit sp̄ma hois: qd̄ h̄ aptitudinē recipiēdi forma humana. Lā vñ istaz adaptatio nū ē mor^o celestiu t̄ terrestriū t̄ colligatio eoz. s. cōformaz ē substātia separata. Nō cessat. igitur celestia īferre aptitus diuī nec substātia separata īferre formas ad h̄ vñ. p̄ illa cōficiat cēndī p̄manētia. Cōmixtiones at iste non ītinguit caū s; cause eaz p̄ueniūt s; ordinē que sunt motus celestes. Unū videm^o ex his que sunt qdā permanere semper eadem sicut stellas: t̄ qdā q̄ nō possunt p̄manere

semper eadē vt vegetabilia t̄ alia. Qua pp̄ p̄rouisum ē vt p̄maneat eorum sp̄es horum aut̄ alia fuerit extra cū fuerit p̄ p̄ia adaptatio ex cā celeste: t̄ alia sunt parti: t̄ hec sunt plura eo q̄ i vñq̄q̄ sp̄e creatā ē virtus separans ab illo p̄te p̄bi similem in potētia q̄ est cā cēndī a simile illi. Hec igitur ē causa p̄ueniēdi contingentia. Contingens autē non est nisi iter īcauitatem circuli lumen. L'orpo corporeum vñ celestia sp̄ p̄manēt vno mō in sua lumen quō essentia t̄ in suis accidentibus: nū i vno permanēt qd̄ ē vñlūs suis accidentib^o oib^o q̄ ē fitus t̄ illuminatio. s. q̄ pp̄ mot^o eoz dūversos p̄ueniūt triplicatio inter planetas t̄ sextilitas t̄ cōdrabilitas t̄ junctio t̄ oppō t̄ dūversitas emissionū radij et alie manerie p̄ cōmitionē q̄ mōstrant in astronomia qnas dēs cōprehendere non est virtus in homine. Iccircō ille p̄ mixtiones sunt causa dūversitatū barū cōmitionū t̄ h̄z adaptatiōnū. s. conci p̄iedi formas a datore eaz q̄ non ē aua rū i dando. Hoc aut̄ q̄ forme nō sunt ab illo in his in qb^o nō sunt non sit nisi pp̄ defectum q̄ est in recipiētia nō pp̄ p̄hibitionē que sit ex parte eius. Lūgītē sunt dūverse sp̄es habitudines ille celestes: pfectoꝝ p̄ueniēt adaptations dūverse sp̄e t̄ īfundūtū forme dūverse: sicut forma eaz t̄ bois t̄ vegetabilis. Qm̄ materia q̄ ē receperibilis forme eaz nullo mō recipiet formā bois. Et idcirco equus vñq̄ parit hoies. Lū vñ varians ille habitudines celestes in fortitudine vni te mī i sp̄e facient debere ēē varias materias adaptationis t̄ tūc variat forma vnius sp̄e ēm̄ diminutionē t̄ pfectioꝝ. Quot. n. alia sunt diminuta membra vel p̄p̄tate: alioq̄ diminutio eoz rū xigisſer ex alioꝝ cā i vñero mōno vel in ipso nutritione sue: vñlī alioꝝ eo rū q̄ pēderet cū eo. h̄ cā erit ex alia at et similiꝝ illa ex alia: et sic i īfiniūt quousib

quenias ad vñlūmū ad mot^o celeste. Se quis igis ex hoc ḡ bonitas fluit i oē qd̄ Bonitas fluit a p̄mo. p̄ncipio: s. mediātib^o āgelis: it i oia q̄ sit ad h̄ vñ h̄at eē q̄cēd̄ fuerit possibile ha a primo p̄ncipio. Quicq̄d igis h̄z eē est sicut op̄tūnec potuit eē pfectioꝝ q̄ ē. Nā vñ ex qua sunt multe si posset recipere formā p̄fectioꝝ forma musculari p̄culdubio in fūdere a datore eius: qm̄ nō ē i eo aua rūtia nec p̄hibitio. s. ē afflūes nāliter s̄tē fluit lumen a sole i aerē t̄ terrā t̄ spe culū t̄ aquā: s. dūversificat qm̄ nō ap̄aret i aere appet vñ i terra s. nō reuerberat radius: t̄ apparei i speculo t̄ aq̄ t̄ reuerberat radius. Nō sit āt pp̄ dūver sitatē p̄ueniētē a p̄e solis: s. pp̄ dūversitatē ap̄tatiōnū materiā. s. op̄z vt sci as q̄ musce meli? sūt q̄ mā eaz si sic re linq̄ret p̄ se alioꝝ musca n̄ iueniret. Si q̄s aut̄ dixerit nos videm^o mūdi plenū malitiis t̄ turpitudinib^o: sic fulgorib^o et terremoti t̄ publicis p̄testib^o t̄ rabie lupoz: t̄ alijs huiusmōi: similiꝝ ē i aiab^o humāis videam^o voluptatē t̄ irā t̄ cete ra huiusmōi. Quō ḡ venit malicia ex p̄mo: Ucīt ne ex p̄ouidētia p̄mi vñlō: si aut̄ nō p̄uenit ex p̄ouidētia: tūc aliqd̄ est extra p̄tētia p̄mi t̄ voluntatē. Igitur ex quo erit: si vñ t̄enit ex p̄ouidētia ei^o tūc quomō p̄uidit maliciā: cū ip̄e sit pura bonitas t̄ a quo n̄ fluat triū nūtis bōitas t̄ dicet q̄ secrētu p̄uidētē nō p̄t retulēlari nūtis p̄s exponat sensus malicie t̄ bonitatis. Bonitas. n. dī ouob^o mōis. Quid sit bonitas dītētia. Uno vt sit bonū i se ip̄o. Lūtis sensus nūtis est: vt. s. ip̄m sit aliqd̄ t̄ sit cā eo pfectio ei^o. Unū si bonitas ē i h̄ tūc malicia ē in Bonitas dītētia oppōsito. s. i p̄uatoē cēndī vel i p̄ua p̄lexioꝝ sue pfectoꝝ. Igitur malicia nō ē cēndī tā. Esse vñ ē pura bonitas: p̄uatio vero eius ē malicia. cā vñ malicie ē id qd̄ fai cit destrui rē ēē vel destrui aliquā p̄fessionē eius. Igitur malicia ē relativa ad

Ziber.I. Dia hñt eē a primo principio

id qd destruit. Alio mō q̄ bonitas i
telligit id ex quo puenit eē oīus & pfe-
ctio coꝝ. "Plum" vero affluēs ē bonitas
absolute sūm hūm modū. sūm igis hāc cō-
fiderationē reo diuidant. iii. mōis. Prī-
mus ē id qd ē bonitas absolute a q̄ non
pōt intelligi puenit alioꝝ maliciā. Scōus
ē malicia pura i q̄ nō pot eē bōitas. Terci-
tius ē id ex quo puenit bonitas & maliciā.
s̄z malicia est vincens bonitatē. eo
Quartus vō id i quo bonitas vicit ma-
liciā. Prīa āt dīnīo est. s̄x i pmo
lar-
gissimē & hi sunt angeli q̄ ipsi sunt cau-
se bonitatis ex qb̄. nō ē illa malicia. s̄
ē id ex quo nō ē bonitas. s̄. id ex quo n̄
pōt intelligi eē vlla bonitas s̄z ē ipa maliciā
pura. Dīnīo vō. iii. s̄. i quo malicia
superat bonitatem. infē est qb̄. u ad ipm
vt ēt nō habeat eē: eo q̄ substituere may-
liciā multā bonitate paucissima: malicia
est & nō bonitas. Dīnīo quarta op̄z vt
sit sc̄us ignis Celerbi grā: p̄ quē ē magna
constitutio mundi. Si. n. non esset crea-
tus p̄mitareſ ordinatio mūdi & augerē
tur multa mala i eo. Creatus āt combu-
rit pānū paupis sine dubio si accedat ad
eū causis cōcurrentibus. Similiter plu-
via i nō effet creatuſ deſtrueret ſemina-
tio & deficeret mūd: creatuſ vō necessa-
rio deſtruit planitiē domus vetule pau-
peris cū cadit ſup eam. Nō ē āt poſſibi-
le vt pluia creſ q̄ diſcernat i ſic de-
ſcenſu an accidat hic vel ibi: ſic vt non
cadat ſup planitiē s̄z ſup ſegetes vias
planicieſ hec. n. actio nō effet niſi viuentis
& eligentis. forma vero aque p̄ ſe tñ nō
recipit formā vite niſi cōmīſiaſ aq̄ cuꝝ
alio & ſiat inde aial & tunc non puenit
ex eo utilitas aq̄ ſic nō puenit ex iſis
aialibus. Dator vō bonitas non curat
ſi ex pluia creatuſ pp̄ bonuz cōe ſequur
aliqđ malu: qđ aliqđ ſit & puenit neceſ-
ſario cuꝝ no creaſ ſequereſ malu cōe
Lii. n. Spētāter hec iter ſe oīo cognoscit
bonuz ē vt creek pluia: & ob hoc crea-
ti ſūt Saturn⁹. & Mars. & ignis. & aq̄. & lere
voluptas. & ita q̄uis aliqui noceant. Si
enī iſta nō creant deſtrueret magnū
bonum pp̄ p̄uationē eius: nō tñ poterū
creari niſi ſic. vt alicſtulum mali puenit
ex eis. Et q̄uis nouerit creator h̄ malu
p̄uetur um ex eis tñ p̄mittit. Igit̄ bonuſ
puſtum ē p̄ ſe. Malum vō. p̄ ſiſum & p̄
miſum ē accidentalit̄: vtrq̄ igit̄ ordi-
natū ē. Si quis āt dixerit q̄ cogruum
effet q̄cqđ ē ſic cāri vt cēt bonum tñ: di-
cēt q̄ ſenſus huius diuiniſionis ē. ſ. q̄ cō-
gruū effet nībīl creari ex quo puenireſ
malum. Id enim qđ ē bonum tñ iā eft:
Et remansit poſſibile eē alioꝝ qđ nō fit
tñ bonuz ſed ſit i eo multuſ boni & puſ
mali. Bonuz āt eft id cē nō illud nō eē.
ſi enī ita nō eēt tunc nō effet h̄ ps in q̄
eft multum boni & parum mali. Igit̄
ſenſus illius diuiniſionis eft q̄ cogruum
eēt ignem ſic creari: vt nō effet ignis: &
ſaturnium ſic creari vt nō eēt saturnius.
Dōc āt ipoſſibile fuit. Si qđ vō dixerit
cur dixisti parum mali: diceſ q̄ malum
nībīl eī niſi deſtructio & diuiniſio: h̄ āt
nō ſunt niſi p̄atio eēndi vel p̄atio pro-
prietatiſ cēntie p̄ q̄ ſit eēndi: & diuiniſio
ſed h̄ non pōt ee in angelō & celo ſic p̄di-
ctuſ ē. hoc enī nō ē niſi vbi ē trarietas
formaz ſic in elemētis i qb̄ pp̄ cōſiatio
ne eoꝝ ſine dubio vna forma p̄uat māj
Hoc ḡ nō pōt ſtingere niſi i terra. Sed
q̄uis malu ſtingat vniuersaliter i tota
terra: tñ terra paruſiſma ē ſparatōe oī
um q̄ ſunt: q̄zibz bonitas habundantior
eſt. Heſ āt mala nō ſunt niſi i aialibus
que min⁹ ſunt i terra nec ſunt niſi i pau-
ciſiſmis eoꝝ plura. n. ex illis expertia ſūt
mali. Que at n̄ ſunt expertia illa tñ h̄ ſz ma-
iorē partē ſuꝝ diſpōnū expertia ſunt
nec ſunt noctua ſibi niſi h̄ ſz aliquā diſpo-
ſitionē aliquā proprietatē nō ſz eē. Igit̄
tū iam p̄ q̄ malum ſpatiōne boni ra-

De motu & eius dispositōibus

rissimum et paucissimum est. Hoc autem non contingit nisi in destructione dispositio-
nus centiarum. Si timor destructionis cren-
tie cum pcpit fortior est in more destru-
ctionis proprieatum. Igis malus est pcpio
apprehensio pueris dolor. Bonum vero
est pfectio cuius apprehensio est delectatio.
Nam igitur ostensum est quod ea quae sunt p-
ueriata per modo et quod est ordinatio eorum et quae
liter malu subintravit in illa: et quod est sub
prohibitus puniteretur. Non sicut autem prohibitus reuelare
secreta; puniteretur: nisi si ob hoc que facit vul-
nus putare potenteret. Unde istius fuit ut
demonstraret eiis quod minus poteret est super
oia et per hoc ipsamens cordibus eorum ma-
gnitudo poteret esse si non distingueret et di-
motui et queri. Igis intentio eius contineatur
quinq[ue] tractatibus. Quorum primum est de
quo comitatibus oia corpora quae sunt oib[us] quod
in quod agit sic forma et yle et motus et locutio.
Secundum est de hoc quod est minor quod est
speculatio iudicioz de simplicib[us] corporib[us].
Tertius est de dispositis et de comitatu-
tis. Quartus est speculatio de aia vegetabili et sensibili et humana. Quintus est de
quod fluit in aia ab intelligencia agente: et in ho-
c complete intentio. Tractatus primus est de
bis quae sunt coia oib[us] corporib[us] quae sunt in iiii
s. forma et yle sine quod si poteret esse corpus
de quibus ita tractauimus et motus et locutio
et necessitas est nunc loqui de his.
De Motu et eius dispositib[us]. Capitulo.

CIncipit liber secundus.
CIntentio auctoris.

Iam dicitur φ ea q̄ sunt diuidim
tur in substātiā & accīs. Et accīs
diuidit̄ i id qđ intelligit̄ sine relatiōe ad
aliū: vt c̄q̄tās & q̄litas & i id qđ intelligit̄
relatiōe disp̄ḡt̄ sup̄ substātiā & c̄q̄tātē
& q̄litatē. Scia at̄ d̄ substātiā & accītē &
de iudicijs cēndi prinet ad scīaz diuiorū
Diuidēdo aut̄ descendēr̄ ad c̄q̄tātē q̄ ē
subiectū disciplināliū & ad id qđ pēdet̄
cū materijs. sic vt nō posſit separab̄ eis
in estimatiōe. Et h̄ est subiectū specula
tōis nāliū q̄ v̄sanē circa speculatōez cor
poris mūdi fz̄ subiacet pmutatiōe &

Trac.I.

Liber.II. De divisione motus

Motus s.
et c.
motu

Conversio vero de dispositione ad dispositionem icidit in decem predicationem sive ne dubio: sed motus non icidit nisi in quovis ex illis. s. in motu locali: et in mutatione formae loci non potest intelligi subito. Locus enim receptibilis est divisionis et corpus similiiter. Non. n. discedit a loco suo nisi una pars post aliud. Quedam. n. partium percidunt alias: Et motus sed locum non intelligitur nisi sit similis in generatione et corruptione est motus et sed situm quod est mutatione de sedendo ad recubendum. similiter mutatione formae continuitate. si cu[m] augeretur vel diminueretur. Et videt quod unusquisque motuum formae continuitate et situ non sit expers motus localis sed continuitate et potest fieri motus subito. sicut cum aliud sit nigrum subito: et potest fieri formam eam motus gradatim sicut cum sit nigrum paulatim. sed in mutatione formae substantiae non potest intelligi motus gradatim. Atque ei si sit aer nisi subito et spuma non sit bona nisi subito. Quod sic probatur. Spuma enim cum incipit permutari necesse est ut vel remaneat eiusdem speciei cuius erat vel non: si autem remanet eiusdem speciei tunc nondum est descendens ab ea ad rebus. Uerbi gratia. Non potest autem intelligi intentionem formae substantiae. quoniam unum bonum non habens huiusmodi est alius. Ecce contrario autem de nigredine: si autem discedit ab specie eius cuius erat tunc est descendens totaliter. Substantialis enim intelligitur spumas. Louerum autem spez est separata a specie. Si ei spes remanaret in conversione: tunc diversus fieret ei accidente non in differenti et genere. s. non in distinctione et vitate certe. **M**otus autem circularis est per se ipsum non per locum. Non. n. discedit a loco sed renouatus in loco suo. Locus vero yltimum non habet locum sicut postea dicitur: quoniam sit mobile secundum continuitatem vero intelligitur uno motus. Unusque per nutrimentum tamen sed per suum proprium vel detrimetum. Alius sine nutrimento que sit per expansionem vel contractionem. Augumentum vero per nutrimentum est cu[m] corpore nutritum atrahitur ab alio cor-

Motus circu
laris est
formam

pore sibi primo per potentiam per assimilacionem in effectu: et per id augmentatur corpus vel per ad perfectionem sui incrementum. Detrimentum vero est cum corpus minuit per resolutionem suarum partium et defectum nutrimenti per quod restauratur quod solutus est de eo. Nutrimentum autem non est necessarium nisi corpori de quo aliquid resolutum permanenter per aerem continentem per subtrahit humiditatem suam et per calorem naturalem qui resoluit ipsum. Nutrimentum vero restauratur quod resolutus de illo penitus. Expansionem vero est cum corpus mouet in augmentatione sine aliquo addito extrinsecus et crescente in se nec recipiendo aliquid extrinsecus recipit spatium maius suo pore spacio. sicut aqua cum calescit crescit sed si claudatur os vasorum non tantum dilatatur vas sed frangitur. Similiter ciborum in ventre cum inflamat et evapora sit maior mensura eius: et crescit veter per illum. Postquam probatum est igitur quod yle non habet mensuram ex se. sed est ei accidentes: tunc nulla mensuram est ei magis propria quam altera cuius sit recipitibilis propria: sed non est impossibile ut recipiat maiorem vel minorum: quoniam habet non qualiter nec quomodo libet sed utrumque ad terminum precongitum et ex causa cognita. Constrictio vero est motus in divisione recipiendo minus spatium sine subtractione alicuius de illo: sicut aqua que regatur sit minor. **S**ecunda divisione motus est per se ipsum vel diversum ratione sue cause. **D**e divisione motus per accidentem et per violentiam. Capitulum secundum.

Outus dividitur in motum qui est per accidentem et qui est per violentiam et qui est per causam. Motus vero per accidentem est cum unum corpus est in alio corpore continente quod mouetur: et per ipsum sit motus in corpore determinato: sed mutatus locus eius non proprius. Sicut vas in quo est aqua cum motu fuerit aqua quod est in loco suo proprio. s. vas nec mouetur: sed quod motus est vas de do-

Divisione motus

mo ad dominum ab hoc est aqua mota est ad dominum. Locus autem proprius aquae est non dominus. Uerius igitur motus aquae est si extraheretur a vase. Motus vero violentus est cum corpus mutatur locus suum proprium non per se sed per aliud extrinsecus. sicut motus saepe per arcum: et sicut motus rei per id a quo trahitur vel impellitur: et sicut motus lapidis cum projectis: sursum. Motus vero naturalis est qui est vel ex se ipsis: ut motus lapidis deorsum: et motus ignis sursum: et i frigidatione aequaliter naturalis postquam calefacta fuerit violentus. Hoc autem ratione est: quod corpus cum mouetur egredi causa: nam vero eius voluntas est extrinseca vel intrinseca. Si vero fuerit extrinseca dicetur violentus: si vero fuerit in extrinseca dicatur naturalis. Nihil autem mouetur ex se in se ipsum corpus est. Si enim sit esset tunc semper esset ei motus et esset motus ei corpori ipsum et eodem modo. Motus autem est causa quodam per corpus et id vocatur naturalis quod dividitur in id quod non est ex voluntate: sicut motus lapidis. et habet propriam naturam: si semper sit voluntas. Si autem mouetur ad diversas partes vocalis a vegetabilibus: sicut motus arborum. Et in id quod est ex voluntate. vel quod est ad diversas partes et vocalis anima sensibili vel ad unam tantum partem ut motus celorum: et vocans anima angelica sive celestis. Si quis autem interrogat cur deus motus lapidis deorsum et ignis sursum est naturalis fortassis non vel auctor. ipse enim deorsum vel terra attrahit eum ad se: quoniam viter plenus aere sub aqua non emerget nisi per aere quod attrahit vel per aquam que ipse est. Dicetur quod habet propriam si ita est tunc id quod est parvum faciliter est admotus et id quod est magnus. Facilius enim per suum attrahit vel ipse est mensura spatii quod est inter extremitates continentis corporis. Locus enim aque est spatium quod est inter extremitates corporis et cuius occupavit aqua. Sed isti sunt diversi in hoc: quibusdam ex eis dicentibus quod impossibile est ponere habere spatium inane ubi plenum. Alijs vero dicte-

Motus nat
uralis et
violentus
et quo
sunt.

motus celorum: et in rectum sicut motus elementorum. Rectus vero dividitur in eum quod est in medio ad circumferentiam: et vocatur levitas. Et in eum quod est ad medium: et vocatur gravitas. Uniusque autem istorum dividitur in id quod est vicinum sicut motus ignis ad circumferentiam et motus terre ad centrum: et in id quod est inter haec. sicut motus aeris de sub aqua per se in se ipsum. Motusque est per se in se ipsum: et motus circa medium: et motus a medio: et motus ad medium.

Contra loco et eius proprietatis. Capitulum tertium.

Tractatus de loco pluriorum est: quod dividitur habens. iii. proprietates. Una carum est corporis motus mouetur per uno loco ad aliud: et id quod dicitur descerit in uno eorum. Secunda est quod in uno loco non possunt esse simul duo corpora. Non enim acetum potest capi in virtute pleno aqua nisi per effusum fuerit aqua nec potest irare aqua nisi per egressum aeris. Tertia est quod sursum et deorsum non sunt nisi in loco tamen non in alio.

Quartus est quod corpus deus est in loco. Et haec dicitur error ei qui putauit locum esse per se in forma. qui putauit non est in loco. Qui putauit quod locus est forma eo quod corpus est in sua forma non separabile ab ea. Sed haec quod falsum est a forma enim non separatur corpus cum mouetur de loco nec similiter ab yle. Separatur autem a loco per motum. Alij dixerunt quod locus cois est mensura spatii quod est inter extremitates corporis. Locus enim aque est spatium quod est inter extremitates corporis et cuius occupavit aqua. Sed isti sunt diversi in hoc: quibusdam ex eis dicentibus quod impossibile est ponere habere spatium inane ubi plenum. Alijs vero dicte-

Tractatus I.

Liber.II.

De loco

nēt sententia; de inani dicētibus q̄ pos
fibile est hoc spaciū exinaniri a corpore
quo implebat. Et isti posuerunt superficiem
mundi inanitatem infinitam. Et
posuerunt etiā intra mundum inanitatem.
Oportet autem destruere senten-
tiā eorum qui dicunt spaciū esse locum
et inanitatem. Qui enim tenet q̄
locus sit spaciū si intelligatur q̄ inter
duo extrema vrcē sit spaciū aliud a
spaciū in quo est aqua vel aer: tūc illud
spaciū vel est locus aq̄ vel aeris. Hoc
autem spaciū non est cognitum. Sensus
enī non apprehendit nisi spaciū
tantum corporis quod est in vrcē non
alium spaciū commixtum ei. Si vero
dixerim q̄ si ponatur aqua egredi fieri
non egrediatur aer tunc remanet spaciū
inter duo extrema. H̄ quoq; non est
ratio q̄nū sit verum: quoniam sequitur
ex impossibili. Impossibile est enī aqua
egredi sic ut non ingrediatur aer. Omne
autem verum quod sequitur ex impossibili
non est verum ab q̄ illo impossibili.
Si enim dixerit q̄ si quinarius diuidere
in duo equalia esset par numerus
verum qđem esset: sed tamen non pō/
pt̄r hoc erit par. Similiter si exinanire
retur vrcē esset quidem in eo spaciū.
Sed quia antecedens est possibile con-
sequēs non pōt̄ venit ex illo. Et h̄ sufficit
ad respondendum qđni. per quod
intelligat quod dixerit. Probatio ve-
ro de eiusmodi possibilitate h̄ est. Spa-
ciū enim corporis quod est inter extre-
mitates vasis cognitum est. Si autem
est ibi aliud spaciū tunc illud intrat spa-
ciū corporis. Sed impossibile est vnu
spaciū intrare aliud: qm̄ probat̄ est
q̄ corp̄ vnu nō intrat aliud. Nec sit h̄
eo q̄ ipsa sunt substantiae. Spaciū enim
apud istos est existens p se. Igit̄ est sub-
stantia. preter h̄ er illud non intrat corp̄
nisi q̄ vel frigidū est vel calidū vel ali-

quid aliud suoz accidentiū. si at h̄ est:
tūc posset cōcedi q̄ vnu i trāt aliud: si re-
moueat illa ppietas igis non est cā pp
quā intrat corpus: nisi q̄ est h̄is spaciū
vnu at spaciū nō i trāt aliud spaciū. Qđ
sic intelligēdū ē. s. q̄ i trāt extremitates va-
sis. Verbi grā. Quadrati sic vnu cubit⁹
spaciū aeris et illud q̄ i trāt simili sit spa-
ciū vnius cubiti. Si igis i trāt i illud non
egrediente aere tūc xigit duo cubita fie-
ri vnu cubiti h̄atib⁹ eē duob⁹ corpib⁹
cubitalib⁹. Impossibile est at duo cubi-
ta fieri vnu cubitu. Et sicut hoc ipossibi-
le est i spaciū aeris vnius cubiti sic ipos-
sibile est i ob⁹ alio. Igis vnu spaciū
non intrat aliud. si at volūt intelligere p
i trātū vnius in aliud q̄ vnu remoue-
tur alteru; et remanet tunc h̄ p̄atio est: si
vero intelligit q̄ vnuqđes remanet: tūc
redit ex h̄ q̄ duo cubita sunt vnu cubi-
tu. Hoc at ipossibile est. Si enī ponant
illa duo spacia itez simili et tūc quomodo
sciret dualitas eoz. Probatio at que de-
struit q̄ due nigredines nō possunt simili
esse in aliquo vno totali illa et destruit
h̄: dualitas enī non pōt̄ intelligi nisi post
distinctionem vnius ab alio. p alioq̄ ac-
cidentiū fieri phatū est i precedētibus
si igis duo spacia intraterū se tūc vnu
nō distingueret ab alio et sic nō differret
an vīcāt̄ esse duo spacia an tria vel iūi.
Hoc at inconveniens est nec possunt et il-
la distingui aliqua proprietate: q̄nū vnu
positio i trātū vnu in aliud sit vel pp p-
uationem vnius vel pp permanentiam
vnuqđes. Qđ enī p̄atio nō facit distinc-
tionem inter duo. Ad destruēdū at sen-
tentia; h̄ aq̄ tenet inanitatem posset suffi-
cere q̄diximus et i trātū vnius spaciū
in aliud. Sed addicimus ad h̄ aliquas
probationes. Quarū prima est q̄ inanitas
non venit i opinionem eoz nisi pp aeris
qm̄ sensus non apprehendit et iō oppinae
h̄o q̄ vasis in quo nō est aqua vacuus et

Cloletia ē
pter natu-
ram

De vacuo

exinanitū fit: et ob hoc radicavit i opinio-
nibus dominum imaginatio inanitatis.
Uñ q̄ auctoress de inanite opiniati sunt
simile est aeri q̄i fm̄ eos illi est mensura
propria et est existens per se et est di-
uisibile. Nos at nō intelligimus corp⁹
esse aliud nisi id in quo sunt iste proprie-
tates: et hoc etiā aer factus est corpus.
Inanitas autē nō est pura priuatio. Dici-
tur enī fm̄ eos q̄ est pura et magna et
exagona et quadrata: et rotunda: et q̄ duo
cubita Verbi grā huius inanitatis pos-
sunt subintrare loco duob⁹ cubitorib⁹ ple-
ni nec plus. Si at minus: tūc nō coequa-
buntur. Priuatio vero nō pōt̄ desig-
nari huiusmodi ppietatis: et tūc h̄
esse et est existens per se: et non est acci-
dēs et habet mēsurā et recipit divisionē.
Nos at nō intelligimus aliud de corpe
nisi h̄ p̄ probatione q̄ aer ē corpus.
Qđ non dās vacuu. Capitulū qnū.

Secunda probatio est q̄ si inani-
tas est: tūc corpus qđ est in ea
nec descit nec mouet. Consequēs at ē im-
possibile: ergo et antecedens est ipossibile.
Nos aut diximus q̄ quiescere inanitatis
impossibile nisi quia quiescere aut sit p
naturā aut q̄ violentia. Si at posuerit
corp⁹ descre in aliquā parte inanitatis na-
turali. hoc qđē est ipossibile: qm̄ partes
inanitatis similares sunt inter quas nō ē
diverſitas. Si vero posuerit quiescere p
violentia: tūc nō effet hoc p violentiaq̄
nisi fuerit illi aliua locū quiescere diuer-
sus ab eo in quo erat. Ubi at nulla ē di-
verſitas nulla est discessio ad quiescen-
tiam nāliter. Violentia at est p̄ter nām.
Adhuc et moueri inanitatis impossibile
duab⁹ ppositionib⁹. vna eaz est q̄ di-
ximus. si si fuerit nāliter tūc quasi que-
ret locū ab eo diuissimū cū quo erat. Ibi
aut nulla est diverſitas fm̄ eos. Similiter
et moueri p violentia. Secunda est q̄
inanitatis fieret motus ille cēt nō i tempo.

Tractatus.I.

Hoc autē sc̄ieniens est. Modus autē
destruēndi hoc qđ predictū est hoc. s. qđ
oīs motus i tempore est. q̄i corpori qđ
monetur prius ē esse i prima parte mo-
tus. q̄ esse in secunda. Illud enim incō-
ueniens non est consecutū. nisi q̄ lapis
velocius mouet deorsum in aere q̄ in
aqua. Aer. n. tenuior est. et idcirco eius
resistentia et resistētia lapidi minor est. Si
aut aqua spissaret per farinā fibi amix-
tā vel per aliud tale tunc motus lapidis
fiet i ea tardior et pp maiore prohibitiō
nem et resistētia que fiet in ea. Lōpatio
igis lapidis ad motū i uelocitate et tardi-
tate est sicut spatio tenuitatis et spissitatis
dinis in retinendo et resistendo. si autē
posuerimus motum corp⁹ fieri vna ho-
ra in inani. c. cubitorum et posuerimus
illud corpus in tanto spacio moueri in
aere vel aqua. Si sic tunc necesse erit
illud tardius moueri. Ponamus igitur
illud moueri. x. horis: tūc ḡ si posuerim⁹
plenitudines aliquiū rei posse vice aq̄
que si tenuior et subtiliter q̄ aqua in ta-
tum ut compositione eius in phibendo
illud corpus sit. x. tunc mouebitur illud
in hoc pleno vna hora: et sic hoc inducit
equitatem motus tam i inani q̄ i pleno: cū
i pleno prohibitiō motus et in inani ste-
priuatio prohibitiōis. Postq̄ igitur di-
uersitas q̄titatis retentionis facit diuer-
situdinem esse in motu: tunc diuerſitas es-
sendi retentionem et eius priuationem
quomodo facit hoc debere esse. Hec qđ
debet p̄atio verissima: similiter ei quā
diximus super h̄o q̄ omnia corpora con-
ueniunt in habendo inclinationem.
Ex tribus signis probatur non dari
vacuum. Capitulum sextum.

Tertia est de signis tribus natura-
libus quibus destruēt sc̄ia de
inanitate. Unum est q̄ si vas ferreum
picat̄ in aqua non submergetur in ea.
Tunc vero rei non est causa: nisi q̄

aer heret ad h̄ i concavitate vasis unde si vas veller submergi profecto aer non cōsentiret illud ingredi terminos aque Aer enim querit ascēdere a termino aq̄ Unde si aer desēdret a cōcavitate vasis z veller adiungi suo termino z vas submergentur: interuenire tunc inanitas inter superficies concavitas vasis z superficies aeris separati. Hoc at nō contingit Ob h̄ ēt nauis substituentur i aqua. Unde si vas vel nauis replere aqua expulso aere statim submergeret utrūque. Similiter sit in vase ventosa r̄io. Per id enim aer attrahitur suggesto z cum aere attrahitur cutis hominis ventosandi: qm̄ si non attrahere interuenire inanitas q̄ non contingit. Similiter etiā sit pp̄ h̄ in vase illo in quo retinetur aqua q̄ uis uertat̄ vas horae in serius. Si enī egrēderet aq̄ tunc nō remaderet intus aliquid ifundo vasis. Ut impossibile restauraret sic examinaret. Impossibile iḡ vānitat̄ esse z separari superficies corporū se fine interpositione ali cuius. Similiter sit cum vnum vas vietrum mittat̄ i alium vas ferreum sapienter. Deinde oī eleuat̄ illud vas in missum eleuat̄ et cum eo vas ferreum cui imittat̄. Et similiter sit in multis aliis ingenioſe iuentus q̄ probat̄ impossibilitatem inanitatis. Si at dixerit q̄ iḡ certitudo pōi h̄eri de loco dicitur q̄ f̄z q̄ aristoteles statuit z omnes tenet̄ locus nūl aliud est nisi superficies corporis cōtinentis. s. superficies h̄caua i qua locatur extētum: eo q̄. iii. signa prenominaata sunt in ea: In quocunq; at fuerint illa. iii. signa illud loc⁹ ē. z ē locale alijs. Illa autem. iii. signa que insuperficem concavas corporis continentis igitur tēpus est locus. Non inueniuntur autem illa nec in yle nec i forma nec in alijs vñ nō sit locus. Igitur totus mundus omni non est in loco: Et ratio nō potest

vici cur appropiat̄ est ei hic terminus tantum z non in superiori vel inferiori quoniam inanitatem esse impossibile ē: z ideo non ibi superius vel inferius. Igitur locus ignis est comprehensio eius a concavitate circuli lune z locus aeris est concava superficies ignis: z locus aq̄ est concava superficies aeris z h̄z hunc ordinē oportet intelligi quid sit locus. Igitur scias hic.

CTractatus secundus proprie de simplicibus corporibus.

Quod corpus diuiditnr in simplex z cōpositum.

Capitulum primum.

Multisest est corpus diuidi in simplex z cōpositū. Sed simplex diuiditnr in id quod nō recipit generationē nec corruptionem. z id quod recipit sicut. iii. elementa. Predictum ē autem q̄ celī nō recipiunt scissionē nec corruptionem nec rectū motū nec possunt carere motū circuari: z q̄ sunt m̄tū: z q̄ nature eorū sunt diuersi: z q̄ habent animas: z q̄ intelligunt mouent voluntate. Hoc at totū iam predictū est in tractatu diuinorum. Sed addicimus ad hoc q̄ materie eorū. s. yles eoz sunt diuersae vt non cōmunicant̄ sic formae eorum sunt diuersae nō sūt elementa quo ex māe sunt cōcantes. In materia. n. viii. illoꝝ q̄tūz in se est non pōt intelligi post se esse formā alterius. Igitur sunt diuersae māe. qd̄ si intelligi posset: tūc appropriatio istarum formarū in illis est ēt cā z q̄ aliquid strigisset quare occurerent eis. Nec ē possibile ponit illa posse obuiare alijs z recipere has formas cōcepta prima ḡnitaliter fa: Ex hoc enim sequitur illā moueri recto motu ad terminum alterius nature qd̄ est impossibile. Possibile autem non inducit ipsoſibile. Ostenſum est igitur q̄ materia eorum non potest esse cōmunicans nec ē cōſimilis materie elementorum. Et hoc

Divisio corporis

est iudicium de simplicibus celoz. Sed de elementis sententia est q̄ necessario diuiditnr in calidum siccū sicut est ignis in calidum humidū sicut est aer: in frigidū siccū sicut est terra: z in frigidū humidū sicut est aqua. Et sentiunt q̄ caliditas z frigiditas z humiditas z siccitas sūt accidentia elementis non forme: z sentiunt posse intelligi q̄ frigidum fiat calidum sicut cum calefīc̄t aqua: z q̄ istorum alia transeunt in aeren: z q̄ vñquodq; eoz potest recipere mensuram maiorem z minorē vt ea in qua est: z q̄ ipsa recipiunt impressiones a corporibns celestib; z q̄ ipse necesse est esse i medio celestij corporum: z he sunt. vii. sententie de elementis

Corpora que sunt receptibila per mutationez non possunt esse sine calore z frigiditate. Capitulum secundū.

Prima autem sententia est q̄ hec corpora que sunt receptibila per mutationis z generationis z corruptionis z compositionis: non possunt esse si ne calore vel frigiditate humiditate vel siccitate. Nec enim vel sunt facilita ad recipiendum z ad mittendum formā. Qd̄ intelligitur fieri per humidum: vel sunt difficultia ad recipiendum formā ad cōiunctionē sic vt quedam partes eorū coniungant̄ inter se z quedam remaneant̄ in coniunctione. Si autem fuerint facilita ad coniungendum cū sibi applicantur dicter humidum sicut est aer z aq̄. si autem difficultia dices sicut terra z ignis. Nec possunt inesse sine calore z frigiditate eo q̄ receptibila sunt commixtio[n]is sicut postea dices. Necesse est igit̄ ve ad inūcētū sint agentia z patientia i ter se aliter esse vicinitas inter ea nō cōplexatio. Actio autem eoz vel fit diuidendo q̄ p̄cīc̄d̄ caliditas vñ strigēdo q̄ dicitur frigiditas: z ob hoc contingit id frangi. s. cū fortissima fuerit coniunctio

Qualitates elementoz

Liber II. De corpibus et eorum proprietatibus

lescit autem aer vicinus terre usque ad aliquas terras et minuitur frigiditas eius et quod est supra eam est frigidius usque ad aliquem terminum: et deum eleuat ad id quod est calidum quae non sit similis illis in caliditate. Manifesta est autem siccitas et frigiditas terre que si per se dimitteret semper esset frigida. Si de frigiditas non esset non erit grauis spissata querens partem suam partis ignis sum remotione. Igil corpora simplicia sunt hec iiii. et ipsa sunt marres ex quincomissionibus proueniunt cetera corpora.

C De quatuor proprietatibus corporum.

Capitulum tertium.

Qualitates elementorum sunt accinctae eis et non sunt me

propriam. Natura enim aque est ut appareat in ea frigiditas que quando removetur ab ea per violentiam: sed remota violentia aquae statim renovatur frigiditas ad eam: sicut facit debere illam motueri deorsum quotiens violenter proicitur sursum cum remonetur vis vincere eam. Similiter aliquando mensura aqua maior vel minor per violentiam qua remota redit ad suam mensuram naturalem. Igitur vincitur istorum quartus est forma que est vitas et esse eius. De vero qualitatibus sensibiles sunt accidentes.

C De elementis recipiunt conversionem et permutationem.

Capitulum quartum. Elementa recipiunt conversionem et permutationem. Tertia sententia est quod hec elementa recipiunt conversionem et permutationem. Potest enim concedi aqua fieri calidam scilicet formam caliditatis aduenire in eam et sic in cetera elementa. Advenit autem caliditas in aliquo tribus de causis. Una ex vicinitate corporis calidi: sicut est ignis. Ipse enim causat aquam leviter et motu sursum est ferma aeris tunc cum aer in vitro esset sub aqua desineret esse aer per permutationem formae sue. Igil iste qualitates sunt eis accidentes. Forma autem elementi alia nam est. s. quedam causata venientia in yle que quidem in se non apprehendit sensibus. Que enim apprehendunt sensibus sunt calor et frigiditas et humiditas accister fibi videntur ab illa nam illa vero non apprehendit nisi per actionem suam quae agit in suo corpore ut quietescat in loco suo naturali: et redeat ad illum cu[m] discesserit ab eo: et quod facit debere esse inclinationem que dicitur levitas vel gravitas et debere esse in omni corpore qualitate

et invenientur. Elementa recipiunt conversionem et permutationem. Tertia sententia est quod hec elementa recipiunt conversionem et permutationem. Potest enim concedi aqua fieri calidam scilicet formam caliditatis advenire in eam et sic in cetera elementa. Advenit autem caliditas in aliquo tribus de causis. Una ex vicinitate corporis calidi: sicut est ignis. Ipse enim causat aquam leviter et motu sursum est ferma aeris tunc cum aer in vitro adveniret caliditas et remuneret sicut erat. Similiter si contingeret tangi caput terebelli dum pforat inuenit ipsum et exterior calidus est prius esset. Similiter si aqua mouetur viu in vitro adveniret calida ipsum et extra calorem sensibili in oibus partibus sine motu ei. Si autem dixerit quod prius ignis qui intercedit motus fecit et alias prius non essent hec est oppidum in dicto. s. ut sit ignis et non calidus: ut sit debilis in calore et potest angeatur. Si autem dixerint quod sagitta plumbica liquefacit ex calore ignis quod est in aere non calore qui sit ipsum plumbum et ob hanc liquidationem est prius eius: dicitur eis hoc esse falsum. Calor enim aeris non est maior: causa puri ignis in quo quidam moras magis adurit quam quod velociter transit per illum. Agitur enim egredi per hoc ut agat. Morsa igit eius in aere sufficiens est ad subducendum illud quam velox eius transitus per aeren. Si autem dixerit quod cum mouetur velocitate sui motus attribuit ignes

De elementis recipiuntibus permutatione Tractatus II.

inter se byz occultas partes ignis quae motus provocat extremum ad evanescendum. Lux etiam non facit aliquid aliud calidum quia non est accidentis: sit est corpus calidum per se subtili mobile de loco ad locum. Non inueniuntur autem hec nisi quia putauerunt huius accidere oculis formas et ideo non inueniuntur quomodo removetur frigiditas ab aqua remanente eius forma et ideo propter id ad inueniuntur dicere huius. Jam autem destruimus hanc radicem quoniam in loquemur de destructione ad inventionis eorum in his tribus. Dicitio prima quod motus extrahit partes ignis ab interioribus destruuntur sic: quod per hunc deberet lac calescere exterius et in frigidari interiorum cum ignis mouetur ad exteriora. Non est autem sic quoniam sagitta plumbica cum pectoris per aera liquefit tota. Unde si ignis extraheretur ad exteriorum augeretur itus frigiditas et remuneret sicut erat. Similiter si contingeret tangi caput terebelli dum pforat inuenit ipsum et exterior calidus est prius esset. Similiter si aqua mouetur viu in vitro adveniret calida ipsum et extra calorem sensibili in oibus partibus sine motu ei. Si autem dixerit quod prius ignis qui intercedit motus fecit et alias prius non essent hec est oppositum in dicto. s. ut sit ignis et non calidus: ut sit debilis in calore et potest angeatur. Si autem dixerint quod sagitta plumbica liquefacit ex calore ignis quod est in aere non calore qui sit ipsum plumbum et ob hanc liquidationem est prius eius: dicitur eis hoc esse falsum. Calor enim aeris non est maior: causa puri ignis in quo quidam moras magis adurit quam quod velociter transitt per illum. Agitur enim egredi per hoc ut agat. Morsa igit eius in aere sufficiens est ad subducendum illud quam velox eius transitus per aeren. Si autem dixerit quod cum mouetur velocitate sui motus attribuit ignes

Lux est corpus calidum

Liber.II. Elementa pertinentia ad invenientiam

nere dominum illuminatum a radice solis qui in ea erant quoniam prohibiti sunt egredi per obstrukcionem fenestrae. **C**Si autem dicerint quod lux recessit ab eis per obstrukcionem fenestrae tunc illi esset corpus aliquod recipiens lumen. aliquando tenebrae: et ita lux erit accidentis illi. Igitur tunc non est opus eis. Oportet autem cognoscere veritatem. scilicet terra aliquam recipit lumen aliquando tenebras, propter accessionem solis et receptionem. Quin tamen quod illa corpora. scilicet radii sunt dispersa tunc quomodo coniunguntur in toto aere et in terra. Si vero cuncta sunt non separata: tunc quomodo intrat corpus aeris. Si vero non intrant: tunc sunt dispersa: igitur quomodo continua lux super faciem terre. Sexto quod si separarentur a sole corpora lucida resoluuntur partes eius et minuerent lux eius in secunda dispositione per separationem partium lucidarum ab ipso. Si autem posuerit quod hec corpora. scilicet radii non separantur ab eo sed sunt in eo non separabiles ab eo et quod mouentur cum eo cum ipso mouentur. nec cadet super terram nisi cum opponuntur ei: oportet tunc ut nullum istorum corporum sit in aere obum est in terra quia non potest esse ut unum corpus solum aptopinque et elongetur a terra. Oportet igitur ut aer immunitus esset ab eis. Si enim descendenter aliquod istorum corporum in aere: oportet tunc ut lux non descenderet in eum eo quod inconveniens est dici quod lux quod est super terram preficiat aduentum illius corporis et occurrit ei. Septimo quod si lux est corporis reuerberares a re dura ut a lapide non a molli ut est aqua. Datur ergo ex his rationibus quod radius accidentia lis est et hoc sensu. scilicet sol est causa aduenientis in oppositu cui fuerit inter ea corpus et id corpus illuminatum est et causa aduenientis lumen in oppositu sibi per reverberationem vel per refractionem. **L**et aliquid recipit lumen est recipiens calorem. Aduenit igitur calor in eum qui est illud accidentis.

Contra elementa convertuntur ad initium. **L**apitulum quintum.

Sententia. iiiij. quod hec. iiiij. elementa convertuntur ab invenientia iter se. Atque vero convertitur in aereum et terram. aer vero in aere et igne similiter reliquias quod negaverint hoc. **L**uis probatio ipsum est. p. 10. i. 10. n. fabri sufflet diu et fortiter coalefit aer quod est in eo et fit ignis et adiutus. Nihil enim est ignis nisi aer adiutus.

Ignis est aer adiutus

rebus si posuerimus et vas vitrum in me dio huius sit ut nihil nisi intret in illud infrigidabile aer quod erit in vase et conuertitur in aquam et coadunabuntur guttae in eius superficie et cum multe sunt colliguntur in fundo. Non sit aut hoc quod aq[ua] iugredias in illud per poros. Aqua enim extrinseca non minuitur. Si enim vice nitus poneretur aqua calida aptior est ad penetrandum non tamen penetrat vel modo. Si autem hoc fieret per introitum aq[ua] tunc est hoc in eo tantum quod non occupat. Butte autem apparuit in suppina extremitate vasorum quod superem inerit nimirum. Hoc est videlicet in terris frigidissimis quod frigiditas vicit aeres claris. prime terre in tpe sericitas et querit in nube et cadit et convertit in terram ita quod multa coadunantur de eo absq[ue] nubibus. Secundum autem aq[ua] in aere manifesta est. Sic cedentur enim ignis sub ea quod tunc vapor asscedens de ea fit aer. Conuersione vero aq[ua] in terram iam sepe vidimus sic guttae clare aq[ua] de pluvia cadunt in aliquem locum quod est virtus idurans et congelans congelatur in petram. Conuersione autem petre in aquam per dissolutionem possumus apprehendere ex magisterio alchimie quod resolutum lapides in aquam. Tunc autem totius causa est quod yle est causam omnibus illis: que quidem non convertitur in aliquam istarum formam

Elementa recipiunt mensuram maiorem et minorem. **L**apitulum sextum.

Sententia quinta est quod elementa recipiunt mensuram maiorem et minorem absq[ue] aliquo addito extrinsecus. **Q**uoniam aqua aliquando crescit aliquando decrescit. Cum enim casescit aqua crescit. Jam autem predictum est mensura accidentis est yle: ex quo sequitur quod non est semper stabilis in una mensura. Et hoc ostendimus iam sensibiliter. Utrumque enim inflat in lagena adeo quod frangit eam. Et olla enea plena aqua clausa si ignis accendatur sub ea frangitur. Lysis rei non est causa nisi quod aqua facta est maior quam erat. **C**Si autem dicerint quod aqua crevit per pressum ignis que ingressa sunt in eam: dicentes quomodo intrauerunt partes ignis in eam cum nihil aque effluxit ab ea: Quoniam si aliquid aque extaret et intrarent partes ignis videtur aque tamen ita remaneant ut erat et non frangeretur. **C**Si autem dicerint quod ignis qui erat in aqua naturaliter petit suam partem superiorum et ideo frangit: dicetur oportet tunc ut faceret vas sursum elevari non frangi. Fortassis enim facilius est vas sursum elevari quam frangiri. et fieri vas fortissimum et leue ad substatendum. Et oportet etiam ut semper frangeret locum quem tangit. Hoc autem

Elementa recipiunt mensuram

Trac.II.

non fit. Lysis rei causa est quod aqua diffunditur ad omnes partes et pulsat superficie vasorum ex omni parte. Unde in quacumque partem locus debilior fuerit rumpetur. Mensura igitur est accidentis qui crescit et decrescit. Sed vere debita mensura non removet, sed facit acquiri accidentis proprium interim unde nulla est violentia. Si autem inueniret violentum fortassis debilitabitur eius accidentis quousque removetur violentia.

Contra hec inferiora recipiunt impressiones solis et lunae. **L**apitulum septimum.

Sententia sexta est quod hec inferiora recipiunt impressiones solis et lunae. Per istos enim evenerunt maturitas fructuum et effluxus maritum et refluxus eorum. Per incrementum enim lunae fit effluxus et incrementum medullarium fructuum et multa alia que cognoscuntur per scientiam cuiusque in singulis: ex quorum impressionibus in inferiora est lux et calefactio mediante luce. Sed quis calor perueniat a sole mediante luce non tamen sequitur quod ipse sit calidus. Sicut cum calefacit aquam et calefacta mouet sursum. per hoc non significat ipsum moueri sursum: scilicet calor eius non significat ipsum esse calidum. Celestia enim sunt nam vniuersalia aliena ab his naturis sicut predictum est. Hocum autem accidentium quedam sunt appetentia se et quedam repugnancia et abhorrentia se. Calor enim comitatus motu et lucem committat calor quoniam vnuus eorum prestat aptitudinem ad hoc ut sit aliquid quod recipiat a dato forme formarum. Unde non prouenit necessario ut actio rei sit eiusdem generis cum illius sepiissime enim sit ut quod venit in corpus sit alterius generis finis quod conuenit agenti. Calefactio enim est ex igne: et frigiditas ex aqua et lux ex sole: actio vero corporis in cor-

Liber.II. De cōpositione & cōmixtione

pus aliquando sit propter p̄pinqūa-
tem sicut frigidū vnum infringat aliud
tāgendo & ventus mouet aliud corpus
tangendo. Aliquando sit per oppositio-
nem sicut autem viride opponitur albo
parieti in loco vbi radiat sol facit debe-
re aduenire viriditatem in parietem p̄
resultationem: & sicut forma ciam oppo-
nitur speculo facit debere formam i eo
aliā consumilem. Quod non fieri si se
contingent. Similiter: cum corpus co-
loratum opponitur oculo facit debere
convenire in oculum formam consumis-
lem. Cum elongatum siquidem fuerit
non eum contingens. Ucritas autem
vnius nō est q̄ aliquid de colorato cor-
pore extendatur ad aliud nec q̄ forma
egrediat a forma ad oculū vī ad specu-
lū b.n. iconuētis est. Hoc enī qd̄ ē lu-
minosum & opponetur corpori spissō b
est causa adueniendi in eū formam con-
sumilem: s̄ expoliatus non cum interpo-
nitur aliqd̄ periuī. Et cū aduenit lux i
illud per causam adaptatur calor & fit
calidū: & deinde per calorem aliquando
aptatur motui. Quod si fuerit in aqua
ascendet per vaporem Speculum autem
adurens non adurit nisi concavum est
& in modum pyramidī quo puncto qui
est quasi centrum recipit lumen ab om-
nibus partibus speculi per resultationē
& repercuſionē in ipsum. Lumen ergo illius
quo sit maius eo sit maior ei
adaptatio ad calorem. Igitur augetur
eius calor & adurit propter b. Calor aus-
tem in estate ideo dominatur quia lux
solis illuminans sit fortior propter per-
fectionem oppositionis q̄ non fieret nisi
si p̄pōsitum. Quanto enim magis op-
positus fuerit tanto plus lucis erit. Per
fecta vero oppositio non est: nisi cum ē
perpendicularis. Sol vero in estate est
in plaga septentrionis p̄pinqū vertici
b. nostris: & p̄pō hoc estiū dies illumi-

Capitulum octauū.

S Eptima sententia est q̄ oportet
huc elementa esse intra celos nec
potest intelligi esse extra eos. nec possunt
intelligi habere duos locos naturales i
opus ē ītra illos. Quoniam necesse est vt vnius celos.
locus sit vnicuius elementorum intra illos. Ob hoc autem non possunt esse ele-
menta extra celos: quia elementa sunt
corpora possentia duas partes diversas
sicut predictum est per hoc q̄ recipiunt
motum rectū. Nec hoc potest intelligi
esse nisi inçūm circumdantur a corpori
re quod terminet eoz partes vnde por-
ni aliquod eorum esse extra vnlū suū
perficiem mundi & circumdari a corpo-
re est impossibile: quoniam tunc esset i
ter eos spaciū quod est inanitas. Ina-
nitate autem ē ī impossibile. Et quia
si id spaciū haberet duas partes intel-
ligeretur inter eas motus rectus: tunc
opus esset eo quod facit debere esse di-
uersitatem partium. Jam autem ostendi-
mus q̄ corpus nō facit debere esse par-
tem extra. Tunc igitur egredet corpore re-
cto: qd̄ circumdare & comprehendere eas
Quod etiam ē impossibile duas terras
esse i duobus locis compēbas ab uno
circundante sicut corporis lumen & corpo-
ra elementorum omnia sunt intra circu-
lum lumen huius est impossibile. Et pro-
pter b. dicimus q̄ vniuersitatis elemēti
simplicis debet esse vnius. Si enim po-
nerem⁹ ei duos locos & ponem⁹ q̄ quis

Elemētoꝝ

verbī grā inter duos locos quos ei atr
būimus. & dimitteremus eā ibi: nō pos-
set esse quin vel inclinaretur naturaliē
ad vnum eorum: & sic locus ille esset ei
naturalis & non aliis vel aliquid eius
ad vnum eorum & aliud eius ad aliū:
quod est impossibile. Quia enī simplex
ē & cōsimilis: & mor⁹ vniuersitatis partia
eius debet esse cōsimilis: quia non est
aliquid quod appropriet aliquid ei⁹ ad
sciendū debere fieri separationem in
ter illas. Igitur locus naturalis corpori
est locus ad quem cum posuerimus cor-
pora cōsimilia separata i locis diversis
& dimiserim⁹ ea sue nature mouebunt
omnia ad ipsum locum & coniungant i
illo. Locus igitur tot⁹ est locus ad quē
convenient etiam partes totius. Ulter
inducerent nos in inconveniens quod
iam diximus. Prouenit igitur ex hoc q̄
mundus vnius est nec est possibile ē nī
si sic. & q̄ corpora eius dividuntur in id
quod petit partem & i id quod dat par-
tem. Quod autem petit partem necesse
est vt sit i medio dātū pē ad b. vt diser-
mant due p̄ea p̄pinqūtē & elōgati-
ōnē. Et necesse est vt intra datorē p̄is
sit acceptio: qz nō pōt ē ex illū. S̄ b. to
tū inītef p̄ncipiis istis. s. q̄ b. corpora sim-
plicia sunt. Qē at corp⁹ simplex b. figu-
rā nālē. s. spicā & vniū locū nālē. Mani-
festū ē at inanitatis non esse. Prouenit
igitur ex collectōe istorū oīus exclusio q̄
dimisimus. Ideo at q̄ oē corpus by locū
nālē qz si dimissum fuerit sine violentia
vel deserit & tūc locū ille in quo deserit
dicet locū nāles ei: vel mouebit & nō
erit ei facies nisi ad partē in qua est su-
us locus nālis sine dubio. Jō at dīxim⁹
locū esse debere vnde ne sequat̄ inco-
niens quod dīximus. s. vt cum simplex
dimissum fuerit inter duos terminos se-
perent partes aliter ad vnuū terminū
& alitar ad aliū. Si enī habuerit facies

Trac.III.

Qd̄ est p̄ple
xio elemēto
rum

Liber.II. De prima cōmixtione elementoz

Si quiesceret in terra. tunc terra vinceſet. ſimiliter ſi quiesceret in aere. Si autem moueretur ab aere ad ignem: tunc ignis vinceret. Si uero moueretur ad terram: tunc terra eſtet vincens. Si autem quiesceret in aere tunc aer eſtet vincens. Conuenit igitur ei ut nec quiescat in loco nec moueatur ad locum quod eſt imposſibile.

C ſpeculatio ſecunda de prima cōmixtione elemētoz. Capitulum ſecondū

O ter elementa de cuius proprieſtibus et ſimplicitatibus diſſenſio eſt: ſci-
as q̄ terra eſt treſ tunice; vna eft tunica
inferior que eft in circuitu centri. Et hec
eſt propinquior ſimplicitas et hec eſt ter-
ra pura. Super hanc eft illa ad quā aqſte
confluunt: que eft ſimilis luto ſup hanc
.iiij. que eft facies terre: que diuiditur
in eam que mari legitur: et in eam que
eſt detecta. Si autem que eft ſub mari
dominatur aqua: et ei que eft erecta do-
minatur ſicut propter calorem ſolis.
De hoc autem q̄ aqua non commixtetur
terre cauſa eft h. s. q̄ terra ſolet conuer-
ti in aquam et fit ibi palus ſine dubio et
aqua conuertitur in terrā et ob h̄ fit ibi
rūſus. Terra vero dura eft non com-
meabilis ſicut aqua vel aer: ſic vt partū
eius alie moueantur ad alias et repellat
a ſe recurritatem et figureſ ſperice ſicut
aqua et aer. Et quia aqua a ſuperiori-
bus terre defluit ad inferiora: ob hoc ali-
quias locorū denudatur aer. Quod ſic
quidem debuit eueneri propter cauſas
diuinam. Halia enim compoſita nobis
haebant paſci aere ad conſervationē
ſui ſpiritus et neceſſe erat ut terrenitas
dominaretur in eis ad h̄ ut ſapienter fa-
cta ſubſtiteret. Necesse igitur fuit terra;
denudari aer et in aliquibus locis: ad h̄
ut perficiatur eſte nobilium animalium
um. Aer etiam eft .iiij. tunice. Una eft

que continuatur terre in qua eft aquoſta
ex vaporibus qui eleuantur ad ipm
er vicinitate aquarum in qua alicubi eſt
calor. Terra enim recipit ſplendorē ſo-
lis et caleficit. Et quo peruenit calor. i ae-
rem ſibi vicinum. Super hanc tunicam
eſt alia que non eft ſimilitudine ab humiditate
vaporali: et eft minus calida. Calor
enim terre non peruenit vſq; ad ea pp
ſu elongationem. Super hanc vero eft
alia tunica que eft purus aer eo q̄ nec
vapor nec calor potest peruenire ad ea.
Sed super hanc eft tunica in qua eft fu-
moſitas. fumoſitates enīz terre eleuant
in aere et conuantur ascendere ad celū
empyreū. s. ignem. Sunt igit̄ in inferio-
ri tunica aeris quasi expectantes quoſ
q; aſcendant et ignuantur. Ignis autem
non eft niſi vna tunica ignita nec habet
lumen ſicut nec aer ſed eft ſubtilior eo.
Si enim haberet colorē prohiberet via-
deri ſtellas in nocte et faceret lumen ſua
per terram ſicut ignes accenſi in terra.
Color autem candele et lumen eius non
fit niſi ex permixtione ignis elemētū cu
fumo tenebroſo ex his conuincit pue-
nit color et lumen eius: aliter paucis ignis
non habet colorē. Ubi. n. ignis fortior
eſt in cādela ibi: vñ habet colorē: ita
q̄ vñ quaſi fenētra vacua in q̄ non fit
niſi inanitas et aer. Uerū at ignis non
eſt niſi ille q̄ eft ibi: non at eft color ei niſi
ex permixtione eius cum fumo. Ignis
eſt aer q̄ nō h̄: lumen in ſe nec
colorē h̄ eſt conuabilis et eſt aer ignitus.
C ſpeculatio. iii. de his q̄ ſunt i h̄ ſpa-
tio vſq; ad ignē ſcilicet de pluvia nine
grandine et yride. Capitulum tertiu.

O hib que ſunt in hoc ſpacio vſq;
ad ignē de mā vaporis non latet
q̄ cu ſol calefacit terrā mediata. In eam ſe-
būdo ſac aſcendere vaporē et deſeco ſu-
mū. Et hoc palū eft. De eo aut quod reti-
neat de eis in occultis terre generant-

De pluvia nine grādine et yle

Trac.III.

nubes et de eo q̄ iuncte de eis et ſcen-
dit in aere genitare quedā que neceſſe
eſt dicere. Ea vero que generatū ex mā
vaporis ſunt nubes et pluvia et nix et grā-
do et yris et rota que appetat in circuitu
lune et alia huiusmodi. Cur n. vapor ele-
vante de calida tunica aeris ad frigidū
fit granior et ſpiflor et frigiditatē et ge-
laſ ſit ibi et fit nubes et frigiditas eius ipa-
mit in aere ſpiffitudines vaporis calido
qua ſecit in terra. Qd fit ob hoc q̄ ſubtili-
tatis eft vapor p calorem. Non etiā vi-
des. q̄ cu ſer iſredit domū calidissimā
baſine obſcurat ibi aer et ſpiffat vapor
ſicut nubes. Propter q̄ eft in hora ve-
ſpere ponimus aquā ad ſolē ut ſubtili-
tate per calorem ſolis cum volumen ea
infrigidari: in nocte vento ſep̄tētrioniſ
Simili in hyeme ſi proiciat aq̄ calida et
frigida ſuper terrā ciuita cogelaſ aqua
calida q̄ frigida. Hoc eft appetat cuſi de
lauer faciem ſuam aqua calida in hyeme
q̄ ſtatim gelat capilli eius ſed non
q̄nō fieret ſi eſſet aqua frigida. Itiū.
Vapores noſt rū elenuantur de occultiſ ter-
re niſi pp id q̄ ſtūtum eft eis de calore
ſolis: qui egratilis de poziſ ſerre dilatat
i. ſi oſpugnat. excepto eo q̄ retinet de
eis ſub montibus oris qui prohibent
eos d̄iſpi: eo q̄ ſic ſupra moles vapo-
ribus ſicut alā hic q̄ retinet vaporē. Lū
aut retenti fuerint in eis ſient mā mine-
riū. Cum vero fuerint fortiores et in-
uenient rimulas in montibus per quas
enadūtū magna vaporū pars eleua-
bit ſtarſum et demur diuerſificatur qm̄
ſi fuerit debil cito diſpergit ea calor ſo-
lis et d̄uetel i aere. Et ob hoc raro de-
ſant vaporē eleuantur ſed densant in
nocte in hyeme ſep̄tē. Si vero fuerit for-
tis vel calor ſolis fieret debilis vel con-
iuncti fieri viridi: mut noſt egi in eam
ſol et coniungeſ. et aliquādo adiuuat vē-
tue ad coniungendum. qm̄ cōpelliſ vnu

ad aliud ita q̄ obuiat ſibi et cum veni-
rint ad tunicā frigidā ſpiffat ſit ad q̄
et deguitat et vocal pluvia. ſicut vapor
qui eleuantur de caldario quenit ad op-
torium caldariorū. Et quia eft ibi aliquā
frigiditatis congelatur vapor i guttas.
Si vero multa frigiditas acciderit anq̄
coniunguntur et ſiant gulte. Gelat ſit ſi
cut partes lane diſpice. que eleuantur cu
lana p aerē dilaniat. Dei de diſcedit ſi
cut partes alcozi conglobe et vocantur
nix. Si vero nō acciderit ei frigiditas cu
diuinctus fuerit addegettādū ſed perue-
nerit calor undiq; vinceret eius frigiditas
ſicut nubes. Propter q̄ eft in hora ve-
ſpere ponimus aquā ad ſolē ut ſubtili-
tate per calorem ſolis cum volumen ea
infrigidari: in nocte vento ſep̄tētrioniſ
Simili in hyeme ſi proiciat aq̄ calida et
frigida ſuper terrā ciuita cogelaſ aqua
calida q̄ frigida. Hoc eft appetat cuſi de
lauer faciem ſuam aqua calida in hyeme
q̄ ſtatim gelat capilli eius ſed non
q̄nō fieret ſi eſſet aqua frigida. Itiū.
Vapores noſt rū elenuantur de occultiſ ter-
re niſi pp id q̄ ſtūtum eft eis de calore
ſolis: qui egratilis de poziſ ſerre dilatat
i. ſi oſpugnat. excepto eo q̄ retinet de
eis ſub montibus oris qui prohibent
eos d̄iſpi: eo q̄ ſic ſupra moles vapo-
ribus ſicut alā hic q̄ retinet vaporē. Lū
aut retenti fuerint in eis ſient mā mine-
riū. Cum vero fuerint fortiores et in-
uenient rimulas in montibus per quas
enadūtū magna vaporū pars eleua-
bit ſtarſum et demur diuerſificatur qm̄
ſi fuerit debil cito diſpergit ea calor ſo-
lis et d̄uetel i aere. Et ob hoc raro de-
ſant vaporē eleuantur ſed densant in
nocte in hyeme ſep̄tē. Si vero fuerit for-
tis vel calor ſolis fieret debilis vel con-
iuncti fieri viridi: mut noſt egi in eam
ſol et coniungeſ. et aliquādo adiuuat vē-
tue ad coniungendum. qm̄ cōpelliſ vnu

Liber.II. De vento fulgure & stellis cadētibus

ter lunam & visum nitidus & humidus est unde videtur luna in medio eius. In quo medio si esset speculum videretur luna vel id quod videtur in speculo ab eodem loco. Si autem essent multa specula in circuitu visus & essent posita fumillum sicut viderentur res in vno quoque speculorum. Si autem superposita essent ibi specula tunc videatur res in toto: tunc igitur videat circulus sine dubio. De diu autem eius non videretur seleni sum nisi quia vapor mediis est subtilis qui cum appropinquatur lucido defusus & fit talis qui non videatur. Cum vero elongatur ab eo fit visibilis nec est sicut puluis qui videtur in radio solis non in umbra sed est sicut stelle que occulta in die & appetit in nocte. Et pro hoc videtur medium circuli rācū sit vacuum a nube. Hic autem circulus aliquando contingit tantum ex frigiditate aeris quando non sit ibi pluvia: eo quod cōtingit propter frigiditatem in aere aliqua humiditas in qua non est puluis nec frigus qui probat nitorem illius humiditatis.

CSpeculatio.iiiij. De vento fulgure stellis cadētibus & caudatis: tōtrīas & coruscationibus
Capitulum quartum.

Obis que sunt ex materia summi que sunt ventus & fulgur & stelle que videntur cadere & stelle caudate & tonitruum & coruscationis. Cum nam eleuantur sumi eleuantur intra vaporē & sunt magis inclinati ad partes superiorē rem & sunt fortioris motus quod vaporē. Si autem percussurit eum frigiditas cum eleuantur sit gravior & revertitur & impelli aerem citio & monet eum fortissime & sit ventus. Celerius enim est aer qui mouetur. Si autem frigiditas non percussit

serit eum eleuantur vsq; ad empyreum & ignitur ab igne & puerit ex hoc ignis qui videtur. Qui aliquā appareret longus & in qd fumus est longus: tūc vocat stellla cadens. Deinde si fumus fuerit subtilis vel cōvertetur impurum ignem & extinguetur & non videbis quia deletur: nā cōvertitur in purum ignem: ignis facit eum non videri & tunc est ignis purissimus. Cael extinguetur & converteat in aerem & fit fumus. Si enim obuiauerit ei frigiditas que cōtingit in extingue do converteatur in aerem. Si vero ignis preualuerit purgabit fumum a caligine & fumus converteatur totus in ignem. Nec potest esse quin fiat ibi vnum horum duorum. s. vel ut igniter fieri parvis ignis eo quod non est ibi frigiditas. Si si fuerit fumus spissus igniter quidez: sed quia non est talis qui citio converta tur remanebit sic aliquādiu & videbis stellla caudata: que qd revolutur cum celo eo quod partes ignis continente sunt cum partibus concavatis celo: & ideo resolutur propter conformatum eius. Unde fumus qui est in termino eius revolutur vel non igniter sed fieri carbo i quo extincta est flamma que erat i eo & videbitur rubicunda propter quod prouenient in aere signa rubea. Si autem est alii quid sumi a quo ablata sit rubedo si fuscus carbo in quo extinguitur ignis omnino: & videtur tunc quasi sit obscura foramina in aere. Deinde si remanserit aliquid sumi inter nubes & in frigidetur Tonitus fiet tunc ventus inter nubes & commovet vii genuebitur inter eas fortiter & proueniet in rentur. de sonis qui dicitur tonitruum. Si autem fuerit fortior motus eius & commotio ignis a calore motus aeris & sumi & fieri ignis splendidissimus qd vocat coruscatio. Si autem id quod ignis fuerit spissus

De minerījs & eaz generatione Trac. III.

Fulgor qd sit.

sum graue ignitur impellitur ad terrā ex conflictu nubium & vocat fulgur: Fulgur igitur est ignis subtilis qui penetrat herbas & res molles. Sed cum in res duras offendit sicut in ferrum qui aurum dissoluunt ea. Ita quod dissoluit aures in marsupio & martupio non adiurit & dissoluit aurum in nauibus nec adiurat homines. Coruscatio autem non potest esse sine tonitruo. Utrumque enim ex motu est: sed quia visus acutior est ideo coruscatio videatur nec sonus peruenit ad auditum & aliquando videatur coruscatio antecēdatur tonitruo. Clavis enim apprehendit sine tempore sed auditus non apprehendit nisi moueat totus aer interiacens: & nisi impressa fuerit eius actio in auditum. Et ob hoc cujusquis viderit a longe nutricem percutientem pannum cum lustre: audiit sonum percussionis paulo postq; videret motum percussionis

CSpeculatio quinto De minerījs & eaz generatione Capitulum quintum.

De minēris

Speculatio qdta de minerījs que non generantur nisi ex vapore & sumo qui retinentur conclusi intra terram qui cum coniunguntur permiscuntur propter suam permixtionem diversam aptantur ad recipiendum formas diversas que infunduntur eis a datore formarum. Si autem preualuerit sumo in permixtione: tunc id quod prouenient est quasi salomoniacum vel quasi sulfur. Si vero vaporē fuerit fortior: fieri fuscus aqua clara congelata dura & ex hoc fient lapides preciosi & eracloa & alabaster &c. huiusmodi. Difficile est autem hoc igne dissolvi vel sub malleo extendi

Extensio enim & dissolutio fit per bumiditatem glutinosā vnam que vocatur vntuostas: & quicquid fuerit in eis būmiditatis iam congelatum & induratum est: quod at dissoluitur & extenditur sicut es & plumbum et argentum & aurum estid in quo sapienter est commixtio sumi & vaporis. Et calor estificans est minoratus in substantia eius & remanest ī ea humiditas vntuostas: & sic remanet in eo parum terrenitas cum aeritate. Et hoc est quod resoluitur per ignem. Quod enim sulphureitatis est in eo adiutat ignem in dissoluendo & tunc facit liquere humiditatem eius & nititur ascendere: sed terrenitas que adheret ei retrahit: & sic ex hoc quod vniuersaliter ascendet & ex hoc quod retrahit proutem motū circularis nec dispergit partes eius eo quod sapienter facit ī eius mixtio. Si at mixtio fuerit debilis eliciens vaporē & separabis a graui retrahēte deorsum. Et cujus preualuerit ignis minorabit propter separationem vaporis ab illo: & fieri vt scoria sicut contingit in plumbō. Quanto autem vntuostas remotior fuerit a congelatione: tanto receperit pribilius erit extensionis sub mallo. Quod autem fuerit nimis congelatum nec sustinet liquere. tamen si proicias super illud sulphur & auripigmentum & permisceatur cum eo: & asseritur fieri facile ad liquendum sicut limatura ferri & sicut marcasita & atale. Quicquid enī congelat frigiditas: dissoluit caliditas: sicut cera: & qd indurat caliditas dissoluit frigiditas. sicut sal est qui induratur

Liber.II.

De aia vegetativa

a calore cōmīcātē sibi fūcītate terre
Calor enim adūrit fūcītatem et humidi-
tatem: et augmētāt vtrūq. In quocun-
q; at p̄nūlē aqueitas id cōgelaſ sic
cītate: et in quocunq; p̄nūlē terrenitas
id cōgelaſ caliditātē. In quocunq;
aut fuerint simili terrenitas et humidi-
tas terra at maiorem habet affinitatez
calori id cōgelaſ frigiditātē et diffīclī
liqueſcit: ſicut ferrum. Ad diſtinguen-
dum autē hec omnia ſermo p̄olixiō e
neceſſariuſ. Et ab hoc deriuat; eſt ma-
giſteriū alchimie et alia mīla p̄ter ipaſ.
C Incipit Tractatus. iiiij. de aia vege-
tativa et animali et humana.

De Anima vegetabili. Cap. primus.

Sicut permixtū ſumi et vaporis

ſacit debere eſſe aptationem reci-
piendi formas metallorum: ſimilē elemē-
tis accidit cōmīctio perfectior illa et pul-
chrior: et propinquior equalitatē: et remo-
tior a contrarietate qualitatū cōiuncta
rū. Cui aptatē ad recipiēdū alias formas
nobiliores formis cōgelatō: ita q; ac-
cidit eis vegetari q; ſit iſcongelatō. Et
bec forma vocat anima vegetabilis q;
eſt i arbore et in plantis. Dec at aia ha-
bet. iiiij. actions. Una eſt viuere p vir-
tutē nutritiū. Secunda eſt au-
gumētare per virtutē augmentatiū.

Certia eſt gñare p virtutē generati-
nam. Libus autē eſt corpus q; assimili-
latur corpori vtrēdo in potentiā non in
effectu cum trahit in corporis nutriendū
et tunc virtutē nutritiū agit in id. Clir-

Virt⁹ nutri-
tū qd ſit.

Augmētū
corpis qd ſit

incrementi cum differentiā ūueniente. Il-
bi i partibus corporis augmentandi q
deprimitur et eleuantur et circulantur
et elōganſ. Virtus autē huius actiōis
vocatur augmentatiua. Dec autē vir-
tutes nō app̄henduntur ſenſu. ſed ſigni-
ficanſ ex ſuis actiōibus. Omnis enī ac-
tio eger agēte: et attribuitur ei nomē de-
ritutum ab actione ſua. Virtus autē ge-
neratiua eſt que ſeparat partem a cor-
poze ſimilem illi in potētia et aptat eis
ad recipiendum formā ſimilem illi: fu-
cut ſperma animalis et ſemen granorū.

Virtus at nutritiū non cefſat vſq; ad
finem vite: ſed debilitatur ad vltimū:
eo q; nō valet rufeſtare qd resoluteur
q; debilis eſt ad ſuertendum corp⁹ nu-
trimenti. Virtus vero augmentatiua
agit vſq; ad tempus iumentū et perfe-
ctionem cōſcendi: et deinde cefſat. Lūz
vero cefſauerit augmentatiua qſtum
id augmentum i mensura non qſtum
ad tēpus excitabit gñatiua et fortabit.

C De aia animali. Capitulum ſecundum.

S I vero evenit cōplexio affiniō
equalitatē et pulchriō ea que pre-
dicta ē adaptabitur ad recipiendum aiaſ
animalia que perfectior eſt q; vegeta-
bilis eo q; virtutes vegetabiles ſunt in
ea: et inſunt alie due virtutes quaz vna

Aia eſt qd
enim intelligere id qd app̄hendit et mo-
tetur voluntate: Dec at ſunt due virtutes et mouetur

vniuersitate procedente ab vna radice
et idcirco ſuertitur eorum actiōes ad
inuicem. Cum enim fuerit app̄hēnſio ſta-
tim ſequitur deſiderium et gñantur mo-
tus ab eo vel adiacquirendū: vel ad fu-
giendū. Virtus at mouens eger volun-
tate: nec voluntas eſt niſi ex deſiderio et
appetiti. Appetitus vero v̄lē ad acqui-
rendum quo egenius ad acquirendum
conueniens per quod conſeruat ſin-
gulare: v̄t eſt cibus vel per quod conſer-

De app̄hēnſione exterioꝝ

Trac.III.

matū ſpecies: v̄t eſt coitus. Et vocat h
appetitus virt⁹ deſideratina: vel e ad fu-
giendū vel ad repellendū quo egenius ad
repellendū ſtrariū feruatiōis et vocat
irascibilis. Timor at ſtelligib; bilitas vir-
tutis irascibilis abominatio intelligit
bilitas virtutis deſideratina. Et h̄ mo-
tient virtutē mortuam que eſt diſſula i
muſculis et neruis ſim imperiū et obedie-
tiā ad repreſentādū motum. Virtus
enim que eſt i muſculis eſt repreſentans
motum: quia huic iudebit v̄t moveat. Vir-
tus vero appetitus inducit ad h̄ et impe-
rat. Virtus vero cōp̄eſtib; diuidit
in exterioꝝ v̄bi eſt ſenſus et i interioꝝ
v̄bi eſt fantafia et estimatio et memo-
rialis et cogitatio: de quaſi certitudine
poſtea loquemur. Si enim bruta aialia
habent virtutē ſteriōrem preter ſenſu: tunc
cum contigerit aliquem cibū
neceſſe ſibi et ſtatim abhorret illi po-
ſtea: item non abhorret comedere illum
niſi gaſtaret prius. Primo enim com-
edit q; ne ciebat eſſe noſciū: et niſi re-
manifetiū ſenſus eius noſciūtū
illius neſciret illum eſſe noſciū cū ite-
rū videret illi. Illa vero memoria poſt
viſum eſt et oſſatum et ceteros ſenſus.
Et niſi hoc eſſet q; iſti quinq; ſenſus qd
quid app̄hendunt deſoris referrent ad
aliā virtutē collectiū ſenſus omnium q
vocatur ſenſus cōmuniſ: continget h̄
vt cum videret homo aliq; liqui-
dum. I. mel non app̄benderet eſſe dul-
ce niſi iterum gaſtaret. Oculus enim nō
app̄hendit dulcedinem nec gaſtus colo-
rem. Neceſſe ē igitur eſſe aliq; vnu
in quo coniungantur hec duo. I. color et
dulcedo ad h̄ vt iudicet q; citrinū dul-
ce eſt. Sed hoc iudicium non eſt oculi tñ
nec gaſtus tñ. Niſi autē eſſet virtus i-
terior: continget q; ouis non app̄hende-
ret inimicitias lupi niſi qd ſugiat
ab eo. Inimicitie enim non vident: Dec

est ſumma de collectione virtutum qd
neceſſe eſt nunc diſtinguere.

Dicto de Lertitudine app̄hēnſionis
exterioꝝ. Capitulu teriū.

S Enſus tactus maniſtus eſt qui De ſenſu ta-
tem et carni: p quam app̄hendit ca-
loz et frigiditas: humiditas et ſiccitas: du-
riſi et molliſi: aſſeritas et lenitas: et
grauitas et leuitas. Et hec virtus pertin-
git ad partes carni et cutis mediate co-
poze ſubtili qd eſt vehiculū eius qd d̄f
ſpiritus: et diſcurrit per compagines ner-
uoz: quibus medianteſi pertingit ad
partes carni et cutis: Et hoc corpus ſub-
tile nō acquirit nec haurit virtutēz hāc
niſi a coide et cerebro ſicut poſtea diceſ
Niſi autē conuertat qſitas cutis in ſimis
le app̄heſiſ. I. in frigiditatē vel calida-
tem vel i ceteris earum non fieret app̄-
hēndens. Et ideo non app̄hendit niſi id
quod calidius eſt vel frigidius eo. Id at
quod eſt tale non agit niſi in agentem.
Oſſatus fit per virtutē ſeſt in dua
bus carunculis cerebri qd ſunt ſimiles ſu-
mitatibus vberum que app̄hendit me-
diante copoze quod patitur ab odoři-
bus: et retinet eos vel partes odořiſerō
rum permisceret illi copoziſ: ſicut eſt aer
et aqua. Non ſequitur qd partes odo-
riſerōrum permiscentur aer. Cleriſimū
le eſt igitur qd aer conuerteſ et recipit fo-
ram odoře ſeſt ap̄tatur ad recipiendum
eam a datore formarum pp cōmītio-
nem ſui cum illa non qd odoř moueat.
h. n. accidenti impossibile eſt. Si at hoc
non fit niſi pp cōmītioz partii odo-
riſerōrum tunc non diſſimilat: odoř ml̄
tis leugis. Jam. n. diſerunt greci qd quis
dam ouis propter odoře er cada terib;
interforutorum in quodam prelio venit a
loco diſtruere diuertit leugis ad loca
pli. In circuitu cuius loci p ducetas leu-
gas nō ſolebat eſſe auiſ illa. Et h̄ ſig-
b

Liber.II.

De sensibus

De auditu

propter fortitudinem sensuum aurium et passionem aeris. Alter non posset intelligi quod vapor eleutatus a cadaveribus posset diffundiri ad terminum illum. Auditus fit per sonum sonus: vero est quoddam quod fit in aere propter vindicationem accidentem aeris ex motu fortissimo prouenientem ex vobementi aliquorum inter se percusione vel separatione. Tunc autem contingit ex percussione cum concurrent fibi fortiter duo corpora: et aer qui erat inter ea excludit violenter. Tunc vero contingit ex separatione cum mouetur aer violenter iterum duo corpora que separantur: et fit sonus cum cōmotus aer puerit vso peruenit motus commotionis: et cum motus illius peruenit ad aerem quiescentem intus intra concavitatem aeris imprimi ille aer iūicit neruo expanso in profundo vacuitatis quemadmodū corrū extēdit cū tympano. fit igit ibi tinnit et app̄hēdit eū virtus attributa illi neruo. Motus eo fit in aere q̄si inundatio circularis. Sicut cū pūcīt lapis in medio aq̄ sit statim circulus parvus nec esset dilatari et deinde debilitari quoq̄ oīno deficit: filiatur aer. Et sic iū pelui plena acq̄ cū pūcīt lapis in medio eius dilatafū circulus vsc̄ ad extremitates pelvis q̄ mox recessus ab eis reddit ad medium. Similiter inundatio aeris cū offendit in corp̄ durū aliquā recipitur et fit inde tintinnia et pp̄ logā repercutiō dīm̄ durat sonus iū pelui et in balneō. Huius at fit per virtutem attributam neruo expanso in exteriorie superficie lingue mediate humiditate sua in q̄ nullus saporis est: et est diffusa in superficie lingue. Nec n. app̄hēdit saporem sapoziferi et suertit in illo lum et coniungitur illi neruo: et sic neruus app̄hēdit ei per virtutem que est in eo. Cū isto autem est app̄hēbens forme app̄hēbens. s. sigillatio consumilis forme

De visu

in humore oculi cristalleido qui est similis grandinis vt glaciei. Ipse n. ē quasi speculum cui obuiat aliquid coloratum. Si gillaſ i eo forma ſimilis illius colorati fit cut ſigillat forma boī in ſpeculo cum fuerit medium inter corpus parvum illius luminat non q̄a colorato diſcedat aliquid et extendatur ad oculum non q̄a radii diſcedat ab oculo et extēdat ad formam oppofitam. Utrumq; n. ipoſſibile De ſpeculo est in vſione et in ſpeculo. fit autem forma ſimilis colorata in ſpeculo et in oculo videitas cuius oculus aptatur propter oppositionem propriam ad h̄ ut forma veniat in ipsum mediante peruio. Acq; ſatio autem forme in oculo fit per datorum rem formarum. Omnis autem app̄hēbētio non est nisi app̄hēbētio forme ſimilis app̄hēbēto. Cum igitur imp̄iūnit forma in cristalleido ipse prebit eam virtuti vſibili poſte in iunctione duorum neruorum concavorum qui sunt in anteriori parte cerebri et app̄hēdit eā anima. Unde si ſpeculum habet ſpiritum app̄hēbēret formas que fiunt in eo. Laufa autem de hoc q̄ elongatio facit videri parvum hoc est: q̄ humor cristalleidi ſpecius est: et ſpera non opponiat alcui nisi fm centru. Lū enī poſterius rotundam ſuperficiem verbi gratia ſicut ante ille cum oppositione ſpera oculi et quidem oppofitum oculo ſic ſi. opponit fm rectas lineas circumdantes antile quarum inferius dilatatur et angusta tur ſpiritus. f. q̄d est iuxta oculum: et cuius puerit ad cristalleidum fit a perui circulus in oculo. Est igitur h̄ oppofitio ſefiguram pyramidis rotunde cuius caput est centrum circuli et basis eius antile. Quanto autem plus elongatur antile tanto fit pyramis longior et angulus strictior qui est iū cōtro oculi. Et circulus parvus qui erit in ſuperficie cristalleidos fit minor: qui quanto fuerit minor

Exterioribus

Trac. III.

tāto res vīa videbitur minor ita q̄ palatim minuendo peruenit ad tantam paruitatem q̄ virtus vīabilitis non app̄hēdit eam. Et ſic res vīa absentabīt a comprehendendo. Hec autem probatio geometrica eft que iūentur in libro de aspectibus quam nō curauimus posse bic. Id enī quod diximus potest innuere illam. Et hec eft ſcītia aristoteli de h̄ ſcīlēt quo modo fiat app̄hēbētio. Qui autem p̄ecesserunt eum dixerunt q̄ necesse eft continuationem eſſe inter ſenſum et ſenſatum ad hoc vt fiat ſenſio. Et dixerunt q̄ quia inconveniens ē vt a vīu diſcedat forma et extēdat ad oculum necesse eft vt ſeparetur ab oculo corp̄ ſubtile q̄d ē radius atque cuius vīu. Et h̄ mediante ſu vīo. Hoc quidē eft inconveniens. Quomodo enim dilatatur oculus ad emittendū tot corpora que diſperguntur ſuper mediū mundi. ſuper dimidiā ſperaz celi. Unde quia quidam medicorum viderunt hoc eſſe absurdum adiuenerunt alium modum dicentes q̄ in aere qui eft ſtinuens oculo fit imp̄iūnatio propter extitum partii radij ob oculo et quia colligate ſur radiis et aer fiunt ambo quaſi vīnum q̄d citius q̄ in iū oculi: et ſic coniuncti ſiēt vīnum instrumentum videnti. Hoc aut ostendit multis modis eſſe inconveniens. Uno q̄ si aer feruit instrumentū vidēdi ſic vt ipſe faciat videri toties quanto eſſet multi vidētes. oportet ut qui eſſet inter tot debiles vīſu conſortetur ad app̄hēbēdūm q̄uis radius eius eſſet debilis ad conuertendum aerem eo q̄ isti multi radii qui eſſent colligati cum aere adiuuarent debilem multitudine radii vīſionem ſicut adiuuatur fortitudo luminis candele. Si autem forma vīa nō appetat in aere ſed in oculo ad mediante aere contingit in eo: tunc quia ſi eft opus radium exire. Aer enim con-

dictio de ſenſib⁹ Interiorib⁹ La iū
b 2

Liber.II. De sensibus interioribus

Sensus interiores

De sensu corporis

De imaginativa

Estimativa

Memoria/ lis virtus est archa interiorum

Imaginativa virtus est forma fantasie

Fantasia

Sensus proprius interiorum quicquid sunt. Sensus corporis est visus ad interiorum oculum et per nasum sumpsit. Sensus coitus et vestimentorum et imaginativa et fantasie et memoria. Sensus proprio est sensus a quo oculi isti quicquid deriuuntur: et ad quem oculi eorum impressio renunciatur et quo oculi iunguntur: et sic sunt quod si oculi sunt suggestores ipsorum. Si non nihil erit in nobis quod iungere possit albedo et sonus ne circum hunc albulum est id cuius sonum audiuius. Coniectum est at albedio et soni non competit. Et oculum nec aures. Imaginativa est visus retinere at aliud est quod recipit. Ut aqua recipit formam et figuram: sed non retinet eas. Auditus vero recipit per virtutem levitatis et retinet per virtutem ficitatis. Si atque iterum ipsi interiorum pretium cerebri destrucuntur retentio fantasie sequitur oblitus formarum. Estimativa est apprehendere de sensato quod non est sensatus: sicut ouis apprehendit inimicities lupi. Hoc autem non fit per oculum sed per alia organa quam est brachium et alibet quod est intellectus hominis. Memorialis vero virtus est archa interiorum. Sicut imaginativa et seruatrix formarum est archa exteriorum. Et hoc unus est sensatio et memoria et estimativa et interiorum oculis iste sunt instrumenta: quoniam virtus motiva non est nisi ad interiorum quod perdest et ad repellendum quod obest. Apprehendentes hominem sunt nisi exploratores inquintus quod defuerit. Et imaginativa et memorialis sunt ad retinendum ea quae referuntur. Fantasia vero est in medio cerebri. Lumen est mouere non apprehendere. Per quod enim nunc de his quod sunt in archa formarum: nunc de his quod sunt in archa interiorum: quoniam fixa est in casu et operatur in his quibus coponendo et dividendo sunt. Imaginativa non habet cum duobus capitis: sed per aliquid cuius medietas sit forma et medietas forma hominis et alia huiusmodi. Non est autem ei adiutoria forma absque procedenti eiusne: sed ea quod disiuncta sunt in fantasie iungit et iuncta disiungit. Nec autem ei habet solet vocari cogitatativa. Logitatativa autem est vita rationis et fantasie instrumentum est cogitatio hominis. non quod ipsa sit cogitativa. Sic enim apte sunt eis quod possit moneri oculum in sua operatate ad partes diversas. Ut per hunc expandatur

De anima humana

Tract. III.

tibus et mineralibus animalium tunc fieri appetita ad recipiendum a datoze formarum formam pulchritudinem formis que est anima hominis. Huius vero anime humanae sunt virtutes operaentes et altera sciens. Virtus divisa duplex est. scilicet speculativa et activa. Quia non est ipsa eadem: ille tamen est hoc scientia quod deus virius est et mundus competit: et in actuam per quam acquirimus scientiam alligatam nostris operibus sicut scientia quod quia iniuria turpis est ideo non est facienda. Et hec actua ali quando est vniuersalis sicut hec quam diximus: aliqui singularis sicut hunc et dominum petrum non debet fieri iniuria. Virtus vero operaens habet permutationem virtutis scientis que est speculativa alligata operi. Et hec operativa vocatur intellectus alicuius. Dicitur autem intellectus sed equitudo. Non enim per illam fit apprehensionis sed motus tantum per intellectus discernit. Sicut enim virtus motiva animalis non est nisi ad acquirendum vel fugiendum: etiam virtus operans est in homine: sed eius inquisitio intellectualis est scilicet de hoc quod est bonum rectum utile fine: quis statim fit molestus adeo quod voluntas animalia suavitat ad ipsum. Anima vero humana habet duas facies: viam ad partem superioris quod est vastitas superioris eo quod ab illa accedit scias. Nec habet anima virtutem speculativam nisi respectu illius partis cuius debitus erat ut semper recuperetur: Et aliam faciem ad partem inferiorem scilicet ad regendum corpus. Et virtus temeraria non habet nisi propter hoc. Non potest autem exponi quid sit virtus intellectualis humana nisi dicatur certitudo apprehensionum et divisionum earum: et manifestetur per hoc quod illa virtus non est exiens ab eis nec est addens eis. Dicamus igitur quod iam predictum est scilicet quod apprehensionis non est nisi perceptio

Estimativa virtus quid agat

Memoria

Logitatativa

Vita rationis

Imaginativa

Apprehensionis

Aia humana per duas facies

b 3

Liber.II.

De anima humana

strata ab ipso. Constat autem nos apprehendere humanitatem per diffinitionem eius et veritatem sic ut nihil extremum apprehendimus cum ea. Quare etiam si non apprehenderemus per se non videremus de nomine mensura et situ et color essent extranea et accidentia quantum ad ipsum esse quia non sunt de quidditate eius. In nobis igitur est virtus apprehendens quidditatem nec cum his accidentibus sed nudatam ab omni re nisi ab humanitate. Et apprehendimus nigredinem absolute nudam ab omni re nisi a nigredine. Similiter de ceteris intentionibus. Et hec virtus vocatur intellectus. Hec autem nuda et abstracta fantasia non valet appetere. Non possumus imaginari hominem nisi sicut est prope vel prospectu nobis: nam mensuram aliquam parvitudinis vel magnitudinis: sedentem vel stantem: nudum vel indutum: que oia extranea sunt a quodditate hominis. Igitur hec apprehensione non est imaginationi nec visui: et tamen est. Igitur ipsa est alterius virtutis. et ipsa est que queritur qui vocatur intellectus. Hec virtus est qua apprehendit homo scientias ignotiorum mediante medio termino incredibilitibus: et mediante descriptione et diffinitione in imaginationibus. Sed apprehensiones eius sunt universaliter eo quod sunt abstracte. Igitur comparatio eius ad unumquodque singularium intentionis unde est. Non est autem hec virtus in ceteris animalibus. unde omnes alie species animalium sunt eiusdem curiosus in suis motibus: nec animaduertunt ingeria ad euadendum id ad quod inducuntur: nec est eis nisi quantum opus est eis. Ipsius enim est propria natura animaduertendi et obsequendi. Igitur proprietas: hominis in qua non conuenit

ei alia animalia: est intellectus et credulitas de universalibus cuius est innuere ignotum per notitiam: et artes et artificia et cetera ab his. Et hec duae virtutes cum ceteris virtutibus sunt vii anime sicut predictum est. Deinde dicemus. quod virtus intelligibilis habet ordines et secundum eos habet diversa nomina. Primum ordinis est. Nihil ad hoc de intelligibilibus habetur praesens in effectu nisi tantum aptitudo recipiendi sicut in pueri que vocatur intellectus malus et intellectus in potentia. Deinde apparent in ea duae species formarum intelligibilium. Una est eorum que sunt prima et vera ad que inducit eum natura eius ut imprimatur eius sine inquisitione: Secunda est materialium quas recipit auditus sine speculatione sicut iam ostendimus. Materialium autem que magis necessaria sunt in scientiis et operibus ille sunt manifestiores. Et cum hoc fuerit vocabulit in intellectus in habitu: scilicet quia iam potens est acquirere intelligibilia per speculationem si voluerit. Deinde cum aliis qua de intellectis speculatiis acquiretur in ea tunc si acquiritur ea meditando vocatur intellectus in effectu. Tunc enim est quasi sapiens oblitus cogniti sed potens scire cum voluerit. Si autem fortia sciti fuerit praesens in suo intellectu sine inquisitione et meditatione vocatur illa forma intellectus agentis. Sed hec apprehensiones non possunt apprehendi nisi instrumento corporali. Apprehensionis autem corporum intellectorum universalium est anima que est substantia eiusdem corporis in suis motibus: nec animaduertunt ingeria ad euadendum id ad quod inducuntur: nec est eis nisi quantum opus est eis. Ipsius enim est propria natura animaduertendi et obsequendi. Igitur proprietas: hominis in qua non conuenit

Virtus corporalis debilitatur post annos.

*Alio rōna
lis qd sit
stens per se: que non est corpus nec im
presso in corpore nec perit perennante cor
pori sed remanet vivens in perpetuum pore.
vel leta vel tristis. Qd autem absqz cor
pori fiat apprehensionis intelligi significa
tur. rebus que sunt fortissima signa:*

Et eius potentias

Tract. III.

quorum. vii. sunt signa quod procedunt: et tria sunt probationes necessarie. *C*Primum est quod sensus apprehendentes cum instrumento corporali cum instrumento acciderit aliquid nocumentum vel non apprehenderit vel debilitatur eorum: apud hunc et errat in illo. *C*Secundum est quod sensus non apprehendunt instrumenta sua quae visus non apprehendit se nec instrumentum suum. *C*Tertium est quod si est in eo qualitas aliqua non apprehendet eam. Nunquam enim apprehendit. nisi quod est preter se intantum materia sicut complexio cum fuerit firma in corpore totaliter sicut ethica non apprehendet calorem suum virtute suum tactus. *C*Quartum quod non apprehendit se ipsum estimatio si vellet estimare se ipsum scilicet estimationem. Hoc non est ei possibile. *C*Quintum est quod cum apprehendit aliquid fortius non potest statim apprehendere debile post illud nisi post aliquatum temporis. Non enim auditus sonus debilis statim post maximum tonitruum: nec color debilis post clarissimum nisi post aliquantulum temporis nec apprehenditur tenuis dulces: sed post fortius dulcedinem propter inscriptionem corporis ab illo fortius apprehenso. *C*Sextum est quod si fortius apprehensum subito superuenerit leditur instrumentum vel destruitur. Leditur enim oculus a fortitudine radii. Et leditur auditus sonitu vehementi. *C*Sepimum est quod virtutes corporales debilitantur post annos. xl. cum debilitatur complexio corporis. Hoc autem totum fit econverso in virtute intelligibili: quam apprehendit se ipsum: et apprehendit apprehensionem suam: et apprehendit id quod ponit in fieri eius scilicet cor et cerebrum. et apprehendit debile post forte: et occultum post manifes-

*Sic si pot
et in corpore*

Liber.II.

De aia humana

Scia d' uno
in diuiditur

contradicere. Quia autem corpus fit individuabile ut at homini iam destratum est. Scia igitur non existit in eo; sed si existit in corpore diuisibili tunc diffundit in illicet sicut calor et color et cum diuidit illud corpus diuidit et scia cum eo. Scia vero una de uno scito non diuidit. Non est in eo unum et aliud vello modo. Igitur impossibile est ipsum esse in corpore. Si quod autem opposuerit dicens cur dixisti quod una scia non diuidit: respondebis ei quod scia intelligibilis expoliata vel est scia in qua si potest putari ea multitudine vel receptibilitas diuisio[n]is sicut est scia de esse simpliciter et scia de unitate tantum et quod in hoc scito non est aliud et aliud nec igitur in scia eius: quoniam scia exemplum est coequale scito. Vnde est scia in qua putatur esse multitudine. sicut est scia de denario et scientia de homine qui constat ex animali et rationali quod est genus eius et differentia fortassis enim putatur quoniam quod in scia de denario sicut p[ro]pterea eo quod denarii est pres. Sed est inconveniens. Denarius. n. id est deari est non habet nisi quoniam quod infra denariu[m] est denarius non est. Non enim est sic aqua que cum diuidit una quecumque pars eius aqua est: sed est sicut caput verbi gratia. Quod unum est o[ste]no non habentes partes cuius tamen partes sunt caro et os et sanguis quo[rum] nullum est caput et sic caro pars eius est et est diuisibilis. Caput autem in quantum caput est diuisibile non est. Omne vero scitum nisi unum fuerit non habens diuisio[n]is non erit unum scitum: homo etiam unum scitum est. Ipse enim inquantum homo est unum quidem est et una forma eius propter eius unitatem ipse intelligitur unus homo est. Est igitur unus non recipiens diuisio[n]em. Uerum tamen inducetur ad hoc probacionem communem ad ostendendum impossibile esse scienciam diuidi quoniam si scia diuideatur in corpore propter diuisio[n]em; cor-

po[r]tio[n]is: tunc una suarum partium esset vel diuersa a toto vel non diuersa. Si autem in aliquo non esset diuersa a toto: tunc pars omnia esset sicut totus; quod est inconveniens: quia tunc non esset pars. Si vero est diuersa: tunc necessario vel esset diuersa ut species sicut figura diuersa est a colore: Et hoc ibi inconveniens est quoniam figura non est intra corpore cum omnis pars sit inter suos totum: vel licet sit existens ita ipsum esset diuersa sicut alicuius diuisum est ab homine que est diuersitas generis a specie: quoniam genus est inter speciem vel esset diuersa sicut unum diuisum est a decem. Falsum est autem quod sit diuersa sicut genus a specie: h[oc] n[on] induceret quod scia de animali est in una parte et scia de rationali in alia parte. Et quia scia de neutro eorum consistit in tota scia de homine tunc scia nulla haberetur de homine. Ad h[oc] est si poneremus viam duarum partium sursum. Verbi gratia et aliam deorum tunc scia de generi cui illarum appropriabitur cum una illarum meruerit esse subiectus generis et alia subiectum differentiae. Ad h[oc] etiam quoniam componatur hoc ex alicuius rationali: non tamen componitur animal ex rebus tendentibus in infinitum sed proueniensibus ad unum primum. Alioquin sequeretur quod nil posset fieri nisi post scientias infinitas. Et hoc esset impossibile. Si autem esset diuersa inquantitate sicut unum ad x. tunc necesse esset ut pars illa vel esset scientia vel non. Si autem non esset scientia: sequeretur tunc quod scientia esset ex partibus que non sunt scientie: quod idem esset quasi ex partibus que sunt figure proueniens nigredo. quod est impossibile. Si autem esset scientia: tunc scitum eius vel esset suum scitum totius et sic sequetur pars toti: vel esset aliud scitum et sequeretur inconveniens quod scientia totius sciti esset scientiam partium

Figura non est
intra coloris

Et eius potentij

et sic non prouenit ex scientia de figura et nigredine. scientia de mensura: quoniam fit scientie partium totius sciti. Jam ergo possumus verbum de scito quod nob[is] bet partem: et quo significet quod scientia diuidi impossibile est. Nonum probatio[n]em est de hoc quod intellectum abstractum qui fit in anima hominis sicut per dictum est abstractum a situ et mensura necesse est ut eius abstractio vel sit respectu eius in quo sit scilicet anime vel respectu eius a quo venit. Homo enim non ostendit in distinctione hominis vel eius veritatem nec apprehendit in suo intellectu nisi de homine singulari qui habet mensuram et situm proprius: Sed intellectus abstractus eum a mensura et situ et sic remanet abstractus a mensura et situ: quoniam id in quo sit separata illuz a situ et ab his hominibus. Alioquin quicquid existit in habente scitum et mensuram propter id etiam habet mensuram et situm sine dubio. Decimum est quod id quod ponunt instrumentum intellectus vel cor et cerebri intellectus potest illud apprehendere. Sed cum apprehendit nihil aliud est apprehensio eius quam acquisitione formae. Hoc enim intelligitur de omni apprehensione. forma vero acquisita necesse est ut sit vel ipsa eadem forma instrumenti que praesens est vel alia numero ab ea sed consimilis. Falsum est autem ut sit ipsam formam instrumenti. Quod enim ipsa semper est in instrumento. corporeret tamen ut semper esset apprehendens instrumentum. Non est autem sic. Aliquando enim non recordatur instrumenti. aliquando pretermittit illud pretermissione atque semper praesens est impossibile est. Si vero fuerit aliqua numero ab ea vel subsister in ipsa eadem virtute et non in corpore scilicet instrumento ex quo significabatur

Alius p[ro]p[ter] eis
corporis nisi in
eis cum corpori

Trac. III.

quod sit existens per se et non in corpore: vel subsister etiam simul in corpore ita quod hec forma aliqua numero simul sit in ipsa eadem virtute et in corpore quod est in strumentum. et est tale quale est corpus quod est instrumentum. Et sequetur ex hoc quod due forme consimiles coniungatur in uno corpore quod est inconveniens si quis coniungerentur duas nigredines in eodem subiecto. Jam autem ostendimus quod dualitas non sit nisi propter distinctionem. Nec autem non est distinctione unde si nullum accidens dicatur de una earum quod non dicatur de alia: tunc una est alia et est idem per alias inter eas. Ostensum est igitur illud esse inconveniens. Significatio. xi. Jam premisimus quod omnis virtus corporalis non est nisi virtus super rem finitam: sed virtus super rem infinitam non est in corpore: virtus vero intelligibilis est virtus super formas intelligibiles corporales et certas qui infinite sunt. quoniam id quod potest apprehendere intellectus de numero et de intellectu obus infinitum est. Impossibile est igitur ut hec virtus sit corporalis. Ad demonstrandum autem quod anima non perit cum percurrendo corpore adsciriemus etiam quod ipsa incipit cum corpore. Si enim anima esset ante corpus tunc vel essent multe animae vel una. Falsum autem est quod sit multe. Multitudine enim non est nisi propter diversitatem et alienitatem que sit ex actione: id est talibus. Interim autem dum non sunt materie que accidentur eis ex quibus prouenit diuersitas tunc non potest intelligi inter eas diuersitates. Si autem fuerit una hoc etiam impossibile est. quoniam in corporibus multe sunt. una autem non fit multa nec multa una nisi habeat spatium et mensuram ad hoc ut aliquando continentur et aliquando se

Liber.II.

De anima humana

O. diuersi perentur. Q. autem multe sunt in corpore sunt sicut i. dicitur significatur per hoc quod aliquando ueris corpori non quicquid scit iohannes scit petrus.

Si autem anime eorum essent una tunc idem non esset eidem anime cognitum et ignoratum. Dicemus ergo quod quis ipsi se fiant cum corporibus, non tamen sunt propter corpus predictum est enim quod corpus non potest esse causa fieri aliquid de nihilo vel multo minus secundum id quod non est corpus. Causa autem earum est datus formarum que est substantia intelligibilis eterna. Remanet autem ceterum remanente sua causa: Ille vero in substantie semper permanet. Si quis autem opposuerit quod sicut ad incipendum esse eguit corpore, similiter ad remanendum eget corpore. Dicitur quod non eget corpore nisi hac conditione ut incipiat esse non causa. Corpus enim est sicut rete per quod noiantur de causa: hic causatum. Postquam autem venitur ad esse mediante rete: tunc non est opus ut rete remaneat. Modus autem quod corpus est conditio anime et non causa, hoc est: quod si a causa veniret anima tunc anima esset una vel due vel infinitae in uno quoque momento. Docet autem totum impossibile est quoniam unum non est dignior alio numero quam tam ad hoc. Nec est electio inter numeros. Si autem causa esset una tantum: non est autem propria pars ei causare unum tantum: quoniam eque possibile est secunda fieri ab ea sicut et primam. Postquam igitur non est possibilius id quod est quod id quod non est: tunc remansit firmam animam non esse ante quod appetetur sperma ad hoc ut fiat instrumento anime circa quod occupetur. Unde factum est dignius eam esse quod non est: est proprius numerus eorum sed numerum spermatum aptatorum in numero remansit.

meris corporibus. Et hoc est conditio incipiendi esse quia ponitur esse quod non esse: et post esse remanet cum sua causa non propter corpus quod fuit conditio eius. Probatio autem adprobatoria sententiam eorum qui dicunt animas intrare alia corpora. Hoc est quod anima cum dimittit regere corpus propter destructionem complexionis et impossibilitatem recipiendi regimen necesse est ut vel occupetur circa regimen lapidis vel ligni et ceterum quod non est aptum recipere regimen: et sic est ei anima quod est impossibile ut vel occupetur circa regimen spermatis quod aptatum est recipere regimen scilicet sperma hominis vel animalis sicut quidam putauerunt quod est inconveniens. Omne enim sperma quod aptum est recipere animam meretur aduentum anime a substantia intelligibili que est principium animabus merito quidem naturali non causa vel electione. Sequeretur enim tunc quod aliquando une anime conuenientur in uno corpore: quod est inconveniens. Aptitudo enim spermatis ad recipiendum lumen anime a parte animalium talis est quasi aptitudo corporis ad recipiendum lumen solis cum non est interpositum: Si autem nihil est interpositum et fuerit ibi candela presens tunc candela et sol lucibunt simul: nec prohibebitur lumen solis propter lumen candele. Si militer non prohibebitur sperma aptum ad recipiendum animam a principio suo quod aliqua anima sit in mundo non occupata circa corpus. Tunc enim sequeretur duas animas coniungi in uno corpore. Nullus autem hominum est qui non recipiat se babere unam animam. Igitur anime de suis corporibus egressas ad alia transire corpora inconveniens est.

De anima dato:

De his quod veniunt a deo in animas

Trac.V.

Tractatus quintus de eo quod fluit anima ab intelligentia agente

Lap. i.

Non est dubium quod consideratio de intelligentia agente pertinet ad tractatum diuinorum. in quo predictum est quod intelligentia est et quod est eius proprietas. Hic autem non consideramus de ea secundum quod ipsa modo est: sed secundum quod imprimis in animas. Nec est hic consideratio secundum quod imprimis in animas sed secundum quod anima imprimatur per eam. Dicimus ergo in hoc tractatu quomodo anima significat esse intelligentiam agentem: secundum quomodo fluit scientia in anima ab ipsa. Deinde quomodo beatificatur anima per eam post mortem: et deinde quod pars anima separatur ab ipsa prauis moribus. Deinde de causa vere visionis. Deinde de causa falsae visionis. Deinde de causa eius quod anima apprehendit scientiam occultorum per applicationem sui cum seculo sciendi. Deinde de causa presentandi et creandi in vigilando formas que non habent esse extra. Et deinde de intentione prophese et miraculorum: et de ordine eorum. Et deinde quod prophete sunt et quomodo opus est eis hec sunt decem.

Animam significat esse intelligentiam agentem

Capitulii secundum.

Primum est quomodo anima significat esse intelligentiam agentem. Animam humana est sciens intellectorum abstractorum et intentionum universalium in principio puerice sed in potentiam: post vero fit sciens in effectu. Omne autem quod exit de potentia ad effectum eget causa qua trahatur ad effectum: Nec igitur anima eget causam. Impossibile est ut ista causa sit corpus. Corpus enim non potest esse cau-

sa eius quod non est in corpore sicut predi corpus est: scientie vero intelligibiles cor et cetera et quod stiruantur per animam que non est corpus non est impressum corpori. quoniam non intrat locum nec terminum ad hoc ut inueniatur ei aliud corpus vel opponatur ei et agat in illud. Igitur causa eius est substantia nuda a materia quod intelligitur de intelligentia agente. Sensus enim de intelligentia non est nisi quod est nuda. sensus vero de agente est quia semper est agens in animas incessanter et hoc omnino est de numero substantiarum intelligibilium de quibus iam certificatum est in tractatu diuinorum. que autem dignior est ex omnibus illis ut hoc attributum ei: est intelligentia que est ultima. scilicet intelligentiarum. Let etiam manifeste docet quod be cognitiones non sunt in hominibus et prophetis nisi mediantibus angelis.

In anima sunt intellectus abstracti. c. iii.

Secundum est quomodo sunt in anima intellectus abstracti. et intentiones universales. quoniam imaginata sensibilia nisi presententur in fantasia non proueniunt ex eis intentiones universales abstracte. Sed ille in principio puerice sunt quasi forme tenebrose. Cum vero completa fuerit aptitudo anime irradiat lumen intelligentie agentis super formas presentes in fantasia.

Et prouenient ex eis in animam universalia abstracta sic quod ex forma petri aperte bendit hominem universalem: et ex hac arbores arborum et idem de ceteris. Similiter sicut ex formis coloratorum cuius sol irradiat super eam contingit exempla insanis visibus. Sol igitur exemplum est intelligentie agentis et exemplum praeceptorum intelligentie anime est virtus visionum. Imma plius intelligentia in fantasia exemplum tie agentis

sunt sensibilia que in tenebris sunt sensibilia et visibilia in potentia. oculus autem in tenebris videns est in potentia nec exire ad effectum nisi per causam scilicet irradiationem solis. Similiter et ibi. Interim esset vix eradicauit hoc lumen virtus intelligibilis discernit inter formas receptas in fantasia accidentale ab essentiali: et discernit ipsum esse rebus extraneis et expoliatus ab extra rebus quod non sunt essentialia recipit. Et sic ex poliuitum est universale postquam intellectus emacauerit eius singularitatem remouendo ea per que fit singularis scilicet accidentalia que sunt propter essentialia. Unde remanet sic ut eius compositione ad omnia singularia eius sint una et eadem.

De felicitate anime Capitulu.iiij.

Tertium est de felicitate cum anima fortunata fuerit propter aptitudinem recipendi refusonem ab intelligentia agente et confidenter letatur propter coherentiam sui cum illa insolubili est: supercederat a negocio regendi corpus et ab his que conuenient sensibus unde tamen cessat corpus retrahitur et a perfidie et prohibere a perfectione coherentem cum ea. Cum autem liberatur ab occupatione corporis per mortem remouetur velamen et prohibens et datus semper coherentia quoniam anima permanet semper et intelligentia agens permanet semper et insitum ex parte eius est largissima quoniam hoc est sibi ex se. Anima vero apta est ex se ipsa ad recipientium ab illa cum non est quod prohibeat. Nihil est enim quod prohibeat cum presentialiter coheret. Unde quia anima eget corpore et sensibus in principio. ad hoc ut illis medianibus acquirat imaginata et veinde ab imaginatis colligat abstracta universalia et ac-

quirat eam medianis illis: non enim in principio potest apprehendere intellectu nisi medianis illis sensibus. Idcirco sensus vitialis est in principio sicut rete et equitatura que perducunt ad id quod intenditur: sed postquam peruenire ad id quod intenditur tempore que fuerant auxilia peruenienti sunt postea impenitentia adeo quod lucem reputat libera ri ab eis quoniam sunt impedimenta ne facile sit quod intendit agere et retardatur a perueniendo et impeditur ab eo quod intenditur. Similiter et hic. Hoc autem felicitas anime non est nisi quia delectatio eius adeo magna est quod non potest vici. Nec est delectatio nisi propter hoc quod diximus scilicet quod delectatio nihil est aliud nisi cum una que est virtus apprehendit id quod ad indicatum est sue nature sine impedimento.

Delectatio qd sit

Proprietas
necessaria
et cognoscere
et scire

Proprietas vero necesse anime est cognoscere et scire certitudines rerum finium sunt. Hec autem intellectu nullo modo pertinent ad sensum. Nam autem ostensum est quod delectationis virtutis sensibilis nulla est comparatio ad delectationem virtutis intelligibilis. Et ostensum est quod causa de hoc est quia duabus suis impediti corpore conuenient suimus ab apprehensione huius delectationis que est propter scientias quod non est aliud nisi impedimentum corporis. Predictum est autem in diuinis de his omnibus. Cum vero cognitiones que sunt adjudicatae nature virtutis intelligibilis sunt proprietas eius ut est cognitio dei et angelorum eius: et prophetarum eius: et de hoc quomodo esse venire ex eo et cuius modi fuerint plentes anime ita ut anima occupata sit tantum circa intelligentiam eorum: profecto postquam separata fuerit a corpore durabit et coheret: et perficietur eius dispositio

et delectabitur delectatione: cuius esse non potest explicari sermone. Ideo autem nostrum desiderium non est modo intensum ad hoc. quia non dum gustauimus. Sicut si narretur delectatio coitus eius qui sunt immunes a coitu non solum non appeteret sed etiam abhorret formam eius Hoc vero delectatio intelligibilis non est nisi anime que est perfecta in hoc mundo. Si autem abstinet a turpibus sed est expers scientiarum tunc tota eius intentio in imaginationibus et fantasias est. Ubi non longe est ipsum aliquando imaginari formas delectabiles quasi in somnis: et id quod dicitur sibi de paradiiso exemplificare finem sensibilia: et tunc aliquid ex corporibus celestibus est subiectum sue fantasie: quoniam predictum est quod imaginatio non potest fieri nisi per corpus.

De infelicitate anime dampnate. La.v.

Quartum est cruciatus. Cum anima est remota ab hac felicitate quod debetur ei finem suam naturam. Cum enim separatio sit inter eam et id quod diligit tunc ponitur. Non separatur autem ab ea nisi quia sequitur voluptates: et totum eius studium est circa id quod appetit natura corporalis in tantum quod fuerit in anima eius et inheret vehementer desiderium eius ad illam. Postea vero per mortem amissio in frumento rei desiderate remanet desiderium eius et amorum. Et hoc cruciatus ineffabilis. Et hoc est quod prohibet eam applicari et adherere intelligentie agenti. Anima enim in hoc mundo non prohibetur applicari illi propter hoc

Qui crescit
scit i scia et i cre
scit i bonavi
ta elongabit

C De cā vere visionis ase. Lāp. vi.

Quintum est de causa vere visio-
nis. Scias prius qdormitionis-
bil est nisi retractio spiritus ab exterio-
ritus ad interiora. Spiritus vero est
corpus substantiale compositum ex va-
poribus humorum cuius sedes est cor:
qzps est vehiculum virtutum vitalium
et animalium per quam virtutes sensi-
biles et motus transferunt ad sua instru-
menta. Et idcirco si aliquid obstringit
cursus eius p neros quibus ministra-
tur sensus destruitur sensus. et sequitur
caducus morbus et stupor. Unde cum
brachium hominis ligatur prudenter
statim sentit stuporem in extremitis
bus manus. destruitur mox sensus ei-
us donec solvatur brachium et redeat
sensus. Post aliquatum temporis. hic
autem spiritus mediantibus arteriis dis-
funditur ad exteriora corporis ex qui-
busdam vero causa torpescit hic spiri-

tus et interioribus sicut ex longa quiete
et sicut ex occupatione ad agendum in
interioribus cum maturat cibum: et tunc
vincit dormitio cum repletus est stoma-
chus. Et sicut cum spiritus est parus et
diminuta non sufficit ad exteriora et in-
teriora eius augumenti et de tristeti sue
cause medicinalis. Lassitudine autem est
diminutio spiritus propter resolutio-
nem ex motu. Et sicut est humiditas et
granitas contingat ei impeditur a ve-
locitate motu: sicut sit in balneo et postea
exit ab eo. Et sicut propter id qd humes-
cat cerebrum cum igitur quietuerunt
sensus. eo qd spiritus defertur virtutes
sensus retractus est ab illis propter ali-
qd predictarum causarum remanet tunc
anima libera ab occupatione sui circa
sensus. Ipsa enim nunc cessat medita-
ri de his que referunt sibi sensus. Cum
igitur inuenit se liberam et non est quod
impedit: fit tunc apta coniungi substâ-
tis spiritualibus et nobilibus intelligi-
bilibus in quibus est descriptum esse
omnium que sunt qui dicunt libri fer-
mati. Unde de eo quod est in illis sub-
stantiis de formis rerum imprimitur
est in anima illud postea quod conuenit
intentioni eius et quod magis est cordi
eius. Et impressio illarum formarum in
anima ab illis substantiis est: ipsa est co-
iuncta cum illis est sicut representatio
forme in uno speculo ab alio speculo si
bi opposito: cum nihil est medium in-
ter illa. Quicquid eniūm apparet in uno
speculo apparet ex alio fm modulum
suum. Si autem ille forme fuerint sin-
gularis ab anima venient in imagina-
tionem. et seruabat eas seruatrix fm
modum earum: et virtus fantastica que
adulatur rebus non exemplificabit. Et
tunc hec visio erit certa: et non egebit in
interpretatione: quia id quod videt ipy

sum remanet. Si vero fantasia vincit:
vel anima in apprehendendo formas
debilis fuerit tunc fantasia fit velocior
in sua natura ad commutandum exem-
plificando id quod videt anima: sicut
commutat hominem in arborem et ini-
micum in serpentem: vel ad commutan-
dum in aliquid simile quod haber alii
quantulum comparationem ad illud
vel in aliquid quod est contrarium: si
cuit qui videt ei natura esse filium et na-
scetur ei filia: et similiter econuerso bu-
ius visionis. egebit igis interpretate. Sen-
sus autem interpretationis est: vt inter-
pres premeditetur de hoc qd forma re-
maneat in memoria eius quod fuit pos-
sibilis vidisse animam quia fantas-
ia commutauit illud in hoc. Et est hec
sicut cum quis cogitat de aliquo a quo
mutat fantasia eius ad aliud et ab eo ad
aliud ita qd obliuiscitur eius quod cogi-
tauerat prius. Modus igitur remini-
scendi fieri per resolutionem: sic dicit sci-
licet hec fantasia que modo est. quomo-
do venit in mea memoria: et tunc recor-
dabitur cause que fecit haec esse debere
et deinde considerando istam causam
recordabitur cause illius: et sic resolu-
cio aliquando affundit in primam per
quam lambido ocidit in istam vlti-
mam. Et quia commutationes fantas-
iarum non refinuntur in uno tantummo-
do: idcirco multiplicantur modi inter-
pretationis et variantur fm singularia
et fm dispositiones et artificia et tempo-
ra anni et fm sanitatem et infirmitatem do-
mientis: et fit vt non possit inueniri in-
terpretatio non fm modum estimatio-
nis quia impedit velamen quod est ibi

C De varijs somnijs Capituluz.vii.

S Extum est de varijs somnijs sci-
licet qd non habent radicem. Do-

rum causa est motus virtutis fantasti-
ce et eius instabilitas. Ipsa enim in ples-
tis disponere non cessat exemplificare
et commutare etiam: nec cessat in tem-
po somniij. Cum enim est anima debi-
lis remanet occupata exemplificatione
fantasie sicut in vigilando remanet occu-
pata sensibus: et tunc non est apta appli-
cari substantijs specialibus. Cum vero
instabilitas fantasie fuerit fortior et ali-
qua causarum: non cessat adulari et ad
venire formas que non habent esse que
remanent in virtute conseruatrice quo
utqz euigilat et reminiscitur eius: quod
videt in somniis. Et adulatio eius fuit
etiam cause aliquae dispositiones corpo-
rum et aliquae complexiones. Quoniam
si i complexione dominatur colera: tunc
exemplificabit visa rebus citrinis. Si
vero dominatur calor assimilabit ea ig-
ni vel balneo calido: Si vero domina-
tur frigiditas assimilabit ea niui vel plu-
rie. Si vero dominatur melancolia
assimilabit ea rebus nigris horribili-
bus. Si autem anima fuerit occupata
meditatione et adheserit fantasie: inten-
tio meditationis non cessabit fantasie
resoluti circa id quod pendet ex illa me-
ditatione: nec aduenit forma ignis. ver-
bi gratia: in fantasie cum dominatur ca-
lor nisi quia calor qui est in aliquo lo-
co pertransit ad alium qui est sibi proxi-
mus: vel habet aliquam comparationem
ad ipsum. sicut pertransit lumen solis
ad corpora ita qd causa est essendi ip-
sum eo qd ea que sunt causata sunt in
esse fluente gratia ipsius in alia a se. Vir-
tus vero fantastica. sita est in corpore
calido. Unde eius impressio est impres-
sio conueniens sive naturae: nec ipsa est
corp' vt recipiat ipsum coloris: recipit in
de calore id quod de natura sua habet
recipere qd scilicet est forma calidi et ei'

imaginatio scilicet ignis hec est causa huiusmodi.

C De cā cognoscendi futura La. viii.

S Ep'ima est de causa cognoscendi futura in vigilando. Laus autem h'quod opus est dormitione ad apprehendendum scientiam futurorum per visionem. non est nisi debilitas anime et occupatio eius circa sensus. Qui cum quiescent contingit anima substantia intelligibilibus: et aptatur ad recipiendum ab eis. Potest autem hoc contingere alicui anime in vigilando dubibus de causis. Una est cuz anima sic est fortis qd non impeditur a sensibus nec dominatur ei nec submergunt eam ut propter eos prohibetur ab intentio ne sua: sed propter fortitudinem suam dilatatur ad speculum simul vtrumq; partem superiorum scilicet et inferiorem. Sicut cum aliqua adeo fortis est ut simul possit et scribere et loqui et ita ligere loquentes. Posibile est igitur ut huius anima quia cessat ab occupatio ne sensum eleuetur ad mundum superiorem in quo apparet ei aliquid de rebus. Sed hec apparentia est quasi sursurgit cito pertransiens: et hec est via species propterandi. Si autem debilis fuerit fantasia: tunc id quod renelatur ei de occultis remanebit in conseruatrice id ipsum: et fieri vultus presagium. Sed si fortis fuerit aptabitur ex natura sua ad conformandum. Hoc igitur etiam est presagium cuius opus est interpretationem sicut visio in hoc eget etiam interpretatione. Alius causa est cum ficietas et calor sic dominantur complectiori homo fit caducus propter dominium melincolie: et alienatur ab his que solent afferre sensus. Et tunc aperte oculi fit stupidus et turbidus absens ab eo quod vidit et audiuit. Hoc autem contingit qd spiritus est debilis ad excendum ad ex-

teriora. Non est autem impossibile animus hominis revelari aliqd de occultis a substantijs spiritualibus quod locatur et discurrat per linguam eius cum ipse sit i scius eius quod loquitur. Hoc autem contingit aliquibus qui dicuntur demoniaci et caducis et aliquibus diuinis arabicis: et loquitur sepe aliquid conueniens ei quod esse debet. Et hic modus est imperfectio. Primum vero perfectio est.

C De cā vidēdi formas vigilādo ca. ix.

Otrauis est causa videndi in vigilando formas que non habent esse quoniam anima primum apprehendit occulta imperfecte et remaneat in conservante fini qd apprehenduntur. Idcirco recipit ea debiliter quia dominatur ei virtus fantasie: et assimilat ea forme sensibili. Cum vero confortatur forma illa in imaginativa descendit ad sensum communem: et significatur forma in sensu communi defluens in eum ab imaginativa et fantastica videre enim est eadem formam in sensum communem. Forma enim que extra est non est sensitiva: Sed est causa apprendendi formam consimilem ei in sensu communi sicut extra sic et intus: quoque autem modo res sit sensitiva erit: et ipsa esse in sensu communi. Hec est visio quia quotiens ceciderit in sensum communem hec erit videntis eam qd: non palpebit eius sensus clavis vel sunt in tenebris. Quia autem homo imaginatur in vigilando non ob aliud non significatur in sensu communi ut fiat visus: nisi quia sensus communis occupatus est circa id quod assint sensus de exterioribus qui sunt plures et fortiores. Sed ratio refellit et falsificat id quod fantasias adiunquerat deformis et ob h'no confortatur imaginatio illarum in vigilando. Lu-

vero rō fuerit debilis ad referendum et falsificandum ppq aliquo firmitate: cum nō erit logicus in figura i sensu coi et firmo videat formas qd h'nt eē. Lū at omnia timor et forma opinio et fantasia de re qd timeatur s' debilitas aia et rō ad falsificandum ea: aliquo exemplificat sensu forma rei qd timet: ita vt p̄teret et videat qd timeat. Et ob h' fantasias formidolos videt formas formidabiles et h' cā illarum qd dicuntur iane qd sunt et loquuntur et auditum i filiis. Aliquid est confortas voluntas h' firmi qd est debilitas: ita vt qd videat p̄stari ei qd appetit. vñ extedit manū ad illud veluti coestur illud et ob hoc videt formas qd h'nt eē.

C De causis miraculorum et prodigiorum ca. x.

Non ē de causis miraculorum et prodigiorum: qd sunt tria. Primum qd propria est in virtute aie et ei' essentia ut imprimatur in yle mudi remouendo vñā formas et serferendo alia. Impunit. n. i aerē suertido illi i nubes: et puenit pluvia sic diluvium: vñ sic qd agruit tpi vñ alit bñusmodi. Hoc autem possibile ē. pdictū ē. n. i tractatu diuinorum qd yle substantia ē aiab: et imprimis ab eis: et qd be forme adueniunt in ea ab impulsionib' celestium aiar. Alio vero bona eiusdem substantiae ē cu illa: et ē similitudine eius. cui' tñ opo ad illas ē sic opo canale ad sole. Et h' ppibet eē similitudinem: eo qd cædela agit i calefaciendo et illuminando sic sol. Similis aia humana agit i yle mudi. Et poti' agit i suo mudi pprio. i. corpore ei'. Cui' cu venit in aiar forma horribil suerit cōpletio corporis et puenit i de bñditas sudoris. Lū vñ venit i aiar forma victoris calefactio corporis et rubefactio facies. Lū at venit i aiar forma desiderata sit in meatus spmatis calor vaporalis mouēs vñ cu ita vt ipse vene instrumenti coit et aptet ad id. Dic autem calor et bñditas et frigiditas qd sunt i corpore ab his imaginib' non sunt ex alio calore vñ ex alia frigiditate vñ bñdita,

te s' ex sola imaginatio. Igitur sola imaginatio ē cā siēdi has pmutatōes in yle corporis. Nō at sit hoc p̄p ea qd aia sit i corpore. Ipa. n. nō ē i corpore qd tunc p̄petret ut nihil ageret in alio corpore nec yle mudi sile huic actōi s' p̄cedet nālī ex suo corpore sibi p̄pō cu quo cepit: et iō diligat id nālī et inclinat ad id. Nec ē mis̄ si in sile h' huiusmodi dilectio nālī: cu si fili' alicuius cadat in igne vñ aqua m̄ stat se p̄piciat ibi post illū. Postq; at vñ ē qd diligat aliud corp' quod ē decisum a suo tunc cur nō ē vñ: qd diligat suum cor p' nālī: qm̄ nō sit existēs in eo nec in corpore filii. Hic autem affectus dilectionis erga corp' suū sile cā in p̄pere i illū. Aliquid autem ē īmpficio alicuius animū p̄trāt ad corp' aliud sic ut destruit spiritū estimatioēs et siūt hoius estimatioēs et h' dī fascinatio et pp h' ē puerib' illud qd oculus mitit hoius ifossā et camelū i caldariū i dī qd hoius fascinari verū ē. H' aut rei sensus h' ē. qd multū placet ei camelus et miras de eo et eiū aia ē maligna et iūdiosa estiat casū camelī et siūt corp' camelī ab eiū estiatōe et cadit statī. Post qd h' ē possibile ē: tunc nō ē sōge qd aliquia autē faciēt calore et frigiditatem et motū ex qd trib' s. calore frigiditatem et motū ex vñ p̄petras h' mudi sic pdictū ē i his qd sunt i aere et alijs. Et huiusmodi of magnificētia et miraculū p̄p. Scđus ē qd t' speculatua clarificat. n. aia i tm qd sit aptissima iūgi cu intelligētia agente: sic vt siūdant ei scie. Aliar. n. alia est qd egere doctrina alia qd nō egere. Que autem egere doctrina alia qd nō recipit et qd quis multū studefat. alia ē qd facile recipit et alia est qd ex se aciuenerit sciā sine doctore. Quia si differenter scie. p̄pō invenient ēē ad iūdicationes aiar. Nō n. doctor discit ab alio doctor: et ille ab alio et sic i siūdū: s' que nō ad eū qd didicit qd se ipm. Nullus. n.

Liber. II.

Necessitatem prophetarum esse

speculator est quod non adueniat multo per se suam doctrinam, trahit enim per metem ei per nos et deinde excitat ad cognoscendum medius terminus qui veniat in animam ei; et nesciarum vi. Quel puer peccat medius terminus et inde punitur ei et deo. Sic enim quod videns de secundum lapidem deosum animaduertit quod nisi esset diversitas prius non descendebat lapis deosum: deinde peccat quod diversitas prius non est nisi per eum gratiam vel propinquitate corporis. Hoc autem non potest intelligi nisi per circumdatus et per eum. Et sic per hoc peccatum quod celum est circundatus. Et quod necessitatem esse celum ut videtur motu et peccatum quod est contingens eget causa ex quo contingit morte vero tedit in infinitum. Sed quod hunc non est nisi in circulari peccatum quod motus circularis non est naturalis quoniam non est nisi reuelatio eius quod descendit a situ vestrum eget anima: anima vero eget intelligentia sicut predictum est. Nec autem et conscientia non est impossibile percepit. Quod tamen intellectus suus tunc non est impossibile sic pruenire usque ad ultimum eorum quod intelligentiam in logico tempore vel in quo. Ille autem cui reuelans habet ostium intellecta in ipso tempore fine doctrinae de sapientia summa est ut prophetam. Et habet magnificencia et miraculum: et est possibile non contumeliam. Postquam autem possibile est esse hominem adeo minime ut non possit peccare doctrinam: sic est per contrarium possibile est hominem eum a deo excellere et subtiliter quod non egeat doctrinam. Quoniam enim ei potest negari hoc cum ex discipulo vestrum suppet alii in cognoscendo vitium sciendi: quanto sit minoris studij sunt fortioris autem subtilioris scientiae. Igis sic super augentem vestrum est de possibilibus. Tertium est fantastica vestrum cum ei formam animam in vigilando rursum solo percipiat sic predicatur est: et id quod apergitur anima fantastia assimilat formam pulchritudinis et vocibus modis latibus: et videtur tunc et audiatur vigilans sic sollet videtur et audiatur in somno per casum quam diximus. Ut forma assimilata substancialiter nobilitate est forma mirabilis pulcherrima: et hoc est angelus qui videt prophetam vel sapientissimum et reuelationes quae sunt aite per diuinitates sui

cum substanciali excellentibus non quasi uba ornata modulata quod cadit in sensu coem auditum. Hec est possibile non secundum scien- tiam. Ita sunt ordines prophetarum. In quocumque autem triplex sunt modi profectio ipsorum prophetarum excellentissimus est et habens gradus est immutabilis graduum. Sed prophetam in hoc differt: aliquando non videntur habent duo enim tribus his aliquando unum. aliquando non habebit nisi puras visionem aliquando habebit aliquod de uno quoque trium et propter hoc distinguitur ordinis eorum secundum propinquitatem et circumdatos ipsorum a deo et angelis ei. Necessitatem est prophetam esse. *Lap. xi.*

Onus est quod necessitatem est prophetam esse et debet credi ipsum esse. Modus enim non gubernans nisi sunt regulae quod coeuntur obiectis creaturis: ut per ea iuste iudicetur alter gubernans interferentem se homines et perire mundus. Et quod non est plenaria ad gubernationem mundi gaudi coem di idcirco poruidentia divina non destituit oibus crescit attribuere celo nam dandi pluviam. Igitur gubernatio mundi omnis est hominem. Igitur scire modum quo aptenter homines huic mundo et alteri. Non potest autem habere plures oib[us]. Sed habere gubernatio est in mundo. Igitur cum est gubernationis est. Et id est quod est causa gubernationis est. Id vero quod est causa gubernationis in habere est creatura dei in terra eius qua mediante venit creatura ad audiendum apertitudinem habendam et alteri. Et propter habere omnem deum induit reges audiendum namque sicut dedit omni rei causa tunc suam sic et sensus audiendum. Igitur angelus est medi inter angelum et sapientes: et sapientes sunt medi inter prophetam et vulgo sapientes. Igitur primus est prophetam et prophetam est ager primus deo. Deinde differunt gradus angelorum et prophetarum et sapientum secundum ordinem differentiationis et propinquitatem et elongationem quae non est numerus. Hoc igitur est quod volumen induceret de scientia philosophorum divinis et naturalibus. *TEΛΟΣ*

Laus sit nato dei celi terrenorum rectori.

Laus tibi sit christe quoniam liber explicit iste.

CAD laudem dei alitonantis summum creatores omnium: et ad commune bonum seu utilitatem. Explicit opus logicum et philosophicum Al- gaelius arabus nuperim pressum ingenio et impensis Petri Liechtensteini Colonien- sis anno virginis partus. 1596. Idibus februariis sub hemispherio Veneto.

Cum Privilegio

Registrum.

4 3 4 4 4 4 4 5
a b c d e f g b

Angelus est
medi inter
angelum et
sapientes: et
sapientes sunt
medi inter
prophetam et
vulgo sapientes.

angelus est
medi inter
angelum et
sapientes: et
sapientes sunt
medi inter
prophetam et
vulgo sapientes.